AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

BIBLIOTEKA NIEJAWNA
Akademii Obrony Narodowej
2-DHS

ASG WP wewn. 4037/86

JAWNE [redacted]

Egz. Nr 1

02418

Płk prof. dr Kazimierz NOŻKO

OPERACJA ZACZEPNA ARMII

Podręcznik

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid.
60855

WARSZAWA 1987

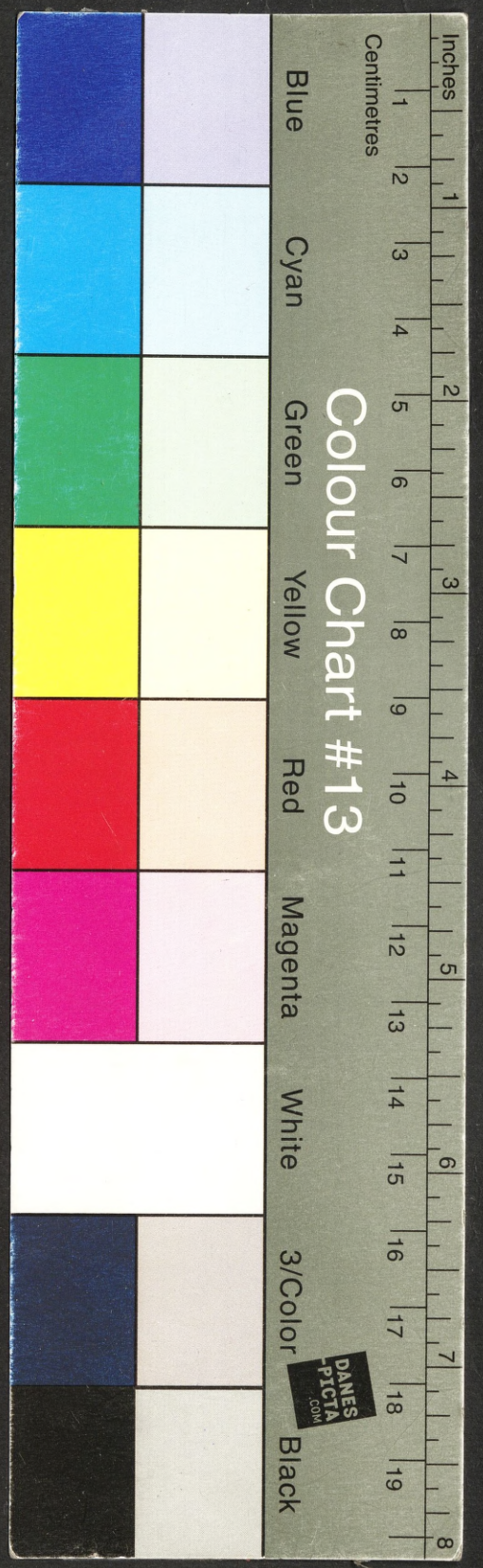

AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

BIBLIOTEKA NIEJAWNA
Nr ewid. 2-ZHS
Akademii Obrony Narodowej

ASG WP wewn. 4037/86

JAWNE [redacted]

Egz. Nr 1

02418

Płk prof. dr Kazimierz NOŻKO

OPERACJA ZACZEPNA ARMII

Podręcznik

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid.
60855

WARSZAWA 1987

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ

JAWNE

140306 Anna KOLEK
Podst. prot. uprawn. Nr wh 647
ASG WP wewn. 4037/86 z dn. 24.02.2006

ZASTRZEŻONE

TAJNE

Egz.nr .. 1

Przeklasyfikowano z Tajne na Zastrzeżone
podstawa przekl. Wykaz Aktualnych Wojskowych Wydawnictw Wewnętrznych szt. gen. 1527/01
data i podpis 22.11.08 Kolek

BIBLIOTEKA NAUKOWA ... Nr ewid. 0818 (III) ... Zbiorów Specjalnych

Płk prof.dr Kazimierz NOŻKO

OPERACJA ZACZEPNA ARMII

Podręcznik

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM ... Nr ewid. 60855 II ... Akademii Obrony Narodowej

BIBLIOTEKA NIEJAWNA ... Nr ewid. 2-7715 ... Akademii Obrony Narodowej

WARSZAWA 1987 r.

SPIS TREŚCI

strona

Założenia wstępne 5
Rozdział I. Ogólne założenia operacji zaczepnej armii 10
1.1. Geneza armii ogólnowojskowej 10
1.2. Istota operacji zaczepnej armii 15
1.3. Możliwości armii w prowadzeniu operacji zaczepnej 19
1.4. Cel i zadanie armii w operacji zaczepnej 22
1.5. Sposoby prowadzenia operacji zaczepnej armii 27
1.6. Zgrupowania i ugrupowanie operacyjne wojsk armii w operacji zaczepnej 30
1.7. Działania zapewniające dogodne warunki przejścia do operacji zaczepnej i jej prowadzenia przez wojska armii .. 40
1.7.1. Udział wojsk frontu i armii w walce o przewagę (panowanie) w powietrzu 40
1.7.2. Porażenie jądrowe i ogniowe w operacji zaczepnej armii 49
Rozdział II. Przygotowanie operacji zaczepnej armii 54
2.1. Wielowariantowe przygotowanie operacji zaczepnej armii ... 54
2.2. Warunki przygotowania operacji zaczepnej armii 60
2.3. Metodyka wypracowania decyzji przez dowódcę armii 63
2.4. Praca dowódcy sztabu armii podczas wypracowywania decyzji o operacji zaczepnej 69
2.5. Problemy taktyczno-operacyjne rozpatrywane podczas wyjaśniania celu operacji, analizy zadania i oceny sytuacji 75
2.5.1. Wyjaśnienie celu operacji i analiza zadania 76
2.5.2. Ogólna kalkulacja czasu 78
2.5.3. Orientowanie operacyjne 79
2.5.4. Cel i elementy składające się na ocenę sytuacji 80
2.5.5. Problemy taktyczno-operacyjne rozpatrywane podczas oceny nieprzyjaciela 81
2.5.6. Problemy taktyczno-operacyjne rozpatrywane podczas oceny wojsk własnych 85
2.5.7. Problemy taktyczno-operacyjne oceny terenu 89
2.5.8. Problemy oceny rejonu przyszłych działań w pasie armii z punktu widzenia ekonomicznego i politycznego 91

2.5.9. Problemy oceny sytuacji w eterze 92
2.5.10. Problemy taktyczno-operacyjne rozpatrywane podczas oceny sytuacji skażeń i zakażeń 93
2.5.11. Ocena sytuacji hydrometeorologicznej 93
2.5.12. Wnioski ogólne z wyjaśnienia celu operacji, analizy zadania i oceny sytuacji 94
2.6. Decyzja dowódcy armii o operacji zaczepnej i przekazanie jej wykonawcom 96

Rozdział III. Zwalczanie systemów rozpoznawczo-uderzeniowych w operacji zaczepnej armii 104
3.1. Broń precyzyjna 104
3.2. Zapewnienie odporności i żywotności wojsk oraz obiektów tyłowych przed skutkami oddziaływania systemów rozpoznawczo-uderzeniowych 110
3.3. Obezwładnienie i niszczenie systemów rozpoznawczych i rozpoznawczo-uderzeniowych 115
3.4. Radioelektroniczne obezwładnianie systemów rozpoznawczych i rozpoznawczo-uderzeniowych 123

Rozdział IV. Organizacja współdziałania 129

Rozdział V. Wybrane problemy zabezpieczenia operacyjnego 135
5.1. Ogólne założenia zabezpieczenia operacyjnego 135
5.2. Rozpoznanie w operacji zaczepnej armii 137
5.3. Obrona przed bronią masowego rażenia w operacji zaczepnej armii 139
5.4. Organizacja i prowadzenie walki radioelektronicznej 148
5.5. Kontrwywiadowcze zabezpieczenie operacji zaczepnej armii. 153

Rozdział VI. Wybrane problemy przygotowania i prowadzenia operacji zaczepnej armii w warunkach szczególnych 162
6.1. Właściwości operacji zaczepnej armii wynikające z prowadzenia jej na kierunku nadmorskim 162
6.2. Zwalczanie środków napadu jądrowego nieprzyjaciela w czasie rozwijania operacji zaczepnej 165
6.3. Właściwości okresu przejściowego - od zagrożenia do obustronnego użycia broni jądrowej 167
6.4. Udział armii w pierwszym uderzeniu jądrowym 170

Rozdział VII. Prowadzenie operacji zaczepnej armii 174
7.1. Właściwości przegrupowania, tworzenia zgrupowania uderzeniowego i zajmowania rejonów wyjściowych 174

7.2. Wejście armii do bitwy po przegrupowaniu wojsk na dużą odległość 179
7.3. Prowadzenie operacji zaczepnej armii w pasie przesłaniania ... 186
7.4. Bitwa spotkaniowa prowadzona przez armię w operacji zaczepnej 189
7.4.1. Właściwości bitwy spotkaniowej armii w operacji zaczepnej 189
7.4.2. Zadania i ugrupowanie armii w bitwie spotkaniowej 193
7.4.3. Manewr w bitwie spotkaniowej 197
7.4.4. Wypracowanie decyzji o bitwie spotkaniowej i przekazanie jej wykonawcom 198
7.4.5. Prowadzenie bitwy spotkaniowej przez armię 203
7.5. Przełamanie obrony nieprzyjaciela w operacji zaczepnej armii 206
7.6. Forsowanie przeszkód wodnych w operacji zaczepnej armii . 213
7.7. Okrążenie i likwidacja okrążonego nieprzyjaciela w czasie rozwijania operacji zaczepnej armii 219
7.8. Rozbicie przeciwuderzających odwodów wojsk nieprzyjaciela w czasie rozwijania operacji zaczepnej 223
7.9. Właściwości prowadzenia operacji zaczepnej podczas opanowywania dużych miast 225
7.10. Rozwijanie operacji zaczepnej za wycofującym się nieprzyjacielem 234
7.11. Rozwijanie operacji zaczepnej armii w warunkach nocnych . 237
7.12. Udział wojsk armii w przeciwnatarciu 245

Rozdział VIII. Organizacja i działanie OGM w operacji zaczepnej 248
8.1. Cel, zadania i rozmach działań OGM w operacji zaczepnej . 248
8.2. Ugrupowanie operacyjne (bojowe) OGM 254
8.3. Wypracowanie decyzji przez dowódcę frontu (armii) i dowódcę OGM 256
8.4. Właściwości planowania, przygotowania i prowadzenia działań przez OGM 258
8.5. Organizacja wejścia OGM do działań 261
8.6. Prowadzenie działań przez OGM frontu (armii) 263
8.7. Dowodzenie OGM 280

Rozdział IX. Hipotetyczne kierunki zmian w prowadzeniu operacji zaczepnej 285
Zakończenie 297

Schematy i wykresy do treści podręcznika znajdują się:
"Album schematów armia front", Nr bibl.01486, wyd.ASG WP

ZAŁOŻENIA WSTĘPNE

Podręcznik niniejszy został opracowany z myślą o wprowadzeniu Czytelnika do studiowania problematyki związanej z przygotowaniem i prowadzeniem operacji zaczepnej armii, zwłaszcza w warunkach początkowego okresu wojny. Według zamierzeń autora powinien on spełniać rolę teoretycznego przewodnika w samodzielnym studiowaniu i praktycznym (ćwiczebnym) rozwiązywaniu tych wielce złożonych zagadnień. Treść zaś poszczególnych rozdziałów, oprócz ugruntowania wiedzy ogólnej o przedmiocie powinna również inspirować do własnych przemyśleń, twórczych poszukiwań i refleksji operacyjno-taktycznych.

Dlatego też w podręczniku dążono do jak najpełniejszego uwzględnienia wniosków i doświadczeń wynikających z wielu ćwiczeń prowadzonych przez ministra obrony narodowej, szefa Sztabu Generalnego WP, szefa Głównego Zarządu Szkolenia Bojowego, dowódców okręgów wojskowych i ćwiczeń prowadzonych w ASG WP. Wykorzystano również wnioski i doświadczenia z ćwiczeń organizowanych w układzie sojuszniczym - sił zbrojnych państw - stron Układu Warszawskiego. Nie pominięto cennych doświadczeń historycznych, zwłaszcza Armii Radzieckiej i ludowego Wojska Polskiego, oraz wniosków z konfliktów zbrojnych wywołanych po drugiej wojnie światowej. Przy opracowaniu poszczególnych zagadnień kierowano się zadaniami ujętymi w dyrektywie ministra obrony narodowej do działalności sił zbrojnych PRL w latach 1986-1990, przedstawiając sposoby i możliwości ich wykonania zarówno w okresie przygotowania, jak i prowadzenia operacji zaczepnej armii.

Znaczny wpływ na rozwiązywanie tych zadań wywierają i wywierać będą nieustanne zmiany w założeniach operacyjno-taktycznych, spowodowane rozrozwojem i wprowadzaniem do wyposażenia wojsk nowych rodzajów broni i techniki wojennej, charakteryzujących się ogromnymi możliwościami precyzyjnego niszczenia i dużą siłą uderzeniową. Stąd też w czasie studiowania podręcznika pamiętać należy o nowych kierunkach w skokowym rozwoju broni konwencjonalnej, zwłaszcza systemów broni precyzyjnej, w tym systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, zdolnych do wykonywania zadań operacyjno-taktycznych w wyjątkowo krótkim czasie i na dużych przestrzeniach. W odróżnieniu jednak od wyraźnie dostrzegalnych zmian w nowej technice wojennej i środkach walki - w założeniach sztuki operacyjnej, a więc i w przygotowaniu oraz prowadzeniu operacji zaczepnej armii zmiany te występują w sposób mniej zauważalny. Ich wykrycie i ustalenie we właściwym czasie wymaga wielkiej erudycji oraz dużych umiejętności

w dowódczym i sztabowym działaniu. Aby je wykryć, uogólnić i spożytkować, trzeba głęboko wniknąć w istotę każdego problemu operacyjno-taktycznego, skonfrontować go z rozwojem techniki wojennej i środków walki oraz założeniami strategii, sztuki operacyjnej i taktyki nieprzyjaciela i wojsk własnych.

Pamiętać bowiem należy - a potwierdzają to badania doświadczeń wojennych, w tym lokalnych konfliktów zbrojnych po II wojnie światowej - że najdoskonalsza "supertechnika" wojenna nie tylko nie spełnia pokładanych nadziei, lecz może jeszcze powiększać rozmiary klęski, jeżeli sposoby operacyjno-taktycznego jej wykorzystania lub przeciwdziałania nie będą odpowiadać założeniom i charakterowi współczesnej walki, bitwy i operacji, jeżeli zostanie użyta w nieodpowiednim miejscu, czasie i w niewłaściwy sposób (Korea, Wietnam, Bliski Wschód). Można więc sformułować taki wniosek, że im doskonalsza jest technika wojenna i środki walki, tym doskonalsze muszą być założenia operacyjno-taktyczne ich wykorzystania lub przeciwdziałania im, tym głębsze powinny być studia,wszechstronniejsze i wnikliwiej prowadzone badania naukowe, aby wykryć zależności i prawidłowości oraz wzbogacać o nowe treści zasady sztuki operacyjnej i taktyki.

Uwzględniać trzeba przy tym, że każdej walce, bitwie i operacji towarzyszyć będzie skrytość przygotowania i rozwijania wojsk, dążność do uzyskania zaskoczenia, nieustanne potęgowanie walk w przestrzeni powietrznej,wzrost roli i znaczenia WRE, bezwzględne zwalczanie i niszczenie systemów dowodzenia oraz elementów zabezpieczenia tyłowego, a także coraz powszechniejsze użycie broni precyzyjnej, głównie systemów rozpoznawczo-uderzeniowych.

Spowoduje to ogromne trudności w dowodzeniu wojskami i w zachowaniu zdolności bojowej wojsk. Zdecydowana, bezpardonowa i bezwzględna walka o przewagę ogólną[1/] nad przeciwnikiem na wybranych kierunkach i w określonym czasie stanowi i stanowić będzie jedną z podstawowych prawidłowości i właściwości współczesnych operacji. W coraz wyższym stopniu i z większym powodzeniem, obustronnie wykorzystywana będzie elektronika, EMC, symulacja komputerowa. Istotą jednak przygotowywanej i prowadzonej operacji zaczepnej armii - co z resztą determinuje treść poszczególnych rozdziałów podręcznika - jest jej cel, który powinien być osiągnięty przy jak najmniejszych stratach własnych. Warunkiem osiągnięcia tego celu jest wspólny wysiłek wszystkich rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb, wysokie war-

---

1/ K.Nożko, Walka o przewagę, Warszawa 1985 r.

tości ideowo-polityczne i moralno-bojowe, dyscyplina oraz odpowiednie psychologiczne przygotowanie wojsk; umiejętne, ciągłe i skuteczne dowodzenie; racjonalne wykorzystanie właściwości geograficznych i taktyczno-topograficznych terenu; kunsztowne stosowanie, w zależności od sytuacji - na lądzie, w powietrzu i w eterze (a na kierunku nadmorskim - na morzu) - różnorodnych, najbardziej wydajnych form i sposobów operacyjno-taktycznego działania, zapewniających uzyskanie przewagi nad nieprzyjacielem, narzucenie mu swojej woli i sposobów wykonania zadań.

W podręczniku wyeksponowano praktyczną stronę stosowania przez dowódcę armii i jego sztab zasad współczesnej sztuki operacyjnej w rozwiązywaniu problemów przygotowania i prowadzenia operacji zaczepnej. Zwrócono również uwagę na wielką odpowiedzialność dowódcy i oficerów sztabu armii za wypracowanie decyzji, terminowe przekazywanie wykonawcom wynikających z niej zadań oraz konsekwentną ich realizację.

Dużo miejsca i uwagi poświęcono twórczej działalności dowódcy i oficerów sztabu w dziedzinie organizacji i zachowania ciągłości współdziałania. Dążono do wykazania, że "współdziałanie należy do rzędu najwyższych umiejętności dowódczo-sztabowych" oraz "służy kształceniu bogatej wyobraźni taktyczno-operacyjnej, stanowi podstawę przewidywania rozwoju sytuacji, stwarza możliwość narzucenia przeciwnikowi swojej woli i sposobu działania"[2/].

Szczególnie mocno eksponowano współdziałanie wojsk armii z lotnictwem, w tym ze śmigłowcami bojowymi, a na kierunku nadmorskim - z marynarką wojenną oraz działaniem sił i środków walki radioelektronicznej, akcentując równocześnie rolę współdziałania w układzie międzysojuszniczym.

Dużą rangę nadano zadaniom,które w czasie prowadzenia operacji zaczepnej będą wykonywać OGM, desanty powietrzne i taktyczne desanty śmigłowcowe. Niektóre problemy przygotowania i prowadzenia działań zaczepnych w przyszłości (np. "operacja wszechogarniająca") jedynie zasygnalizowano, dążąc do takiego przedstawienia pewnych prawidłowości, aby inspirować Czytelnika do własnych przemyśleń i badań oraz samodzielnych i głębokich studiów nad tą wyjątkowo ważną problematyką.

W poszczególnych rozdziałach i podrozdziałach podręcznika szczególnie mocno eksponowano sytuacje i warunki, które wystąpią podczas przejścia od działań konwencjonalnych do działań z obustronnym użyciem broni jądrowej w operacji zaczepnej armii, wykazując najbardziej racjonalne sposoby wykorzystania jej skutków. W tym celu szczególną rangę nadano udziałowi

---

2/ Omówienie ćwiczenia "Tarcza-76", Warszawa 1976 r.

armii w przygotowaniu i wykonaniu pierwszego uderzenia jądrowego frontu. Zwrócono również dużą uwagę na organizację i zachowanie ciągłości obrony przed bronią masowego rażenia oraz odtwarzanie gotowości i zdolności bojowej wojsk po poniesieniu strat w wyniku uderzeń jądrowych. Wiele miejsca poświęcono w podręczniku organizacji wejścia armii do bitwy po przegrupowaniu wojsk na dużą odległość, prowadzeniu bitwy spotkaniowej, przełamaniu obrony nieprzyjaciela, forsowaniu z marszu przeszkód wodnych, a także okrążeniu i likwidacji okrążonego przeciwnika.

Możliwości współczesnej broni i hipotetyczna wizja przyszłych operacji decydują o wciąż wzrastającej roli i znaczeniu manewru, w wyniku którego można i należy potęgować siłę uderzenia ogniowego i wojskami, zaskakiwać nieprzyjaciela i uzyskiwać nad nim przewagę w określonym miejscu i czasie. Stąd też w podręczniku eksponuje się przede wszystkim działania odznaczające się wysoką aktywnością i zdecydowanym charakterem, ciągłą walką o inicjatywę i jej utrzymanie, dążeniem do narzucania swojej woli nieprzyjacielowi.

W każdej sytuacji, zwłaszcza podczas rozwijania operacji zaczepnej, akcentowano znaczenie walki radioelektronicznej oraz konieczność coraz większego zintegrowania jej z działaniami taktyczno-operacyjnymi w osiąganiu celu operacji.

Nie pominięto również tych sytuacji w czasie rozwijania operacji zaczepnej, w których wyniknie konieczność przechodzenia częścią sił armii do obrony. Przewidywać bowiem należy, że we współczesnych warunkach, jak nigdy w dotychczasowej historii wojen, działania zaczepne i obronne będą ze sobą ściśle związane i dialektycznie uwarunkowane. Umiejętne i celowe stosowanie w operacji zaczepnej armii działań obronnych przez oddziały i związki taktyczne na jednym kierunku pozwoli uzyskać zdecydowaną przewagę nad nieprzyjacielem na innych kierunkach, a w wielu sytuacjach uniknąć poważnych strat od broni precyzyjnej nieprzyjaciela.

Przedstawiono również właściwości organizacji i prowadzenia operacji zaczepnej podczas opanowywania dużych miast oraz właściwości operacji zaczepnej na kierunku nadmorskim. Rozpatrzono zasadnicze sposoby zwalczania środków napadu jądrowego w czasie rozwijania operacji zaczepnej oraz charakterystyczne cechy okresu przejściowego: od warunków zagrożenia do obustronnego użycia broni jądrowej.

Ostatni rozdział podręcznika poświęcony wybranym problemom przygotowania i prowadzenia operacji zaczepnej w przyszłości. Wskazano głównie na hipotetyczne kierunki zmian w ich prowadzeniu.

Badania naukowe dowodzą, że istota i charakter współczesnych operacji stawiają coraz wyższe wymagania przed dowódcami i oficerami sztabu, zwłaszcza pod względem ich wiedzy ogólnej i operacyjno-taktycznej oraz umiejętności dowódczo-sztabowych. Tylko systematyczne i głębokie studia, nieustanne konfrontowanie założeń teoretycznych z praktyką ćwiczebną, doświadczeniami historycznymi i wnioskami z lokalnych, powojennych konfliktów zbrojnych mogą zaowocować w dowódczym i sztabowym działaniu. Stanowi to również fundament realizacji celów i założeń zawartych w modelu osobowo-zawodowym absolwenta ASG WP[3/].

3/ Podstawowe założenia procesu kształcenia słuchaczy w Akademii Sztabu Generalnego WP, Warszawa 1985 r.

Rozdział I

OGÓLNE ZAŁOŻENIA OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII

1.1. Geneza armii ogólnowojskowej

> Mówiąc o współczesności i prognozując przyszłość nie wolno zapominać o przeszłości, o historii, o wnioskach z niej płynących. Dlatego na wstępie kilka refleksji historycznych związanych z genezą armii ogólnowojskowej.

Podobnie jak początki kształtowania się pojęcia "operacja" przypadają na drugą połowę XVIII wieku, w tym czasie zaczyna się kształtować pojęcie "armia" jako struktura organizacyjna podstawowego związku operacyjnego wojsk lądowych. Do tego czasu całość wojsk lądowych strony strony walczącej stanowiła jedną armię czynną wykonującą zadania strategiczne na określonym teatrze działań wojennych.

W latach 1792-1793 członek Dyrektoriatu Lazare Carnot podzielił wojska lądowe Francji na 14 armii, każda w składzie 4-6 dywizji. Następnie w latach 1803-1804 Napoleon dokonał reorganizacji sił zbrojnych Francji, zastępując armie korpusami, każdy w składzie 2-5 dywizji. W czasie kampanii wojennych w 1805-1807, 1809, 1812-1815 do wykonania określonych zadań taktyczno-operacyjnych Napoleon tworzył doraźne "grupy korpusów" nazywane często armiami, każda w składzie 2-5 korpusów.

W 1812 r. Rosja, szykując się do odparcia wtargnięcia armii Napoleona, utworzyła trzy armie, z zadaniem osłony głównych kierunków strategicznych, na których spodziewano się działań wojsk francuskich. Armie te składały się z 2-5 korpusów piechoty i jednego korpusu kawalerii. Niekiedy skład tych armii był większy. Na przykład, pierwsza armia gen. Baroklaya de Tolly była zorganizowana z 6 korpusów piechoty (12 dywizji) i 3 korpusów kawalerii, ogólny jej stan wynosił 127 000 ludzi i 558 dział.

W 1813 r. w wojskach francuskich grupy korpusów oficjalnie zostały przemianowane na armie. W tym okresie powstały również armie w wojskach lądowych w innych państwach (np. w Prusach w 1866 r., w Japonii 1904-1905).

Podczas I wojny światowej w państwach stron walczących nastąpił dalszy wzrost liczby armii ogólnowojskowych (polowych).

Warto wiedzieć, że w końcowym okresie I wojny światowej Rosja miała 16 armii (1916 r.), Niemcy - 15, Francja - 10.

> Charakterystyczne, że w latach 1918-1921 polskie i radzieckie armie ogólnowojskowe nie posiadały korpusów, składały się zazwyczaj z 3-6 dywizji piechoty, 1-2 dywizji kawalerii oraz szeregu samodzielnych pułków i doraźnie organizowanych grup. We wspomnianym okresie w Armii Czerwonej utworzono 16 armii.

Na początku II wojny światowej skład armii ogólnowojskowych pod względem liczbowym i wyposażenia technicznego ulega ciągłym zmianom.

Stany liczbowe armii Niemiec faszystowskich wahały się od 120 do 250 tys. ludzi. Radzieckie zaś armie ogólnowojskowe rzadko kiedy liczyły 100 tys. żołnierzy. Najliczniejsze armie ogólnowojskowe miały Stany Zjednoczone - 250-325 tys. ludzi. Należy podkreślić, że tak znaczne stany osobowe armii USA i Niemiec wynikały z dużego stopnia ich zmotoryzowania.

W toku wojny struktura organizacyjna i skład bojowy radzieckich armii ogólnowojskowych ulegały zmianom kilkakrotnie. Na początku Wielkiej Wojny Narodowej składały się one z korpusów (piechoty, zmotoryzowanych i kawalerii) oraz samodzielnych dywizji (piechoty, pancernych i mieszanych dywizji lotnictwa). W 1941 r., ze względu na trudności dowodzenia stosunkowo dużymi związkami (o różnym składzie rodzajów broni) oraz braku odpowiednio przygotowanej kadry szczebla operacyjnego, postanowiono przejść na dywizyjną strukturę armii ogólnowojskowych (bez ogniwa korpuśnego) liczących po 5-6 dywizji. W latach 1941-1943 dzięki szybkiemu wzrostowi techniki bojowej i uzbrojenia, zdobyciu bogatego doświadczenia oraz przygotowaniu licznych zastępów kadry operacyjnego szczebla dowodzenia ponownie wprowadzono ogniwo korpuśne. W tym okresie radzieckie armie ogólnowojskowe składały się z 3-4 korpusów (7-12 dywizji), 3-4 pułków artylerii i moździerzy lub brygady artylerii, samodzielnych pułków czołgów i oddziałów zabezpieczenia (inżynieryjne, chemiczne i inne).

Od połowy 1942 roku armia ogólnowojskowa działająca na głównym kierunku uderzenia frontu była wzmacniana 1-2 korpusami pancernymi lub zmechanizowanymi w celu zorganizowania grupy szybkiej, 1-3 brygadami pancernymi, 3-5 pułkami czołgów i dział pancernych, 1-2 dywizjami artylerii przełamania i innymi oddziałami rodzajów wojsk.

Armie polowe Niemiec faszystowskich po napaści na Związek Radziecki

z reguły składały się z 3-5 korpusów armijnych (10-16 dywizji piechoty), 2-8 dywizji pancernych i zmotoryzowanych, 5-8 pułków artylerii i kilku oddziałów pomocniczych.

Armia polowa USA w okresie II wojny światowej składała się z 2-4-korpusów armijnych (8-16 dywizji, w tym 3-5 dywizji pancernych), grupy pancernej (ok. 230 czołgów) do wzmocnienia korpusów, 1-2 brygad artylerii polowej, jednej brygady artylerii przeciwlotniczej, kilku pułków artylerii przeciwpancernej, dywizjonów dział pancernych.

Japońska armia polowa miała w swoim składzie 4-5 dywizji piechoty, 1-2 brygady piechoty, 1 dywizję (brygadę) pancerną i inne oddziały. Do wsparcia armii wydzielono odpowiednie resursy lotnictwa.

Nieustanne nasycanie wojsk nowymi rodzajami uzbrojenia oraz rozmach przestrzenny prowadzonych operacji sprawiły, że w czasie II wojny światowej zaczęto organizować armie pancerne, lotnicze i powietrznodesantowe.

W skład organizacyjny zarówno 1 armii, jak i 2 armii ludowego Wojska Polskiego wchodziło po 5 dywizji piechoty. Różna była natomiast liczba związków i oddziałów innych rodzajów wojsk w tych armiach. Na przykład 1 armia WP posiadała 1 brygadę kawalerii, 4 brygady artylerii polowej, 1 brygadę artylerii przeciwpancernej, samodzielny pułk moździerzy, 1 dywizję artylerii przeciwlotniczej, 1 dywizjon artylerii plot, 1 brygadę pancerną, 1 pułk czołgów ciężkich i 1 pułk artylerii pancernej, samodzielny batalion rozpoznawczy, 1 brygadę saperów i inne oddziały pomocnicze.

W strukturze organizacyjnej 2 armii WP nie było tak dużej liczby artylerii((miała tylko dwie brygady artylerii ppanc i jedną dywizję artylerii plot). Nie było także brygady kawalerii i batalionu rozpoznawczego. Pozostałe oddziały i związki (pancerne i inżynieryjne) były takie same jak w 1 armii WP.

Tyle - tytułem informacji historycznych, z których wynika pytanie: jaki jest współczesny skład organizacyjny armii ogólnowojskowej, zwłaszcza typowej dla sił zbrojnych PRL?

Za typową organizację armii ogólnowojskowej w siłach zbrojnych państw Układu Warszawskiego, zwłaszcza w siłach zbrojnych PRL, uważa się armię o następującym zmiennym składzie:

- 5-6 dywizji, w tym 1-2 dywizje pancerne i pozostałe DZ; mogą to być dywizje narodowe lub część dywizji narodowych i 1-2 dywizje wojsk sojuszniczych;
- armijna brygada rakiet operacyjno-taktycznych;

- 1-2 brygady artylerii własnej i wzmocnienie również 1-2 brygadami artylerii (w Armii Radzieckiej armię wzmacniania się minimum dywizją artylerii);
- dwa pułki rakiet przeciwlotniczych;
- brygada saperów i brygada chemiczna;
- pułk pontonowy;
- pułk artylerii przeciwpancernej;
- 1-2 eskadry śmigłowców bojowych;
- pułk lotnictwa wojsk lądowych.

Ponadto w skład armii wchodzą samodzielne oddziały i pododdziały rodzajów wojsk i służb.

Na okres operacji zaczepnej przydziela się 60-90 rakietowych ładunków jądrowych różnej mocy oraz 5-15 jądrowych bomb lotniczych. Ponadto front swoimi siłami i środkami może w pasie armii wykonywać na jej korzyść 15-20 uderzeń jądrowych,

Armia na głównym kierunku uderzenia może otrzymać następujący wysiłek lotnictwa:

- 20-25 p/l LMB;
- 4-6 p/l lotnictwa rozpoznania taktycznego (wyłącznie wtedy, gdy w WLF będą dwa lub więcej pułki lotnictwa rozpoznawczego, jeśli WLF mają tylko jeden plrt, armia nie otrzymuje wysiłku LR);
- 3-4 p/l śmigłowców transportowych;
- 5-7 p/l śmigłowców bojowych (podporządkowania frontowego);
- środki materiałowe na 20-24 wyloty wojsk lotniczych armii, tzn. na 20-24 p/l pśb (podporządkowania armijnego), 20-24 wyloty eskadr śmigłowców ZT, eskadry lotnictwa łącznikowego i kluczy śmigłowców ABROT i ABAA.

Armia prowadząca operację zaczepną na drugim kierunku może otrzymać następujący wysiłek lotnictwa:

- 12-16 p/l LMB;
- 1,5-3 p/l lotnictwa rozpoznawczego (w warunkach, gdy w WLF są dwa lub więcej pułki lotnictwa rozpoznawczego);
- 1-3 p/l śmigłowców transportowych;
- 2-3 p/l śmigłowców bojowych (podporządkowania frontowego);
- środki materiałowe na 13-16 wylotów wojsk lotniczych armii.

W przedstawionym składzie organizacyjnym armia może posiadać: 6-9 wyrzutni rakiet operacyjno-taktycznych R-300, 20-24 wyrzutni rakiet taktycznych R-70, 1200-1400 czołgów średnich, 400-600 bojowych wozów piechoty (BWP), 2300-2800 transporterów opancerzonych, 800-880 dział i moździerzy do ognia pośredniego, 400-500 środków przeciwpancernych (w tym ok.

100 PPK), ok. 300 zasadniczych środków OPL, w tym około 116 rakiet przeciwlotniczych.

Armia na operację potrzebuje następujące ilości środków materiałowych:

- amunicji - 2,1 jo lub bez użycia BMR 3,2 jo, tj. w pierwszym wypadku 17 700 ton, a w drugim 26 200 ton, wynosi to od 3 930-5 820 samochodów amunicji albo od 30-43 pociągów;
- paliw płynnych - benzyny samochodowej 1,7 - 2,0 jn i oleju napędowego 2,5 - 3,2 jn. tj. 9 000 - 11 000 ton, mieszczących się w 1 875 - 2 291 samochodach albo 450-550 cysternach kolejowych (15-18 pociągów);
- żywotności - 7-9 rdz, tj. 700 - 950 ton mieszczących się na 155 - 211 samochodach lub 35 - 47 wagonach.

Pamiętać należy, że aby armia mogła skutecznie działać musi dysponować ogromnymi zapasami oraz nieustannie je uzupełniać i odtwarzać.

Armia dysponująca taką ilością nowoczesnego sprzętu bojowego może prowadzić operację zaczepną w pasie 60-100 km, zwłaszcza na kierunku głównego uderzenia frontu, na głębokość 250-350 km Obronę nieprzyjaciela może przełamywać na jednym odcinku 8--12 km lub na dwóch odcinkach wynoszących 8 km i 4 km, zwykle wspólnie z sąsiednią armią.

Własnymi środkami przenoszenia broni jądrowej armia może jednocześnie razić 26-33 celów na głębokość 50-240 km. Zasadnicze możliwości armii zależą od organizacji oraz sposobu przygotowania i prowadzenia operacji w stosunku do możliwości i sposobów działania potencjalnego przeciwnika, który znajduje się lub może się znaleźć w pasie operacji zaczepnej.

Należy przewidywać, że w skali operacyjnej siły obu przeciwstawnych stron mogą być niemal wyrównane. Sztuką więc będzie uzyskanie zdecydowanej przewagi nad nieprzyjacielem w wybranym miejscu (kierunku) i czasie, zwykle powinna to być przewaga dwu- czterokrotna. Oczywiście przewagę taką można osiągnąć w wyniku umiejętnego i kunsztownie przeprowadzonego manewru. We współczesnych warunkach w tworzeniu przewagi w coraz większym stopniu trzeba uwzględniać nie tylko ilościowe, lecz przede wszystkim jakościowe wskaźniki posiadanych sił i środków. Dlatego oceniając możliwości zarówno wojsk armii, jak i nieprzyjaciela należy brać pod uwagę wartości jakościowe oraz sposoby operacyjnego i taktycznego działania wojsk.

Polecenia:

1. Przedstawić kiedy i gdzie po raz pierwszy utworzono armie, podać ich skład organizacyjny.

2. Przedstawić strukturę organizacyjną 1 i 2 AWP.
3. Scharakteryzować strukturę organizacyjną współczesnej armii ogólnowojskowej w 1WP.

1.2. Istota operacji zaczepnej armii

Przedstawiona struktura organizacyjna i możliwości armii w istotny sposób determinują sposoby jej wykorzystania w operacji zaczepnej. Na wstępie celowe będzie zdefiniowanie pojęcia "operacja zaczepna armii", oraz rozważanie jak należy rozumieć je w świetle określenia zawartego w "Regulaminie walki wojsk lądowych sił zbrojnych PRL cz. I". Jako podstawę przyjmiemy regulaminowe pojęcie "operacja"[4/].

> Operacja zaczepna armii stanowi zespół uzgodnionych i wzajemnie powiązanych co do celu, zadań, miejsca i czasu bitew, walk i manewrów oraz uderzeń prowadzonych według jednolitego zamiaru i planu przez wojska armii we współdziałaniu z lotnictwem, związkami taktycznymi i oddziałami innych rodzajów sił zbrojnych i wojsk frontu, a na kierunku nadmorskim - z marynarką wojenną, w celu rozbicia przeciwstawnego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela i opanowania jego terytorium na jednym - dwóch kierunkach operacyjnych[5/].

Operacja zaczepna armii stanowi z zasady integralną część operacji zaczepnej, a niekiedy obronnej frontu. W sytuacjach szczególnych armia może prowadzić operację zaczepną na kierunku samodzielnym.

Z przedstawionej definicji wynika, że operacja zaczepna armii obejmuje: przygotowanie i prowadzenie walk i bitew przez dywizje zmechanizowane i pancerne pierwszego i drugiego rzutu, prowadzenie działań bojowych przez OGM, wojska rakietowe i artylerię, lotnictwo armijne, wojska OPL, związki taktyczne i oddziały rodzajów wojsk oraz odwody armijne. Częścią składową operacji zaczepnej armii będzie manewr ogniem i wojskami, wysadzenie i działanie bojowe desantów powietrznych, a na kierunku nadmorskim - morskich oraz udział w operacji desantowo-szturmowej organizowanej przez front, a niekiedy również przez armię.

4/ Regulamin walki wojsk lądowych sił zbrojnych PRL, cz. I (dywizja, pułk), Warszawa 1985 r., s. 9, punkt 2.
5/ Wg: Wojennyj encykłopediczeskij słowar, Moskwa 1986 r. s. 43.

Istotnym elementem operacji zaczepnej armii jest wykonanie zmasowanego uderzenia ogniowego, zwłaszcza na obiekty pierwszej kolejności rażenia, a z użyciem broni jądrowej - udział armii w wykonaniu pierwszego uderzenia jądrowego.

W warunkach współczesnych podczas przygotowania i prowadzenia operacji szczególna rola przypada zabezpieczeniu materiałowemu i techniczno-specjalnemu.

Armia ogólnowojskowa zarówno w warunkach użycia broni jądrowej, jak i bez wykorzystania tej broni może prowadzić operację zaczepną na kierunku głównego uderzenia lub na drugim kierunku.

Niekiedy przed rozpoczęciem operacji lub w czasie jej prowadzenia armia może przechodzić częścią sił do obrony, w tym do obrony wybrzeża morskiego.

Jeśli armia przechodzi do obrony głównymi siłami lub całością sił, operacja będzie obronna. Obecnie natarcie i obrona w coraz większym stopniu są ze sobą dialektycznie powiązane. Dlatego w rozkazie ministra obrony narodowej do szkolenia sił zbrojnych PRL w roku 1986 zostało postawione zadanie o treści następującej: "Doskonalić metodę dwuwariantowego (obronnego i zaczepnego - uwaga KN) planowania operacji w początkowym okresie wojny. Podwyższyć sprawność organizacji przechodzenia wojsk z natarcia do obrony i odwrotnie[6/].

W okresie przygotowania i prowadzenia operacji zaczepnej armii wzrasta i wzrastać będzie rola i znaczenie manewru.

> Przez właściwe wykonanie manewru, w tym drogą powietrzną, a na kierunku nadmorskim - morską, można zdobyć zdecydowaną przewagę na wybranym kierunku (kierunkach), spotęgować siłę uderzenia, uchwycić inicjatywę, narzucić wolę i sposób działania nieprzyjacielowi. W wyniku manewru najprościej można uzyskać zaskoczenie przeciwnika, przenieść front walki w głąb jego ugrupowania, a często we właściwym czasie uchylić się od uderzenia ogniem lub przeważającymi siłami.

Szczególną rolę manewr może spełniać przy wykonywaniu uderzenia na tyły i skrzydła nieprzyjaciela, zwalczaniu lub udaremnieniu użycia przez przeciwnika broni precyzyjnej, zwłaszcza systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, oraz przy paraliżowaniu manewru jego odwodów.

6/ Rozkaz ministra obrony narodowej do szkolenia sił zbrojnych PRL w roku 1986, Warszawa 1985, s.26.

W operacji zaczepnej armii nie tylko istnieją wyborne możliwości, lecz także naturalne zapotrzebowanie - imperatyw kategoryczny stosowania manewru.

Przewidywać należy również stosowanie manewru przez nieprzyjaciela, w tym wykonanie głębokich uderzeń i wyjście silnych zgrupowań uderzeniowych działających wspólnie z desantem na tyłach wojsk armii.

Trzeba się więc liczyć z tym, że manewr będzie konieczny do przeciwdziałania takim uderzeniom, włącznie z natarciem (obroną) z odwróconym frontem.

Operację zaczepną armii będzie cechować skrytość rozwijania wojsk i przygotowań, dążenie do uzyskania zaskoczenia, zachowanie żywotności i odporności wojsk, zwalczanie broni precyzyjnej, zwłaszcza systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, zaciekła walka w eterze, gwałtowność i zmienność sytuacji oraz form prowadzonych działań bojowych, dążenie do dezorganizacji dowodzenia.

Powstawać będą ogromne trudności w dowodzeniu, w zachowaniu jego ciągłości. Zdecydowana, bezpardonowa walka o przewagę, zwłaszcza o przewagę w dowodzeniu, stanowi jedną z zasadniczych cech i prawidłowości współczesnych operacji. Jest to walka o przewagę intelektualną dowódców i oficerów sztabu.

Armia może przygotowywać i prowadzić operację zaczepną w składzie narodowym, a niekiedy w skład jej mogą wchodzić związki i oddziały wojsk sojuszniczych lub z odwodu frontu. Ze swojego składu armia może też przekazywać związki taktyczne i oddziały armiom sąsiednim, w tym sojuszniczym a także do odwodu frontu.

Armia może przygotowywać i prowadzić operację zaczepną we froncie narodowym lub być podporządkowana frontowi wojsk sojuszniczych.

W każdej sytuacji podczas wykonywania poszczególnych zadań należy przewidywać ścisłe współdziałanie z wojskami sojuszniczymi.

Od czego zależy i jakie jest miejsce armii w operacji zaczepnej frontu?

Należy stwierdzić, że miejsce to zależeć będzie od wielu czynników, głównie zaś od celu operacji frontowej, od ilości i jakości sił włączonych w skład armii, sytuacji polityczno-militarnej w pierwszym okresie działań wojennych; sytuacji operacyjno-strategicznej w bitwie granicznej; gotowości i sprawności operacyjnego rozwinięcia wojsk armii na określonym kierunku operacyjnym; położenia sąsiadów; możliwości i cha-

rakteru działań wojennych (z użyciem lub bez użycia broni masowego rażenia) oraz od innych czynników charakterystycznych dla początkowego okresu wojny.

Miejsce armii w operacji zaczepnej frontu jest określone w planach operacyjnych opracowywanych już w czasie pokoju przez Sztab Generalny z udziałem przedstawicieli IC MON, dowództw rodzajów sił zbrojnych i OW.

> Armia może wchodzić w skład pierwszego bądź drugiego rzutu operacyjnego frontu, przygotowywać i prowadzić operację zaczepną, a niekiedy, zwłaszcza w początkowym okresie w celu odparcia agresji nieprzyjaciela - operację obronną na głównym lub częścią sił - obronę na drugim kierunku ugrupowania operacyjnego frontu. Może ona również uczestniczyć w bitwie spotkaniowej lub prowadzić samodzielną operację na oddzielnym kierunku operacyjnym, na przykład wzdłuż półwyspu i wybrzeża morskiego.

Należy zakładać i przygotowywać się wszechstronnie to tego, że armia może wejść w skład koalicyjnego zgrupowania uderzeniowego. Minister obrony narodowej w jednym ze swoich wystąpień stwierdził m.in.: "Doskonalić formowanie koalicyjnych zgrupowań uderzeniowych składających się z różnych rodzajów wojsk zapewniających uzyskanie niezbędnej przewagi nad nieprzyjacielem w stosownym miejscu i czasie"[7/]. Nie jest wykluczone, że już w początkowym okresie wojny armia może wejść w skład odwodów operacyjnych naczelnego dowódcy ZSZ na TDW.

Rola armii w operacji zaczepnej zależeć będzie od jej celu i miejsca w ugrupowaniu operacyjnym frontu. Armia ogólnowojskowa działająca w pierwszym rzucie operacyjnym na głównym kierunku uderzenia frontu realizować będzie - we współdziałaniu z wojskami rakietowymi i lotnictwem oraz sąsiednimi armiami - główny cel operacji frontowej. Zasadniczym zadaniem armii działającej na drugim kierunku (kierunkach) będzie zapewnienie swobody działania i wykonania zadania przez główne zgrupowanie uderzeniowe frontu.

Armia, która w pierwszym okresie bitwy granicznej przeszła do obrony, bezpośrednio po załamaniu natarcia nieprzyjaciela będzie zwykle uczestniczyć w przeciwnatarciu lub wykonywać je samodzielnie. Może też wejść w skład głównego zgrupowania uderzeniowego frontu i przejść bez-

---

7/ Omówienie ćwiczenia "Sojuz-83" przez ministra obrony narodowej, Warszawa 1983 r.

pośrednio z obrony do operacji zaczepnej. Rola armii wchodzącej w skład drugiego rzutu może się sprowadzać do potęgowania siły uderzeniowej na głównym kierunku uderzenia frontu, lub wykonania uderzeń na innych kierunkach, albo do brania udziału całością czy też częścią sił w odparciu silnego przeciwuderzenia bądź likwidacji okrążonego dużego zgrupowania przeciwnika. Niejednokrotnie armia wchodząca w skład drugiego rzutu operacyjnego frontu może wydzielać część swoich sił do uderzenia w ślad za wykonaniem pierwszego uderzenia jądrowego w celu maksymalnego wykorzystania skutków uderzeń jądrowych, zwłaszcza wówczas, gdy dywizje pierwszorzutowe utraciły zdolność bojową. Przewidując wykonanie przez nieprzyjaciela głębokich uderzeń, armia drugiego rzutu frontu może przyjąć na siebie uderzenie tych wojsk, zwykle będą to boje spotkaniowe lub bitwa spotkaniowa. Niekiedy część sił drugiego rzutu może być wykorzystana do obrony wybrzeża morskiego w celu odparcia desantu morskiego nieprzyjaciela. Z armii drugiego rzutu może być utworzona OGM frontu w składzie 1-2 dywizji, zwłaszcza DPanc.

Reasumując należy stwierdzić, że miejsce i rola armii w pierwszej operacji zaczepnej frontu w znacznym stopniu będą wpływać na treść celu i zadań oraz zamiar i decyzję dowódcy.

Polecenia:

1. Zdefiniować pojęcie "operacja zaczepna armii".
2. Przedstawić charakterystykę elementów, które obejmuje operacja zaczepna armii.
3. Scharakteryzować rolę i znaczenie manewru w operacji zaczepnej armii.
4. Omówić miejsce i rolę armii w operacji zaczepnej frontu.

1.3. Możliwości armii w prowadzeniu operacji zaczepnej

Możliwości armii w prowadzeniu operacji zaczepnej uzależnia się od wielu czynników, głównie zaś ilości sił i środków, którymi dysponuje armia; taktyczno-operacyjnych możliwości nieprzyjaciela; warunków terenowych; ilości sił i środków frontu jakie będą wykorzystane w pasie armii; warunków i sytuacji, w których armia wchodzi do bitwy. Przy rozpatrywaniu możliwości armii uwzględnia się również wiele bardzo istotnych, chociaż trudno wymiernych czynników. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć:

- stan moralno-polityczny, dyscyplinę i psychologiczne przygotowanie wojsk armii;

- wyszkolenie wojsk oraz przygotowanie dowództw i sztabów do planowania i kierowania wojskami, zwłaszcza w trudnych sytuacjach taktyczno-operacyjnych;

- umiejętne i ciągłe współdziałanie w układzie narodowym i sojuszniczym;

- tworzenie systemu rozpoznania oraz ciągłe jego prowadzenie, a także skuteczne zwalczanie rozpoznania nieprzyjaciela;

- racjonalne stosowanie zasad sztuki operacyjnej, szczególnie takich, jak: zaskoczenie, manewr, współdziałanie, ześrodkowanie sił i środków oraz wysiłków do rozstrzygania głównych zadań decydujących o powodzeniu, ciągłość działań i inne;

- taktyczno-operacyjne wykorzystanie właściwości terenu;

- zachowanie ciągłości w tyłowym zabezpieczeniu nacierających wojsk;

- umiejętne, aktywne i ciągłe prowadzenie walki radioelektronicznej;

- wykazywanie inicjatywy w śmiałym i twórczym rozwiązywaniu stojących przed armią zadań, podejmowaniu uzasadnionego ryzyka taktyczno-operacyjnego, dążeniu do ciągłego narzucania swojej woli i sposobów działania nieprzyjacielowi.

Umiejętne kształtowanie i spożytkowanie wymienionych czynników może i powinno w poważny sposób spotęgować możliwości armii w wykorzystaniu posiadanych sił i środków do osiągnięcia celu operacji zaczepnej.

Możliwości armii w prowadzeniu operacji zaczepnej wyrażają się w jej rozmachu, który może być następujący:

- głębokość zadania pierwszego dnia operacji do 50 km (wynika to z głębokości obrony organizowanej przez ZT pierwszego rzutu korpusu nieprzyjaciela - 20-40 km);

- głębokość zadania bliższego armii 100-150 km (wynika to z głębokości obrony organizowanej przez korpusy pierwszego rzutu GA nieprzyjaciela - od 70-140 km, na tej głębokości są rozmieszczone zasadnicze urządzenia naziemne systemów rozpoznawczo-uderzeniowych);

- głębokość zadania dalszego armii - 150-200 km;

- głębokość zadania całej operacji 250-350 km (jest ona uwarunkowana głębokością ugrupowania obronnego Grupy Armii - 300 km i więcej).

Ponadto przy wyznaczaniu głębokości zadań armii należy przestrzegać następujących wymagań:

- głębokość zadania armii musi znaleźć się w zasięgu jej możliwości rozpoznawczych, tzn. w zasięgu sił i środków rozpoznania, którym może dysponować armia (dotyczy to głównie powietrznego rozpoznania taktycznego rozpoznania radioelektronicznego i zasięgu działania grup specjalnych);

- głębokość zadania armii powinna mieścić się w zasięgu donośności podstawowych środków ogniowego rażenia znajdujących się w wyposażeniu, tj. wyrzutni rakietowych (ABROT) i lotnictwa przydzielonego armii w ramach wsparcia;

- głębokość zadania armii musi wynikać z wnikliwej i wszechstronnej oceny możliwości nieprzyjaciela, wojsk własnych i właściwości terenu.

Średnie tempo operacji zaczepnej armii przyjmuje się jako tempo w ciągu doby bojowej, z tym, że doba bojowa mieści się w granicach 10 godzin walki. Stąd też w ciągu 10 godzin przy tempie natarcia 3-5 km/godz. średnie tempo operacji wyniesie 30-50 km/dobę.

Na kierunku nadmorskim, a nawet centralnym tempo może być znacznie niższe, na przykład 25-30 km, w warunkach nocnych - 20-25 km w ciągu nocy.

Czas trwania (wykonania) zadań i całej operacji armii:

- czas trwania zadania bliższego armii 100-150 km wynosi 2-3 doby, niekiedy więcej (np. 5 dób);

- czas trwania zadania dalszego: 150-200 km, 3-4 doby;

- czas trwania całej operacji wynosi 6-8 dób.

Szerokość pasa działania armii w operacji zaczepnej wynika z szeregu uwarunkowań.

Zakładając, że w terenie średnio dostępnym armia, z uwagi na swoją organizację i potrzebę uzyskania przewagi w określonym miejscu (kierunku) i czasie, wydzieli do pierwszego rzutu 3-4 dywizje i każda z nich będzie nacierała przeciętnie w pasie 10-20 km, to szerokość pasa armii będzie wynosiła:

a/ 3 lub 4 x 10 = 30 ÷ 40 km + 30 ± 35% (ok. 10-15 km) teren trudno dostępny = ok. 50 - 60 km;

b/ 4 x 20 km = 80 km + 30-35% (ok. 24-28 km) teren trudno dostępny = ok. 100 i więcej km.

Podane dane liczbowe rozmachu operacji zaczepnej są danymi orientacyjnymi. Mogą one bowiem ulegać zmianie, zwłaszcza w zależności od sił i środków nieprzyjaciela i ich ugrupowania, ilości i jakości sił i środków w składzie armii, celu operacji zaczepnej zarówno frontu, jak i armii oraz warunków terenowych. Uwzględnić przy tym należy, że głębokość operacji zaczepnej armii mierzy się głębokością zadania bliższego frontu.

Polecenia:

1. Podać od czego zależą możliwości armii w operacji zaczepnej.
2. Uzasadnić wskaźniki rozmachu operacji zaczepnej armii.

1.4. Cel i zadania armii w operacji zaczepnej

Ogólny cel operacji armijnej wynika z celu operacji frontowej i stanowi jego część składową. Cel operacji zaczepnej armii formułuje dowódca frontu.

> Celem operacji zaczepnej armii może być rozgromienie (rozbicie), we współdziałaniu z sąsiednimi armiami oraz lotnictwem, głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela będącego w pasie armii na całą głębokość ugrupowania grupy armii (AP), zniszczenie systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, środków napadu jądrowego i systemu dowodzenia i opanowanie obiektów o znaczeniu polityczno-gospodarczym oraz rubieży (rejonów), które pozbawią przeciwnika możliwości bazowania lotnictwa, wojsk rakietowych i urządzeń naziemnych broni precyzyjnej, a jednocześnie zapewnią dobre warunki przejścia do kolejnej operacji bez przerwy operacyjnej.

Cel operacji zaczepnej armii osiąga się stopniowo, wykonując następujące zadania:

Po pierwsze - niezależnie od tego, czy operacja prowadzona będzie z użyciem broni masowego rażenia, czy też nie - armii określa się zadania udziału w pierwszym uderzeniu jądrowym frontu, niekiedy udziału w operacji przeciwpowietrznej i powietrznej.

Po drugie - udział lub samodzielne wykonanie zmasowanego uderzenia ogniowego na obiekty pierwszej kolejności.

Po trzecie - wykonanie zadania bliższego i zadania dalszego armii.

Udział armii w pierwszym uderzeniu jądrowym frontu sprowadzi się do:

- zniszczenia SD i środków napadu jądrowego nieprzyjaciela, urządzeń naziemnych systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, składów amunicji jądrowej, lotnisk i systemu OPL;
- zniszczenia (obezwładnienia) głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela;
- zniszczenia (obezwładnienia) środków WRE;
- obezwładnienia (zniszczenia) szczególnie ważnych obiektów logistycznych.

Zmasowane uderzenie ogniowe na obiekty pierwszej kolejności polega na wykonaniu zmasowanego uderzenia WRiA armii, śmigłowcami bojowymi i przydzielonym do wsparcia armii lotnictwem na: stanowiska dowodzenia wojskami

i stanowiska kierowania systemami rozpoznawczo-uderzeniowymi; urządzenia naziemne tych systemów (SOTAS) ARGUS, ASSAULT BREAKER i PLSS); systemy broni jądrowej, środki WRE.

Zadanie bliższe armii działającej w pierwszym rzucie frontu polega zwykle na zniszczeniu środków napadu jądrowego, SD i urządzeń naziemnych systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, rozbiciu pierwszego rzutu przeciwstawnych zgrupowań operacyjnych i operacyjno-taktycznych nieprzyjaciela (z zasady na głębokość ugrupowania sił głównych KA lub AP), opanowaniu obiektów o znaczeniu polityczno-gospodarczym i militarnym, ważnych rejonów i rubieży, naruszeniu trwałości obrony operacyjnej i stworzeniu warunków do dalszego natarcia.

Głębokość zadania bliższego armii wynosi 100-150 km, czas wykonania 2-3 doby (niekiedy 5 dób).

W końcu pierwszego lub na początku drugiego dnia operacji może być wprowadzona do działań OGM armii, wówczas w treści zadania bliższego określa się, czas i rubież jej wprowadzenia oraz sposób zabezpieczenia jej działań.

W zadaniu bliższym może też być określona głębokość i rubież, którą wojska armii powinny osiągnąć pierwszego dnia operacji.

Zadanie dalsze armii może polegać na zniszczeniu nowo wykrytych środków napadu jądrowego, naziemnych urządzeń systemów rozpoznawczo-uderzeniowych i SD, ostatecznym rozbiciu KA pierwszego rzutu operacyjnego oraz odwodów nieprzyjaciela (GA) znajdujących się w pasie prowadzenia operacji, opanowaniu ważnych obiektów o znaczeniu polityczno-gospodarczym i militarnym oraz rubieży i rejonów zapewniających osiągnięcie końcowego celu operacji, a jednocześnie dogodne warunki przejścia do kolejnej operacji zaczepnej bez przerwy operacyjnej.

Głębokość zadania dalszego wynosi 150-200 km, czas wykonania - 3-4 doby, niekiedy więcej.

W treści zadania bliższego lub dalszego może być sformułowane zadanie zabezpieczenia wejścia do działań OGM frontu.

Podczas działań armii wzdłuż wybrzeża morskiego w treści zadania bliższego i dalszego może być ujęte zadanie rozbicia nadmorskiego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela, opanowania strefy cieśnin, wysp, baz morskich i portów oraz innych ważnych obiektów znajdujących się na wybrzeżu.

Jednym z zadań armii może być przejście części sił armii do obrony przeciwdesantowej wybrzeża morskiego zarówno w okresie przygotowania operacji (w czasie operacyjnego rozwinięcia), jak i w toku operacji zaczepnej po opanowaniu wybrzeża. Treść poszczególnych zadań wiąże się

ściśle ze specyfiką, tj. właściwościami topograficzno-geograficznymi danego kierunku operacyjnego.

W czasie wykonywania zadania bliższego i dalszego armii wynikną zadania związane z koniecznością i celowością porażenia lub opanowania w stanie nie zniszczonym ważnych obiektów wojskowych i wojskowo-przemysłowych, obiektów energetycznych oraz baz transportowych. W niektórych sytuacjach w wyniku zniszczenia jednego zakładu produkcyjnego lub tylko szczególnie ważnego oddziału produkcyjnego można zadać przeciwnikowi dotkliwsze straty niż przez zniszczenie któregoś ze zgrupowań wojsk.

Dlatego w okresie przygotowania operacji jednocześnie z oceną nieprzyjaciela należy dokonywać wszechstronnej oceny znajdujących się w pasie armii obiektów przemysłowych powiązanych lub bezpośrednio produkujących dla celów militarnych oraz elektrowni (reaktorów) atomowych.

Jako podstawę przy wykonywaniu poszczególnych zadań postawionych armii, zwłaszcza podczas planowania, organizacji i prowadzenia operacji zaczepnej, powinno się przyjmować: stworzenie zdecydowanej przewagi nad nieprzyjacielem w siłach i środkach na kierunku głównego uderzenia; skuteczne porażenie nieprzyjaciela bronią jądrową i innymi środkami na całą głębokość jego ugrupowania, głównie zaś obiektów pierwszej kolejności; wykonanie pierwszego silnego (miażdżącego) uderzenia ogniem i wojskami; gwałtowne rozwijanie natarcia w głąb i w stronę skrzydeł okrążenie i wzięcie udziału w likwidacji okrążonych wojsk nieprzyjaciela; ciągłe potęgowanie wysiłków na najważniejszych kierunkach; dokonywanie szerokiego manewru ogniem, siłami i środkami; rozbicie głównych zgrupowań wojsk nieprzyjaciela; zwłaszcza w czasie wykonywania zadania bliższego armii; rozczłonkowywanie wojsk nieprzyjaciela i rozbijanie ich częściami; nieustanną ochronę i obronę własnych wojsk przed uderzeniami broni precyzyjnej, przede wszystkim systemów rozpoznawczo-uderzeniowych.

W czasie wykonywania zadania bliższego, a szczególnie zadania dalszego, konieczne jest dążenie do ciągłego, głębokiego oskrzydlenia nieprzyjaciela, w tym z powietrza i na kierunku nadmorskim - z morza. W oskrzydleniu nieprzyjaciela z powietrza mogą być stosowane: operacje powietrznodesantowe, desantowo-szturmowe, skoordynowane wysadzanie desantów operacyjno-

taktycznych i taktycznych według jednolitego planu frontu oraz ich zdecentralizowane użycie według planów armii i dywizji

W pasie działania armii naczelny dowódca ZSZ na TDW, wyjątkowo dowódca frontu, może organizować operację powietrznodesantową z wysadzeniem ZT zmechanizowanych i desantowych.

Front, najczęściej swoimi siłami, będzie prowadził operację desantowo-szturmową, w której armia może uczestniczyć, wydzielając własne siły i środki.

Operacja desantowo-szturmowa stanowi całokształt działań desantów operacyjno-taktycznych i taktycznych (od kompanii wzwyż), prowadzonych z kolejnym ich wysadzaniem na różnych rubieżach (w rejonach), według jednolitego zamiaru i planu, w jednolitym systemie obezwładnienia OPL przeciwnika, zabezpieczenia lądowania i działań bojowych desantu, a także uzgodnione (powiązane) z działaniem desantów działania bojowe lotnictwa wojsk lądowych z rejonów opanowanych przez desanty. Operacja taka może trwać od 2 do 4 dni.

Na kierunku nadmorskim w operacji desantowo-szturmowej mogą być użyte desanty morskie, lecz w bardziej zdecydowanych formach i z maksymalnym tempem lądowania, wraz z wykonaniem silnego porażenia ogniowego przeciwnika na brzegu i zagęszczeniem szyków bojowych desantu.

W czasie wykonywania poszczególnych zadań, zwłaszcza zadania dalszego armii, powstaje konieczność prowadzenia skutecznej i bezwzględnej walki z odwodami przeciwnika. Doświadczenia z ćwiczeń wykazują, że dowództwo NATO jest w stanie stosunkowo szybko odtwarzać poszczególne zgrupowania i zgromadzić znaczne odwody zdolne do kontynuowania walki i wykonywania zdecydowanych kontrataków i przeciwuderzeń.

W związku z tym główny wysiłek powinien być skierowany do zwalczania odwodów z równoczesnym pozbawieniem przeciwnika możliwości odtworzenia naruszonego frontu oraz odcięcie dróg manewru wojskom podchodzącym z głębi, a także niszczenie baz i środków transportu (zniszczenie 50-60% środków transportu w znaczny sposób naruszy możliwości nieprzyjaciela w manewrze odwodami, zwłaszcza ustabilizowaniu linii frontu i wykonywaniu zwrotów zaczepnych).

W czasie poprzedzającym operację zaczepną oraz podczas wykonywania zadania bliższego i dalszego ważne znaczenie mają niszczenie i dezorganizacja dowodzenia wojskami i kierowania systemami rozpoznawczo-uderzeniowymi nieprzyjaciela.
Bez zniszczenia środków radioelektronicznych, bez dezorganizacji systemu dowodzenia przeciwnika i ochrony własnych systemów dowodzenia nie będzie możliwe pomyślne prowadzenie współczesnych operacji, zwłaszcza zaczepnych

W pierwszej operacji początkowego okresu wojny główną rolę w rozwiązywaniu zadań związanych z dezorganizacją dowodzenia przeciwnika powinno odegrać zmasowane uderzenie ogniowe na obiekty pierwszej kolejności rażenia. Oczywiście, zadanie to nie może sprowadzać się tylko do tego jednego uderzenia, lecz powinno być wykonywane w czasie prowadzenia całej operacji. Dlatego najbardziej wrażliwe elementy systemów dowodzenia nieprzyjaciela i kierowania broniami precyzyjnymi trzeba wykrywać i natychmiast niszczyć wszelkimi środkami i sposobami, skupiając główny wysiłek przede wszystkim na wyeliminowaniu tych systemów oraz obiektów dowodzenia i kierowania.

Podczas wykonywania przez armię zadań z użyciem broni jądrowej rozbicie nieprzyjaciela odbywa się zwykle przez jednoczesne porażenie jego głównych zgrupowań wojsk i obiektów w ramach pierwszego uderzenia jądrowego oraz kolejnych uderzeń broni jądrowej i konwencjonalnych środków rażenia, a także zdecydowane wykorzystanie skutków tych uderzeń przez gwałtowne natarcie wojsk na kierunkach działania i uchwycenie ważnych rejonów (rubieży).

Podczas prowadzenia operacji bez użycia broni jądrowej rozbicie nieprzyjaciela z zasady odbywa się w wyniku kolejnych porażeń ogniowych i niszczenia zgrupowań wojsk pierwszego i drugiego rzutu (odwodów) w połączeniu z szeroko stosowanym manewrem i zdecydowanym natarciem wojsk w wyznaczonych im pasach oraz opanowaniem terytorium przeciwnika na głębokość zadania dalszego

W czasie wykonywania uderzeń należy zdecydowanie rozwijać powodzenie w głąb i w stronę skrzydeł, tworzyć na tyłach nieprzyjaciela aktywnie działający front walki przez użycie OGM i wielokrotne,kolejne wysadzanie

na różnej głębokości desantów taktycznych i operacyjno-taktycznych oraz wyznaczanie i działanie OW oraz oddziałów rajdowych.

Wybrany wariant wykonania uderzeń, rozwijania powodzenia, porażenia jądrowego, ogniowego i zniszczenia nieprzyjaciela w całości stanowią sposób prowadzenia operacji zaczepnej armii oraz sposób rozbicia jego poszczególnych zgrupowań.

Polecenia:

1. Przedstawić treść celu operacji zaczepnej armii.
2. Omówić sposób osiągania celu operacji zaczepnej armii.
3. Scharakteryzować treść zadania bliższego i dalszego armii.

1.5. Sposoby prowadzenia operacji zaczepnej armii

Określenie sposobu prowadzenia operacji zaczepnej stanowi główną ideę (istotę) zamiaru dowódcy armii. Stąd też dla osiągnięcia celu operacji zaczepnej armii ogromne znaczenie ma wybór optymalnego sposobu jej prowadzenia, tj. takiego, który w danej sytuacji zostanie zastosowany z największą efektywnością.

> Przez pojęcie "sposoby prowadzenia operacji zaczepnej" należy rozumieć określoną, uporządkowaną zgodnie z zamiarem kolejność wykorzystania wojsk armii do rozgromienia głównych sił nieprzyjaciela na całą głębokość operacji i osiągnięcia jej celu.

Celem każdego ze sposobów prowadzenia operacji jest takie wykorzystanie posiadanych sił i środków oraz taktyczno-topograficznych i geograficznych właściwości terenu, aby zapewnić uzyskanie przewagi nad nieprzyjacielem, narzucenie mu swojej woli i doprowadzenie do realizacji celu operacji oraz wykonania poszczególnych zadań przy jak najmniejszych stratach własnych.

Wybór odpowiedniego sposobu prowadzenia operacji zaczepnej zależy od:

- zamiaru dowódcy frontu;
- celu i zadań armii realizowanych w ramach operacji zaczepnej frontu;
- rozmieszczenia, możliwości i charakteru działania nieprzyjaciela;
- możliwości armii w prowadzeniu operacji zaczepnej, zwłaszcza ilości środków jądrowych przewidzianych do użycia w pasie armii;
- miejsca armii w ugrupowaniu operacyjnym frontu;
- sposobu realizacji celów operacji przez sąsiadów;

- fizyczno-geograficznych i topograficznych właściwości TDW i charakteru kierunku operacyjnego.

Do zasadniczych sposobów prowadzenia operacji zaczepnej armii zarówno z użyciem, jak i bez stosowania broni jądrowej zalicza się:

- rozbicie wojsk nieprzyjaciela uderzeniami wykonywanymi na kilku kierunkach;
- okrążenie i zniszczenie głównych sił nieprzyjaciela uderzeniami na kierunkach zbieżnych, najczęściej przy współdziałaniu z sąsiednią armią;
- odcięcie określonych zgrupowań nieprzyjaciela, a następnie ich zniszczenie;
- uderzenie rozcinające na jednym kierunku wyprowadzającym główne zgrupowanie wojsk armii na skrzydła i tyły wojsk nieprzyjaciela.

Przedstawimy krótką charakterystykę poszczególnych sposobów prowadzenia operacji zaczepnej armii.

Rozbicie wojsk nieprzyjaciela uderzeniami wykonanymi na kilku kierunkach, zwykle z sąsiednimi armiami, a niekiedy również z OGM frontu, polega na rozcięciu zasadniczych zgrupowań wojsk nieprzyjaciela i jednoczesnym niszczeniu ich częściami

Zastosowanie takiego sposobu prowadzenia operacji narusza zwartość sił głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela, ogranicza swobodę jego manewru, zmusza do rozpraszania sił oraz uniemożliwia zmasowane wykorzystanie potencjału ogniowego, w tym jądrowego i systemów rozpoznawczo-uderzeniowych. Taki sposób prowadzenia operacji zaczepnej armii sprzyja uzyskaniu zaskoczenia, stwarzając naturalne warunki do skrytego przygotowania operacji i wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd, zwłaszcza odnośnie co do kierunku głównego uderzenia.

W toku prowadzenia operacji zaczepnej istnieje możliwość przenoszenia wysiłków działania na nowy lub nowe kierunki oraz racjonalniejszego wykorzystania dogodnych warunków terenowych, przede wszystkim w celu nieoczekiwanego dla nieprzyjaciela uderzenia na jego tyły i skrzydła.

OGM armii wprowadza się zwykle do działań na tym kierunku, na którym wytworzyła się luka w ugrupowaniu nieprzyjaciela i powstały dogodne warunki do jej wprowadzenia.

Okrążenie i zniszczenie głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela stanowi rezultat wykonania uderzeń na zbieżnych kierunkach, najczęściej z sąsiednią armią.

Zwykle ten sposób prowadzenia operacji stosuje się wtedy, gdy główne siły nieprzyjaciela znajdują się w strefie taktycznej, a na kierunkach uderzeń lub na jednym z nich nieprzyjaciel nie ma silnych odwodów, lub gdy pozwala na to zarys linii styczności wojsk walczących stron. Jednocześnie z okrążeniem wyznacza się odpowiednie siły do ogniowego porażenia wykonania uderzeń rozcinających i zmuszenia do kapitulacji okrążonych wojsk[8/].

OGM armii wprowadza się zwykle na tym kierunku, na którym możliwe jest jej przeniknięcie w głąb operacyjnego ugrupowania nieprzyjaciela i utworzenie tam drugiego frontu walki. Jednym z zadań OGM wykonywanym wspólnie z desantami może być niedopuszczanie odwodów nieprzyjaciela do podejścia do rejonu działań (izolacja pola walki) oraz paraliżowanie wszelkiego manewru w głębi operacyjnej.

> Odcięcie zgrupowań wojsk nieprzyjaciela, a następnie ich zniszczenie lub zmuszenie do kapitulacji odbywa się przez wykonanie uderzenia na jednym kierunku oraz rozwinięcie powodzenia w głąb i na skrzydła w celu odcięcia głównych sił przeciwnika od jego odwodów i baz zaopatrzenia, z jednoczesnym ich rozbiciem.

Sposób ten może mieć szerokie zastosowanie w czasie prowadzenia operacji zaczepnej na kierunku nadmorskim lub w terenie górzystym, tj. tam, gdzie są naturalne przeszkody terenowe, do których można przyprzeć odcinane zgrupowania wojsk nieprzyjaciela.

Przykładowo, jeżeli armia rozwija operację wzdłuż wybrzeża morskiego, to może się okazać celowe wykonanie uderzenia z rejonu oddalonego od brzegu morza, aby odciąć nadmorskie zgrupowanie wojsk przeciwnika od jego pozostałych sił i baz zaopatrzenia, a następnie rozbić je. Powstaną wówczas naturalne warunki do okrążenia tego zgrupowania przez główne siły armii - w ścisłym współdziałaniu z siłami marynarki wojennej oraz desantu powietrznego i morskiego - i zmuszenia nieprzyjaciela do kapitulacji.

W zależności od sytuacji operacyjno-taktycznej istnieje możliwość, a niekiedy konieczność łączenia poszczególnych sposobów prowadzenia ope-

---

8/ Szczególnie pouczające było działanie zastosowane w celu okrążenia dużego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela w ćwiczeniu dowódczo-sztabowym w szkolnym ośrodku dowodzenia przeprowadzonym w czerwcu 1986 r. z oficerami PSOS, kursami podyplomowymi i III kursem ASG WP.

racji zaczepnej armii. Na przykład podczas wykonywania zadania bliższego można stosować sposób pierwszy, a zadania dalszego - drugi. W każdym ze sposobów szerokie zastosowanie mieć będzie desant powietrzny, zwykle zintegrowany z działaniem OGM, oddziałów rajdowych i OW. W warunkach współczesnych ogromnego znaczenia nabiera wykonanie oskrzydlenia zgrupowań wojsk nieprzyjaciela, wyzwalania manewru dla wojsk własnych.

W każdym z wymienionych sposobów prowadzenia operacji zaczepnej, w tym i oskrzydlenia z powietrza i morza, decydujące znaczenie będzie mieć jądrowe i ogniowe (lub tylko ogniowe) porażenie nieprzyjaciela, ściśle powiązane oraz zgrane w czasie i przestrzeni z działaniem zgrupowań uderzeniowych, wysadzeniem desantów powietrznych, a na kierunku nadmorskim - morskich, a także wykonywanie we właściwym czasie selektywnych uderzeń radioelektronicznych.

Przy każdym sposobie prowadzenia operacji należy zdecydowanie rozwijać powodzenie w głąb i w stronę skrzydeł, aktywnie zwalczać odwody przeciwnika i oddziaływać na jego tyły, co będzie wymagać racjonalnego użycia OGM i wielokrotnego, kolejnego wysadzania na różnej głębokości powietrznych desantów taktycznych, a na kierunku nadmorskim - morskich.

Dokonując wyboru określonego sposobu prowadzenia operacji trzeba brać pod uwagę znajdujące się w pasie armii obiekty przemysłowe i rejony zurbanizowane oraz porty i bazy morskie. Niekiedy zamiar ich opanowania lub obejścia będzie determinować wybór sposobu prowadzenia operacji zaczepnej.

Polecenia:

1. Zdefiniować pojęcie "sposoby prowadzenia operacji zaczepnej armii".
2. Przedstawić krótką charakterystykę poszczególnych sposobów prowadzenia operacji zaczepnej armii.
3. Omówić zasadnicze założenia wyboru kierunku głównego uderzenia armii.

1.6. Zgrupowania i ugrupowanie operacyjne wojsk armii w operacji zaczepnej

Do prowadzenia operacji zaczepnej armii tworzy się zgrupowania wojsk i i ugrupowanie operacyjne. Powinny one odpowiadać celowi operacji i zapewniać wykonanie zadania bliższego i dalszego zarówno z użyciem, jak i bez użycia broni jądrowej.

Zgrupowania wojsk armii w operacji zaczepnej obejmują: główne i inne zgrupowania uderzeniowe wojsk, zgrupowania wojsk przeznaczone do osłony poszczególnych kierunków (skrzydeł zgrupowań uderzeniowych) oraz zgrupowań wojsk rakietowych, artylerii, lotnictwa, wojsk OPL, rodzajów wojsk, związków taktycznych, oddziałów i urządzeń tyłowych.

Wojska działające na kierunku głównego uderzenia stanowią główne zgrupowanie uderzeniowe wojsk armii. W jego skład wchodzi większość dywizji zmechanizowanych i pancernych pierwszego rzutu, drugi rzut lub jego część, OGM oraz desanty powietrzne (na kierunku nadmorskim - morskie) wykorzystywane na kierunku głównego uderzenia.

Główne zgrupowanie uderzeniowe wspierają zasadnicze siły WRiA, lotnictwa frontowego i lotnictwa wojsk lądowych oraz zabezpieczają działające siły armii - rodzaje wojsk i służb.

Na pozostałych kierunkach rozwija się zgrupowania wojsk przeznaczone do wykonania innych (w tej liczbie kolejnych) uderzeń oraz do osłony poszczególnych kierunków.

Do wykonania poszczególnych zadań tworzy się odpowiednie ugrupowanie operacyjne armii. Jest to celowe i racjonalne, zgodne z zamiarem dowódcy armii, rozmieszczenie w terenie związków taktycznych i oddziałów, zapewniające zrealizowanie celu i wykonanie zadań operacji przy najmniejszych stratach własnych.

Ugrupowanie operacyjne wojsk armii zwykle obejmuje: pierwszy i drugi rzut armii (jeżeli nie tworzy się drugiego rzutu - wyznacza się odwód ogólny), OGM armii, armijne zgrupowanie wojsk rakietowych i artylerii, lotnictwa, wojsk OPL, armijne grupy artyleryjskie, desanty powietrzne (na kierunku nadmorskim - morskie), odwody przeciwpancerne, OŻap, armijne zgrupowania rodzajów wojsk i urządzenia tyłowe armii.

Niekiedy mogą być wyodrębnione takie elementy ugrupowania operacyjnego, jak grupa rozpoznawczo-uderzeniowa i grupa rozpoznawczo-ogniowa.

Podczas tworzenia ugrupowania operacyjnego szczególnie ważnym zadaniem dowódcy i sztabu armii jest zachowanie odporności poszczególnych elementów ugrupowania na oddziaływanie ogniowe nieprzyjaciela, zwłaszcza bronią jądrową i systemami rozpoznawczo-uderzeniowymi.

Problem ten niejednokrotnie akcentował minister obrony narodowej w omówieniach ćwiczeń typu "Lato", "Wiosna" i "Sojuz". Jest to wyjątkowo ważny i jednocześnie trudny problem, szczególnie pod względem wykonawczym.

W operacji zaczepnej armii należy go rozumieć i rozwiązywać w wymiarze indywidualnym oraz jako niezbędną cechę zbiorową elementu ugrupowania operacyjnego i bojowego. Powinna to być odporność na różnego rodzaju oddziaływania nieprzyjaciela: ogniowe, radioelektroniczne, dywersyjne, inżynieryjne i chemiczne. Elementom ugrupowania operacyjnego można ją zapewnić tylko przez umiejętne zespolenie różnorodnych czynności - od najprostszej osłony do maskowania operacyjnego, od zwykłego samookopywania się do WRE, od obrony przeciwpancernej do obrony przeciwlotniczej, przeciwchemicznej i OPBMR oraz maksymalnego wykorzystania możliwości manewrowych wojsk.

Operacyjne ugrupowanie wojsk armii powinno w każdej sytuacji zapewniać:

- uzyskanie zdecydowanej przewagi nad nieprzyjacielem na wybranych kierunkach i w określonym czasie, głównie na kierunku głównego uderzenia na lądzie, oraz lokalnej przewagi w powietrzu i eterze;
- wykonywanie szerokiego manewru, zwłaszcza w przenoszeniu wysiłków działań w głąb ugrupowania nieprzyjaciela i tworzeniu tam drugiego frontu walki;
- dogodne warunki do ciągłego współdziałania między elementami ugrupowania operacyjnego, rodzajami sił zbrojnych i wojsk, sąsiadami oraz między wojskami w układzie sojuszniczym;
- wykorzystanie właściwości topograficzno-geograficznych danego kierunku operacyjnego (strategicznego);
- ciągłość dowodzenia, zabezpieczenia operacyjnego i materiałowo-technicznego.

> Ugrupowanie operacyjne armii przyjmuje się jednakowe do działania w warunkach zagrożenia użyciem broni jądrowej, jak i na okres jej stosowania. Tworząc ugrupowanie operacyjne uwzględnia się aktualną i przewidywaną sytuację operacyjną oraz warunki, w których wojska będą wchodzić do bitwy, rozpoczną i będą prowadzić operację zaczepną.

Pierwszy rzut operacyjny armii z zasady jest najsilniejszy i przeznacza się go do rozbicia głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela, wykonania zadania bliższego i dalszego, rozwijania natarcia, a niekiedy

przejścia częścią sił do obrony. Dlatego w skład pierwszego rzutu może wchodzić większość dywizji zmechanizowanych i pancernych.

Związki taktyczne pierwszego rzutu wzmacnia się zwykle związkami i oddziałami WRiA, wojsk OPL, lotnictwa armijnego, wojsk inżynieryjnych i chemicznych.

Dywizje zmechanizowane (pancerne) pierwszego rzutu armii do prowadzenia operacji zaczepnej rozwijają się w rejonach wyjściowych, wyznaczonych w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem lub w odległości 20-40 km od rubieży styczności wojsk.

Drugi rzut operacyjny armii jest przeznaczony do: potęgowania wysiłku wojsk i rozwijania powodzenia pierwszego rzutu, z zasady na kierunku głównego uderzenia i wykonania wspólnie z nim (lub tylko z częścią jego sił) zadania dalszego; zamiany związków taktycznych, które poniosły duże straty; prowadzenia natarcia na nowych kierunkach; rozbicia odwodów nieprzyjaciela i odparcia jego przeciwuderzeń; opanowania pośrednich rubieży obrony oraz wykonania innych zadań. Niekiedy dywizje drugiego rzutu mogą być wykorzystane do rozbicia zgrupowań wojsk nieprzyjaciela pozostałych na tyłach pierwszego rzutu, lub do opanowania miast, obiektów przemysłowych, portów i baz morskich.

W skład drugiego rzutu armii mogą wchodzić jedna-dwie, a czasem trzy dywizje pancerne i zmechanizowane.

Odległość i sposób rozmieszczenia drugich rzutów określa się odpowiednio do ich zadań, składu bojowego i sytuacji, tak aby zapewnić: terminowe wprowadzenie ich do bitwy oraz zachować odporność na wszelkiego rodzaju uderzenia ogniowe i chemiczne nieprzyjaciela.

W rejonie wyjściowym drugi rzut operacyjny armii rozmieszcza się na ogół w odległości 60-80 km od rubieży styczności wojsk.

Operacyjna grupa manewrowa armii jest przeznaczona do szybkiego przeniesienia wysiłku działań zaczepnych w przestrzeń operacyjną nieprzyjaciela i utworzenie tam swoistego drugiego frontu walki[9/] - tworzy się ją w zależności od sytuacji.

9/ Organizacja i działanie OGM armii omówiona zostanie w rozdziale VII.

W skład OGM armii może wchodzić dywizja pancerna lub zmechanizowana o najwyższych możliwościach bojowych, najlepiej przygotowana i wyposażona w najnowszy sprzęt techniczny. Może ona być wzmocniona batalionem desantowo-szturmowym oraz oddziałem lotnictwa armijnego, artylerią samobieżną, jednostkami wojsk OPL o dużej ruchliwości i innymi jednostkami rodzajów wojsk. Do działania w zgrupowaniu bojowym OGM przygotowuje się specjalne jednostki tyłowe. OGM utworzona przed rozpoczęciem operacji rozmieszcza się zwykle 40-60 km od rubieży styczności wojsk.

Odwód ogólnowojskowy armii może być użyty do: potęgowania wysiłków; zamiany związków taktycznych,które poniosły duże straty i utraciły zdolność bojową, umocnienia opanowanych rejonów, rubieży i obiektów; odparcia przeciwuderzeń nieprzyjaciela, zniszczenia jego desantów i dokończenia rozbijania jego sił, pozostających na skrzydłach i tyłach nacierających wojsk, oraz do wykonania innych nieoczekiwanie wynikłych zadań.

W skład odwodu ogólnowojskowego może wejść jedna dywizja pancerna (zmechanizowana) lub jeden-dwa pułki zmechanizowane (pancerne). Odwód ogólnowojskowy armii rozmieszcza się zwykle w odległości 60-100 km od rubieży styczności wojsk.

Zgrupowanie wojsk rakietowych armii, wchodzące w skład ogólnego zgrupowania wojsk rakietowych frontu, obejmuje armijną brygadę rakiet operacyjno-taktycznych i dywizjony rakiet taktycznych związków taktycznych, będących elementem ugrupowania operacyjnego armii i bojowego dywizji. Jest ono przeznaczone do porażenia jądrowego nieprzyjaciela oraz wykonania uderzeń rakietowymi ładunkami konwencjonalnymi na jego wojska i obiekty. W pierwszym uderzeniu jądrowym wojska rakietowe armii są używane w sposób scentralizowany, a następnie zgodnie z decyzją odpowiednich dowódców.

Stanowiska startowe wojsk rakietowych, w zależności od sytuacji i terenu, wyznacza się zwykle w stosunku do rubieży styczności wojsk, w odległości odpowiadającej minimalnej donośności rakiet.

Armijna grupa artylerii (AGA) jest przeznaczona do rażenia taktycznych środków jądrowych, urządzeń naziemnych systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, SD, artylerii, środków OPL, odwodów oraz innych ważnych obiektów i celów nieprzyjaciela na kierunku głównego uderzenia, a także do wzmocnienia ognia artylerii dywizji działających na tym kierunku.

W skład AGA wchodzi przeważnie artyleria dalekosiężna. W razie konieczności grupa ta może być dzielona na podgrupy według liczby dywizji zmechanizowanych (pancernych) pierwszego rzutu, działających na kierunku głównego uderzenia.

W celu porażenia ogniem zmasowanym najważniejszych obiektów nieprzyjaciela z jednostek wydzielonych z armijnej i przydzielonej artylerii rakietowej może być utworzona armijna grupa artylerii rakietowej (AGAR).

Do wykonania zadań dywizji pierwszego rzutu, zgodnie z decyzją armii, mogą być czasowo wykorzystywane oddziały artylerii dywizje drugiego rzutu. Zazwyczaj wchodzą one w skład odpowiednich grup artylerii.

Do zwalczania obiektów pierwszej kolejności, zwłaszcza systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, mogą być tworzone armijne grupy rozpoznawczo-uderzeniowe (AGRU) i armijne grupy rozpoznawczo-ogniowe (AGRO).

Armijne zgrupowanie wojsk OPL składa się z armijnych i dywizyjnych oddziałów OPL stanowiących odpowiednio element ugrupowania operacyjnego armii i bojowego dywizji. Tworzy się je z etatowych i przydzielonych oddziałów rakiet przeciwlotniczych, rakietowo-artyleryjskich, artyleryjskich i radiotechnicznych. Przeznaczone są do osłony wojsk i obiektów przed uderzeniami nieprzyjaciela z powietrza podczas przygotowania i prowadzenia operacji zaczepnej.

Niekiedy w celu bezpośredniej osłony ważnych zgrupowań wojsk i obiektów lub newralgicznych przejść i węzłów dróg przed uderzeniami z powietrza w skład armijnego zgrupowania wojsk OPL mogą być włączone mieszane grupy rakietowo-artyleryjskie, tworzone kosztem związków taktycznych wojsk OPL frontu i armii.

Ogólne zgrupowanie sił lotniczych frontu obejmuje zgrupowania lotnictwa frontowego i armijnego oraz eskadry śmigłowców dywizji zmechanizowanych (pancernych), stanowiące element ugrupowania bojowego dywizji.

Zgrupowanie sił lotniczych powinno zapewniać możliwość rażenia obiektów nieprzyjaciela na dużą głębokość - skupienie wysiłków na najważniejszych kierunkach, ścisłe współdziałanie z armiami, dywizjami zmechanizowanymi (pancernymi), OGM i wojskami OPL, a na kierunku nadmorskim - z siłami marynarki wojennej; powinno także zapewniać ciągłość dowodzenia lotnictwem.

Frontowe zgrupowanie lotnictwa składa się ze związków taktycznych i oddziałów lotnictwa frontowego i armijnego, użytych w sposób scentralizowany w skali frontu. Część limitu lotnictwa może być wydzielona do wsparcia lotniczego armii pierwszego rzutu operacyjnego frontu.

Armijne zgrupowanie lotnictwa składa się z oddziałów lotnictwa armijnego.

Przed rozpoczęciem operacji zaczepnej lotniska bazowania wyznacza się zwykle w następującej odległości od linii styczności wojsk:

- dla lotnictwa armijnego - 30-70 km;
- lotnictwa myśliwsko-bombowego i szturmowego - 80-120 km;
- lotnictwa myśliwskiego - 120-150 km.

Desanty powietrzne, stanowiące element ugrupowania operacyjnego armii, tworzy się z przydzielonych armii związków i oddziałów, etatowych armijnych oddziałów desantowo-szturmowych oraz z oddziałów i pododdziałów zmechanizowanych.

Przeznacza się je do wykonywania zadań operacyjno-taktycznych i taktycznych na tyłach nieprzyjaciela, a niekiedy - jako kontrdesant - przeciwko desantom przeciwnika.

Podczas przygotowania desantu wojska przeznaczone do desantowania rozmieszcza się w rejonach wyjściowych, które wyznacza się w następujących odległościach od rubieży styczności wojsk: dla operacyjno-taktycznego desantu powietrznego przerzucanego samolotami transportowymi - 150--200 km, śmigłowcami - 100-120 km; dla taktycznego desantu powietrznego przerzucanego śmigłowcami - 50-70 km.

Desanty morskie w operacji zaczepnej armii prowadzonej na kierunku nadmorskim są przeznaczone do wsparcia wojsk nacierających wzdłuż wybrzeża morskiego w celu rozbicia zgrupowań wojsk nieprzyjaciela, opanowania cieśnin, dużych wysp, baz morskich, portów i innych ważnych obiektów na wybrzeżu.

W skład taktycznego desantu morskiego armii mogą wchodzić oddziały (pododdziały) zmechanizowane (niekiedy czołgów) oraz oddziały desantowe ze środkami wzmocnienia. Przed rozpoczęciem operacji zaczepnej wojska desantu morskiego rozmieszcza się w rejonach ześrodkowania, zwykle w pobliżu planowanych rejonów załadowania.

Odwody przeciwpancerne armii w operacji zaczepnej tworzy się w celu wzmocnienia obrony przeciwpancernej wojsk pierwszego rzutu; prowadzenia walki ze zgrupowaniami pancernymi nieprzyjaciela, które włamały się w głąb ugrupowania operacyjnego armii; osłony zagrożonych kierunków i otwartych skrzydeł; przegrupowania, rozwinięcia i wprowadzenia do bitwy drugiego rzutu i odwodu ogólnowojskowego oraz do działań OGM. W armii tworzy się zwykle jeden-dwa odwody przeciwpancerne.

W skład odwodu przeciwpancernego wchodzi etatowy lub przydzielony pułk artylerii przeciwpancernej, wzmocniony niekiedy oddziałami (pododdziałami) miotaczy ognia.

Przed rozpoczęciem operacji zaczepnej odwody przeciwpancerne rozmieszcza się w rejonach ześrodkowania, zazwyczaj 30-50 km od rubieży styczności wojsk. W toku operacji przesuwają się one za wojskami na ustalonych kierunkach w gotowości do rozwinięcia się na zawczasu przewidzianych lub nowo wyznaczonych rubieżach.

Oddziały zaporowe armii są przeznaczone do zadania strat czołgom, BWP i sile żywej nieprzyjaciela, utrudnienia wojskom manewru przez rozbudowę zapór minowo-wybuchowych i dokonywania zniszczeń w toku operacji zaczepnej na kierunku przeciwuderzeń nieprzyjaciela, osłony odsłoniętych skrzydeł własnych wojsk, luk w ugrupowaniu operacyjnym oraz do umocnienia opanowanych rubieży. W armii tworzy się jeden-dwa oddziały zaporowe, każdy w składzie od kompanii do batalionu zaporowego (batalionu saperów). Ponadto można utworzyć jeden-dwa oddziały zaporowe na śmigłowcach. Przed rozpoczęciem operacji zaczepnej oddziały zaporowe rozmieszcza się w rejonach ześrodkowania w pobliżu odpowiednich odwodów przeciwpancernych. W toku operacji oddziały zaporowe przesuwają się (przebazowują) za nacierającymi wojskami na wyznaczonych kierunkach, w gotowości do ustawienia zapór na kilku zawczasu przewidzianych lub nowo wybranych zasadniczych i zapasowych rubieżach minowania (niszczenia). Zadania swoje OZap wykonuje wspólnie z odwodem przeciwpancernym lub samodzielnie.

Ogólne zgrupowanie wojsk specjalnych armii tworzy się z etatowych i przydzielonych związków i oddziałów do wykonywania zadań,związanych z zabezpieczeniem operacji. Stanowią je armijne zgrupowania sił i środków rozpoznania, WRE, wojsk inżynieryjnych, chemicznych i innych, przeznaczonych do wykonywania zadań zarówno w okresie przygotowania operacji, jak i podczas jej prowadzenia. Z wojsk inżynieryjnych tworzy się odwód wojsk inżynieryjnych, a z wojsk chemicznych - odwód wojsk chemicznych.

Tyły armii obejmują zabezpieczenie materiałowe, techniczno-specjalne, medyczne i komunikacyjne. Głębokość pasa tyłów armii wynosi:

- przed rozpoczęciem operacji zaczepnej - 80-100 km;
- w toku operacji zaczepnej - do 200 km.

Urządzenia i jednostki tyłowe tworzą ugrupowanie tyłów armii i są odpowiednio urzutowane, zapewniając ciągłość zabezpieczenia materiałowego, medycznego, techniczno-specjalnego i komunikacyjnego.

Wszystkie elementy ugrupowania operacyjnego armii tworzy się, rozmieszcza i przemieszcza w taki sposób, aby zapewnić im:

- żywotność i odporność na różnego rodzaju oddziaływanie nieprzyjaciela (ogniowe, rozpoznawcze, radioelektroniczne, dywersyjne, desantowe, chemiczne i inne);

- skuteczne niszczenie lub obezwładnianie broni precyzyjnej nieprzyjaciela, zwłaszcza systemów rozpoznawczo-uderzeniowych;

- sprawne wchodzenie w skład zgrupowań uderzeniowych i wykonywanie poszczególnych zadań;

- dużą swobodę manewru oraz jak najlepsze warunki współdziałania i maskowania;

Tworząc zgrupowania uderzeniowe i dokonując mniejszych lub większych zmian w ich składzie należy zwrócić uwagę przede wszystkim na konieczność:

- zapewnienie skrytego i szybkiego manewru z różnych kierunków wymaganej liczby związków taktycznych i oddziałów wojsk pancernych, zmechanizowanych, WRiA, wojsk OPL, wojsk inżynieryjnych, wojsk chemicznych, lotnictwa armijnego i innych, które włączono lub zamierza się włączyć w skład zgrupowań uderzeniowych w celu uzyskania zaskoczenia oraz zdecydowanej przewagi na wybranym kierunku (kierunkach) i w określonym czasie; określonym czasie;

- możliwość i sposoby zabezpieczenia wejścia zgrupowań uderzeniowych do bitwy wprost z marszu, z jednoczesnym zniszczeniem lub obezwładnieniem głównych obiektów i zgrupowań wojsk nieprzyjaciela oraz zapewnieniem niezbędnego wsparcia z powietrza i należytej osłony radioelektronicznej zarówno w czasie rozwijania natarcia, jak i przechodzenia części sił do obrony;

- sprawne przejmowanie dowodzenia jednostkami wojsk sojuszniczych, które zostały włączone w skład zgrupowania uderzeniowego;

- podjęcie zabiegów organizacyjnych i wykonawczych, aby zapewnić szybkie i sprawne przeprowadzenie manewru zgrupowaniami uderzeniowymi i wewnątrz nich w celu potęgowania siły uderzenia lub przeniesienia działań na nowy kierunek;

- maksymalne wykorzystanie operacyjno-taktycznych i bojowych możliwości poszczególnych rodzajów wojsk, lotnictwa, śmigłowców bojowych, a także zachowanie ciągłości współdziałania, dowodzenia oraz zabezpieczenia materiałowego techniczno-specjalnego i medycznego.

- konieczność maksymalnego wykorzystania skutków działania OGM i desantów;

- nieustanne i wszechstronne zabezpieczenie działań oraz maksymalne wykorzystanie topograficznych i geograficzno-taktycznych właściwości terenu.

Współcześnie tworzenie ugrupowania operacyjnego armii będzie się odbywało w wyjątkowo trudnej sytuacji, spowodowanej głównie charakterem

działania nieprzyjaciela i warunkami, w jakich rozpoczyna się operacja zaczepna. Przede wszystkim należy przewidywać, że ugrupowanie operacyjne armii do operacji zaczepnej może być tworzone w toku przegrupowania wojsk do rejonów wyjściowych. Ze względu zaś na realizację przez nieprzyjaciela koncepcji głębokich uderzeń przegrupowujące się wojska mogą ponieść duże straty, zwłaszcza od systemów rozpoznawczo- uderzeniowych, co zmusi do zmiany i zamiany składu poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego. Na przykład: pierwszy rzut może wchodzić do bitwy, a drugorzutowe dywizje i niektóre odwody mogą być w marszu, oddalone o setki kilometrów od walczących wojsk.

Niekiedy armia jako pierwszy rzut frontu może być przeznaczona do operacyjnej osłony granicy państwowej i ubezpieczenia (zapewnienia warunków) rozwinięcia głównych sił frontu do pierwszej operacji zaczepnej.

> Operacyjna osłona granicy państwowej obejmuje system przedsięwzięć organizacyjnych i działań wojsk - uzgodnionych co do celu, miejsca i czasu - które uniemożliwią przeciwnikowi wykonanie uderzenia przez zaskoczenie.

Skład sił i środków wyznaczonych do operacyjnej osłony granicy państwowej może być różny. Oprócz sił, stanowiących stałą osłonę granicy państwowej wojska armii zajmując rejon wyjściowy również przygotowują go zarówno pod względem obronnym, jak i zapewnienia dogodnych warunków do rozpoczęcia operacji zaczepnej. Tworzy się wówczas (w zależności od przebiegu granicy) pas przesłaniania, do którego wysyła się OW, zwykle w sile wzmocnionego pułku z każdej dywizji pierwszego rzutu (mogą być wydzielone siły całej dywizji), przygotowuje się SO artylerii i pozycje startowe dla dywizjonów rakiet taktycznych. Głębokość pasa przesłaniania wynosi 20-40 km, licząc od granicy do przedniego skraju pierwszego pasa obrony.

W tej sytuacji zarówno w rejonie wyjściowym, jak i podczas operacyjnej osłony granicy państwowej armia przygotowuje się do ewentualnego odparcia uderzenia nieprzyjaciela obronnie i zaczepnie. Przyjmując ugrupowanie zaczepne poszczególne dywizje w swoich rejonach w zasadzie rozmieszczają się w kolumnach pułkowych wzdłóż dróg, które zapewnią szybkie przejście do zdecydowanego uderzenia. W rejonie wyjściowym rozbudowuje się rejony pozorne: rozmieszczenia ZT, ABROT, drt, SD i innych. Niekiedy ugrupowanie operacyjne do operacji zaczepnej będzie tworzone w czasie napiętej bitwy obronnej.

Polecenia:

1. Zdefiniować i omówić pojęcie "ugrupowanie operacyjne wojsk armii".
2. Przedstawić podstawowe kryteria operacyjno-taktyczne tworzenia ugrupowania operacyjnego armii do operacji zaczepnej.
3. Scharakteryzować poszczególne elementy ugrupowania operacyjnego armii.
4. Omówić pojęcie "operacyjna osłona granicy państwowej".

1.7. Działania zapewniające dogodne warunki przejścia do operacji zaczepnej i jej prowadzenie przez wojska armii

1.7.1. Udział wojsk frontu i armii w walce o przewagę (panowanie) w powietrzu

Powodzenie operacji zaczepnej jest niemożliwe bez zapewnienia przewagi nad nieprzyjacielem (a w niektórych okresach operacji i rejonach - bez zdobycia panowania) w powietrzu.

Jedynym skutecznym sposobem uzyskania przewagi (panowania) nad nieprzyjacielem w powietrzu jest wspólna operacja powietrzna na TDW, w której będą brać udział siły i środki frontu i armii.

Operacje powietrzne były prowadzone w czasie drugiej wojny światowej. Najwięcej doświadczeń można czerpać z operacji powietrznych prowadzonych przez lotnictwo Armii Radzieckiej. Operacje powietrzne miały na celu osłabienie zgrupowań lotnictwa oraz niszczenie odwodów operacyjnych, ważniejszych węzłów i linii komunikacyjnych, obiektów przemysłu zbrojeniowego i ośrodków polityczno-administracyjnych nieprzyjaciela.

Doświadczenia i wnioski z operacji powietrznych prowadzonych podczas drugiej wojny światowej i w wojnach lokalnych (np. w Wietnamie, na Bliskim Wschodzie) nie utraciły swej wartości i znaczenia w warunkach współczesnych.

Operacja powietrzna prowadzona w czasie drugiej wojny światowej przez lotnictwo Armii Radzieckiej stanowiła całokształt wzajemnie powiązanych i uzgodnionych co do celu, czasu i miejsca działań bojowych lotniczych związków taktycznych (operacyjnych), wykonywanych zgodnie z jednolitym zamiarem i planem, oraz zadań realizowanych w celu zniszczenia (obezwładnienia) obiektów i zgrupowań wojsk o znaczeniu operacyjnym i operacyjno-taktycznym.

Operacja powietrzna na TDW, zgodnie ze współczesnymi poglądami, jest częścią składową operacji strategicznej i stanowi

wzajemnie powiązane i uzgodnione co do celów, zadań, miejsca i czasu działania bojowe lotnictwa, wojsk rakietowych i artylerii, wojsk OPL oraz wydzielonych związków taktycznych (oddziałów) rodzajów sił zbrojnych, prowadzone według jednolitego zamiaru i planu. Może ona być prowadzona w określonym czasie, w ramach wykonywania zadań operacyjno-strategicznych na TOW lub na samodzielnym kierunku strategicznym pod ogólnym kierownictwem naczelnego dowódcy ZSZ na ZTOW.

Operacja powietrzna na TOW jest operacją wspólną i z zasady prowadzi się ją w okresie najbardziej napiętej walki o ujęcie inicjatywy strategicznej i zdobycie przewagi (panowania) w powietrzu.

Przewaga (panowanie) w powietrzu jest to sytuacja w przestrzeni powietrznej wytworzona przez aktywnie działające wojska wszystkich rodzajów sił zbrojnych, zwłaszcza związki operacyjne lotnictwa i wojsk OPL. Osiągnięcie korzystnego stosunku sił w powietrzu umożliwi lotnictwu ujęcie inicjatywy i w rezultacie narzucenie swej woli nieprzyjacielowi powietrznemu. Związki operacyjne i taktyczne wojsk lądowych będą miały wtedy możliwość wykonywania postawionych im zadań, nie natrafiając na zorganizowane i skuteczne przeciwdziałanie ze strony środków napadu powietrznego nieprzyjaciela.

Przewaga (panowanie) w powietrzu na TOW, oddzielnym kierunku strategicznym (operacyjnym) lub w określonym rejonie będzie osiągnięta wówczas, gdy zostanie zniszczone (obezwładnione) główne zgrupowanie lotnictwa i częściowo zgrupowanie wojsk rakietowo-jądrowych, naruszony system obrony powietrznej nieprzyjaciela, zdezorganizowane kierowanie nim, a stosunek sił w powietrzu kształtować się będzie przynajmniej jak 1,5-2 : 1 na naszą korzyść.

Według poglądów kierownictwa wojskowego NATO, niezależnie od tego w jakich warunkach rozpoczyna się konflikt zbrojny przewaga w powietrzu ma pierwszoplanowe znaczenie i pozwala zwiększyć trzy, a nawet pięciokrotnie możliwości bojowe wojsk lądowych.

Dlatego nieprzyjaciel w początkowym okresie wojny stawia swojemu lotnictwu jako główne zadanie wykonanie zmasowanego uderzenia w krótkim czasie, zadanie naszemu lotnictwu maksymalnych strat, zdobycie przewagi w powietrzu, a następnie przeniesienie głównego wysiłku w celu wsparcia wojsk lądowych.

Do prowadzenia operacji powietrznej będą zaangażowane wojska lotnicze frontu, jedna lub kilka armii lotniczych naczelnego dowództwa, związki taktyczne (oddziały) wojsk rakietowych i artylerii, wojska OPL frontu (armii), wojsk powietrznodesantowych i jednostek desantowo-szturmowych, część sił marynarki wojennej oraz siły i środki rozpoznania i walki radioelektronicznej. Decydującą rolę w operacji spełniają i będą spełniać związki operacyjne lotnictwa i związki taktyczne (oddziały) wojsk rakietowych.

Podczas prowadzenia działań bojowych z użyciem tylko zwykłych środków rażenia pierwszą operację powietrzną na TDW planuje się i wykonuje z reguły w celu rozbicia (porażenia) zgrupowań lotniczych, rakietowo-jądrowych i obrony powietrznej, uzyskania przewagi w powietrzu i zmniejszenia jego potencjału jądrowego nieprzyjaciela w określonym czasie w wyznaczonej strefie lub rejonie.

W toku operacji strategicznej mogą być również prowadzone operacje powietrzne w innych celach, a mianowicie:

- rozbicia odwodów operacyjnych i strategicznych oraz przerwania dopływu świeżych sił i środków z głębi;
- zniszczenia obiektów stanowiących o potencjale militarnym przeciwnika;
- zdezorganizowania działania kierownictwa państwowego i wojskowego.

Operację powietrzną na ZTDW (obejmuje ona najważniejszą część teatru) prowadzi się na froncie około 1000 - 1500 km i na głębokość do 1000 km, czas tej operacji zależy od jej celów, zadań i efektywności uderzeń własnego lotnictwa. Może ona trwać 3-5 dni i dłużej. W tym czasie lotnictwo oraz wojska rakietowe i artyleria wykonują 5-7 i więcej zmasowanych uderzeń. Na samodzielnym kierunku strategicznym czas operacji powietrznej nie będzie na ogół przekraczał 2-3 dni.

Osiągnięcie założonych celów operacji powietrznej jest uwarunkowane utworzeniem silnego zgrupowania lotniczego, w tym również w wyniku manewru lotnictwa z sąsiednich TDW. Z sił przewidzianych do prowadzenia powietrznej operacji na ZTDW tworzy się lotnicze ugrupowanie operacyjne w którego skład mogą wchodzić:

- pierwszy rzut lotniczy wojsk lotniczych frontów pierwszego rzutu i lotnictwa marynarki wojennej;
- drugi rzut lotniczy tworzony z armii lotniczych naczelnego dowództwa i wojsk lotniczych frontów drugiego rzutu;
- zgrupowanie środków wojsk rakietowych i artylerii, wojsk OPL i powietrznodesantowych, angażowanych do prowadzenia operacji powietrznej;

- odwody sił lotnictwa i środki wojsk rakietowych i artylerii.

Podział zadań w operacji powietrznej na ZTDW między wojska oraz siły i środki angażowane do jej prowadzenia może być następujący:

- lotnictwo niszczy środki obrony powietrznej nieprzyjaciela, jego lotnictwo na lotniskach i w powietrzu, rakiety bazujące na ziemi, środki rakietowo-jądrowe, a ponadto minuje pasy startowe i blokuje lotnictwo na lotniskach; obiekty systemu kierowania lotnictwem, obroną powietrzną i środkami rakietowo-jądrowymi; odwody operacyjne i strategiczne; obiekty stanowiące o potencjale wojskowo-ekonomicznym i linie komunikacyjne (na lotnictwo przypada do 60-70 % zadań wykonywanych w ramach operacji powietrznej na ZTDW);

- wojska rakietowe i artyleria niszczą lotnictwo taktyczne i lotnictwo sił lądowych nieprzyjaciela na lotniskach (lądowiskach), obiekty obrony powietrznej i punkty kierowania lotnictwem oraz systemy rozpoznawczo-uderzeniowe;

- siły marynarki wojennej - we współdziałaniu z armiami lotniczymi naczelnego dowództwa i wojskami lotniczymi frontów - niszczą zgrupowania lotniskowców przeciwnika na morzu i w bazach oraz rażą jego lotnictwo na kierunkach nadmorskich;

- wojska OPL niszczą środki napadu powietrznego nieprzyjaciela w powietrzu (podczas lotu);

- wojska powietrznodesantowe, jednostki desantowo-szturmowe i grupy specjalne niszczą stanowiska dowodzenia, środki obrony powietrznej i rakietowo-jądrowe, magazyny amunicji specjalnej i składy MPS oraz opanowują lotniska (lądowiska);

- środki rozpoznania wykrywają zgrupowania sił powietrznych nieprzyjaciela, określają ich stan i możliwy charakter działań, ustalają obiekty do niszczenia bronią jądrową i konwencjonalnymi środkami rażenia w toku operacji powietrznej;

- środki WRE zakłócają systemy dowodzenia lotnictwem i kierowania środkami obrony powietrznej nieprzyjaciela oraz łączność dowodzenia środkami rakietowo-jądrowymi; zmniejszają efektywność użycia jego broni; zapewniają osłonę radioelektroniczną powietrznych ugrupowań bojowych własnego lotnictwa i obiektów (wojsk) lądowych, zwłaszcza wojsk rakietowych i artylerii, stanowisk dowodzenia oraz lotnisk bazowania nosicieli broni jądrowej;

Do realizacji celów operacji powietrznej na ZTDW mogą być również angażowane OGM frontu i armii. Prowadząc działania w głębi operacyjnej nieprzyjaciela OGM mogą niszczyć lotnictwo na lotniskach i opanowywać

lotniska (lądowiska), niszczyć zgrupowania rakietowo-jądrowe obrony powietrznej, składy amunicji specjalnej i MPS oraz stanowiska dowodzenia i kierowania środkami walki.

Cele operacji powietrznych prowadzonych na ZTOW mogą być różne w zależności od sytuacji. Najwięcej jednak trudności przysparzają organizacja i prowadzenie operacji, której zadaniem jest rozbicie zgrupowań lotniczych, rakietowo-jądrowych i obrony powietrznej nieprzyjaciela, ponieważ głównym celem tej operacji jest zdobycie przewagi (panowania) w powietrzu. Zdobycie i utrzymanie przewagi (panowania) w powietrzu przyczynia się bezpośrednio do osiągnięcia założonych celów nie tylko innych operacji powietrznych, prowadzonych w ramach operacji strategicznej na ZTOW, ale również do wykonania zadania przez całe zgrupowanie sił zbrojnych na danym TOW.

Operację powietrzną planuje się i prowadzi z reguły etapami. Liczbę etapów i czas ich trwania oraz sposób prowadzenia działań określa się w zamiarze NO ZSZ na TOW.

W pierwszym etapie uderzeniami pierwszego i części drugiego rzutu lotniczego oraz wojsk rakietowych i artylerii niszczy się główne zgrupowanie ŚP i OP nieprzyjaciela (na ważniejszych kierunkach w systemie OP przebija się korytarze umożliwiające działania głównych sił lotnictwa), obezwładnia się lotnictwo myśliwskie oraz blokuje lotnictwo uderzeniowe na lotniskach, stwarzając tym samym warunki wejścia do działań głównych sił uderzeniowych własnego lotnictwa i wykonania podstawowych zadań operacji.

W drugim etapie (głównym) są wprowadzane do działań główne siły uderzeniowe lotnictwa oraz wykonywane uderzenia przez wojska rakietowe i artylerię, wojska powietrznodesantowe i siły marynarki wojennej na główne zgrupowania lotnictwa uderzeniowego i lotnictwa wojsk lądowych oraz środki jądrowe nieprzyjaciela na TOW.

W trzecim i kolejnych etapach rozwija się osiągnięte powodzenie (np. rozbija się główne zgrupowania lotnictwa, niszczy środki rakietowo-jądrowe i system OP przeciwnika), przejmując inicjatywę i uzyskując panowanie w powietrzu.

W każdym etapie operacji powietrznej wykonuje się zwykle na głównym kierunku do trzech, a na innych - jedno-dwa wzajemnie powiązane, zmasowane uderzenia lotnicze i rakietowo-artyleryjskie, a między uderzeniami zmasowanymi - pojedyncze, ześrodkowane uderzenia grupowe. Ponadto prowadzi się walki powietrzne i obronę przeciwlotniczą, wykonuje uderzenia środkami WRE oraz inne przedsięwzięcia zabezpieczające.

Na szczeblu frontu i armii opracowuje się plany udziału wojsk (sił i środków) w operacji powietrznej oraz tablice (plany) współdziałania. Najbardziej szczegółowo planuje się działania wojsk (sił i środków) w pierwszym i drugim etapie, zwłaszcza wykonywanie pierwszych zmasowanych uderzeń przez lotnictwo oraz wojska rakietowe i artylerię. Podstawowe zagadnienia współdziałania w operacji powietrznej na TDW są zawarte w planie współdziałania. Uwzględnia się w nim działania sił frontu i armii, armii lotniczych naczelnego dowództwa, sił Zjednoczonej Floty Bałtyckiej, lotnictwa myśliwskiego, związków taktycznych armii sojuszniczych oraz pozostałych sił (środków) według etapów operacji. Na szczeblu frontu i armii współdziałanie organizuje się między siłami i środkami bezpośrednio zaangażowanymi w pierwszej operacji powietrznej na TDW i zabezpieczającymi ją.

Siłami i środkami w operacji powietrznej kierują naczelny dowódca i sztab ZSZ na ZTDW, dowódca i sztab lotnictwa na TDW, dowódcy i sztaby armii lotniczych naczelnego dowództwa, lotnictwa marynarki wojennej, dowódcy i sztaby lotnictwa i OPL armii sojuszniczych.

Prowadzenie operacji powietrznej polega na terminowym (we właściwym czasie) wejściu do walki sił i środków oraz wykonaniu przez nie zadań przewidzianych w planie operacji. Głównym zadaniem operacji powietrznej jest pokonanie (przełamanie) systemu obrony powietrznej nieprzyjaciela na wybranych kierunkach i wprowadzenie do działań głównych sił lotnictwa oraz zabezpieczenie jego powrotu na lotniska bazowania.

Udział wojsk lotniczych frontu w operacji powietrznej, zwłaszcza organizowanej w celu rozbicia (rażenia) zgrupowań lotniczych, rakietowo-jądrowych i obrony powietrznej nieprzyjaciela, polega na wykonaniu przez nie zadań według planu operacji frontu i armii, a następnie - przez kolejne koncentrowanie głównych wysiłków - tych zadań, które w danym momencie stają się głównymi. Jeżeli na przykład w pierwszym dniu operacji powietrznej przewiduje się dwukrotne wykonanie zmasowanego uderzenia przez lotnictwo, to wówczas przypadający na pierwszą dobę limit samolotów wojsk lotniczych frontu (wychodząc z dopuszczalnego na pierwsze dni natężenia działań bojowych) powinien być przeznaczony na wykonanie zadań według planu frontu i armii.

Uczestniczące w operacji powietrznej wojska lotnicze frontu wykonują główne zmasowane uderzenia lotnicze w każdym jej etapie. Może im być w tym celu przydzielony limit wynoszący 4-5 wylotów, w tym po jednym wylocie w pierwszym i trzecim etapie oraz dwa-trzy wyloty w drugim (głównym) etapie operacji.

Udział wojsk rakietowych i artylerii w operacji powietrznej stanowi jeden z zasadniczych elementów integrujących wspólne działania lotnictwa oraz związków i oddziałów rakiet i artylerii w ramach ściśle zorganizowanego systemu. Z reguły system ten tworzą wszystkie rodzaje środków ogniowych, które mogą zwalczać obiekty przeciwnika podlegające porażeniu jądrowemu lub ogniowemu w ramach operacji powietrznej.

Skuteczna działalność wojsk rakietowych i artylerii w operacji powietrznej może w znacznej mierze przyczynić się zarówno do osłabienia potencjału jądrowego i ogniowego przeciwnika, jak i do zapewnienia względnej swobody działania własnemu lotnictwu uderzeniowemu.

Efektywność działalności ogniowej wojsk rakietowych i artylerii w decydującym stopniu będzie zależeć od właściwego sprecyzowania zadań oraz selektywnego wytypowania w ugrupowaniu przeciwnika obiektów uderzeń rakietowych i ogniowych. Powinny to być przede wszystkim obiekty, których wyeliminowanie z walki spowoduje zmniejszenie się potencjału jądrowego i ogniowego przeciwnika oraz naruszenie jego systemu obrony powietrznej. Niszczenie bowiem i obezwładnianie sił i środków obrony powietrznej nieprzyjaciela zaliczyć należy do najskuteczniejszych sposobów zabezpieczenia przed zniszczeniem własnego lotnictwa działającego w opracji powietrznej.

Wynika z tego, że zadania ogniowe wojsk rakietowych i artylerii w operacji powietrznej powinny sprowadzać się do niszczenia: wyrzutni pocisków rakietowych typu "Pershing" i "Lance", samolotów - nosicieli broni jądrowej na lotniskach, artylerii atomowej oraz składów i punktów amunicji jądrowej; różnego rodzaju środków obrony powietrznej przeciwnika, szczególnie pododdziałów pocisków rakietowych "Nike-Hercules", "Hawk" i "Patriot", a ponadto elementów systemu dowodzenia i kierowania, środków walki radioelektronicznej, systemów rozpoznawczo-uderzeniowych oraz innych obiektów mających istotne znaczenie dla przeprowadzenia operacji powietrznej.

Wojska rakietowe i artyleria zadania swoje realizują zespalając swój wysiłek z wysiłkiem pozostałych środków rażenia wojsk frontu, zwłaszcza lotnictwa, pomyślne zaś ich wykonanie przyczyni się do osiągnięcia głównego celu operacji powietrznej, tj. wywalczenia panowania w powietrzu i uzyskania przewagi w potencjale jądrowym.

Jeśli się założy, że operacja powietrzna - jako ważny element operacji strategicznej na TDW - będzie prowadzona w początkowym okresie wojny bez użycia broni jądrowej, to zadania w jej ramach będą wykonywane przez wojska rakietowe wyłącznie zwykłymi środkami rażenia: rakieta-

mi z ładunkiem kasetowym - na głębokość do 250 km, a przez artylerię - na głębokość do 25 km. Wykonanie zadań tymi środkami powinno zapewnić przez pewien okres prowadzenia operacji powietrznej względnie dużą swobodę działania własnemu lotnictwu na wybranych kierunkach.

Z analizy możliwości wojsk rakietowych i artylerii frontu wynika, że ich udział w operacji powietrznej może być wielce znaczący, nawet jeśli zostaną użyte tylko konwencjonalne środki rażenia. Mogą bowiem one w ściśle określonym czasie na wybranych kierunkach skutecznie porazić główne zgrupowanie środków obrony powietrznej przeciwnika, jego system dowodzenia i kierowania oraz środki walki radioelektronicznej. Liczba obiektów, które mogą być porażone jednocześnie, zależy od stopnia zaangażowania w ich zwalczanie oddziałów rakiet i artylerii; obiektów tych może być w skali frontu do kilkudziesięciu.

Planowanie użycia wojsk rakietowych i artylerii w operacji powietrznej będzie się odbywało jednocześnie z planowaniem ich użycia w operacji strategicznej na ZTDW. Dowództwo na TDW sprecyzuje przy tym ogólne zadania dla środków ogniowych, między innymi dla wojsk rakietowych i artylerii frontu, oraz ustali ogólny stopień ich zaangażowania w wykonywanie zadań czas i sposób realizacji. Szczegółowe zadania ogniowe, zakres zaangażowania w ich realizację określonych środków oraz - jeśli nie dokona tego dowództwo ZSZ na ZTDW - czas i sposób wykonania zadań ustali dowódca frontu. Ustalając czas wykonania zadań ogniowych w operacji powietrznej przez wojska rakietowe i artylerię należy przede wszystkim brać pod uwagę konieczność porażenia obiektów przeciwnika w ściśle określonych korytarzach działania własnego lotnictwa uderzeniowego i na jego skrzydłach, bezpośrednio przed przelotem tego lotnictwa nad linią styczności wojsk w celu wykonania zadań w ugrupowaniu przeciwnika oraz przed powrotem po wykonaniu zadania.

Działalność ogniowa wojsk rakietowych i artylerii powinna więc być ściśle zsynchronizowana z działalnością wojsk lotniczych frontu, co oznacza, iż uderzenia rakietowe i nawały ogniowe artylerii powinny wyprzedzać w czasie wykonanie uderzeń przez lotnictwo w ramach poszczególnych zmasowanych nalotów.

Planując działalność ogniową należy uwzględnić konieczność zapewnienia oddziaływania ogniowego jednocześnie z działalnością zakłócających

środków radioelektronicznych. Zwiększy się bowiem dzięki temu skuteczność oddziaływania na rażone obiekty. Niezbędne jest przy tym ścisłe określenie zakresu odpowiedzialności każdego wykonawcy, a także kolejności obezwładnienia poszczególnych obiektów oraz dokonanie ich podziału między środki rażenia i środki zakłóceń radioelektronicznych.

Dowódca frontu (armii) podejmując stosowną decyzję powinien jednoznacznie określić zakres zadań, ich podział między wykonawców oraz czas i sposób wykonania.

Ścisła współzależność, jaka zachodzi między działalnością lotnictwa a działaniami środków ogniowych oraz sił i środków walki radioelektronicznej w ramach operacji powietrznej, wymaga przemyślanej organizacji współdziałania.

Szczególne znaczenie ma bezpośrednie współdziałanie wojsk rakietowych i artylerii z lotnictwem. Podczas wykonywania zadań w operacji powietrznej polega ono głównie na podziale wytypowanych do porażenia obiektów nieprzyjaciela między angażowane w tym celu środki oraz skoordynowaniu uderzeń rakietowych i ogniowych artylerii z uderzeniami lotnictwa. Wiele uwagi zwraca się przy tym na właściwy podział obiektów rażenia, ustalenie czasu i kolejności wykonania uderzeń oraz wyznaczenie granic, których przekroczenie naraża na niebezpieczeństwo. Podziału obiektów rażenia między wojska rakietowe, artylerię i lotnictwo dokonuje się z uwzględnieniem właściwości każdego obiektu, jego odległości od wojsk własnych oraz stopnia ukrycia i osłony środkami obrony przeciwlotniczej, a ponadto właściwości bojowych rakiet, samolotów i artylerii oraz stopnia ich gotowości.

Przy podziale obiektów rażenia należy przyjąć zasadę, że wojska rakietowe i artyleria niszczą środki obrony przeciwlotniczej oraz samoloty i śmigłowce na lotniskach i lądowiskach.

Gdy front działa na kierunku nadmorskim, w wykonywaniu zadań operacji powietrznej będą uczestniczyć również środki ogniowe marynarki wojennej (środki ogniowe okrętów). Podobnie jak wojska rakietowe i artyleria będą one zwalczać przede wszystkim środki obrony przeciwlotniczej nieprzyjaciela oraz jego system dowodzenia, naprowadzania i powiadamiania. W tym wypadku współdziałanie wojsk rakietowych i artylerii z marynarką wojenną powinno objąć: określenie zadań dla środków ogniowych okrętów oraz pododdziałów rakiet i artylerii nabrzeżnej; sposób utrzymania łączności, sygnały i sposoby wskazywania celów oraz wydzielenie środków do powtórnego wykonania uderzeń.

Aktywne prowadzenie walki radioelektronicznej na rzecz lotnictwa i przez lotnictwo stanowi zasadniczy czynnik determinujący skuteczne wywalczenie przewagi w powietrzu. Na podstawie badań i doświadczeń z konfliktów lokalnych twierdzi się, że dzięki aktywnemu prowadzeniu WRE (rozpoznanie, zakłócenie, dywersja i dezinformacja) straty lotnictwa, wykonującego zadania bojowe, będą 4-5 krotnie mniejsze.

Przed WRE organizowaną i prowadzoną na rzecz lotnictwa stawia się następujące zadania:

- maskowanie głównego kierunku uderzenia lotnictwa;
- utrudnienie radiolokacyjnym stacjom przeciwnika wykrycia i uniemożliwienie im prowadzenia obserwacji celów rzeczywistych i tym samym stworzenie własnemu lotnictwu dogodnych warunków do działań i wykonania głównego uderzenia z zaskoczenia;
- utrudnienie nieprzyjacielowi aktywnego ogniowego i radioelektronicznego przeciwdziałania przez wytworzenie bardzo skomplikowanej sytuacji radioelektronicznej;
- dezorganizowanie dowodzenia lotnictwem myśliwskim, rakietami, artylerią przeciwlotniczą w systemie obrony powietrznej, szczególnie dla uniemożliwienia naprowadzania lotnictwa myśliwskiego na cele powietrzne i wykonywanie ataku z wykorzystaniem pokładowych urządzeń RE oraz pocisków samosterujących klasy powietrze-powietrze;
- niszczenie środków i obiektów RE systemu obrony powietrznej, zwłaszcza wykonujących zasadnicze zadania rozpoznania, ostrzegania, dowodzenia i powiadamiania o zasięgu krajowym i regionalnym (powietrzne i naziemne SD i Wł, powietrzne i naziemne stacje RL wykrywania i naprowadzania, stacje radiowe, telewizyjne i radiotelesterowania itp.).

W walce o przewagę w powietrzu uczestniczą jednostki rozpoznawcze, lotnictwo, WRiA, jednostki WRE, desanty i grupy specjalne.

Polecenia:

1. Zdefiniować pojęcie "operacja powietrzna na TDW".
2. Omówić, jakie siły i środki uczestniczą w operacji powietrznej.
3. Scharakteryzować udział armii w operacji powietrznej.

1.7.2. Porażenie jądrowe i ogniowe w operacji zaczepnej armii

Współcześnie, w zależności od stopnia planowanego porażenia nieprzyjaciela i jakości użytych w tym celu sił i środków, będących w dyspozycji dowódcy ogólnowojskowego, rozróżnia się: jądrowe porażenie nieprzyjaciela i ogniowe porażenie nieprzyjaciela.

Mimo że zarówno jądrowe, jak i ogniowe porażenie w operacji zaczepnej planuje się i organizuje według jednolitego planu, to jednak w planie operacji wyraźnie wyodrębnia się użycie broni jądrowej i konwencjonalnych środków rażenia.

Jądrowe porażenie nieprzyjaciela nastąpi po powzięciu decyzji o użyciu broni jądrowej w ramach pierwszego zmasowanego uderzenia jądrowego oraz wykonywanych po nim kolejnych zmasowanych, grupowych i pojedynczych uderzeń jądrowych.

Ogniowe porażenie nieprzyjaciela nastąpi w pełnym wymiarze podczas działań bez użycia broni jądrowej, w ramach pierwszego zmasowanego uderzenia ogniowego oraz kolejnych uderzeń wykonywanych kompleksowo przez wszystkie rodzaje środków ogniowych zgodnie z decyzją dowódcy ogólnowojskowego.

Obecnie, w związku z doskonaleniem metod i sposobów użycia wojsk na przyszłym polu walki konieczne staje się dalsze zwiększenie efektywności wykorzystania wszystkich rodzajów środków ogniowych w celu skutecznego porażenia nieprzyjaciela. Wynika to głównie z ustawicznego i dynamicznego wzrostu roli ognia w osiąganiu celów walki i operacji, co sprawia, iż kompleksowy charakter porażenia ogniowego ma coraz większe znaczenie w niszczeniu nieprzyjaciela.

Przez porażenie ogniowe rozumie się ciągłe, skoordynowane, zorganizowane według jednolitego planu, kompleksowe i wykonywane pod jednym dowództwem oddziaływanie ogniowe na nieprzyjaciela z użyciem różnych środków rażenia. Obejmuje ono:

- jednoczesne oraz kolejno po sobie wykonywane uderzenia wojsk rakietowych i lotnictwa ładunkami zwykłymi;
- zmasowane, ześrodkowane i inne rodzaje ogni artylerii;
- uderzenia śmigłowców bojowych oraz oddziaływanie ogniowe czołgów, bojowych wozów piechoty, środków ogniowych piechoty, a także środków wybuchowych, min i miotaczy ognia.

Porażenie ogniowe nieprzyjaciela wymaga zatem kompleksowego użycia wszystkich rodzajów środków rażenia w jednolitym, spójnym i dynamicznym układzie, działającym zgodnie z wolą dowódcy ogólnowojskowego w celu wywalczenia i utrzymania przewagi ogniowej nad nieprzyjacielem, rozbicia go na wybranych kierunkach i zapewnienia skutecznego wsparcia wojskom własnym podczas wykonywania przez nie zadań walki i operacji.

. Na skuteczność (efektywność) uderzeń ogniowych mają wpływ różnorakie czynniki. Najważniejszy z nich to decyzja dowódcy ogólnowojskowego, który koordynuje uderzenia ogniowe z uderzeniem wojsk. Oznacza to, że porażenie ogniowe nieprzyjaciela będzie ściśle uzależnione od przyjętej przez dowódcę koncepcji przeprowadzania operacji i zadań postawionych przez niego środkom ogniowym. Dowódca określa również przewidywane skutki porażenia ogniowego, wyrażające się określonym przez niego stopniem porażenia danego zgrupowania nieprzyjaciela.

Stopień porażenia nieprzyjaciela, przewidywany w porażeniu ogniowym, określa się głównie procentem porażonych obiektów od ogólnej ich liczby w danym zgrupowaniu oraz stopniem strat zadanych temu zgrupowaniu, wyrażonym w procentach.

Stopień porażenia ogniowego danego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela w obiektach, wyrażony w procentach, określa się jako stosunek liczby rażonych obiektów do ich ogólnej liczby w danym zgrupowaniu nieprzyjaciela:

$$\frac{m_t}{n} \cdot 100$$

gdzie:

m_t - liczba rażonych obiektów danego zgrupowania w przyjętym okresie działalności ogniowej;

n - ogólna liczba obiektów w danym zgrupowaniu nieprzyjaciela podlegających porażeniu.

Ze względu na zakładane skutki porażenia ogniowego obecnie należy dążyć do tego, aby stopień porażenia obiektów w danym zgrupowaniu nieprzyjaciela wynosił 80%, w tym obiektów zniszczonych - 60%, a obezwładnionych - 20%. Wartość ta stanowi tzw. obliczeniową operacyjno-taktyczną jednostkę stopnia porażenia nieprzyjaciela.

Przewidywany stopień strat, wyrażony w procentach lub liczbą elementarnych celów danego zgrupowania nieprzyjaciela określa się przez sumowanie strat poszczególnych obiektów, przy założonym stopniu porażenia.

Dla tych warunków, tj. dla danego procentu porażonych obiektów w zgrupowaniu nieprzyjaciela, przy założonym stopniu zadania im strat, określono normy zużycia amunicji, wyrażone w jednolitych pociskach obliczeniowych, oraz normy potrzebnych środków rażenia, wyrażone liczbą jednolitych obliczeniowych środków ogniowych.

Należy zauważyć, iż przyjęty kalkulacyjny środek ogniowy oraz normy zużycia amunicji i użycia środków ogniowych wyrażone tymi wielkościami znacznie ułatwiają i usprawniają planowanie, szczególnie planowanie jądrowego i ogniowego porażenia na szczeblu frontu i armii. Dotyczy to przede wszystkim określania zakresu żadań, potrzeb zużycia amunicji i zaangażowania środków ogniowych, oceny możliwości własnych środków ogniowych oraz podziału zadań między poszczególne rodzaje środków razenia, z uwzględnieniem ich możliwości.

Udział poszczególnych rodzajów środków ogniowych w porażeniu ogniowym nieprzyjaciela, przy ich obecnych możliwościach, jest następujący:

- wojsk rakietowych i artylerii - 65-70%
- lotnictwa - 30-35%.

Skuteczne porażenie nieprzyjaciela zależy od użycia odpowiedniej - wynikającej z potrzeb - liczby różnego rodzaju środków razenia. Potrzeby te przedstawia się w postaci gęstości środków razenia niezbędnej na 1 km frontu (odcinka), wyrażonej liczbą jednolitych obliczeniowych środków ogniowych.

Z analizy wynika, i tak przewidują obowiązujące normy, że do zapewnienia wymaganego stopnia porażenia podczas przełamywania przygotowanej obrony nieprzyjaciela maksymalne potrzeby wyrażone gęstością na 1 km odcinka przełamania, wynoszą 200 jednolitych obliczeniowych środków ogniowych. Jest to norma orientacyjna i dotyczy maksymalnych potrzeb, zapewniających porażenie zgrupowania nieprzyjaciela z uwzględnieniem pełnej operacyjno-taktycznej jednostki stopnia porażenia - 80% (60% + 20%). W konkretnych zaś warunkach (w toku planowania operacji) wielkość tych potrzeb oblicza się przyjmując za podstawę aktualne siły (skład) zgrupowania nieprzyjaciela, strukturę jego obrony, stopień jej rozbudowy oraz założony stopień porażenia. Tak obliczona wielkość potrzeb, wynikająca z zakresu zadań i stopnia porażenia - z reguły za każdym razem inna będzie stanowić o liczbie środków razenia, które trzeba zaangażować, wyrażonych liczbą jednolitych obliczeniowych środków ogniowych.

Zadania porażenia ogniowego w skali frontu i armii wykonuje się w zasadniczych okresach operacji, takich jak: wejście ugrupowania uderzeniowego do bitwy i przełamanie obrony nieprzyjaciela; wprowadzenie do bitwy drugiego rzutu; wprowadzenie do działań operacyjnej grupy manewrowej; odparcie przeciwuderzenia nieprzyjaciela; forsowanie szerokich przeszkód wodnych i innych - według czterech okresów działalności ogniowej, tj.:

- ogniowego zabezpieczenia podejścia wojsk z głębi;

- ogniowego przygotowania ataku;
- ogniowego wsparcia ataku;
- ogniowego wsparcia nacierających wojsk w głębi obrony nieprzyjaciela.

Podczas przełamywania obrony nieprzyjaciela przez zgrupowanie uderzeniowe podchodzące z głębi (z marszu) wystąpią wszystkie cztery okresy. W innych natomiast sytuacjach operacyjnych zadania porażenia ogniowego nieprzyjaciela mogą być wykonywane według 2-3 okresów, na przykład podczas wprowadzania do działań operacyjnej grupy manewrowej czy też forsowania przeszkód wodnych. W zależności od sytuacji układ poszczególnych okresów może być inny. Na przykład w czasie odprawy szkoleniowej z kadrą kierowniczą Armii Radzieckiej minister obrony marszałek Związku Radzieckiego I.Sokołow powiedział na ten temat m.in.: "Niedopuszczalny jest również, jak często ma miejsce, szablonowy układ porażenia ogniowego, zawarty w czterech ustalonych typowych okresach. Należy opracować różnorodne, przede wszystkim nowe sposoby jego wykonania, aby zapewnić gwarantowane porażenie głównych sił nieprzyjaciela przy minimalnym zużyciu środków"[10/].

Polecenia:

1. Zdefiniować pojęcie "porażenie ogniowe".
2. Omówić sposób przedstawiania stopnia porażenia ogniowego.
3. Omówić czynniki determinujące skuteczność porażenia ogniowego.

10/ Według materiału: "Osnownyje wywody iz itogow operatiwno-metodiczeskowo sbora rukowodiaszczowo sostawa woorużonnych sił SSSR.(s. 10).

Rozdział II

PRZYGOTOWANIE OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII

2.1. Wielowariantowe przygotowanie operacji zaczepnej armii

Warunki przygotowania pierwszych operacji armijnych mogą być bardzo różne w zależności od sytuacji politycznej, strategicznej i operacyjno-taktycznej. Dotyczyć to będzie głównie czasu i stopnia osiągnięcia gotowości bojowej przez wojska armii, charakteru przegrupowania poszczególnych związków taktycznych, zwłaszcza zaś stopnia, w jakim udało się nieprzyjacielowi zakłócić zorganizowane operacyjne rozwinięcie wojsk (straty poniesione w czasie marszu) oraz rozwoju sytuacji w bitwie granicznej prowadzonej przez wojska sojusznicze. Wielki wpływ na przygotowanie pierwszych operacji będzie mieć również czas powzięcia decyzji o przejściu armii do operacji obronnej lub zaczepnej bezpośrednio z operacyjnego rozwinięcia. Nie należy też wykluczać sytuacji, w której wydanie rozkazu NO ZSZ na TDW o przejściu frontu do operacji zaczepnej nastąpi w toku operacyjnego rozwinięcie. W ramach frontowej operacji obronnej jedna z armii może przejść do operacji zaczepnej lub uczestniczyć w przeciwuderzeniu frontu o pierwszą strategiczną strefę obrony (ćwiczenie "Granit-86"). Z tego też m.in. względu pierwsze operacje armijne planuje się wielowariantowo. Powinny one charakteryzować się prostotą i spójnością koncepcji ich rozpoczęcia i prowadzenia, aby umożliwić wojskom skryte, elastyczne reagowanie na nieoczekiwane poczynania nieprzyjaciela.[11/]

Wielowariantowość polega na jednoczesnym planowaniu i przygotowaniu dwóch operacji - pierwszej operacji obronnej i pierwszej operacji zaczepnej. Każdą z nich planuje się i

11/ Zagadnienie 2.1. opracowano na podstawie konsultacji udzielonej przez gen.bryg.dr.T.Urbańczyka i gen.bryg.K.Leśniaka po ukończeniu przez nich WAK w Akademii Sztabu Generalnego Związku Radzieckiego w 1985 r. oraz artykułu płk.doc.dr.hab.J.Pięty,Z.N.ASG WP nr 1 z 1986.

przygotowuje również co najmniej w dwóch wariantach przejścia wojsk do pierwszej operacji i rozegrania bitwy granicznej.

Pierwszy wariant, który traktuje się jako zasadniczy, przewiduje przejście do pierwszej operacji obronnej i zaczepnej bez uzupełnień lub po uzupełnieniu stanów niektórych jednostek (związków i oddziałów) systemem alarmowym, bezpośrednio z miejsc stałej dyslokacji lub z rejonów ćwiczeń. Drugi - przewiduje dłuższy okres narastania zagrożenia, co umożliwia wszechstronne przygotowanie wojsk do pierwszych operacji, uzupełnienie stanów jednostek systemem alarmowym, mobilizacyjne i operacyjne ich rozwinięcie z równoczesnym zajmowaniem drugiej strategicznej strefy obronnej (zwykle wzdłuż zachodniej granicy państwowej), a także wszechstronne zabezpieczenie operacji.

W pierwszej kolejności planuje się operację obronną. Jej zasadniczym wariantem jest sytuacja, w której nieprzyjaciel niespodziewanie rozpoczął działania zaczepne, a nasze wojska nie zdążyły zająć wyznaczonych pasów obronnych. Wojska armii będą musiały wówczas przechodzić do obrony wprost z marszu na obszarze własnego kraju. Niektóre związki mogą przechodzić do obrony, wzmacniając działania obronne wojsk sojuszniczych prowadzących bitwę graniczną. W tym wariancie nie wyklucza się wykonywania "uderzeń spotkaniowych", niekiedy głównymi siłami armii.

Drugi wariant pierwszej operacji obronnej początkowego okresu wojny może być celowy wówczas, gdy bezpośrednie przygotowania nieprzyjaciela do agresji zostały wykryte wcześniej i wojska armii, niekiedy pod pozorem ćwiczeń, zajmują pasy obrony, organizują system ognia i rozbudowują obronę pod względem inżynieryjnym.

W obu wypadkach plan pierwszej operacji obronnej powinien być zawsze na tyle elastyczny, aby obejmował oba skrajne warianty oraz wszystkie możliwe sytuacje pośrednie. W związku z tym szczególną rolę będzie odgrywał manewr siłami i środkami oraz elastyczność w sposobach prowadzenia bitwy obronnej, zwłaszcza przy zdecydowanej przewadze nieprzyjaciela, w tym działaniu różnego rodzaju desantów.

W planie pierwszej operacji obronnej należy przewidywać dwa sposoby prowadzenia bitwy obronnej.

Pierwszy - w przewidywaniu działań z użyciem tylko konwencjonalnych środków rażenia planuje się zwalczanie przede wszystkim obiektów pierwszej kolejności: porażenie ich ogniem wszystkich rodzajów broni, w tym grup rozpoznawczo-uderzeniowych i ogniowych; uporczywe utrzymywanie przez

wojska ważniejszych rubieży i rejonów; rozbicie zgrupowań nieprzyjaciela włamujących się w głąb obrony, głównie przez wykonanie kontrataków i przeciwuderzeń

Drugi - w działaniach z użyciem broni jądrowej przewiduje się prowadzenie obrony, której podstawę stanowić będzie: zdecydowane porażenie nieprzyjaciela tą bronią w połączeniu z ogniem wszystkich rodzajów broni; utrzymanie ważnych rejonów; wykonanie siłami i środkami manewru o dużym rozmachu; wykonanie kontrataków i przeciwuderzeń wojskami, które zachowały zdolność bojową po uderzeniach bronią jądrową lub odtworzonymi zgrupowaniami wojsk.

Dla operacji zaczepnej również można planować dwa podstawowe warianty:

Pierwszy wariant (zasadniczy) - to przejście do operacji zaczepnej bezpośrednio z operacyjnego rozwinięcia, niekiedy bez przygotowywania i zajmowania rejonów wyjściowych. Jest to możliwe w wypadku gdy nieprzyjaciel przygotowuje się do rozpoczęcia działań wojennych (lub już je rozpoczął) siłami, jakimi dysponuje w czasie pokoju. Początkowemu uderzeniu wojsk armii powinno towarzyszyć jednoczesne wykonanie silnego pierwszego uderzenia z powietrza i morza, z wysadzeniem już w pierwszym dniu silnych desantów i wprowadzeniem do działań operacyjnych grup manewrowych zarówno frontu, jak i armii.

W sprzyjających warunkach (brak silnego oporu nieprzyjaciela w strefie przygranicznej) operacyjna grupa manewrowa armii może być wprowadzona do działań jednocześnie z rozpoczęciem operacji zaczepnej.

Drugi wariant - to przejście do pierwszej operacji zaczepnej z zajętych przez wojska armii rejonów wyjściowych lub bezpośrednio z ugrupowania obronnego. W tych warunkach w planowaniu operacji zaczepnej należy przewidywać przełamanie obrony nieprzyjaciela. Wymaga to tworzenia odpowiednio silnego zgrupowania uderzeniowego.

Planowanie pierwszych operacji armii przedstawia schemat 1.

Istotą jednoczesnego, a przy tym wielowariantowego planowania pierwszych operacji jest tworzenie jednolitych niektórych elementów ugrupowania operacyjnego armii oraz określenie jednoznacznych zadań niezależnie od wariantu przejścia do operacji zaczepnej lub obronnej. Przy takim planowaniu powinno się zapewniać zorganizowane współdziałanie elementów ugrupowania operacyjnego i bojowego wojsk armii oraz z sąsiadami, a także wszechstronne zabezpieczenie operacji i niezawodne dowodzenie.

Schemat 1

DWUWARIANTOWE PLANOWANIE PIERWSZEJ OPERACJI ARMII

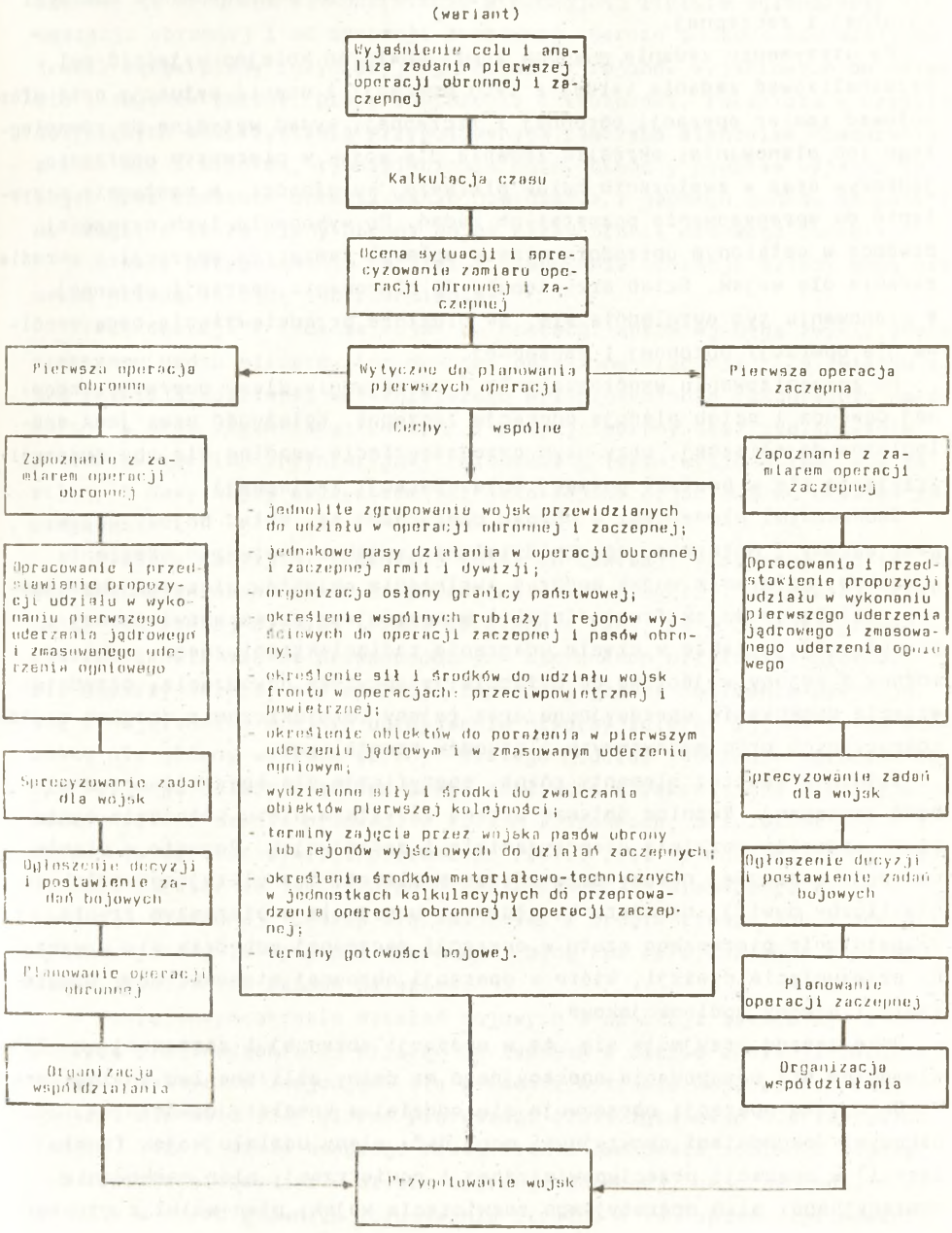

Podstawę planowania pierwszych operacji armii stanowi dyrektywa frontu, w której stawia się zadania do jednoczesnego przygotowania operacji obronnej i zaczepnej.

Po otrzymaniu zadania dowódca armii powinien kolejno wyjaśnić cel, przeanalizować zadania każdej z tych operacji i ocenić sytuację oraz sformułować zamiar operacji obronnej i zaczepnej; wydać wytyczne do równoległego ich planowania; określić zadania dla wojsk w pierwszym uderzeniu jądrowym oraz w zwalczaniu celów pierwszej kolejności, a następnie przystąpić do sprecyzowania pozostałych zadań. Po wykonaniu tych czynności dowódca w ustalonym uprzednio czasie ogłasza zamiar do operacji i określa zadania dla wojsk. Sztab przystępuje do planowania operacji obronnej. W planowaniu tym uwzględnia się, że niektóre przedsięwzięcia będą wspólne dla operacji obronnej i zaczepnej.

Po zorganizowaniu współdziałania i opracowaniu planu operacji obronnej dowódca i sztab planują operację zaczepną. Kolejność prac jest analogiczna do opisanej, przy czym przedsięwzięcia wspólne dla obu operacji przyjmuje się w postaci gotowej (dla operacji zaczepnej).

Jednakowymi elementami w obydwu operacjach są: skład bojowy wojsk; pasy obrony i natarcia; sposób działania wojsk w pierwszym uderzeniu jądrowym; działanie wojsk podczas zwalczania obiektów pierwszej kolejności; działanie wojsk frontu (armii) w operacjach przeciwpowietrznej i powietrznej, a także w czasie uderzenia radioelektronicznego; rubieże obrony i rejony wyjściowe do natarcia; stanowiska dowodzenia; przedsięwzięcia maskowania operacyjnego oraz rejony rozmieszczenia drugich rzutów operacyjnych grup manewrowych i odwodów specjalnych.

Istnieją również elementy różne, specyficzne dla operacji obronnej bądź zaczepnej. Różnice dotyczą przede wszystkim planu porażenia ogniowego, sposobów rozbicia nieprzyjaciela i zadań wojsk. Ponadto w planie operacji zaczepnej należy przewidywać możliwość bezkolizyjnego zwiększenia liczby dywizji na kierunku głównego uderzenia w pierwszym rzucie. Uzupełnienie pierwszego rzutu w operacji zaczepnej odbędzie się w wyniku przesunięcia dywizji, które w operacji obronnej stanowić będą drugie rzuty i odwody ogólnowojskowe.

Jako zasadę przyjmuje się, że w operacji obronnej i zaczepnej ok. 70% elementów sił ugrupowania operacyjnego ma cechy zbliżone lub analogiczne.

Do obydwu operacji opracowuje się oddzielne komplety dokumentów. Jednakowymi dokumentami decyzyjnymi mogą być: plany udziału wojsk frontu (armii) w operacji przeciwpowietrznej i powietrznej; plan maskowania operacyjnego; plan operacyjnego rozwinięcia wojsk; plan walki z grupami

dywersyjno-rozpoznawczymi i desantami powietrznymi nieprzyjaciela. Dokumenty te wykonuje się oczywiście w podwójnej liczbie egzemplarzy - do operacji obronnej i do operacji zaczepnej. Bardzo podobne pod względem treści będą: plany inżynieryjnej rozbudowy rejonów wyjściowych do natarcia i rejonów obrony; plany dowodzenia i łączności, zwłaszcza w częściach dotyczących wykorzystania przygotowanych zawczasu stanowisk dowodzenia, składu sił i środków, zabezpieczenia pracy dowódcy podczas wyjazdu do wojsk oraz sposobów przekazywania dowodzenia z jednego punktu dowodzenia na drugi, a także plany obrony wojsk przed bronią masowego rażenia.

W czasie przygotowania decyzji i planowania operacji sztaby mogą pracować metodą kolejną lub równoległą.

Treść decyzji i zadania wojsk do operacji obronnej będą zwykle znane szerszemu gronu oficerów (do dowódcy batalionu włącznie). W związku z tym istnieje możliwość wcześniejszego przeprowadzenia rekonesansu pasów obrony i dróg przemarszu, rubieży i pozycji obrony oraz zaplanowania przedsięwzięć ich inżynieryjnej rozbudowy z takim wyliczeniem, aby te rejony i pasy mogły służyć również jako rejony wyjściowe do działań zaczepnych.

Z treścią decyzji i zadaniami wojsk do operacji zaczepnej będzie zapoznane ograniczone grono oficerów (do dowódcy dywizji włącznie). Planując ten rodzaj działań trzeba uwzględnić fakt, że w obronie główny wysiłek skupia się na prawdopodobnych kierunkach działania głównych sił nieprzyjaciela, a w operacji zaczepnej główne uderzenie wykonuje się w najsłabszym miejscu ugrupowania nieprzyjaciela, tj. na innym kierunku niż główny wysiłek obrony. Dlatego podczas tworzenia ugrupowania operacyjnego należy brać pod uwagę możliwość uzyskania nad nieprzyjacielem w krótkim czasie przewagi w siłach i środkach, bez zmiany pasów i kierunków działań dywizji pierwszego rzutu. Jest to możliwe tylko wtedy gdy część związków taktycznych przewidywanych do pierwszego rzutu w operacji zaczepnej, będzie się znajdować w drugim rzucie lub w odwodzie ogólnowojskowym w operacji obronnej i będą one rozmieszczone w przewidywanych dla nich pasach natarcia.

W początkowym okresie działań bojowych w operacji zaczepnej, a także podczas przechodzenia do działań zaczepnych w czasie operacji obronnej, związki taktyczne znajdujące się w odwodzie frontu mogą wraz z drugimi rzutami stanowić siły główne pierwszego rzutu zgrupowań uderzeniowych frontu. Jeżeli armia drugiego rzutu frontu zachowała zdolność bojową lub została sformowana w czasie operacji obronnej, najprawdopodobniej wejdzie w skład głównego zgrupowania frontu. W ten sposób zgrupowania

uderzeniowe do działań zaczepnych mogą być tworzone ze związków taktycznych i operacyjnych wchodzących w skład frontu od początku operacji. W późniejszym okresie, to jest w czasie operacji, zgrupowania te mogą być wzmocnione związkami operacyjnymi i taktycznymi podchodzącymi z głębi i podporządkowanymi frontowi.

W celu zapewnienia ciągłości dowodzenia w dokumentach planistycznych uwzględnia się rozwinięcie SD. Ich rozmieszczenie może być różne, zwłaszcza w razie przejścia do obrony na obszarze własnego kraju, gdzie mogą być przygotowane stacjonarne SD.

Z punktu widzenia wymagań operacyjnych w każdym dokumencie powstającym w ramach planowania powinny znaleźć odbicie realia, to jest sytuacja i warunki, w których przygotowuje się operację obronną; dokumenty te powinny być wysoce użyteczne i opracowane w sposób elastyczny, a także służyć zachowaniu ciągłości dowodzenia i skutecznemu prowadzeniu bitwy obronnej.

Polecenia:

1. Przedstawić specyfikę wielowariantowego planowania pierwszych operacji armijnych.
2. Scharakteryzować specyfikę:
   - wariantu obronnego;
   - wariantu zaczepnego.
3. Przedstawić wspólne i specyficzne właściwości dwuwariantowego planowania pierwszej operacji.

2.2. Warunki przygotowania operacji zaczepnej armii

Przygotowanie operacji zaczepnej armii obejmuje cały kompleks przedsięwzięć i zabiegów organizacyjnych oraz planistyczno-wykonawczych realizowanych zwykle w ograniczonym czasie w trudnej sytuacji strategicznej i operacyjno-taktycznej przez dowódców, oficerów sztabu, dowódców i szefów rodzajów wojsk, organy polityczne, kontrwywiadowcze, a także wojska i jednostki tyłowe. Celem tych zabiegów i przedsięwzięć jest skryte przygotowanie operacji zaczepnej armii, aby zapewnić wykonanie zadań przy minimalnych stratach własnych.

Bezpośrednie przygotowanie operacji zaczepnej rozpoczyna się w momencie otrzymania zarządzeń wstępnych lub dyrektywy (rozkazu) operacyjnej:

- w czasie pokoju - ze Sztabu Generalnego;
- z chwilą wybuchu wojny lub w okresie osiąganie pełnej gotowości bojowej - od dowódcy frontu.

Przygotowanie operacji obejmuje:

- wypracowanie i powzięcie decyzji;
- dwuwariantowe planowanie operacji;
- przygotowanie sił i środków do udziału w pierwszym uderzeniu jądrowym i do zwalczania systemów rozpoznawczo-uderzeniowych;
- przedsięwzięcia związane z utrzymaniem (osiąganiem) gotowości bojowej wojsk, zapewniającej bezzwłoczne przystąpienie do przegrupowania w rejony wyjściowe i rozpoczęcie operacji obronnej lub zaczepnej;
- przekazanie zadań wykonawcom i organizacja współdziałania;
- organizację operacyjnej osłony granicy państwowej (nie zawsze);
- przygotowanie rejonu wyjściowego do operacji zaczepnej i uzgodnienie, zwykle z wojskami sojuszniczymi, sposobu jego zajęcia lub zabezpieczenia wejścia do bitwy z marszu;
- organizację operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk;
- organizację dowodzenia i łączności.

W celu zorganizowanego i terminowego wykonania przedsięwzięć związanych z przygotowaniem operacji w sztabie armii opracowuje się zwykle kalendarzowy plan przygotowania operacji zaczepnej. Precyzuje się w nim główne przedsięwzięcia, określa terminy ich wykonania, wyznacza odpowiedzialnych wykonawców, sposoby i czas prowadzenia kontroli. W przygotowaniu operacji wyróżnić należy dwa okresy: okres pokojowy oraz okres wybuchu i prowadzenia działań wojennych.

Specyfika warunków przygotowania operacji zaczepnej w okresie pokoju polega na tym, że zadanie (dyrektywę) otrzymuje dowódca OW, z którego wydziela się dana armia; do planowania zaś operacji powołuje się wąski zespół oficerów sztabu okręgu. Planowanie odbywa się w Sztabie Generalnym. Odpowiednie wyciągi z planu przyszłej operacji (od momentu zarządzenia alarmu bojowego poprzez przegrupowanie i zajęcie rejonów wyjściowych) rozsyła się do związków taktycznych i samodzielnych oddziałów, w których przechowuje się je w specjalnych pakietach, otwieranych dopiero po otrzymaniu zdublowanych sygnałów ze Sztabu Generalnego i OW. Plany te są ściśle zsynchronizowane z planami osiągania stanu pełnej gotowości bojowej wojsk.

W razie zaostrzenia się sytuacji międzynarodowej lub nagłego wybuchu wojny cel i zadania przyszłej operacji armii mogą być bardziej skonkretyzowane, a nawet należy się liczyć z możliwością ich zmiany. Zmiana może nastąpić również w okresie przegrupowania wojsk do rejonów wyjściowych lub podczas ich zajmowania.

Wnikliwa, precyzyjna i systematyczna praca dowódcy armii (OW czasu "P"), oficerów sztabu, oraz dowódców i szefów rodzajów wojsk oraz służb, prowadzona w okresie pokoju nad przygotowaniem przyszłej operacji, jest bezwzględną koniecznością, od niej bowiem m.in. będzie zależeć realizacja generalnej koncepcji przyjęcia inicjatywy operacyjnej lub strategicznej już na początku wojny.

Jednocześnie trzeba być przygotowanym do wyjątkowo szybkiego wniesienia korekt i zmian do istniejących planów lub wypracowania odpowiedniej decyzji i przygotowania nowej operacji, jeżeli cel i zadania ulegną zmianie.

Ze względu na skrajnie ograniczony czas z żelazną konsekwencją musi być przestrzegana zasada, iż 2/3 czasu przeznaczonego na przygotowanie operacji trzeba przeznaczać dla podwładnych.

W każdej jednak sytuacji konieczne będzie natychmiastowe przystąpienie do wprowadzenia zmian w uprzednio opracowanym lub już realizowanym planie. W warunkach współczesnych nie należy liczyć na możliwość zorganizowania operacji w okresie bezwzględnej stabilizacji sytuacji taktyczno-operacyjnej i strategicznej oraz na okres przygotowawczy podobnie jak w czasie II wojny światowej. Niezależnie od sytuacji przedsięwzięcia związane z przygotowaniem pierwszej operacji powinny być mądrze i w sposób celowy maskowane.

Czynnik czasu[12/], szybkość działania, przejęcie inicjatywy, operatywność w dowodzeniu oraz wysoki kunszt w wykonywaniu przedsięwzięć maskowania mają decydujący wpływ na racjonalne przygotowanie i skuteczne prowadzenie pierwszej operacji zaczepnej armii.

Dwuwariantowe przygotowanie współczesnych operacji (operacji obronnej i operacji zaczepnej) stanowi zasadniczą specyfikę w pracy dowódcy i oficerów sztabu armii.

12/Bardzo interesująco na temat czynnika czasu pisze Liddel Hart: "Na każdym etapie kampanii (chodzi o 1940 r.) decydującą rolę odgrywał czynnik czasu. Przeciwuderzenia armii francuskiej raz za razem były zrywane i nie miały żadnego powodzenia, ze względu na to, że francuskie ND działało stanowczo zbyt wolno, tak jak w tym czasie wojska niemieckie przesuwały się szybciej niż było to planowane". (Liddel Hart: Wtoraja mirowaja wojna, Moskwa 1977 r., s. 81).

Polecenia:

1. Omówić specyfikę warunków przygotowania operacji zaczepnej armii.
2. Przedstawić elementy (komponenty), które składają się na przygotowanie pierwszej operacji zaczepnej armii.

2.3. Metodyka wypracowania decyzji przez dowódcę armii

Przez pojęcie "metodyka wypracowania decyzji i planowania operacji" należy rozumieć twórcze działania dowództwa armii, podejmowane w odpowiedniej kolejności i powiązaniu ze sobą, służące poznaniu sytuacji operacyjno-strategicznej w celu określenia: zamiaru operacji i zadań dla wojsk, użycia rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk oraz zorganizowania współdziałania, zabezpieczenia i kierowania wojskami w toku operacji.

> W procesie podejmowania decyzji do operacji dowódca i szef sztabu powinni opierać się wyłącznie na faktach i zdarzeniach wynikających z sytuacji, ponieważ stanowią one materiał wyjściowy do ocen i syntezy operacyjnej.

Fakty te i zdarzenia należy przeanalizować i uogólnić, aby wykryć uwarunkowania, powiązania i relacje między wszystkimi ich elementami, wniknąć w istotę zdarzeń nie tylko obecnych, lecz także przyszłych, tj. określić możliwe zmiany sytuacji operacyjno-strategicznej zarówno w okresie przygotowania, jak i w toku operacji. Osiąga się to w wyniku wszechstronnych analiz, ocen i syntez dokonywanych przez dowództwo i sztab armii.

Rozpoczynając proces decyzyjny dowódca wspólnie z szefem sztabu wyjaśniają zamiar przełożonego i cel przyszłej operacji, określają miejsce i rolę armii w ugrupowaniu wojsk frontu, ustalają, jakie zadania należy wykonać, aby osiągnąć wyznaczony cel, jakimi siłami i sposobami wykonać postawione zadania, oceniają sytuację i ewentualne rezultaty planowanych działań oraz analizują przebieg planowanej operacji. Jest to proces trudny i skomplikowany, gdyż wiąże się z koniecznością zestawienia znanych i ustalenia niezupełnie jasnych zdarzeń, a także z poszukiwaniem optymalnego rozwiązania, aby przy najmniejszych stratach własnych można było w krótkim czasie osiągnąć najlepsze efekty.

Decyzja nie rodzi się w świadomości dowódcy w jednej chwili, lecz - jak potwierdzają badania jest rezultatem procesu myślowego, sprowadzającego się do wyjaśniania celu operacji, przeanalizowania zadania i oceny sytuacji oraz sformułowania zamiaru.

Proces podejmowania decyzji i planowania operacji wymaga od dowódcy i szefa sztabu wszechstronnej wiedzy, kultury, umiejętności twórczego myślenia oraz przewidywania operacyjnego. Jest to szczególnie nieodzowne w warunkach współczesnych, gdy zwiększył się przestrzenny rozmach operacji (przy szybkich i częstych zmianach sytuacji), gwałtownie skrócił się czas na wypracowanie decyzji i planowanie operacji oraz zwiększył się napływ informacji, często sprzecznych ze sobą. Znacznie więcej jest także zagadnień wymagających niemal natychmiastowego rozwiązania. W procesie podejmowania decyzji i planowania operacji wydatną pomoc stanowią różnorodne elektroniczne maszyny cyfrowe oraz wykorzystanie symulacji komputerowej. Jednak bez względu na to, główną rolę spełnia intelekt dowódcy, szefa i oficerów sztabu, dowódców i szefów rodzajów wojsk, ponieważ wybór i wstępne opracowanie informacji nie są możliwe bez ich twórczego myślenia.

Najważniejsze znaczenie mają przy tym: obiektywność oceny sytuacji, zabezpieczająca treść decyzji i planu operacji przed subiektywizmem i woluntaryzmem; wszechstronne studiowanie każdego zjawiska, procesu wymagającego poznania przedmiotu nie w izolacji, lecz przez analizę wszystkich jego aspektów, całokształtu powiązań i stosunków, wykrycie sprzeczności sytuacji; zgodność analizy ilościowej z jakościową analizą rozpatrywanych zjawisk; analiza procesu stałego rozwoju, wymagająca oceny elementów sytuacji, warunków przygotowania i prowadzenia operacji nie w stanie zastoju, lecz z uwzględnieniem jej dynamiki i zmian; jedność teorii poznania w powiązaniu z praktyką działalności dowódcy i oficerów sztabu.

> Obiektywność oceny sytuacji wymaga, aby dowódca i szef sztabu przyjmowali w procesie decyzyjnym rzeczywistość taką, jaka ona jest, a nie taką, jaką chciałoby się widzieć.

Trudność w przestrzeganiu tej zasady w sytuacji bojowej wynika stąd, że dane o przeciwniku muszą być uściślone i dodatkowo sprawdzone. Nie mniej trudne jest wyciągnięcie przez dowódcę obiektywnych wniosków na podstawie poznanych zjawisk. Dlatego też właściwe rozpoznanie sytuacji wymaga wszechstronnego rozpatrywania każdego jej elementu, wszystkich czynników sprzyjających bądź utrudniających wykonanie zadania.

Zgodność analizy ilościowej z jakościową analizą zjawisk polega na przeprowadzeniu, w czasie podejmowania decyzji i planowania operacji (w nierozdzielnej zgodności i jedności ilościowej z jakościową), anali-

zy wszystkich elementów sytuacji bojowej na lądzie w powietrzu i eterze. Ewidencji podstawowych wskaźników ilościowo-jakościowych można w sposób wystarczający dokonać za pomocą metod matematycznych z wykorzystaniem elektronicznych maszyn cyfrowych i wprowadzeniem odpowiednich współczynników dla bojowych potencjałów wojsk. Wartości moralno-politycznych i psychologicznych stanu osobowego, zdolności organizatorskich dowódców i innych nie można sprowadzać do ścisłych formuł matematycznych. Potrzebne jest tu takie podejście do zagadnienia, które pozwoliłoby konkretnie i wyczerpująco - z uwzględnieniem wszystkich wskaźników - na określenie możliwości bojowych i powzięcie uzasadnionej decyzji.

Analiza procesu stałego rozwoju podczas podejmowania decyzji i planowania operacji polega na tym, aby przewidzieć i określić możliwy rozwój operacji. Przewidywanie w ogóle jest sprawą trudną, zwłaszcza zaś w działaniach bojowych, gdy mamy do czynienia z przeciwnikiem, którego cele są przeciwstawne, a każda ze stron stara się drugą stronę wprowadzić w błąd i zdezorganizować jej działania. Dlatego też wypracowanie decyzji i opracowanie planu opracji zgodnego z przewidywanym jej rozwojem musi być poprzedzone obiektywną i wszechstronną oceną sytuacji, oceną własnych możliwości na podstawie dokładnych obliczeń i sprawdzonych danych. W żadnym wypadku nie wolno dopuścić do subiektywnego podejścia w ocenie sytuacji.

Jedność teorii poznania w powiązaniu z praktyką podczas podejmowania decyzji i planowania operacji wymaga analizy z punktu widzenia sposobu osiągnięcia wyznaczonego celu i użycia tych środków, którymi armia dysponuje. To z kolei nakłada konieczność zarówno dokładnego sformułowania samego celu, jak i właściwego wyjaśnienia jego treści.

> Podczas podejmowania decyzji i planowania operacji stosowane są różne metody poznania, jak na przykład synteza i analiza, uogólnienie i abstrahowanie, indukcja i dedukcja, ocena i porównanie.

Posługiwanie się tymi metodami w ocenie sytuacji jest niezbędnym warunkiem powzięcia uzasadnionej decyzji i obiektywnego planowania operacji. Metody poznania muszą być stosowane w połączeniu ze sobą, ponieważ oddzielnie żadna z nich nie daje możliwości wszechstronnego i dogłębnego rozpoznania sytuacji bojowej, nie doprowadzi do wyciągnięcia prawidłowych wniosków do powzięcia optymalnej decyzji i właściwego zaplanowania operacji. Nie należy też tworzyć w myśli całościowego obrazu sytuacji,

lecz dzielić je na człony. W rzeczywistości ściśle one ze sobą współdziałają. Dlatego analiza powinna być uzupełniana syntezą, która umożliwi połączenie w jedną całość otrzymanych w procesie analizy częściowych wniosków wynikających z sytuacji.

Metody poznania stosowane w procesie podejmowania decyzji i planowania operacji powinny się zatem uzupełniać, powinny być też wspierane nie domysłami, lecz dokładnymi obliczeniami sprawdzonymi danymi. Tylko w ten sposób można otrzymać właściwe odzwierciedlenie sytuacji oraz powziąć uzasadnioną decyzję i w sposób obiektywny zaplanować operację.

Praca dowództwa armii od momentu otrzymania zadania przebiega zwykle w kilku kolejnych etapach, którymi mogą być:

- etap pierwszy - wypracowanie zamiaru do operacji (wyjaśnienie otrzymanego zadania, kalkulacja czasu, orientowanie wojsk, ocena sytuacji i określenie zamiaru operacji zaczepnej);
- etap drugi - zakończenie prac związanych z podejmowaniem decyzji (opracowanie i wydanie wstępnych zarządzeń bojowych, określenie zadań bojowych dla wojsk i opracowanie mapy decyzji);
- etap trzeci - postawienie wojskom zadań (opracowanie ogólnej dyrektywy operacyjnej i doprowadzenie jej treści do wykonawców);
- etap czwarty - przewijający się przez wszystkie etapy - planowanie przebiegu operacji;
- etap piąty - organizacja współdziałania i czynności organizacyjne związane z przygotowaniem operacji;
- etap szósty - organizowanie rozwinięcia wojsk i kontrola ich gotowości.

Dla zachowania podanej kolejności prac podczas podejmowania decyzji i planowania operacji zasadnicze znaczenie ma zgranie pracy dowódcy i jego sztabu, ponieważ we współczesnych warunkach powzięcie decyzji do operacji odbywa się przy aktywnym udziale oficerów sztabu, dowódców rodzajów wojsk i lotnictwa oraz szefów rodzajów wojsk i służb. Na efekt tej twórczej pracy składają się wysiłki dużego kolektywu oficerów dowództwa armii, jednakże sam akt powzięcia decyzji, na podstawie której odbywa się planowanie operacji i przygotowanie wojsk do wykonania postawionych zadań, jest domeną tylko dowódcy.

Zgodnie z zasadą jednoosobowego dowodzenia dowódca podejmuje decyzję jednoosobowo i ponosi za nią całkowitą odpowiedzialność.

Przedsięwzięcia wchodzące w zakres powyższych etapów - w zależności od sytuacji, charakteru wykonywanych zadań i posiadanego czasu - mogą być realizowane metodą pracy kolejnej lub metodą pracy równoległej.

Metoda pracy kolejnej w przygotowaniu operacji może być stosowana pod warunkiem dysponowania dłuższym czasem. Podwładne dowództwa włącza się wtedy do pracy po powzięciu decyzji przez dowódcę wyższego szczebla i wydaniu przez niego dyrektyw operacyjnych i rozkazów bojowych w formie pisemnej. Planowanie operacji zatem odbywa się kolejno w miarę zakończenia planowania w sztabie wyższego szczebla z udziałem ściśle ograniczonego grona osób funkcyjnych. Przy tej metodzie pracy czas na powzięcie decyzji postawienie zadań i planowanie operacji będzie wydłużony; na szczeblu armii trwa to do 2 dni, niekiedy więcej.

Metoda pracy równoległej w przygotowaniu operacji będzie stosowana wówczas gdy przeznaczony na to czas jest ograniczony. Proces podejmowania decyzji i planowania operacji na niższych szczeblach rozpoczyna się wtedy zaraz po powzięciu decyzji przez wyższego przełożonego i postawieniu przez niego zadań operacyjnych, a niekiedy już po wypracowaniu przez przełożonego pierwszego elementu decyzji - zamiaru oraz opracowaniu i wydaniu zarządzeń wstępnych. Stosując tę metodę dowódca i sztab armii powinni wypracować decyzję w ciągu 6-8 godzin, wydać rozkazy wojskom w ciągu godziny i zaplanować operację nie później niż w ciągu doby. Terminy te są w znacznym stopniu orientacyjne i nie powinny mieć wpływu na zakres i wartość decyzji oraz planowania operacji.

O metodzie pracy dowódcy i sztabu armii w podejmowaniu decyzji i planowaniu operacji przesądzają stosowane formy i posiadane nawyki, które w całokształcie składają się na proces decyzyjny, określają kolejność i porządek pracy dowódcy i sztabu, ich wzajemne powiązania, a także powiązania z podporządkowanymi organami dowodzenia. Tak więc terminy i metody pracy nie są stałe. Ulegają zmianom wraz z rozwojem środków walki oraz sposobów prowadzenia operacji.

We współczesnych warunkach, z uwagi na możliwość stosowania na szeroką skalę broni rakietowo-jądrowej i innych środków rażenia, zmienił się charakter prowadzenia operacji, działania bojowe stały się bardziej zdecydowane i krótkotrwałe, zakres prac nad przygotowaniem operacji znacznie się zwiększył, a czas na jej wykonanie uległ znacznemu skróceniu. Dlatego podejmowanie decyzji i planowanie operacji - ze względu na formę i treść tego procesu - wymagają dokonywania wielu obliczeń matematycznych z zastosowaniem różnych maszyn liczących. Jak wykazują doświadczenia pracy sztabów, kalkulacje o charakterze operacyjno-taktycznym i inne są bardzo pomocne dowództwu armii w szybkiej i dokładnej ocenie sytuacji, powzięciu prawidłowej decyzji i bezbłędnym zaplanowaniu operacji. Najbar-

dziej celowe jest użycie maszyn liczących do: kalkulacji czasu, którym się dysponuje; wykonania zestawień efektywności poszczególnych środków bojowych własnych i przeciwnika, możliwości bojowych zgrupowań wojsk własnych i przeciwnika; znalezienia optymalnych wariantów zrealizowania celu operacji; prognozowania sytuacji promieniotwórczej i chemicznej, stref zatopienia, zniszczenia i pożarów oraz do rozwiązywania innych problemów, które z punktu widzenia pomyślnego kierowania współczesnymi działaniami bojowymi wysuwają się na plan pierwszy. Obecnie bez wykonania odpowiednich obliczeń, otrzymania odpowiedzi na określone pytania, podejmowanie umotywowanych decyzji jest niezwykle trudne. Dowódca nie jest w stanie szybko powziąć właściwej decyzji kierując się tylko intuicją, przybliżonymi ocenami i doświadczeniami z przeszłości. Konieczne są do tego dokładne matematyczne obliczenia z zastosowaniem maszyn liczących, klawiszowo-cyfrowych i perforacyjno-cyfrowych oraz prostych urządzeń, jak tablice, grafiki, monogramy, specjalne liniały oraz różnego rodzaju przybory.

Dowództwo związku operacyjnego podczas przygotowania operacji może stosować różne modele i metody kalkulacji operacyjno-taktycznych, które w procesie podejmowania decyzji i planowania operacji przyspieszą najbardziej skomplikowane i pracochłonne obliczenia o wysokim stopniu dokładności.

W procesie decyzyjnym do operacji zaczepnej elektroniczne maszyny liczące (EMC) wykorzystuje się do wykonania następujących obliczeń:

- przy ocenie przeciwnika do określenia możliwości bojowych zgrupowań pod względem użycia broni jądrowej i konwencjonalnej, możliwych wariantów podziału jego rakiet i lotnictwa w zmasowanym uderzeniu jądrowym; przewidywanych rezultatów uderzeń jądrowych na wojska i inne obiekty armii;

- przy ocenie wojsk własnych do określenia: możliwości lotnictwa, wojsk rakietowych i artylerii armii w zakresie wykonania uderzenia jądrowego i kompleksowego porażenia ogniowego przeciwnika; prognozowania sytuacji promieniotwórczej i chemicznej; ilościowo-jakościowego stosunku sił i środków oraz możliwych jego zmian w toku operacji, a także do kalkulacji czasu na przygotowanie operacji, wykonanie pierwszego uderzenia jądrowego i realizację postawionych zadań.

Podczas określania zamiaru operacji i zadań dla wojsk można dokonać obliczeń porównawczych różnych wariantów, na przykład: koncentrowania

głównego wysiłku; optymalnego podziału amunicji jądrowej według zadań oraz potrzeby obezwładnienia obiektów przeciwnika w pierwszym uderzeniu jądrowym frontu; organizacji i prowadzenia operacji itp.

Ponadto wykorzystując symulację komputerową można przewartościować różne warianty decyzji i wybrać wariant optymalny.

Polecenia:

1. Zdefiniować pojęcie "metodyka wypracowania decyzji i planowania operacji".
2. Przedstawić właściwości podejmowania decyzji przez dowódcę armii (obiektywność, zgodność analizy ilościowej i jakościowej, analiza stałego rozwoju, jedność teorii poznania w powiązaniu z praktyką).
3. Wymienić etapy pracy dowódcy armii w przygotowaniu operacji.

2.4. Praca dowódcy sztabu armii podczas wypracowywania decyzji o operacji zaczepnej

Wypracowanie i powzięcie decyzji jest wyjątkowo odpowiedzialnym i twórczym etapem pracy dowódcy armii, oficerów sztabu oraz dowódców i szefów rodzajów wojsk i służb. Tej ich pracy prowadzonej zarówno w okresie przygotowania, jak i w toku rozwijania operacji nie można porównać z żadną inną, nawet najbardziej odpowiedzialną, działalnością intelektualną człowieka. W decyzji bowiem dowódcy zamyka się cała idea i sztuka kierowania skutecznym działaniem różnych rodzajów wojsk, sił i środków zmierzających do osiągnięcia celu operacji przy jak najmniejszych stratach własnych. Każdy błąd w decyzji lub brak konsekwencji w jej wykonaniu powiększa niepowetowane straty nie tylko własnego związku, dając szansę wygrania przeciwnikowi, lecz także uniemożliwia realizację celów wojskom współdziałającym. Ceną, jaką płaci się zawsze za niewłaściwe decyzje dowódcy lub błędne przedstawienie danych przez oficerów sztabu, jest przelana krew podwładnych oraz straty poniesione przez sąsiadów.

Dlatego też wypracowanie decyzji przez dowódcę, w czym przecież nie mniej ważne zadania spełniają oficerowie sztabu, dowódcy i szefowie rodzajów wojsk i służb, przygotowujący niezbędne dane i kalkulacje, wymaga ogromnego napięcia psychicznego, silnej woli, rozległej i gruntownej wiedzy taktyczno-operacyjnej[13/] oraz obiektywnego rozpatrzenia różno-

13/ "W żadnej chyba dziedzinie nauki powierzchowny dyletantyzm nie dał się tak dotkliwie we znaki, jak w dziedzinie sztuki wojennej". F.Mehring, Pisma wojskowe, Warszawa, 1960 r., s.88.

rodnych, najczęściej przeciwstawnych czynników związanych z istniejącą i przewidywaną sytuacją taktyczno-operacyjną na lądzie w powietrzu i w eterze.

Oczywiście wszystkie te czynniki dowódca musi rozpatrywać na tle konkretnych warunków terenowych uwzględniając, a przede wszystkim umiejętnie wykorzystując ich taktyczno-operacyjne właściwości pozwalające skutecznie działać lub przeciwstawiać się działaniom przeciwnika. W każdej sytuacji nieprzyjaciel siłą i podstępem, ogniem i uderzeniem będzie ograniczał swobodę działania, dążąc do zrealizowania własnej decyzji i osiągnięcia własnych celów walki lub bitwy. W związku z tym dowódca i oficer sztabu, zwłaszcza szczebla operacyjnego, oprócz doskonałego przygotowania ogólnego i fachowego powinien mieć szczególnie rozwiniętą wyobraźnię taktyczno-operacyjną, umieć przewidzieć rozwój sytuacji oraz nie unikać uzasadnionego ryzyka[14/]. Dowódca podejmuje decyzję osobiście, ale w jej wypracowaniu maksymalnie wykorzystuje wiedzę, umiejętności i twórczą pracę oficerów sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb, często w sytuacjach bardzo trudnych, wymagających nie tylko opanowania i wielkiego rozsądku, lecz także zdecydowania, stanowczości i wytrwałości, a jednocześnie taktu i wysokiej kultury. Współczesna walka, bitwa i operacja wymagają od dowódcy i oficera sztabu wyjątkowej koncentracji psychicznej, konsekwencji w działaniu, ciągłego przejawiania inicjatywy oraz brania na siebie odpowiedzialności za podejmowane działania. Należy pamiętać, iż decyzja oficera - dowódcy i pracownika sztabu - powzięta na polu walki i bitwy, musi zapewniać optymalne wykorzystanie możliwości różnych rodzajów wojsk i służb, aby można było osiągnąć cel taktyczny lub operacyjny, ciągle obniżając lub ograniczając możliwości nieprzyjaciela.

Aby decyzja dowódcy, będąca odzwierciedleniem m.in. siły jego wyobraźni operacyjnej, niekiedy nawet intuicji[15/] oraz wyobraźni kolektywu sztabu uczestniczącego w jej wypracowaniu,

14/ P.G.Moore, Ryzyko w podejmowaniu decyzji, Warszawa, 1975 r., K.Nożko, Walka o przewagę, Warszawa 1985 r., s. 77-93; W.W.Drużynin, D.S.Kontorow, O teorii risika i jeje primienienii pri prinjatii reszenija, Wojennaja Myśl nr 6, 1977 r., s. 36-47.

15/ Przyjmujemy, że intuicja dowódcy (oficera sztabu) jest efektem nagromadzonych doświadczeń i osadzona w rzeczywistych przeżyciach człowieka, nie jest więc żadnym objawieniem tego co prawdziwe. Między innymi dzięki intuicji, będącej zintelektualizowanym i wysublimowanym instynktem można uzyskiwać bezpośrednią wiedzę o rzeczywistości. Im wiedza głębsza, a doświadczenie większe, tym intuicja bardziej niezawodna.

została właściwie zrealizowana, musi zawładnąć wyobraźnią podwładnych i wszystkich tych, którzy będą wykonywać wolę dowódcy armii.

Dlatego po powzięciu decyzji rozpoczyna się bardzo intensywna i napięta w czasie praca sztabu, obejmująca planowanie operacji, przekazanie zadań wykonawcom, organizację współdziałania i operacyjnego zabezpieczenia działań oraz kontrolę polegającą na pomocy podwładnym dowódcom i sztabom.

Mimo wytężonej pracy dowódcy i sztabu, polegającej na przetworzeniu decyzji w skuteczne działanie, nie zaniedbuje się zbierania informacji niezbędnych do konfrontacji decyzji z aktualną i przewidywaną sytuacją taktyczno-operacyjną. Z chwilą rozpoczęcia operacji trzeba nieustannie śledzić rozwój sytuacji, oceniać i realnie przewidywać możliwości nieprzyjaciela i własne, studiować warunki terenowe, które mogą zmieniać się pod wpływem użytych środków ogniowych; w sposób konsekwentny i rozumny wcielać w życie zasady sztuki operacyjnej w stale i najczęściej gwałtownie zmieniającej się sytuacji.

We współczesnych warunkach należy również ciągle dążyć do zapewnienia wysokiego stanu polityczno-moralnego wojsk własnych i obniżania morale przeciwnika.

Przyjęcie decyzji i we właściwym czasie[16/] przekazanie jej wykonawcom w dużej mierze zależy od metody pracy dowódcy, jego sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb.

Opracowanie i zaproponowanie jednolitej, wszechobowiązującej metody wypracowania decyzji operacyjnej i planowania operacji byłoby trudne i niecelowe. Każdy dowódca i sztab stosują wypracowane przez siebie najbardziej im odpowiadające metody pracy. Określony wpływ na to mają cechy osobowe dowódcy i szefa sztabu.

Niemniej jednak obowiązują pewne ogólnie przyjęte kryteria skutecznej i operatywnej pracy dowódcy i sztabu. Ponadto o przyjęciu określonej metody wypracowania decyzji w znacznym stopniu przesądzają takie czynniki, jak[17/]:

16/ "Najważniejsze znaczenie na wojnie ma czynnik czasu. Nigdzie nie odnosi się do czasu z tak wielkim pietyzmem, jak w okopach i na stanowiskach dowodzenia.Czas ocenia się tu z filozoficzną głębią".wg:S.M. Sztemienko, Gienieralnyj sztab w gody wojny, kniga II, Moskwa 1973 r. s.464.

17/ O metodologii opracowania decyzji piszą: D.A.Iwanow, W.P.Sawielejew, P.W.Szemański,Zasady dowodzenia wojskami, Warszawa 1973; W.Drużynin O,Kontorow,Idea algorytm,decyzja.W-wa 1975 r.,ss.27-60, 62-72,84-90; Z.Gołąb i St.Kołcz, Współczesne dowodzenie wojskami,W-wa 1974 r., ss. 109-198.

- stopień odmienności nowego zadania w stosunku do zadania, w według którego powzięto decyzję i opracowano plan operacji;

- działanie (oddziaływanie) i położenie wojsk nieprzyjaciela, sąsiadów oraz wojsk armii w chwili otrzymania nowego zadania;

- warunki i czas, jakim dysponuje dowódca i sztab na wypracowanie decyzji i przekazanie jej wykonawcom, oraz czas rozpoczęcia operacji.

W celu usprawnienia pracy, przede wszystkim w warunkach polowych, w wielu doświadczonych sztabach armii organizuje się centrum ze składu dowództwa armii; z oficerów sztabu, zwłaszcza oddziału operacyjnego, organizuje się zespoły: planowania, oficerów kierunkowych i informowania.

Najczęściej po otrzymaniu nowego zadania dowódca armii przystępuje do jego studiowania wspólnie z szefem sztabu i swoimi zastępcami, a niekiedy z szefem oddziału operacyjnego i dowódcą WRiA. Zadanie to wrysowuje się równolegle na dwie mapy. Podczas studiowania dyrektywy dowódca armii określa treść i czas wykonania postawionych armii zadań, ustala treść i zakres danych, które będą potrzebne do powzięcia decyzji, a które powinien przygotować sztab oraz szefowie rodzajów wojsk i służb. Ważne znaczenie ma przy tym właściwa kalkulacja czasu przeznaczonego na wypracowanie decyzji i przekazanie zadań wykonawcom oraz cały proces przygotowania operacji, aż do momentu jej rozpoczęcia.

Szef sztabu może w tym czasie na podstawie drugiej mapy przeprowadzić operacyjne orientowanie, w którym uczestniczą szefowie oddziałów i szefowie rodzajów wojsk. Operacyjne orientowanie nie powinno trwać dłużej niż 15-25 minut.

Po zapoznaniu się z zadaniem szefowie oddziałów, dowódcy i szefowie rodzajów wojsk organizują pracę swoich podwładnych związaną z przygotowaniem naliczeń i kalkulacji potrzebnych dowódcy w czasie podejmowania decyzji. Oficerowie kierunkowi mogą przygotowywać zarządzenia wstępne, jeżeli są one niezbędne, aby zapewnić równoległość pracy na szczeblach wykonawczych (ZT, oddziały).

Dowódca armii z poprzednim zespołem lub dokooptowanymi oficerami, dokonuje oceny sytuacji i może sformułować zamiar operacji i ogólne zadania dla wojsk. Praktyka wykazuje, że przy operatywnej pracy po upływie 1,5 - 2 godzin dowódca może ogłosić zamiar i określić zadanie dla wojsk, a oficerowie kierunkowi w następnej godzinie (jeżeli już przekazali zarządzenia wstępne) mogą przekazać zadania wojskom.

Po upływie następnych 2 do 3,5 godziny dowódca armii może w pełni zakończyć ocenę sytuacji i sprecyzować decyzję, którą ogłosi w następnej godzinie.

W ciągu 4-6 godzin od otrzymania nowego zadania sprawnie działające dowództwa i sztab mogą zatem zakończyć proces wypracowania decyzji i postawić wojskom zadania bojowe, a następnie przystąpić do organizowania współdziałania i operacyjnego zabezpieczenia działań. Jeżeli pozwala czas i zachodzi taka konieczność, dowódca armii może przeprowadzić rekonesans w terenie. Oczywiście, w zależności od warunków i rozwoju sytuacji taktyczno-operacyjnej mogą być stosowane inne, bardziej wydajne metody pracy dowódcy i sztabu armii.

Planowanie operacji rozpoczyna się po opracowaniu decyzji dowódcy armii.

W procesie wypracowania i powzięcia decyzji przez dowódcę armii oraz przekazania jej we właściwym czasie wykonawcom, ogromną rolę odgrywa żmudna i jednocześnie twórcza praca oficerów sztabu. W sztabie armii ciągle są gromadzone informacje o nieprzyjacielu i wojskach własnych: zdobywa się brakujące dane, dokonuje oceny terenu, ustala się jego wpływ na działanie nieprzyjaciela i wojska armii; prowadzi się niezbędne kalkulacje i naliczenia; śledzi się ciągłość tyłowego zabezpieczenia operacji; przedstawia się wnioski pozwalające na powzięcie przez dowódcę nowej decyzji lub wniesienie korekt do poprzedniej. Podczas wypracowywania decyzji niezbędna jest racjonalna współpraca dowódcy armii ze sztabem; musi być także zachowana ciągłość tej współpracy. Niezależnie zresztą od metody pracy dowódcy, która - jak już była mowa może być różna, uwarunkowana cechami osobowymi dowódcy, czasem i warunkami, w jakich podejmuje się decyzję, współpraca dowódcy i sztabu powinna być elastyczna, przebiegać w atmosferze wzajemnego zaufania i zrozumienia. Wymagana jest przy tym wręcz doskonała organizacja pracy, aby w procesie wypracowania decyzji jak najmniej czasu poświęcać działalności sztabowej, a jak najwięcej bezpośrednim wykonawcom woli dowódcy.

Rola sztabu w procesie wypracowywania decyzji jest bardzo ważna dlatego, że dowódca, aby mieć jasność i precyzję spojrzenia, aby móc koncentrować się na problemach głównych, nie może być obciążany szczegółami, sprawami nie mającymi wpływu na osiągnięcie głównego celu prowadzonej bitwy lub operacji.

Szczegóły i drobiazgi nie tylko obciążają umysł dowódcy armii, lecz niejednokrotnie zmuszają go do myślenia kategoriami taktycznymi, wnikania w zagadnienia, które powinien rozwiązywać podwładny dowódca lub szef,

a to już krok do krępowania inicjatywy i ograniczenia pomysłowości podwładnych, to stopniowe przechodzenie na dowodzenie taktyczne, co prowadzi do działania pod presją nieprzyjaciela, a nie narzucania mu swojej woli.

Wypracowanie decyzji na szczeblu operacyjnym jest aktem wymagającym wielkiego rozumu, talentu, w pewnym sensie intuicji i silnej woli dowódcy, jest wynikiem głębokich analiz, ocen i syntez operacyjnych w powiązaniu z twórczą wyobraźnią taktyczno-operacyjną i ciągłym przewidywaniem rozwoju sytuacji oraz możliwości działania i przeciwdziałania nieprzyjaciela. Jest to wreszcie działanie wymagające śmiałego podejmowania uzasadnionego ryzyka i brania za nie pełnej odpowiedzialności.

Powzięcie decyzji przez dowódcę armii - to nie tylko wyjaśnienie celu operacji, analiza zadania i ocena sytuacji, ale również głębokie wnikanie w sytuację polityczną, ekonomiczną i złożone procesy psychologiczne zarówno żołnierzy nieprzyjaciela, jak i własnych, to troska o utrzymanie wysokiego stanu polityczno-moralnego i dyscypliny wojsk armii i oddziaływanie na obniżenie morale nieprzyjaciela. W każdym elemencie decyzji należy brać pod uwagę możliwość takiego działania, które stanowiłoby zaskoczenie dla nieprzyjaciela, wprowadzałoby w błąd jego organy rozpoznania, a przynajmniej doprowadzałoby do alternatywnych ocen naszych działań; trzeba ponadto dążyć do ukrycia, zamaskowania nie tylko własnych zamiarów, lecz także rzeczywistych działań własnych wojsk.

Każdy dowódca i oficer sztabu szczebla operacyjnego podczas wypracowywania decyzji powinien konfrontować jej treść (poszczególne elementy) z zasadami sztuki operacyjnej.

Musi on ustalić, które zasady zostały uwzględnione, a które celowo pominięte, i w jakim stopniu podobne zasady może stosować nieprzyjaciel, albo z jakim jego przeciwdziałaniem należy się liczyć przy stosowaniu poszczególnych zasad sztuki operacyjnej. Jednocześnie z powzięciem decyzji, zwłaszcza w toku rozwijania operacji zaczepnej, dowódca armii i jego sztab powinni przewidywać skutki jej realizacji: jakiej zmianie ulegnie sytuacja taktyczno-operacyjna, w jakim stopniu pozbawia się nieprzyjaciela inicjatywy stawiania skutecznego oporu, jakie mogą być straty zarówno po stronie przeciwnika, a jakie w wojskach własnych oraz jakie są możliwości powstawania sytuacji kryzysowych.

Przewidując możliwości wykonania uderzeń jądrowych należy z kolei ocenić wpływ ich skutków na deformację terenu, a tym samym na warunki i możliwości działania (na przykład na utrzymanie określonego tempa na-

tarcia, manewr itp.). Ponadto w każdej sytuacji dowódca armii ze specjalną wnikliwością powinien kontrolować (i zapewniać) ciągłość materiałowo-technicznego zabezpieczenia wojsk, uwzględniając możliwość wykorzystania zasobów miejscowych. W czasie wypracowywania decyzji należy dążyć do tego, aby w maksymalny sposób zapewnić równoległość pracy w ogniwie: armia - związki taktyczne, oddziały.

Po powzięciu decyzji dowódca armii powinien konsekwentnie wcielać swoją wolę w życie oraz wymagać bezwzględnie od podwładnych wykonania decyzji. Zdecydowane wprowadzenie w życie decyzji dowódcy nie oznacza oczywiście bezmyślnego uporu w jej forsowaniu, zwłaszcza gdy sytuacja po powzięciu decyzji uległa zmianie lub nieprzyjaciel zastosował nowe rodzaje uzbrojenia, nową broń, nowe sposoby taktyczno-operacyjnego działania. Wówczas nie tylko trzeba wprowadzać zmiany do uprzednio powziętej decyzji, lecz także do taktyczno-operacyjnego wykorzystania poszczególnych rodzajów wojsk. Dowódca operacyjny nie może wiązać sobie rąk raz powziętą decyzją, opracowanym planem operacji lub ustalonymi sposobami działania. Powinien umieć szukać optymalnych rozwiązań, znając jednak granicę, której przekroczyć mu nie wolno, aby nie wpaść w przesadny upór i szablonowe formy działania. Powinien we właściwym czasie przewidywać zmiany w sytuacji oraz w działaniu nieprzyjaciela i odpowiednio do własnych prognoz zmieniać sposoby taktyczno-operacyjnego działania, podejmować śmiało nowe decyzje lub wprowadzać do realizowanych decyzji korekty, które będą sprzyjać osiągnięciu celu operacji przy najmniejszych stratach własnych.

Polecenia:

1. Omówić czynniki wpływające na wybór metody wypracowania decyzji przez dowódcę i sztab armii.
2. Przedstawić jeden z możliwych wariantów pracy dowódcy i sztabu w czasie wypracowania decyzji.

2.5. Problemy taktyczno-operacyjne rozpatrywane podczas wyjaśniania celu operacji, analizy zadania i oceny sytuacji

Wypracowanie decyzji poprzedzają takie czynności, jak: wyjaśnianie celu operacji, analiza zadania armii i ocena sytuacji, niekiedy określana jako "ocena położenia". Nazwy tych zasadniczych czynności, określające logiczną kolejność pracy dowódcy i jego sztabu podczas wypracowania decyzji, kryją w sobie cały szereg różnych problemów i zagadnień taktyczno-operacyjnych. Problemy te podczas dokonywania analiz i ocen oraz

formułowania syntez będą się zawsze wzajemnie przenikały i warunkowały. Niejednokrotnie będą z nich wynikały sprzeczne wnioski. W wielu wypadkach do pełnego obrazu rzeczywistości będzie brakowało konkretnych i pewnych danych, powstaną trudności w znalezieniu jednoznacznych odpowiedzi, nie będą też pozbawiane luk wizje aktualnej i przewidywanej sytuacji taktyczno-operacyjnej[18]. Dlatego typowym zjawiskiem w pracy dowódcy armii i oficerów jego sztabu będzie odwoływanie się do wyobraźni operacyjnej, przewidywań (prognozowania) rozwoju sytuacji, intuicji, a także podejmowanie ryzyka taktyczno-operacyjnego. Konieczna jest również ogólna znajomość problemów i zagadnień taktyczno-operacyjnych, które należy uwzględniać, rozpatrywać, analizować lub oceniać, nawet tych, które w danej sytuacji nie są jeszcze całkowicie poznane.

2.5.1. Wyjaśnienie celu operacji i analiza zadania

Wyjaśnienie i właściwe zrozumienie celu operacji zaczepnej armii jest wyjątkowo ważne w procesie wypracowania decyzji przez dowódcę armii i jego sztab, a następnie przekazania decyzji wykonawcom i czuwania nad sprawnym zrealizowaniem. Cel bowiem określa końcowy rezultat operacji. Jest głównym motywem zamierzonego i skutecznego działania dowódcy, sztabu i wojsk armii[19].

Należyte wyjaśnienie celu operacji, który został sprecyzowany przez dowódcę frontu, jest konieczne, aby można było w analizie zadania i ocenie sytuacji rozpatrywać poszczególne problemy taktyczno-operacyjne pod kątem możliwości jego osiągnięcia.

Uświadomienie sobie celu operacji przez dowódcę i oficerów uczestniczących w wypracowywaniu decyzji stanowi klucz do właściwego rozpatrzenia poszczególnych problemów taktyczno-operacyjnych.

Chodzi tu przede wszystkim o uświadomienie (zrozumienie) związku przyczynowo-skutkowego między celem operacji a środkami i sposobami jego osiągnięcia w danej sytuacji taktyczno-operacyjnej i warunkach terenowych. Wnioski z wyjaśnienia celu operacji stanowią podstawę do rozważań w czasie analizy zadania.

18/ Wyjątkowo celnie o sprzecznościach występujących podczas wypracowania decyzji napisano w książce: K.Drużynin, D.Kontorow, Idea, algorytm, decyzja, Warszawa 1975 r., ss. 47, 53, 54 i 59.

19/ "Wzbudź w sobie samym i ludziach, z którymi pracujesz dość ognia, by osiągnąć cele, które obierzecie". R.Townsend, Jak zdobyć szklaną górę organizacji, Warszawa 1974 r., s.11.

Analiza zadania powinna doprowadzić do jednoznacznego zrozumienia: zamiaru dowódcy frontu; roli i miejsca armii w osiąganiu celu operacji frontowej; treści zadań bliższego i dalszego armii; zadań, które w pasie armii wykonują wojska frontu; zadań sąsiadów i wpływu ich działania na działanie armii.

Zrozumienie zamiaru dowódcy frontu i uwzględnienie przez dowódcę i oficerów sztabu armii miejsca i roli w nim własnego zadania polega na uświadomieniu sobie, które zgrupowanie nieprzyjaciela zamierza przełożony rozbić (rozgromić, obejść, okrążyć, rozciąć itp.), jakim sposobem i w jakim czasie oraz jaki jest kierunek głównego uderzenia frontu w stosunku do pasa operacji zaczepnej armii.

Właściwe określenie miejsca i roli armii w realizacji zamiaru dowódcy frontu wymaga przeanalizowania: jej udziału w rozbiciu (obejściu lub oskrzydleniu) określonego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela; a niekiedy ubezpieczeniu głównego zgrupowania uderzeniowego, miejsca armii w ugrupowaniu frontu; kierunku, na którym działa armia, miejsca armii w manewrze frontu; czasu, w jakim wojska armii mogą osiągnąć poszczególne rubieże (obiekty) terenowe; sposobu realizacji celu postawionego przed armią; istoty i charakteru współdziałania z sąsiadami i lotnictwem, a na kierunku nadmorskim - z marynarką wojenną. Należy również dokonać analizy warunków, w jakich armia wchodzi do bitwy i będzie prowadzić operację, uwzględniając przy tym ich wpływ na sposoby działania i operacyjne zabezpieczenie.

Z przedstawionej problematyki wynika, że podczas wyjaśniania celu operacji i analizownia zadania nie można i nie należy unikać rozpatrywania zagadnień, które uwzględnia się w ocenie sytuacji. Dotyczy to zwłaszcza ogólnych danych o nieprzyjacielu, terenie przyszłych działań i możliwościach własnych. W problematyce taktyczno-operacyjnej trudno więc nie uwzględniać konkretnej sytuacji i jej wpływu na osiągnięcie celu operacji i wykonanie postawionych armii zadań. Wyjaśniając cel i analizując zadanie zarówno dowódca, jak i oficerowie sztabu dążą do wyciągnięcia wniosków, które będą stanowić podstawę do sformułowania decyzji. Najczęściej we wnioskach precyzuje się: istotę celu operacji zaczepnej armii, widzianego przez pryzmat celu frontowego; treść zadań - bliższego i dalszego, udział armii w pierwszym uderzeniu jądrowym i pierwszym zmasowanym uderzeniu oraz sposoby ich wykonania zapewniające osiągnięcie celu operacji zaczepnej armii, niektóre wskaźniki rozmachu operacji zaczepnej armii; kierunek głównego uderzenia armii; sposoby za-

pewnienia przewagi nad nieprzyjacielem (zarówno materialnej, jak i niematerialnej w poszczególnych fazach wykonywania zadania bliższego i orientacyjnie dalszego); sposoby wykorzystania własnego potencjału jądrowego w pierwszym i kolejnych uderzeniach jądrowych; miejsce, czas i rodzaj manewru, którego zastosowanie zapewni wykonanie poszczególnych zadań przy minimalnych stratach własnych; sposób uzyskania zaskoczenia przed rozpoczęciem operacji i podczas jej trwania; charakter współdziałania z sąsiadami, najczęściej z armiami sojuszniczymi, lotnictwem, a na kierunku nadmorskim - z marynarką wojenną; organizację i zabezpieczenie wejścia armii do bitwy (ewentualne warianty); główne przedsięwzięcia związane z przygotowaniem operacji; jakich brakuje informacji o wojskach nieprzyjaciela, terenie przyszłych działań i wojskach własnych, kto i w jakim terminie powinien je dostarczyć; w jaki sposób i w jakim zakresie wykorzystać EMC w celu przyspieszenia i optymalizacji prac związanych z wypracowaniem decyzji oraz przygotowaniem operacji. Formułując powyższe wnioski należy brać pod uwagę stopień ryzyka, jakie podejmuje dowódca przy określaniu takiego lub innego sposobu działania. Ważna jest także ogólna ocena czynników, które będą lub mogą ograniczać możliwości wykonania postawionego zadania.

Polecenia:

1. Omówić na czym polega wyjaśnianie celu operacji i analiza zadania armii.
2. Podać wnioski, jakie mogą wyniknąć po wyjaśnieniu celu operacji i dokonaniu analizy zadania.

2.5.2. Ogólna kalkulacja czasu

Z wyjaśnieniem celu operacji i analizą zadania wiąże się ogólna kalkulacja czasu zarówno w aspekcie pracy dowódcy armii, jak i - w ogólnych zarysach - podwładnych. Może jej dokonać dowódca armii osobiście albo też propozycje kalkulacji przygotowuje szef sztabu armii (ewentualnie oficer z wydziału planowania oddziału operacyjnego). W kalkulacji tej należy określić ogólny czas, którym dysponuje dowódca (sztab armii) na wypracowanie decyzji i przygotowanie operacji, oraz dokonać podziału tego czasu. Wykonanie wstępnej kalkulacji czasu wymaga dokładnej znajomości warunków i sytuacji, w jakich odbywa się wypracowanie decyzji i przygotowanie operacji. Kierować się przy tym należy koniecznością zachowania równoległości pracy na szczeblu armii w dywizjach i pułkach. Orientacyjnie podziału czasu można dokonać według następujących czynności: wypracowanie decyzji przez dowódcę armii i dowódców ZT, postawienie

zadań wykonawcom, zorganizowanie i przeprowadzenie rekonesansu, współdziałania i operacyjnego zabezpieczenia działań oraz bezpośrednie organizowanie działań bojowych przez podwładnych. Uwzględnić trzeba również czas na planowanie operacji, meldowanie przez dowódcę decyzji przełożonym oraz na kontrolę i pomoc, zwłaszcza wyjazd do podwładnych sztabów. Jednocześnie ustala się, które przedsięwzięcia mają być wykonywane równolegle w sztabie armii i podwładnych sztabach (równoległość pracy), jakie, komu i kiedy wydać zarządzenia przygotowawcze. W wyniku kalkulacji czasu powinien powstać w ogólnych zarysach, harmonogram pracy dowódcy (sztabu armii) nad przygotowaniem operacji. Może on być uzupełniony wnioskami wynikającymi z oceny sytuacji.Stanowi to z kolei istotną podstawę do sporządzenia kalendarzowego planu przygotowania operacji oraz terminarzowych planów przez oddziały sztabu armii, a także przez szefów rodzajów wojsk i służb. W obecnych warunkach bez opracowania planu kalendarzowego oraz rygorystycznego przestrzegania przez dowódcę, oficerów sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb przyjętych terminów nie może być mowy o zorganizowanym przygotowaniu operacji.

Polecenie:
1. Wymienić główne problemy rozpatrywane podczas kalkulacji czasu.

2.5.3. Orientowanie operacyjne

Po wyjaśnieniu celu operacji i dokonaniu analizy zadania (niekiedy będzie to tylko wstępna analiza) oraz kalkulacji czasu dowódca armii, a najczęściej z jego upoważnienia szef sztabu, może przeprowadzić orientowanie operacyjne, w którym zapoznaje podwładnych:

- z ogólną sytuacją taktyczno-operacyjną (jeżeli podwładni jej nie znają);
- z rozkazem operacyjnym lub dyrektywą (niekiedy tylko z niektórymi punktami);
- z wnioskami z wyjaśnienia celu operacji i analizy zadania (niekiedy może to być w formie zamiaru dowódcy);
- z zadaniami oficerów sztabu armii i szefów rodzajów wojsk (służb), związanymi z opracowaniem danych do decyzji dowódcy i z przygotowaniem operacji, oraz informuje komu, jakie i kiedy przekazać zadania lub wydać wstępne zarządzenia bojowe.

Czasem może też powstać konieczność sprecyzowania uzupełniających wytycznych dotyczących zadań, które w danej sytuacji armia już wykonuje lub powinna wykonać przed wejściem do bitwy.

Ponadto podczas orientowania operacyjnego należy zapoznać zainteresowanych z ogólną kalkulacją czasu zarówno jeśli chodzi o wypracowanie decyzji, jak i przygotowanie operacji.

Polecenie:

1. Przedstawić, co jest przedmiotem orientowania operacyjnego.

2.5.4. Cel i elementy składające się na ocenę sytuacji

Celem oceny sytuacji jest wszechstronne przestudiowanie warunków, w jakich odbywa się przygotowanie operacji, i ich wpływu na organizację i prowadzenie operacji oraz wyciągnięcie wniosków, które stanowić będą podstawę powzięcia właściwej decyzji. W ocenie sytuacji rozpatruje się przede wszystkim:

- położenie, stan, możliwości i przewidywany charakter działania nieprzyjaciela zarówno lądowego, jak i powietrznego, a na kierunku nadmorskim - sił marynarki wojennej, które mogą lub będą oddziaływać na ląd i sytuację w eterze;
- położenie, stan, możliwości i sposób wykorzystania wojsk własnych (w tym możliwości tyłowego zabezpieczenia wojsk w okresie przygotowania i prowadzenia operacji);
- warunki terenowe, ich taktyczno-operacyjne właściwości i możliwości wykorzystania zarówno przez nieprzyjaciela, jak i wojska własne;
- warunki ekonomiczne w pasie operacji zaczepnej armii oraz sytuację polityczną w rejonie przyszłych działań;
- sytuację powstałą (prognozowaną) po obustronnym użyciu broni rakietowo-jądrowej;
- sytuację radioelektroniczną i jej wpływ na organizację systemu rozpoznania i dowodzenia;
- możliwości psychologicznego oddziaływania stron;
- porę roku i warunki hydrometeorologiczne.

Rozpatrując poszczególne problemy należy uwzględniać wnioski wynikające z wyjaśniania celu operacji i analizy zadania stanowiące podstawę do powzięcia decyzji przez dowódcę armii. Trzeba też przewidywać zmiany, jakie mogą nastąpić w najbliższej lub dalszej przyszłości zarówno w położeniu wojsk własnych, jak i w działaniu lub przeciwdziałaniu nieprzyjaciela.

Przy każdym z elementów oceny sytuacji należy precyzować wnioski końcowe. Będą one zgodne lub (najczęściej) będą występować między nimi pewne sprzeczności. Zasadnicza sprzeczność wystąpi między koniecznością

dokładnej znajomości sytuacji (w celu powzięcia określonej decyzji) a brakiem odpowiednich danych. Sprzeczności będą występować również między: koniecznością uwzględnienia przy opracowaniu informacji wszystkich właściwości sytuacji a informacjami, jakimi dowódca (lub oficer sztabu, szef rodzaju wojsk) dysponuje do czasu uzyskania nowych informacji z rozpoznania; dążeniem do dezinformowania przeciwnika a koniecznością rzeczywistego działania wojsk własnych; dążeniem do skrytego i skutecznego wykorzystania własnego potencjału ogniowego i uderzeniowego a możliwością przeciwdziałania nieprzyjaciela[20/]. Należy się również liczyć z występowaniem sprzeczności w sferze: warunków przygotowania i prowadzenia operacji; moralno-politycznej i psychologicznej zarówno wojsk własnych, jak i nieprzyjaciela, materiałowego i technicznego zabezpieczenia działań wojsk.

W ocenie sytuacji nie tylko nie należy unikać "sprzeczności" występujących w poszczególnych jej elementach, lecz niekiedy nawet je przejaskrawiać, aby skuteczniej można było kształtować dialektyczną jedność mając na uwadze przede wszystkim cel operacji zaczepnej armii.

Zagadnienia taktyczno-operacyjne, których podczas oceny sytuacji dowódca armii lub szef sztabu nie może sam rozstrzygnąć albo ma co do nich uzasadnione wątpliwości, a czasem po prostu dla skonfrontowania własnych ocen, wyjaśnia z właściwymi oficerami sztabu i szefami rodzajów wojsk. W wielu sytuacjach korzystne okazać się może zasięgnięcie opinii o danym problemie taktyczno-operacyjnym dowódców podległych lub współdziałających. Niekiedy konieczne będzie postawienie przed rozpoznaniem dodatkowych zadań w celu uzyskania brakujących informacji lub zapotrzebowania danych ze sztabu przełożonego (sąsiadów). Meldunki od podwładnych dowódca armii lub szef sztabu może przyjmować po zakończeniu oceny sytuacji albo w jej toku, lecz przed sprecyzowaniem decyzji.

Polecenie:

1. Wymienić elementy składające się na ocenę sytuacji.

2.5.5. Problemy taktyczno-operacyjne rozpatrywane podczas oceny nieprzyjaciela.

Podczas oceny nieprzyjaciela rozpatruje się przede wszystkim te problemy taktyczno-operacyjne, których dokładne poznanie jest niezbędne do określenia (znalezienia) najlepszych sposobów jego rozbicia, ustalenia

---

20/ Drużynin, O.Kontorow, Idea, algorytm, Warszawa 1975 r. s. 47.
M.A.Garajew, M.F.Frunze - wojennyj teoretik, Moskwa, 1985 r., s.36.

silnych i słabych stron w ugrupowaniu i działaniu lub przeciwdziałaniu przeciwnika oraz do znalezienia odpowiedzi na pytanie, jak działać, aby osiągnąć cel operacji przy najmniejszych stratach własnych.

Oceny nieprzyjaciela dokonuje się w całym pasie operacji zaczepnej armii i w pasach sąsiadów, zwykle na szerokość pasa natarcia 1-2 dywizji przylegających do linii rozgraniczenia między armią i sąsiadami. Konieczna bowiem jest ocena możliwości użycia przez nieprzyjaciela odwodów, które znajdują się poza pasem armii. Dotyczy to również oddziałów i ZI wojsk powietrznodesantowych, jednostek desantowo-szturmowych, śmigłowców bojowych i lotnictwa nieprzyjaciela

We wszystkich jednak wypadkach należy uwzględniać fakt, że oceny trzeba będzie dokonywać bez pełnych danych o nieprzyjacielu. Trzeba się również liczyć z informacjami fałszywymi lub celowo przez nieprzyjaciela zdeformowanymi; niekiedy z ogromnym trudem zdobyte informacje mogą tracić aktualność już w czasie oceny.

Nieprzydatna, a często wręcz szkodliwa będzie taka ocena nieprzyjaciela, w której rozpatruje się go w statyce jak na zatrzymanej taśmie filmowej. W taki sposób można traktować tylko niektóre "obrazy" z dynamicznie rozpatrywanej sytuacji na przykład ugrupowanie; pozwoli to na bardziej wnikliwe ich zgłębienie. Ocena nieprzyjaciela powinna sprowadzać się przede wszystkim do wszechstronnego rozpatrzenia:

- miejsc rozmieszczenia środków napadu jądrowego nieprzyjaciela, urządzeń naziemnych broni precyzyjnej, zwłaszcza systemów rozpoznawczo-uderzeniowych;
- możliwości jednostek wojsk lądowych i lotnictwa mogących działać w pasie armii oraz tych sił, które w toku operacji mogą być w pas armii przesunięte z innych kierunków (siły, czas manewru i możliwości taktyczno-bojowe);
- rozmieszczenia stanowisk dowodzenia i kierowania;
- rozmieszczenia składów amunicji jądrowej nieprzyjaciela i urządzeń logistycznych;
- ugrupowania operacyjnego, a na kierunku głównego uderzenia także ugrupowania bojowego nieprzyjaciela;
- możliwości sił i środków rozpoznania;
- struktury obrony (jeżeli przed rozpoczęciem operacji nieprzyjaciel przeszedł do obrony), możliwości wykorzystania taktyczno-operacyjnych właściwości terenu;

aktualnego charakteru działań nieprzyjaciela i możliwości jego działania podczas rozpoczęcia i prowadzenia operacji, głównie możliwości użycia poszczególnych rodzajów wojsk (lotnictwa, WRiA, wojsk powietrznodesantowych, OPL, inżynieryjnych, walki radioelektronicznej, specjalnych itp.);

- miejsc (rejonów) rozmieszczenia odwodów, drugich rzutów i sposobów ich wykorzystania;
- możliwości i sposobów prowadzenia obrony przeciwpancernej, walki radioelektronicznej oraz psychologicznego oddziaływania;
- prawdopodobnego głównego celu i celów pośrednich, jakie nieprzyjaciel zamierza osiągnąć, możliwości i ewentualnych sposobów ich osiągnięcia;
- przewidywanych sposobów, jakie nieprzyjaciel może zastosować, aby wprowadzić nas w błąd lub zamaskować rzeczywiste działanie;
- silnych i słabych stron ugrupowania i działania nieprzyjaciela, najbardziej wrażliwych miejsc w jego ugrupowaniu lub działaniu;
- możliwości występowania podczas operacji zaczepnej armii sytuacji kryzysowych po stronie nieprzyjaciela i w wojskach własnych na skutek takiego lub innego działania lub przeciwdziałania przeciwnika.

W działaniach bez użycia broni jądrowej należy określić odcinek (odcinki) przełamania oraz gęstość sił i środków nieprzyjaciela na tym odcinku, zwłaszcza zaś mieć pełny obraz możliwości obrony przeciwpancernej i przeciwlotniczej nieprzyjaciela.

Bardzo istotnym elementem w ocenie przeciwnika jest właściwa ocena możliwości dokonywania przez niego manewru (czas i kierunki) siłami i środkami oraz możliwości uzyskania przewagi (we wszystkich jej formach) na poszczególnych kierunkach lub tylko na wybranym kierunku.

W ocenie wartości bojowych przeciwnika należy uwzględniać jego stan polityczno-moralny, skład narodowościowy i socjalny oraz cechy osobowe dowódców, zwłaszcza dowódców dywizji, korpusów i armii.

Przy ocenie działania wojsk lądowych nieprzyjaciela należy rozpatrywać również sytuację i działanie w powietrzu, jego możliwości lotniczego wsparcia wojsk i wykonywania uderzeń śmigłowcami bojowymi oraz siłami i środkami WRE.

Ważnym elementem oceny będzie ocena własnych działań z punktu widzenia przeciwnika, czyli zorientowanie się, jakich działań oczekuje on z naszej strony i które z nich mogłyby wprowadzać go w błąd. Dowódca lub dokonujący oceny nieprzyjaciela oficerowie sztabu i szefowie rodzajów wojsk powinni umieć wczuć się w rolę przeciwnika, zastanowić się, jak w danej sytuacji ocenia on nasze możliwości z jakimi działaniami się liczy.

Podczas dokonywania oceny nieprzyjaciela należy ustalić rozmieszczenie jego SD i punktów kierowania systemami rozpoznawczo uderzeniowymi, sposoby dowodzenia wojskami, rozmieszczenie elementów tyłowych oraz sposoby zaopatrywania wojsk.

Z oceny nieprzyjaciela mogą być wyciągnięte wnioski końcowe, w których określa się:

- obiekty w ugrupowaniu nieprzyjaciela do zniszczenia w pierwszej kolejności;
- ugrupowanie, cel i możliwy charakter działań wojsk lądowych i lotnictwa nieprzyjaciela do czasu rozpoczęcia operacji zaczepnej, podczas wprowadzania wojsk armii do bitwy i prowadzenie operacji (uwzględniać przy tym należy warianty działań z użyciem i bez użycia BMR);
- w jakich kategoriach (materialnych i niematerialnych), kiedy i gdzie nieprzyjaciel może uzyskać przewagę;
- obiekty i ugrupowanie, które powinny być niszczone bronią jądrową w pierwszej kolejności, a w następnej uderzeniami lotnictwa, ogniem WRiA oraz uderzeniem jednostek wojsk pancernych i zmechanizowanych;
- silne i słabe miejsca ugrupowania i działania wojsk nieprzyjaciela (działanie, które jest najbardziej niebezpieczne, mogące utrudnić lub uniemożliwić osiągnięcie celu operacji armii);
- główny wysiłek rozpoznania nieprzyjaciela i sposób, w jaki należy zwalczać jego rozpoznanie oraz wprowadzać go w błąd (najskuteczniejsze środki i przedsięwzięcia maskowania bezpośredniego i operacyjnego, główny wysiłek maskowania);
- główny kierunek uderzenia i sposoby działania, które zapewnia narzucenie naszej woli i sposobu naszego działania przeciwnikowi;
- celowość zastosowania sposobów działania, które pozbawią nieprzyjaciela możliwości manewru i naruszą jego możliwość współdziałania;
- odcinek (odcinki) przełamania oraz wymaganą ilość sił i środków potrzebnych w czasie dokonywania wyłomu w ugrupowaniu i obronie nieprzyjaciela;
- ugrupowanie wojsk armii podczas wykonywania zadania bliższego i dalszego oraz najbardziej celowe formy manewru i współdziałania, zwłaszcza z sąsiadami i lotnictwem;

- budzące wątpliwości dane o przeciwniku, dane brakujące (kto i do jakiego czasu powinien uzyskać potrzebne informacje) oraz wymagające sprawdzenia lub potwierdzenia;

- kierunki i sposoby psychologicznego oddziaływania na wojska przeciwnika oraz kierunki pracy partyjno-politycznej z własnymi wojskami w celu zapewnienia należytego stanu polityczno-moralnego i osłabienia psychologicznego oddziaływania nieprzyjaciela;

- sposoby dezorganizacji systemu dowodzenia i zaopatrywania wojsk nieprzyjaciela;

W zakończeniu wniosków z oceny przeciwnika celowe jest rozpatrzenie ewentualnych wariantów (modeli) jego działania,które byłyby podejmowane z pewnym ryzykiem i z myślą o zaskoczeniu armii. Problem ten trzeba ściśle łączyć z osobowością dowódców poszczególnych związków nieprzyjaciela. Należy również wyodrębnić te informacje o przeciwniku, które najprawdopodobniej ulegną lub mogą ulec zmianom, co z kolei spowoduje zmianę naszych wniosków, a nawet decyzji.

Polecenia:

1. Wymienić główne problemy taktyczno-operacyjne, które należy rozpatrywać podczas oceny nieprzyjaciela.
2. Sprecyzować wnioski, które powinny wynikać z oceny nieprzyjaciela.

2.5.6. Problemy taktyczno-operacyjne rozpatrywane podczas oceny wojsk własnych

Ocena wojsk własnych jest jednym z czynników optymalnego wykorzystania posiadanych sił i środków do osiągnięcia celu i zrealizowania zadań operacji zaczepnej. Dlatego też ocenę sił armii prowadzi się z punktu widzenia własnych możliwości w stosunku do aktualnej i przewidywanej sytuacji na froncie, warunków terenowych, a nawet atmosferycznych i właściwości pory roku oraz w stosunku do możliwości nieprzyjaciela.

W ocenie wojsk własnych poszczególne problemy taktyczno-operacyjne rozpatruje się najczęściej w następującej kolejności:

- skład bojowy i aktualne operacyjne położenie wojsk oraz ich położenie przed rozpoczęciem operacji w stosunku do położenia i działania nieprzyjaciela;

- ilość i możliwości skutecznego użycia broni jądrowej (z uwzględnieniem zwłaszcza obiektów uderzeń);

- możliwości artylerii;

- możliwości OPL i innych rodzajów wojsk;

- możliwości lotnictwa przydzielonego armii na okres operacji;
- położenie tyłów i możliwości zabezpieczenia materiałowo-technicznego.

Oceniając skład bojowy wojsk armii, bierze się pod uwagę: liczbę ZT, liczbę środków do przenoszenia ładunków jądrowych (operacyjnych i taktycznych); stan liczebny i możliwości lotnictwa; liczbę czołgów, dział i moździerzy; liczbę środków OPL; możliwości sił i środków rozpoznania; możliwości wojsk inżynieryjnych i chemicznych; środki wzmocnienia i czas ich przybycia; środki i siły, które znajdują się w styczności z nieprzyjacielem w pasie armii i będą zabezpieczać wejście do bitwy.

Podczas oceny sytuacji wojsk armii należy ustalić:
- gdzie i w jakim stopniu gotowości bojowej znajdują się wojska;
- w jaki sposób tworzyć ugrupowanie operacyjne wojsk armii i jakie są możliwości utworzenia głównego zgrupowania uderzeniowego;
- możliwości podejścia wojsk do rejonu wyjściowego, czas i rejony, które powinny zająć,możliwość (czas) wejścia do bitwy z marszu;
- przewidywane warianty wejścia do bitwy i możliwości uzyskania przewagi nad nieprzyjacielem;
- jak zapewnić zorganizowane wejście do bitwy i jakie mogą być możliwości utworzenia nowego zgrupowania uderzeniowego w wypadku opóźnienia lub poważnego obezwładnienia (zniszczenia) podchodzących ZT;
- możliwości sił i środków, które można wydzielić do maskowania operacyjnego oraz możliwości wykorzystania rzeczywistych działań do wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd;
- jak wykorzystać siły i środki będące w styczności z nieprzyjacielem najczęściej wojsk sojuszniczych.

Rozpatrując możliwości armii w zakresie wykorzystania broni jądrowej należy określić:
- obiekty w pasie armii, niszczone bronią jądrową przez przełożonego;
- możliwości jednoczesnego wykonania uderzeń jądrowych przez wojska rakietowe i lotnictwo;
- udział wojsk rakietowych armii w pierwszym uderzeniu jądrowym;
- zadania, które mogą i powinny wykonać wojska rakietowe w okresie rozpoczęcia operacji i podczas jej prowadzenia;
- współdziałanie wojsk rakietowych z lotnictwem wykonującym uderzenia jądrowe;
- oczekiwane skutki wykonywanych uderzeń jądrowych (prognoza strat);
- wpływ własnych uderzeń jądrowych na deformację terenu (pożary, zniszczenia, zawały, rejony zatopione itp.).

Ocenę poszczególnych dywizji prowadzi się pod kątem:
- czasu zajęcia przez te dywizje rejonów wyjściowych i możliwości ich wejścia do bitwy;

- wartości dywizji z punktu widzenia ich składu, możliwości taktyczno-bojowych, stanu polityczno-moralnego, cech osobowych dowódców;

- możliwości manewru i potęgowania siły uderzenia w toku prowadzenia operacji;

- możliwości odtwarzania zdolności bojowej po uderzeniach jądrowych nieprzyjaciela.

Podczas oceny artylerii należy określić jej możliwości w zakresie OPN i OWN, możliwości (gęstości) na odcinku (odcinkach) przełamania oraz możliwości dokonywania manewru jednostkami artyleryjskimi i ogniem artylerii.

Przy ocenie wojsk OPL należy uwzględnić ich możliwości w zakresie osłony głównego zgrupowania uderzeniowego wojsk armii oraz obiektów tyłowych, a także możliwości manewru.

Oceniając wojska inżynieryjne szczególną uwagę należy zwrócić na możliwości tych wojsk w zakresie:

- zapewnienia warunków do rozmieszczenia elementów ugrupowania operacyjnego armii w rejonie wyjściowym, dróg manewru, zwłaszcza dróg wejścia do bitwy;

- wykonywania przejść w zaporach inżynieryjnych;

- zabezpieczenia forsowania i przepraw przez przeszkody wodne;

- wykonania przedsięwzięć maskowania operacyjnego i bezpośredniego;

- wydzielania sił i środków do likwidacji skutków uderzeń jądrowych;

- wykonania zapór inżynieryjnych w toku operacji zaczepnej, zwłaszcza przy odpieraniu przeciwuderzeń;

- podziału jednostek inżynieryjnych.

Ocenę jednostek chemicznych należy prowadzić przede wszystkim pod kątem ich możliwości w zakresie prowadzenia rozpoznania i likwidacji skutków uderzeń jądrowych oraz możliwości stosowania dymów.

Oceniając lotnictwo przeznaczone do wsparcia, należy określić; jego możliwości w zakresie przenoszenia broni jądrowych oraz możliwości wykorzystania do rozpoznania i wsparcia; zadania, jakie należy postawić przed lotnictwem, możliwości w zakresie wykrycia i niszczenia obiektów nieprzyjaciela, sposoby współdziałania lotnictwa z WRiA oraz poszczególnymi ZT.

Bardzo istotnym elementem oceny sił własnych jest ocena tyłów, a w szczególności:

- posiadanych zapasów materiałowych, przewidywanego zużycia oraz możliwości (zwłaszcza w czasie uzupełniania, dowozu i ewakuacji);

- ewentualnych zakłóceń w dowozie i ewakuacji;

- możliwości techniczno-specjalnego zabezpieczenia, zwłaszcza ewakuacji i remontu;
- możliwości zabezpieczenia medycznego;
- niezbędnej ochrony i obrony tyłów oraz dróg zaopatrzenia i ewakuacji;

Po ocenie sił własnych dokonuje się ilościowego i jakościowego obliczenia stosunku sił:

a/ w całym pasie armii;

b/ na głębokość zadania bliższego;

c/ na poszczególnych kierunkach;

d/ na odcinku (odcinkach) przełamania.

Stosunek sił oblicza się najczęściej przez porównanie ilościowe i jakościowe środków przenoszenia broni jądrowej, dywizji, artylerii, czołgów, BWP, środków przeciwpancernych nieprzyjaciela w stosunku do liczby własnych czołgów i własnych środków przeciwpancernych.

W niektórych sytuacjach trzeba obliczać stosunek sił podczas wykonywania poszczególnych zadań w czasie operacji (np. podczas odparcia przeciwuderzenia, forsowania przeszkody wodnej, okrążenia zgrupowań wojsk nieprzyjaciela, przy przeniesieniu głównego uderzenia na nowy kierunek). Na podstawie stosunku sił konkretyzuje się sposoby działania w czasie wykonywania poszczególnych zadań, ujmując je zwykle we wnioskach końcowych z oceny sił własnych według następujących zagadnień:

- sposoby działania w celu uzyskania przewagi nad nieprzyjacielem;
- ugrupowanie operacyjne wojsk armii;
- główne problemy współdziałania;
- zakres i zadania pracy partyjno-politycznej;
- siły i środki wydzielane do maskowania operacyjnego;
- siły i środki przeznaczone do odtwarzania gotowości bojowej;
- siły i środki nieprzyjaciela przeznaczone do niszczenia w pierwszej kolejności (w jaki sposób i czym);
- porównanie narastania sił zarówno własnych, jak i nieprzyjaciela w pasie operacji zaczepnej armii oraz zabiegi, jakie należy przedsięwziąć, aby nie dopuścić do uzyskania przewagi przez przeciwnika;
- sposoby gromadzenia zapasów materiałowych;
- zapasy i środki, które należałoby wykorzystać z zasobów miejscowych;
- sposoby ochrony i obrony tyłów.

Ponadto należy określić sposoby organizacji dowodzenia w okresie przygotowania i prowadzenia operacji.

Polecenia:

1. Wymienić główne problemy taktyczno-operacyjne rozpatrywane podczas oceny sił własnych.
2. Przedstawić metodę obliczania stosunku sił.

2.5.7. Problemy taktyczno-operacyjne oceny terenu

Ocenę problemów taktyczno-operacyjnego wykorzystania właściwości terenu prowadzi się pod kątem ustalenia jego wpływu na: organizację i sposób przeprowadzenia operacji zaczepnej, wybór sposobów działania i manewru, tempo natarcia, maskowanie bezpośrednie i operacyjne.

Teren rozpatruje się z jednej strony jako "sprzymierzeńca" w skutecznym działaniu wojsk własnych, z drugiej zaś z punktu widzenia trudności, jakie może powodować w czasie działania wojsk, bada się również możliwości wykorzystania właściwości terenu podczas działanie i przeciwdziałania nieprzyjaciela.

Oceny terenu dokonuje się w całym pasie armii i częściowo w pasie działania sąsiadów na głębokość zadania dalszego armii oraz na głębokość ugrupowania operacyjnego armii w rejonie wyjściowym.

Podczas oceny terenu szczególną uwagę zwraca się na:

- ukształtowanie terenu sprzyjające lub utrudniające rozmieszczenie wojsk w rejonie wyjściowym;
- drogi wejścia zgrupowania uderzeniowego armii do bitwy i rubieże rozwinięcia;
- charakter przeszkód naturalnych i sposób ich pokonania;
- rubieże, które nieprzyjaciel może umocnić i wykorzystać do stawiania skutecznego oporu lub izolacji podejścia drugich rzutów i odwodów oraz uniemożliwienia ciągłości zaopatrywania walczących wojsk;
- rejony rozmieszczenia elementów ugrupowania wojsk nieprzyjaciela;
- drogi manewru odwodów nieprzyjaciela oraz rubieże rozwinięcia do wykonania przeciwuderzeń;
- wybór kierunku głównego uderzenia oraz możliwości jego przenoszenia w toku operacji;
- rubieże terenowe, które nieprzyjaciel wykorzysta do stawiania skutecznego oporu i manewru, rejony terenu, na których utrzymaniu nieprzyjacielowi będzie szczególnie zależało, główny wysiłek obrony oraz kierunki przewidywanych przeciwuderzeń;
- liczbę elektrowni i reaktorów atomowych, ich usytuowanie oraz możliwe skutki w wypadku zniszczenia;

- możliwe zmiany (deformacje) terenu po wykonaniu uderzeń jądrowych (własnych i nieprzyjaciela) oraz ich wpływ na rozwijanie operacji;

- wybór rubieży zadań dla poszczególnych ZT do osiągnięcia w poszczególnych dniach operacji; kierunki uderzeń oraz linie rozgraniczenia pomiędzy dywizjami; rubieże wejścia do bitwy kolejnych ZT; rubieże rozwijania odwodu przeciwpancernego, SD i elementów tyłowych.

We wnioskach końcowych z oceny terenu należy podać:

- przewidywane lub faktyczne skutki wykonanych obustronnie uderzeń jądrowych i ich wpływ na deformację terenu i na możliwości działania wojsk;

- kierunek głównego uderzenia armii;

- kierunki głównego uderzenia dla poszczególnych dywizji;

- najbardziej celowy wybór rejonów rozmieszczenia poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego armii;

- możliwości wykorzystania warunków terenowych do wykonania skrytego manewru i do takiego działania, które zapewni uzyskanie zaskoczenia;

- rubieże rozwinięcia zgrupowania uderzeniowego armii podczas wejścia do bitwy i drogi podejścia z rejonu wyjściowego oraz rubież pierwszego dnia natarcia;

- rubieże rozwinięcia odwodu przeciwpancernego i oddziału zaporowego;

- sposoby i odcinki forsowania przeszkód wodnych;

- możliwości wykorzystania warunków terenowych do realizowania zadań maskowania bezpośredniego i operacyjnego;

- zagadnienia współdziałania według rubieży terenowych, zwłaszcza z lotnictwem;

- wpływ warunków terenowych na organizację i prowadzenie walki radioelektronicznej i zwalczania broni precyzyjnej;

- wpływ terenu na przedsięwzięcia, jakie należy wykonać w celu zapewnienia skutecznej OPBMR;

- możliwości wykorzystania właściwości terenu do wysadzania i działania desantów, grup specjalnych zarówno własnych, jak i nieprzyjaciela;

- pasy natarcia dla poszczególnych dywizji;

- rozmieszczenie SD armii i dywizji, kierunki i rejony ich przemieszczania się w toku operacji;

- rozmieszczenie elementów ugrupowania tyłów oraz główne drogi dowozu i ewakuacji.

Polecenia:

1. Wymienić wnioski końcowe wynikające z oceny terenu.
2. Określić rolę i znaczenie terenu w okresie przygotowywania i prowadzenia operacji zaczepnej.

2.5.8. Problemy oceny rejonu przyszłych działań w pasie armii z punktu widzenia ekonomicznego i politycznego

Z oceną terenu bardzo ściśle wiąże się ocena rejonu przyszłych działań z punktu widzenia ekonomicznego i politycznego. Jest to aspekt niezwykle ważny, aczkolwiek bardzo często pomijany; determinuje niekiedy w sposób zasadniczy istotę i treść decyzji dowódcy. Podczas oceny tej problematyki należy rozpatrzyć przede wszystkim:

- liczbę rejonów i obiektów znajdujących się w pasie armii i mających ważne znaczenie z punktu widzenia ekonomicznego i politycznego zarówno dla nieprzyjaciela, jak i wojsk własnych;
- wpływ opanowania tych rejonów na obniżenie stanu politycznego i moralnego wojsk nieprzyjaciela oraz na spadek jego produkcji przemysłowej;
- jak silna będzie obrona tych rejonów;
- w jaki sposób można pozyskać miejscową ludność do własnych działań, jakie są możliwości współdziałania z tą ludnością;
- formy psychologicznego oddziaływania na wojska i miejscową ludność;
- w jaki sposób nieprzyjaciel może wykorzystać ludność do działań rozpoznawczych i dywersyjnych;
- możliwości wykorzystania miejscowych zasobów przez wojska armii (zwłaszcza MPS, warsztaty mechaniczne, żywność);
- możliwości wykorzystania środków lokalnego transportu i łączności cywilnej oraz opanowanie elektrowni atomowych w stanie niezniszczonym.
- sposoby działań taktyczno-operacyjnych w celu opanowania tych rejonów.

We wnioskach końcowych z oceny rejonu przyszłych działań należy podać:

- klasyfikację obiektów i rejonów znajdujących się w pasie armii według ich znaczenia ekonomiczno-politycznego i taktyczno-operacyjnego;
- formy i sposoby psychologicznego oddziaływania na wojska i miejscową ludność;
- najskuteczniejsze sposoby (formy manewru) opanowania poszczególnych rejonów i obiektów;
- sposoby zapewnienia warunków bezpieczeństwa w wypadku pozostania na tyłach wojsk armii rejonów (obiektów) bronionych przez nieprzyjaciela;
- klasyfikację (pod względem przydatności) zasobów miejscowych, które należy opanować i zdobyć oraz sposób ich późniejszego wykorzystania na potrzeby armii;
- stosunek wojsk armii do miejscowej ludności;
- formy pracy partyjno-politycznej z wojskami armii i z miejscowym społeczeństwem.

Wnioski wynikające z oceny rejonu przyszłych działań powinny być szczególnie wnikliwe weryfikowane pod kątem wpływu rozpatrywanych zagadnień na osiągnięcie celu operacji; należy je uwzględniać w decyzji dowódcy armii. Niekiedy potrzeba opanowania obiektów o ważnym znaczeniu ekonomicznym lub politycznym będzie przesądzać o celach taktyczno-opracyjnych oraz sposobach osiągnięcia tych celów.

Polecenie:

1. Wyjaśnić, jak należy rozumieć pojęcie "ocena rejonu przyszłych działań z punktu widzenia ekonomicznego i politycznego".

2.5.9. Problemy oceny sytuacji w eterze

W ocenie sytuacji w eterze bierze się pod uwagę z jednej strony możliwości prowadzenia przez nieprzyjaciela tzw. "wojny radioelektronicznej", z drugiej - prowadzenia przez wojska armii walki radioelektronicznej oraz wpływ tego pojedynku na działanie taktyczno-operacyjne wojsk armii[21/]. W szczególności należy ocenić:

- siły i środki radioelektroniczne, których nieprzyjaciel użyje do prowadzenia "wojny elektronicznej", rejony ich rozmieszczenia oraz sposoby i możliwości wykorzystania;
- przewidywane skutki radioelektronicznego oddziaływania nieprzyjaciela na wojska armii;
- możliwości i sposoby przeciwdziałania siłom i środkom radioelektronicznym nieprzyjaciela (rozpoznanie, fizyczne niszczenie, maskowanie, przeciwdziałanie radioelektroniczne);
- warunki zapewniające skuteczne działanie własnych środków i systemów radioelektronicznych.

We wnioskach końcowych z oceny sytuacji w eterze należy sprecyzować zadania i sposoby zwalczania sił, środków i systemów radioelektronicznych nieprzyjaciela oraz zadania i sposoby ochrony własnych sił, środków i systemów przed jego oddziaływaniem. Ponadto należy określić siły i środki, jakie trzeba zaangażować (wydzielić) do zwalczania i przeciwdziałania siłom i środkom radioelektronicznym nieprzyjaciela.

Polecenie:

1. Podać główne zagadnienia rozpatrywane podczas oceny sytuacji w eterze.

21/ Wyjątkowo pouczającym przykładem wpływu sytuacji w eterze na działanie wojsk było rozpoczęcie działań wojennych w ćwiczeniu "Lato-84" i "Wiosna-85".

2.5.10. Problemy taktyczno-operacyjne rozpatrywane podczas oceny sytuacji skażeń i zakażeń

Podczas oceny sytuacji skażeń i zakażeń należy rozpatrzyć:

- użycie lub przewidywane możliwości użycia środków chemicznych i promieniotwórczych do skażenia terenu oraz ewentualne rejony, w których zostaną użyte;
- strefy skażone (stopień natężenia promieniowania przenikliwego) i możliwości ich pokonywania;
- możliwości powstawania stref skażonych w toku operacji zaczepnej i możliwości ich pokonywania, w tym wypadku zniszczenia elektrowni atomowych;
- stopień skażenia żołnierzy i zasobów żywnościowych, sprzętu technicznego i bojowego;
- możliwości wykorzystania i sposoby użycia wojsk chemicznych.

Podczas precyzowania wniosków ogólnych należy określić wpływ rejonów skażonych na możliwości prowadzenia operacji zaczepnej; zadania i sposoby wykorzystania wojsk chemicznych i ich udział w likwidacji skutków uderzeń BMR nieprzyjaciela.

Polecenie:
Wymienić zagadnienia rozpatrywane podczas oceny skażeń i zakażeń.

2.5.11. Ocena sytuacji hydrometeorologicznej

Oceny sytuacji hydrometeorologicznej dokonuje się pod kątem ustalenia wpływu tej sytuacji na możliwości użycia BMR i techniki bojowej przez wojska własne i przeciwnika (na tempo natarcia, możliwości zaopatrywania i ewakuacji).

Ponadto należy określić liczbę zbiorników wodnych w pasie armii i możliwości ich wykorzystania do stworzenia stref zatopienia terenu. Bierze się pod uwagę również możliwości zmiany warunków meteorologicznych i ich wpływ na przygotowanie i prowadzenie operacji. Na podstawie oceny sytuacji hydrometeorologicznej formułuje się następujące wnioski końcowe, określając w nich:

- czas i sposób wykonania uderzeń jądrowych[22/] w celu zapewnienia optymalnych warunków wykorzystania ich skutków;

22/ Należy zbadać siłę i kierunek wiatrów, uwzględniając przy tym możliwości wykorzystania tych warunków (jeżeli są sprzyjające) przez nieprzyjaciela.

- wpływ i sposób wykorzystania pory roku i dnia do realizacji zadań przez ZT (z jakimi formami i sposobami działań należy się liczyć ze strony nieprzyjaciela, który w podobny sposób może wykorzystać te warunki);

- przedsięwzięcia i zabiegi organizacyjne, które zmniejszą wpływ niekorzystnych warunków pory roku i atmosferycznych na działania wojsk własnych, a spotęgują go po stronie przeciwnika;

- sposoby działania (wydzielone siły i środki) uniemożliwiające przeciwnikowi wysadzenie w powietrze tam i zapór, zwłaszcza przy dużych zbiornikach wodnych i zapobiegające przez to powstawaniu rozległych stref zalanych wodą.

Polecenie:
Przedstawić wpływ warunków atmosferycznych na rozpoczęcie i prowadzenie operacji zaczepnej.

2.5.12. Wnioski ogólne z wyjaśnienia celu operacji, analizy zadania i oceny sytuacji

Po wyjaśnieniu celu operacji, analizie zadania i ocenie sytuacji, dowódca armii (szef sztabu) precyzuje wnioski ogólne, w których może określić:

1. Siły i możliwości organizacji i prowadzenia działań przez nieprzyjaciela zarówno lądowego, jak i powietrznego, sposoby i charakter jego działań (zwłaszcza możliwy manewr); możliwość wykonania uderzeń jądrowych (jeżeli oceny dokonuje się w warunkach działań konwencjonalnych - możliwości wykonania natarcia jądrowego oraz możliwości użycia broni precyzyjnej przez nieprzyjaciela); możliwości wykonania uderzeń systemami rozpoznawczo-uderzeniowymi, lotnictwem i śmigłowcami bojowymi oraz wysadzenia desantu; najważniejsze obiekty w ugrupowaniu nieprzyjaciela, które powinny być zniszczone lub obezwładnione w pierwszej kolejności (jakich obiektów brak i które należy rozpoznać dodatkowo); przewidywane zmiany w ugrupowaniu (zwłaszcza po wykonaniu uderzeń jądrowych) i w możliwościach działania nieprzyjaciela w najbliższym okresie i podczas rozwijania operacji zaczepnej; możliwości przeciwnika w zakresie wprowadzenia w błąd przed rozpoczęciem operacji i w toku jej trwania, sposoby realizacji przez nieprzyjaciela głównych zadań przed rozpoczęciem operacji, z chwilą rozpoczęcia i w jej toku; rejony do których utrzymania przeciwnik ześrodkowuje główny wysiłek; kierunki i zakres prowadzenia "wojny psychologicznej"; możliwości wykorzystania przez nieprzyja-

ciela nowych rodzajów broni lub zastosowania nowych sposobów działania taktyczno-operacyjnego, które stanowiłyby zaskoczenie.

2. Ilościowe i jakościowe stosunki sił oraz wnioski z nich wynikające.

3. Przedsięwzięcia i zabiegi zapewniające wysoką zdolność bojową wojsk i uniemożliwiające wykonanie przez nieprzyjaciela uderzeń z zaskoczenia na lądzie i z powietrza; sposoby działania (wykorzystania możliwości armii) zapewniające rozbicie głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela i osiągnięcie celu operacji przy najmniejszych stratach własnych. Zadania w zakresie maskowania operacyjnego w celu wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd co do rzeczywistych działań (zamiaru) armii.

4. Najbardziej "opłacalne" obiekty uderzeń jądrowych, najdogodniejszy kierunek głównego uderzenia i kierunki uderzeń poszczególnych dywizji; w warunkach działań konwencjonalnych - wybór odcinka (odcinków) przełamania; ugrupowanie wojsk armii i gęstości wojsk, zwłaszcza artylerii, jakie należy zapewnić na odcinku przełamania; konieczność wysadzenia desantu taktycznego lub współdziałania z desantem operacyjnym; zadania pośrednie, które należy wykonać podczas realizacji zadania bliższego i dalszego armii oraz współdziałanie z sąsiadami.

Wykorzystanie warunków terenowych do skrytego ześrodkowania wojsk, rozwinięcia, manewru i prowadzenia operacji; główny wysiłek OPL.

5. Siły i środki, które uczestniczą w pierwszym uderzeniu jądrowym, lub zmasowanym uderzeniu ogniowym, czas ich gotowości do działania, sposoby wykorzystania skutków tych uderzeń oraz przedsięwzięcia zapewniające skuteczną ochronę i obronę własnych wojsk przed uderzeniami nieprzyjaciela, w tym przed bronią precyzyjną.

6. Zadania dla wojsk armii; podział broni jądrowej według poszczególnych zadań i obiektów; sposób wykonania porażenia jądrowego i ogniowego; wykorzystanie lotnictwa, śmigłowców, zwłaszcza bojowych, podział sił i środków, możliwości i główne problemy współdziałania wewnątrz armii z lotnictwem i sąsiadami oraz z wojskami sojuszniczymi,

7. Dowodzenie wojskami w okresie przygotowania operacji oraz w toku jej trwania; rejony rozwinięcia SD.

8. Przedsięwzięcia i zadania bojowego i operacyjnego zabezpieczenia działań, zwłaszcza dodatkowe zadania dla organów rozpoznania ZT i armii.

9. Zadania pracy partyjno-politycznej z wojskami własnymi i oddziaływanie na obniżenie morale przeciwnika; zakres współpracy z miejscową ludnością.

10. Sposoby i zadania tyłowego zabezpieczenia wojsk armii w okresie przygotowania i prowadzenia operacji; zakres i sposoby wykorzystania miejscowych zasobów, w tym zabezpieczenia techniczno-specjalnego.

Po sprecyzowaniu wniosków ogólnych dowódca armii lub szef sztabu może wykorzystać symulację komputerową w celu skonfrontowania dokonanych ocen pod kątem optymalizacji decyzji.

2.6. Decyzja dowódcy armii o operacji zaczepnej i przekazanie jej wykonawcom

Jeżeli czas na to pozwala, dowódca armii przed ostatecznym sprecyzowaniem decyzji może przeprowadzić ogólny rekonesans terenu, obszaru rozmieszczenia wojsk w rejonie wyjściowym, dróg marszu i rozwinięcia wojsk, rubieży wejścia do bitwy. Najczęściej jednak wysłuchuje propozycji decyzji szefa sztabu w celu skonfrontowania jej z własnymi ustaleniami. O wyborze formy i sposobu pracy decydować będą cechy osobowe dowódcy, czas jakim dysponuje, oraz sytuacja taktyczno-operacyjna, w której odbywa się wypracowanie decyzji.

Jednocześnie z precyzowaniem decyzji dowódca armii, często wspólnie z szefem sztabu, rozpatruje problem uzyskania zaskoczenia oraz organizacji współdziałania wewnątrz armii, z sąsiadami, lotnictwem oraz wojskami sojuszniczymi.

W decyzji można ująć następujące problemy:

1. Na początku formułuje się punkt zawierający ocenę (lub wnioski z oceny) nieprzyjaciela.

W punkcie tym należy określić skład i ugrupowanie nieprzyjaciela (w tym główne siły i możliwości manewru), możliwości wykonania uderzeń jądrowych, obiekty pierwszej kolejności rażenia i sposób działania jego wojsk lądowych i lotnictwa, przewidywane zmiany w ugrupowaniu i działaniu, najsilniejsze i najsłabsze strony (miejsca) w ugrupowaniu i działaniu przeciwnika, możliwości użycia przez niego nowych rodzajów broni lub nowych sposobów działania.

2. Podstawę zamiaru operacji zaczepnej armii stanowi określenie: kierunku głównego i drugich uderzeń, kolejność i sposób rozbicia głównego i innych zgrupowań nieprzyjaciela (jakiego nieprzyjaciela, w jaki sposób i w jakiej kolejności rozbić); sposób jądrowego i ogniowego porażenia nieprzyjaciela (przede wszystkim udział w wykonaniu pierwszego uderzenia jądrowego i zmasowanego uderzenia na obiekty pierwszej kolejności, kolejność i stopień ich porażenia); ugrupowanie operacyjne wojsk armii.

Przy meldowaniu zamiaru przełożonemu jako pierwszy punkt przedstawia się wnioski z oceny nieprzyjaciela. W sytuacji jeżeli część sił armii prowadzi w tym czasie działania bojowe, wówczas po ocenie nieprzyjaciela należy zameldować krótką ocenę położenia (działania) wojsk własnych.

Decyzją powziętą na podstawie mapy dowódca armii powinien sprecyzować (uściślić) w terenie. W tym celu prowadzi się rekonesans, w czasie którego studiuje się i precyzuje: położenie i działania nieprzyjaciela; warunki terenowe; kierunek głównego uderzenia i kierunek drugi (jeżeli armia uderza na dwóch kierunkach); zadania wojsk i odcinki przełamania; rejony wyjściowe; drogi przegrupowania, rubieże rozwinięcia wojsk; rejony stanowisk startowych wojsk rakietowych i stanowisk ogniowych artylerii; OPL; charakter i terminy wykonania prac inżynieryjnych; sposób rozwijania wojsk i przejście ich do ataku; organizację ogniowego porażenia nieprzyjaciela według okresów, działanie wojsk w pierwszym dniu natarcia; rejony rozmieszczenia stanowisk dowodzenia i inne zagadnienia.

Na podstawie decyzji dowódcy armii stawia się zadania wojskom, planuje operację, organizuje współdziałanie i wszechstronne zabezpieczenie.

Podczas stawiania zadania bojowego dywizjom pierwszego rzutu armii należy podać: środki wzmocnienia, kierunek głównego uderzenia, zadanie bliższe, zadanie dalsze, które zwykle jest zadaniem dnia (podczas przełamywania zawczasu przygotowanej obrony nieprzyjaciela, rejonów umocnionych, forsowania szerokich przeszkód wodnych stawia się zadanie bliższe, następne i dalsze (dnia), orientacyjne zadania na kolejny dzień, liczbę przydzielonych rakiet, ładunków jądrowych i innych; wysiłek lotnictwa frontowego i wojsk lądowych (armijnego) na wsparcie lotnicze wojsk; zadania sąsiadów i linie rozgraniczenia z nimi; czas gotowości do natarcia, miejsce, czas rozwinięcia i kierunek przesunięcia SD.

Ponadto dywizji można podać: zadanie udziału w pierwszym uderzeniu jądrowym; obiekty nieprzyjaciela w pasie dywizji rażone bronią jądrową i zwykłą według planu armii; udział dywizji w wykonaniu zmasowanego uderzenia na obiekty pierwszej kolejności; rejon wyjściowy do natarcia, sposób jego zajęcia i rozbudowy; odcinek przełamania; niezbędny stopień porażenie ogniowego nieprzyjaciela podczas przełamania, sposób ogniowego zabezpieczenia podejścia wojsk z głębi[23/], ogniowego przygotowania ataku, ogniowego wsparcia ataku i ogniowego wsparcia nacierających wojsk w głębi obrony; gęstość porażenia ogniowego na odcinku przełamania (w jednostkach obliczeniowych); sposób pokonania zapór i min narzutowych, orientacyjne zadania na następny dzień.

23/ Podczas przełamywania obrony i forsowania przeszkody wodnej w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem porażenie ogniowe zazwyczaj organizuje się i wykonuje według trzech okresów: ogniowego przygotowania ataku, ogniowego wsparcia ataku i ogniowego wsparcia nacierających wojsk w głębi obrony.

Zadanie bliższe dywizji pierwszego rzutu armii polega zwykle na rozbiciu broniącego się nieprzyjaciela w pasie natarcia i opanowaniu rubieży jego odwodów dywizyjnych; zadanie dalsze - rozwinięciu natarcia, rozbiciu podchodzących odwodów nieprzyjaciela i opanowaniu rubieży wyznaczonej na pierwszą dobę natarcia. W czasie przełamania zawczasu przygotowanej obrony nieprzyjaciela, rejonów umocnionych i forsowania szerokich przeszkód wodnych, zadaniem bliższym dywizji może być rozbicie pierwszego rzutu broniącej się dywizji i opanowanie rubieży odwodów brygadowych (pułkowych); zadaniem następnym - rozbicie odwodów dywizyjnych i opanowanie ich rubieży; zadaniem dalszym (dnia) - rozwinięcie natarcia i opanowanie rubieży wyznaczonej na dobę walki.

Ponadto w zadaniu dywizjom może być nakazane wydzielenie odpowiednich sił i środków do bezpośredniego zwalczania systemów rozpoznawczych i broni precyzyjnej nieprzyjaciela. Dywizje zwalczają przede wszystkim środki typu "SOTAS" i "ARGUS". Dywizjom drugiego rzutu armii podaje się skład bojowy, środki wzmocnienia i sposób zmiany w ich podporządkowaniu; rejon ześrodkowania przed rozpoczęciem operacji, sposób jego zajęcia i rozbudowy; pas (drogi) przegrupowania, rubieże i czas wprowadzenia do bitwy; kierunek głównego uderzenia, zadanie bliższe i kierunek dalszego natarcia. Ponadto mogą być podane: liczba rakiet, ładunków jądrowych i innych środków przydzielonych na okres walki; limit lotnictwa frontowego i wojsk lądowych (armijnego) na wsparcie lotnicze wojsk; sposób wykorzystania wojsk rakietowych w pierwszym uderzeniu jądrowym i artylerii w zmasowanym uderzeniu na obiekty pierwszej kolejności oraz do ogniowego porażenia nieprzyjaciela na korzyść wojsk pierwszego rzutu; sposób zabezpieczenia wprowadzenia wojsk do bitwy; zadania wykonywane przez działające w przodzie wojska i środkami przełożonego w pasie natarcia dywizji; miejsce i czas rozwinięcia SD.

Drugiemu rzutowi z zasady podaje się kilka możliwych rubieży wprowadzenia do bitwy. Przewiduje się przy tym wprowadzenie do bitwy dywizji drugiego rzutu jednocześnie lub kolejno - dywizjami.

OGM armii podaje się: skład bojowy i środki wzmocnienia, ewentualnie zmiany w podporządkowaniu niektórych jednostek dywizyjnych; rejon ześrodkowania, sposób jego zajęcia i rozbudowy, pas (drogi) przegrupowania, rubież wyjściową i czas wprowadzenia do działań; ogólny kierunek działania i kierunki działań rajdowych na tyłach nieprzyjaciela, zwłaszcza do niszczenia urządzeń naziemnych systemów rozpoznawczo-uderzeniowych; zadanie bliższe i zadanie dalsze (obiekty, które należy zniszczyć lub opanować w stanie niezniszczonym, rubieże i rejony, które należy opanować i utrzymać do podejścia sił głównych).

Ponadto może być podane: liczba rakiet, ładunków jądrowych i innych; wysiłek lotnictwa do wsparcia lotniczego działań OGM; sposób osłony lotniczej; sposób zabezpieczenia wprowadzenia do działań i ich prowadzenia na tyłach przeciwnika; współdziałanie z wojskami pierwszego rzutu i drugiego rzutu armii; zadania desantów powietrznych (ewentualnie morskich - na kierunku nadmorskim), sąsiednich OGM i sposób współdziałania z nimi; organizacja dowodzenia.

OGM armii zadania stawia się z zasady na całą głębokość operacji armijnej, przy czym w każdym zadaniu rejony do opanowania wyznacza się na większej głębokości niż rubież zadań armii, zwykle o jeden dobowy wysiłek poza rubież zadania bliższego i dalszego armii, to jest około 60-80 km.

Wojskom rakietowym i artylerii wykonującym uderzenia jądrowe podaje się: zadania ogólne; obiekty porażenia w pierwszym uderzeniu jądrowym; liczbę i moc użytych ładunków jądrowych; zadania wykonywane za pomocą rakiet z ładunkiem zwykłym; rejony stanowisk startowych; sposób ich zajęcia i rozbudowy do rozpoczęcia operacji; sposób przesunięcia w toku operacji; zabezpieczenie w rakiety i ładunki jądrowe; przedsięwzięcia w zakresie utrzymania w gotowości związków taktycznych i oddziałów do wykonania uderzeń jądrowych; czas gotowości. Ponadto podczas bezpośredniej organizacji pierwszego i kolejnych uderzeń jądrowych dodatkowo podaje się współrzędne punktów celowania dla każdego obiektu oraz rodzaje wybuchów jądrowych. W wypadku udziału wojsk rakietowych w zmasowanym uderzeniu na obiekty pierwszej kolejności, podaje się liczbę rakiet i obiekty oraz czas wykonania uderzenia.

Artylerii armii podaje się: podział artylerii w celu wzmocnienia związków taktycznych pierwszego i drugiego rzutu oraz OGM; gęstość artylerii na odcinku przełamania i stopień porażenia ogniowego; sposób zabezpieczenia podejścia wojsk z głębi, ogniowego przygotowania ataku, ogniowego wsparcia ataku i ogniowego wsparcia nacierających wojsk w głębi obrony; sposób zabezpieczenia wprowadzenia do działań OGM; sposób zabezpieczenia wprowadzania do bitwy drugiego rzutu i odparcia przeciwuderzeń (kontrataków) nieprzyjaciela; wykorzystanie artylerii związków taktycznych drugiego rzutu w poszczególnych okresach porażenia ogniowego (zwykle w 2-3 okresach) ataku wojsk pierwszego rzutu; zużycie amunicji; stanowiska ogniowe i sposób (czas) ich zajęcia oraz rozbudowy; czas gotowości.

Precyzuje się również skład, zadania i rejony stanowisk ogniowych armijnej grupy artylerii i grupy artylerii rakietowej będącej w bezpośrednim podporządkowaniu dowódcy armii.

Ponadto ustala się ilość artylerii biorącej udział w zmasowanym uderzeniu na obiekty pierwszej kolejności i w niszczeniu oraz zwalczaniu broni precyzyjnej nieprzyjaciela.

Przy organizacji grup rozpoznawczo-uderzeniowych i rozpoznawczo-ogniowych podaje się skład organizacyjny grup; obiekty do zniszczenia i obezwładnienia; rejony stanowisk startowych i ogniowych; zadania rozpoznania na korzyść GRU; sposoby dowodzenia.

Wojskom OPL armii podaje się: skład bojowy; zadania związane z odparciem uderzeń nieprzyjaciela z powietrza; główny wysiłek osłony wojsk od uderzeń z powietrza; podział sił i środków; zadania związków taktycznych i oddziałów OPL; rejony stanowisk startowych i ogniowych, sposób ich zajęcia i rozbudowy; sposób przesunięcia (manewru) w toku operacji; sposób współdziałania z lotnictwem frontu i siłami OPL marynarki wojennej oraz sąsiadami; liczbę rakiet przeciwlotniczych i amunicji artyleryjskiej; stopień i czas gotowości.

Ponadto mogą być określone zadania i sposób wykorzystania wojsk OPL w operacji przeciwpowietrznej i powietrznej.

Lotnictwu wojsk lądowych armii podaje się: skład, zadania wsparcia lotniczego działań bojowych wojsk, w tym również podczas zabezpieczenia ogniowego podejścia wojsk z głębi oraz zadania i udział lotnictwa w poszczególnych okresach ogniowego porażenia; zwalczanie systemów rozpoznawczo-uderzeniowych nieprzyjaciela; wysadzenie desantów powietrznych, prowadzenie rozpoznania, transportu wojsk i środków materiałowych, limit lotnictwa i jego podział według zadań; sposób współdziałania z lotnictwem frontowym, rejony lądowisk (lotnisk) bazowania; sposób zapewnienia bezpieczeństwa lotów nad ugrupowaniem własnych wojsk, czas gotowości i organizacja dowodzenia.

Ponadto część śmigłowców bojowych i transportowych może być wydzielona jako rzut powietrzny w OGM armii.

Desantom powietrznym podaje się: skład i środki wzmocnienia; zasadniczy i zapasowy rejon desantowania; czas desantowania; zadanie bliższe i dalsze. Uwzględnia się przy tym zadania zwalczania i niszczenia urządzeń naziemnych systemów rozpoznawczo-uderzeniowych; rejon wyjściowy do desantowania, sposób i czas jego zajęcia, czas gotowości do desantowania.

Ponadto podaje się: skład lotnictwa wydzielonego do desantowania; pas przelotu desantu; sposób wykonania uderzeń jądrowych i porażenia ogniowego nieprzyjaciela w pasie przelotu i w rejonach desantowania; organizację wsparcia lotniczego desantu i osłonę przed uderzeniami z powietrza; limit amunicji, organizację współdziałania z wojskami nacierającymi od czoła, organizację dowodzenia.

Desantowi morskiemu podaje się skład i środki wzmocnienia; rejony (odcinki, punkty) i czas lądowania; zadanie bliższe i dalsze; rejon ześrodkowania i czas jego zajęcia; punkty i czas załadowania; czas gotowości. Ponadto określa się: skład sił lądowania; podział sił i środków desantu według rzutów, rejonów, odcinków i punktów załadowania na środki desantowo-transportowe; obiekty nieprzyjaciela obezwładniane bronią jądrową i konwencjonalną frontu, armii i marynarki wojennej, sposób zabezpieczenia ogniowego rozwinięcia sił lądowania, przygotowania i wsparcia ogniowego, lądowania i wsparcia ogniowego działań desantu na brzegu; sposób współdziałania i rubieże spotkania z wojskami armii (dywizji) na których korzyść działa desant morski; zasadnicze obiekty i punkty lądowania opanowywane przez desant powietrzny; rubieże połączenia się z nimi; organizacja osłony desantu przed uderzeniami z powietrza, sposób wykonywania przejść w zaporach minowych i przeciwdesantowych w wodzie i na brzegu; limit amunicji; organizację dowodzenia, rozpoznawania i łączności.

Wojskom inżynieryjnym i chemicznym określa się podział oddziałów (związków) oraz zadania wykonywane według planu armii.

Oddziałowi zaporowemu określa się: skład; rejony ześrodkowania i kierunki manewru; zadania, do których wykonania powinny być gotowe podczas rozwijania wojsk i w toku operacji zaczepnej; sposób współdziałania z odwodem przeciwpancernym.

Odwodom określa się:

- odwodowi ogólnemu - skład; rejon ześrodkowania przed rozpoczęciem operacji; sposób i kierunek przesunięcia w toku natarcia; przewidywane zadania, do których wykonania powinny być przygotowane;
- odwodom przeciwpancernym - skład, rejony ześrodkowania; sposób i kierunek (drogę) przesunięcia w toku natarcia; rubieże rozwinięcia; przewidywane zadania, do których wykonania powinny być przygotowane; sposób współdziałania z OZap;
- odwodom rodzajów wojsk - skład; rejony rozmieszczenia; przewidywane zadania, do których wykonania powinny być przygotowane.

W zamiarze dowódca armii powinien sprecyzować również ogólną koncepcję wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd i ustalić z kim przede wszystkim wojska armii powinny współdziałać w czasie wykonywania poszczególnych zadań. Przy formułowaniu zamiaru powinna być przedstawiona główna idea narzucenia przeciwnikowi swojej woli, swoich sposobów i form działania[24/].

24/ Wydaje się, że wyjątkowo celnie problem ten został sprecyzowany przez M.T.Tuchaczewskiego, który na ten temat pisał m.in.: "w rzeczy- cd.odnośnika na stronie 102.

Przed sprecyzowaniem zadań dla wojsk dowódca armii może wykorzystać symulację komputerową do sprawdzenia kilku wariantów zamiaru i wyboru wariantu optymalnego.

Planowanie operacji zaczepnej armii odbywa się według zadań armii i dywizji, przy czym określa się wyjściowe ugrupowanie operacyjne i działania wojsk w pierwszym dniu do pułku włącznie. W armii najbardziej szczegółowo planuje się: udział w pierwszym uderzeniu jądrowym frontu i wykonanie zmasowanego uderzenia na obiekty pierwszej kolejności; działania wojsk podczas wykonywania zadania bliższego według dni operacji, zwłaszcza w pierwszym dniu, a w pierwszej armijnej operacji - odparcie natarcia nieprzyjaciela poprzez wydzielenie części sił do wzmocnienia walczących wojsk, zwykle sojuszniczych, w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem. Najczęściej wojska sojusznicze walczące z nieprzyjacielem w pasie wchodzącej do bitwy armii są jej podporządkowane.

Planując operację zaczepną określa się również zadania, terminy, sposoby i kolejność ich wykonywania przez związki taktyczne rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb (o szczebel niżej niż w decyzji); organizację i sposób wykonania jądrowego i ogniowego porażenia nieprzyjaciela; sposób współdziałania, zabezpieczenia i dowodzenia w czasie wykonywania każdego zadania.

Rezultatem planowania operacji zaczepnej jest między innymi plan operacji, podstawę którego stanowi część operacyjna (na mapie z legendą oraz mapa przejścia wojsk armii do obrony w wypadku nieoczekiwanego uderzenia lub rozwijania natarcia przez nieprzyjaciela).

Po sprecyzowaniu decyzji dowódca armii melduje ją dowódcy frontu, jeżeli przedtem nie meldował mu zamiaru. Ponadto może określić zadania szczególnej wagi, specjalne wymagania wobec dowódców związków taktycznych i szefów rodzajów wojsk i służb. Mogą to być zadania następującego typu:

Z chwilą rozpoczęcia przełamania obrony nieprzyjaciela szczególnie zależy mi na nawiązaniu ścisłego współdziałania między dywizją "X" i "Y" oraz na maksymalnym wykorzystaniu ognia artylerii i współdziałaniu z lotnictwem wsparcia. Dowódca dywizji "X" osobiście nawiąże współdziałanie z dowódcą OGM, która działa w pasie dywizji.

Cd.odnośnika ze strony 101
wistości tylko ta strona kieruje swoimi działaniami, która dąży do ich rozwoju zgodnie z własnym planem, a to oznacza, że rzeczywiste kierowanie walką powinno być kierowaniem całym procesem walki, czyli nie tylko własnymi działaniami, ale w jakimś stopniu również działaniami przeciwnika narzuconymi mu przez nasze działania" według "Przeglądu Informacyjnego ASG WP" nr 1 z 1973 r,. s.19.

Po przełamaniu obrony nieprzyjaciela na głębokość... i wyjściu na rubież ... dowódca dywizji "X" natychmiast skieruje uderzenie pcz i pz w kierunku A, B, z zadaniem wyjścia na tyły dywizji nieprzyjaciela i uniemożliwienia jej wykonania kontrataku przez uprzedzenie w zajęciu rubieży D, C.

W trakcie wykonywania zadania bliższego dowódca dywizji "Z" po wejściu do bitwy, nie wdając się w walkę z nieprzyjacielem, za wszelką cenę musi tak rozwinąć natarcie w pościg, aby do świtu dnia następnego uchwycić rejony A, B, C i połączyć się z desantem taktycznym.

Podczas przenoszenia głównego uderzenia armii z kierunku A, B na kierunek C, D szef wojsk rakietowych i artylerii wspólnie z szefem wojsk inżynieryjnych mają uczynić wszystko, aby zapewnić skryty manewr artylerii i skryte zabezpieczenie wprowadzenia do bitwy dywizji "Z".

Ponadto dowódca armii (najczęściej wspólnie ze swoim zastępcą ds. politycznych) może na przykład wystosować do dowódcy i żołnierzy określonej dywizji (jednostki) specjalny list, w którym wyrazi podziękowanie za dotychczasowe działania i wykaże, jak ważną rolę i zadania mają do spełnienia wojska danej dywizji podczas rozpoczynającej się operacji. Może to być również list, w którym dowódca zwraca uwagę na błędy popełnione w dotychczasowym działaniu oraz oznajmia, iż oczekuje rehabilitacji podczas wykonania nowego zadania.

Również wspólnie z zastępcą do spraw politycznych dowódca armii może wystosować apel (odezwę) o jak najlepsze wykonanie zadania przez wojska; może wskazać dotychczasowe osiągnięcia wojsk całej armii lub tylko poszczególnych jednostek, a nawet żołnierzy, podkreślić trudności i wyjątkową odpowiedzialność za wykonanie nowego zadania. Niekiedy może okazać się celowe przypomnienie wojskom metod i form działania lub przeciwdziałania nieprzyjaciela, z którym będą toczyć walkę.

Polecenie:
Wymienić treść poszczególnych punktów decyzji dowódcy armii dotyczących operacji zaczepnej.

Rozdział III

ZWALCZANIE SYSTEMÓW ROZPOZNAWCZO-UDERZENIOWYCH W OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII

3.1. Broń precyzyjna

"Broń precyzyjną, jest to broń kierowana, mogąca porazić cel, /obiekt/ przy pierwszym starcie /wystrzale/ z prawdopodobieństwem trafienia nie mniejszym,jak 0,5 przy dowolnej odległości w przedziale jej donośności /zasięgu/.
Wysokie prawdopodobieństwo trafienia w cel /obiekt/ osiąga się w wyniku zastosowania specjalnych systemów naprowadzania środka rażącego lub przenoszącego, w tym: autonomicznych systemów kierowania z korekcją toru lotu rakiet /TERCOM/, systemów radiotelekierowania oraz rozlicznych głowic i pocisków samonaprowadzających się.i in.
Do broni precyzyjnej zachodni specjaliści zaliczają różnorodne naziemne, lotnicze i okrętowe systemy broni kierowanej, a także systemy rozpoznawczo-uderzeniowe"[25/].

Jakościowo nowym rodzajem broni precyzyjnej są systemy rozpoznawczo-uderzeniowe typu PLSS i Assault Breaker, pozostające w obszarze zainteresowania i odpowiedzialności zwalczania operacyjnego oraz systemy typu "ARGUS", "SOTAS" i inne, które zwalczają przede wszystkim szczeble taktyczne.

W rozwoju nowoczesnych systemów broni precyzyjnej, zwłaszcza systemów rozpoznawczo-uderzeniowych dominującą rolę odgrywają najnowsze osiągnięcia mikroelektroniki, powodujące zwiększenie skuteczności bojowej tych broni, porównywalnej z bronią masowego rażenia.

W tej dziedzinie w ostatnich latach zarysowały się dwa kierunki:

25/ Wojennyj encykłopedicżeskij słowar, Moskwa 1986 r. s.172. /Niekiedy zamiast "broń precyzyjna" używa się "broń o dużej celności rażenia"/.

1. Zastosowanie bardzo precyzyjnych układów kierowania w pociskach /głowicach i bombach/ o różnym przeznaczeniu - od euro-strategicznych do artyleryjskich włącznie.

2. Budowa systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, w których wykorzystywane są nowe środki rozpoznania oraz różne typy środków rażenia i amunicji precyzyjnej o cechach inteligentnych realizujących samoczynnie funkcje wykrywania, wycelowania i niszczenia wykrytych celów /obiektów/.

Broń precyzyjna, szczególnie systemy rozpoznawczo-uderzeniowe stanowią więc organiczne połączenie trzech zasadniczych elementów:

- bardzo efektywnych środków i układów rozpoznawczych;
- różnorakich i precyzyjnych środków ogniowego rażenia;
- naziemnych i powietrznych /na okrętach/ ośrodków, punktów i urządzeń dowodzenia, kierowania, sterowania i naprowadzania.

W większości bronie precyzyjne posiadają układy samonaprowadzające, pracujące w podczerwieni lub w zakresie fal milimetrowych, jak miniaturowe radiolokatory i radiometry wykorzystujące naturalne promieniowanie elektromagnetyczne celu lub promieniowanie odbite pochodzenia słonecznego, kosmicznego itp.

System broni precyzyjnych, w tym systemy rozpoznawczo-uderzeniowe mogą działać autonomicznie oraz w ścisłym ze sobą powiązaniu, tzn. w jednolitym kompleksie rozpoznawczo-uderzeniowym. Wykorzystuje się również je w połączeniu z różnymi systemami rozpoznawczymi i systemami wczesnego ostrzegania typu AWACS, Nimrod itp., jak również w funkcjonalno-technicznym połączeniu ze wszystkimi nowoczesnymi systemami tzw. wojny elektronicznej /WRE/ wprowadzanymi sukcesywnie do uzbrojenia wojsk lądowych, sił powietrznych i morskich szczebla taktycznego i operacyjnego.

Zgodnie z poglądami NATO użycie broni precyzyjnych przewiduje się w pięciu strefach:

I strefa - dla której zasięg rażenia wyznacza się 200 km i więcej;
II strefa - od 35-40 do 200 km;
III strefa - od 15-20 do 35-40 km;
IV strefa - od 4 do 15-20 km;
V strefa - od linii styczności wojsk do 4 km.

W granicach pierwszej i czwartej strefy przewiduje się wyznaczanie oddzielnych rejonów niszczenia, na które mogą być ześrodkowane uderzenia większości broni precyzyjnych, będących w dyspozycji np.dowódcy korpusu, co trzeba rozumieć jako wyznaczanie określonych rejonów odpowiedzialności ogniowej.

Wprowadzenie do potencjału militarnego NATO coraz nowszych generacji środków walki - nowych broni precyzyjnych, systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, środków zdalnego minowania oraz bardzo skutecznych w działaniu środków tzw. wojny elektronicznej, materializuje nowe założenia i koncepcje operacyjno-strategicznego rozpoczęcia wojny, jak również nowej taktyki prowadzenia działań zbrojnych w wymiarze operacyjno-taktycznym. Dotyczy to przede wszystkim tzw. "powietrzno-lądowych operacji /bitew/ 2000" /m.in. "Koncepcja w 9 dni do Odry"/.

W lansowanych koncepcjach zakłada się, że obiektami rażenia dla broni precyzyjnych i systemów rozpoznawczo-uderzeniowych będą: kolumny wojsk pancernych i zmechanizowanych, stanowiska dowodzenia i węzły łączności, stanowiska startowe rakiet, lotniska i lądowiska, stacje radiolokacyjne, naprowadzania, nawigacji, łączności oraz inne grupowe obiekty radioelektroniczne, a także rejony i punkty przeprawowe, odwody, drugie rzuty, elementy i urządzenia tyłowe itp. Nieprzyjaciel w coraz większym stopniu będzie wykorzystywał skutki uderzeń systemów rozpoznawczo-uderzeniowych do rozbicia zgrupowań wojsk przeciwnika podchodzących do rubieży wejścia do bitwy lub prowadzących operację, w celu przeniesienia działań w głąb jego ugrupowania operacyjnego i terytorium.

Na rozpoczęcie i prowadzenie pierwszych operacji armijnych poważny wpływ wywierać będzie sprawność operacyjnego rozwinięcia wojsk, zwłaszcza zaś przegrupowanie przez obszar kraju naszych i sojuszniczych związków operacyjnych. Szczególnie niebezpieczne będzie w czasie przegrupowania przekraczanie przez wojska węzłów dróg, przepraw przez przeszkody wodne, rejonów, które mogą zostać zatopione, oraz innych rejonów i odcinków utrudniających zachowanie ciągłości marszu.

Należy przewidywać, że właśnie na te rubieże i rejony przeciwnik będzie najprawdopodobniej wykonywał zmasowane uderzenia - z wykorzystaniem systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, systemów zdalnego minowania i lotnictwa. W takich warunkach przegrupowanie wojsk armii stanowić będzie swoistą operację[26/] o wyjątkowo złożonym operacyjno-taktycznym działaniu wojsk. Trzeba uwzględniać, że możliwości bojowe nieprzyjaciela, zwłaszcza systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, wojny elektronicznej, lotnictwa i systemów zdalnego minowania oraz możliwość wykonania przez przeciwnika głębokich uderzeń powietrzno-lądowych stwarzać będą niebezpieczeństwo

---

26/ Omówienie ćwiczenia "Wiosna-85", Warszawa 1985 r.

udaremnienia operacyjnego rozwinięcia zgrupowań wojsk lub poważnego naruszenia zorganizowanego ich wejścia do bitwy i przejścia do operacji zaczepnej /ewentualnie operacji obronnej/.

Dlatego też łącząc operacyjne rozwinięcie z przygotowaniem pierwszych operacji, zwłaszcza przy tworzeniu zgrupowań wojsk i zgrupowań uderzeniowych oraz zajmowaniu rejonów wyjściowych /obronnych/, należy równocześnie organizować zwalczanie oraz prowadzić obezwładnianie i niszczenie broni precyzyjnej nieprzyjaciela, którą zaliczać należy również do obiektów najważniejszych w jego systemie zorganizowanego ogniowego i uderzeniowego oddziaływania, a więc obiektów decydujących o sile jego uderzenia i potencjale ogniowym, nazywanych "obiektami pierwszej kolejności rażenia".

Za takie obiekty należy uznać: stanowiska, punkty i ośrodki dowodzenia oraz kierowania, systemy rozpoznawcze, broń precyzyjną, systemy rozpoznawczo-uderzeniowe oraz systemy broni rakietowo-jądrowej. Obiekty te muszą być pod ciągłą obserwacją i "namiarem" już w okresie pokoju, a szczególnie w czasie przegrupowywania wojsk armii oraz ich wchodzenia do bitwy i przechodzenia do operacji. Jako obiekty pierwszej kolejności powinny one być niszczone bezpośrednio po wykryciu - z chwilą rozpoczęcia działań wojennych.

W związku z tym powstaje konieczność dokonania jeszcze w okresie pokoju klasyfikacji tego typu obiektów nieprzyjaciela na każdym kierunku operacyjnym i w pasie armii oraz nadania im stałej, jednolitej numeracji. Pociąga to z kolei za sobą konieczność wydzielenia i odpowiedniego przygotowania sił i środków, które podejmą skuteczną walkę z obiektami zakwalifikowanymi do niszczenia w pierwszej kolejności - zarówno na początku, jak i w czasie prowadzenia operacji obronnej lub zaczepnej - eksponując ich działanie w ramach systemu porażenia ogniowego.

Czynne przeciwdziałanie broniom precyzyjnym i systemom rozpoznawczo-uderzeniowym, ich niszczenie i obezwładnienie, realizować należy przede wszystkim siłami i środkami wojsk rakietowych i artylerii oraz wojsk lotniczych, w ścisłym współdziałaniu z wojskami walki radioelektronicznej, wojskami obrony przeciwlotniczej i obrony powietrznej kraju, a także z marynarką wojenną /w operacji na kierunku nadmorskim/, w możliwie najkrótszym czasie reakcji ogniowej.

Doświadczenia ćwiczeń i przeprowadzone badania wskazują, że zasadnicze zadania w tym względzie mogą wykonywać należycie zorganizowane i

funkcjonujące grupy rozpoznawczo-uderzeniowe i rozpoznawczo-ogniowe, jako wyspecjalizowane elementy, w ciągu całego okresu przygotowania i prowadzenia operacji i walki.

Część zadań zwalczania elementów broni precyzyjnej i systemów rozpoznawczo-uderzeniowych wykonywać należy w ramach organizowanych uderzeń do celów pierwszej kolejności rażenia, a także każdorazowo w czasie planowego porażenia ogniowego nieprzyjaciela w toku wykonywania kolejnych zadań operacji /walki/.

Równocześnie z czynnym przeciwdziałaniem realizować należy przedsięwzięcia osłony i ochrony wojsk, elementów ugrupowania operacyjnego i bojowego. Dzielą się one na przedsięwzięcia operacyjno-taktyczne /rozśrodkowanie, maskowanie, pozorowanie, ukrywanie itp./ i bezpośrednią ochronę realizowaną przez wojska w każdych warunkach bojowych w ramach inżynieryjnej rozbudowy oraz wykorzystywania ochronnych właściwości terenu i maskowania bezpośredniego.

W ewentualnych działaniach wojennych na ZTDW, obok środków, które obecnie znajdują się w uzbrojeniu wojsk, zostaną użyte nowe - obecnie jeszcze nie w pełni poznane - rodzaje broni o dużej sile rażenia i wysokiej celności oraz wiele nowych radioelektronicznych środków walki rozmieszczanych nie tylko na naziemnych środkach transportowych wojsk lądowych, samolotach, śmigłowcach bezpilotowych i okrętach, lecz również w przestrzeni kosmicznej na satelitach, statkach i promach kosmicznych.

Rozwój nauki i techniki rodzi możliwości zastosowania szerokiego asortymentu tzw. amunicji półinteligentnej, w której kierunek i odległość do celu określają różnego rodzaju czujniki, które zadziałają w momencie zapewniającym trafienie i zniszczenie celu.

Rodzi się również możliwość zastosowania broni laserowej o dużej sile rażenia, broni wiązkowej i plazmowej, broni wiązkowej cząstek elementarnych i broni wiązkowej mikrofalowej.

Do zasadniczych środków i systemów rozpoznawczych i rozpoznawczo-uderzeniowych, które powinny być zwalczane uderzeniami wojsk, ogniem i zakłóceniami radioelektronicznymi, należy zaliczyć:

a/ W ugrupowaniu bojowym batalionów czołgów i piechoty zmotoryzowanej - stacje radiolokacyjne obserwacji pola walki.

b/ W ugrupowaniu dywizjonów i pułków artylerii polowej i artylerii rakietowej - stacje rozpoznania świetlnego i dźwiękowego, stacje radiolokacyjne kierowania ogniem i naprowadzania rakiet oraz elementy bezpilotowego zestawu rozpoznawczego typu ARGUS i SOTAS.

c/ W ugrupowaniu bojowym brygady /BZ, BPanc/ - środki i zestawy roz-

poznania i zakłóceń radioelektronicznych, wydzielone ze składu dywizyjnego batalionu wojny elektronicznej /USA/ lub ze składu batalionu korpuśnego, pułku wojny elektronicznej /WB/, czy też dywizyjnej kompanii wojny elektronicznej /NZ i wojsk lądowych innych państw NATO/, jak również radiolokacyjne środki i zestawy rozpoznania pododdziałów obrony powietrznej.

d/ W ugrupowaniu bojowym dywizji /DZ, DPanc/ - naziemne i powietrzne elementy bezpilotowych zestawów rozpoznawczych, śmigłowce rozpoznawcze z urządzeniami zestawu SOTAS i urządzeniami innych zestawów, śmigłowce WRE z urządzeniami rozpoznawczo-zakłóceniowymi typu Quick Fix i innymi oraz naziemne zestawy rozpoznawcze typu AN/TSQ-114 Traiblazer, AN/TRQ-32, AN/MSQ-103, Teampack i inne, jak również naziemne zestawy i stacje rozpoznawczo-zakłóceniowe typu AN/MLQ-34, Tacjam, AN/TLQ-17A[27/] i inne ze składu dywizyjnych i korpuśnych pododdziałów wojny elektronicznej oraz radiolokacyjne zestawy rozpoznania obrony powietrznej.

e/ W ugrupowaniu korpusu armijnego - naziemne i powietrzne elementy systemu rozpoznania lotniczego wojsk lądowych /samoloty typu Mohawk, zestawy powietrznego rozpoznania Guardrail zestawy Cascade itp./, naziemne i powietrzne elementy zestawu rozpoznawczo-uderzeniowego PLSS Assault Breaker, naziemne elementy /ośrodki i punkty odbioru i przetwarzania danych itp./ taktycznego rozpoznania powietrznego i rozpoznania satelitarnego oraz stacje i zestawy radiolokacyjne pododdziałów i oddziałów obrony powietrznej.

f/ W ugrupowaniu grupy armii oraz w całej operacyjno-strategicznej strefie działań - naziemne i powietrzne elementy systemów rozpoznania lotnictwa strategicznego i taktycznego oraz systemów AWACS, "Nimrod" MK-3, naziemne elementy systemu rozpoznania satelitarnego, naziemne i powietrzne elementy systemu PLSS, naziemne i powietrzne elementy systemów rozpoznawczo-zakłóceniowych, np. "Wild Wassel", wchodzących w skład jednostek Agencji Bezpieczeństwa USA i jednostek wojny elektronicznej, jak również środki RE obrony powietrznej.

Polecenia:

1. Zdefiniować pojęcie broń precyzyjna.
2. Wymienić strefy użycia broni precyzyjnych wg poglądów NATO.
3. Omówić zasadnicze środki i systemy rozpoznawcze i rozpoznawczo-ude-

---

27/ Są to zestawy, które znajdują się aktualnie w uzbrojeniu. Liczyć się należy z możliwością ukazywania się nowych, doskonalszych, o nowych nazwach.

rzeniowe, które powinny być niszczone /zwalczane/ uderzeniem wojsk, ogniem i zakłóceniami radioelektronicznymi.

3.2. Zapewnienie odporności i żywotności wojsk oraz obiektów tyłowych przed skutkami oddziaływania systemów rozpoznawczo-uderzeniowych

Zapewnienie żywotności wojsk i obiektów tyłowych oraz ich odporności na oddziaływanie systemów rozpoznawczych i rozpoznawczo-uderzeniowych wymaga zrealizowania kompleksu przedsięwzięć mających na celu wyeliminowanie lub maksymalne ograniczenie oddziaływania tych systemów na wojska i obiekty tyłowe. Zachowanie zdolności bojowej wojsk /sił/ umożliwi wykonanie przez nie zadań zgodnie z ich przeznaczeniem, w warunkach aktywnego ogniowego i radioelektronicznego oddziaływania nieprzyjaciela.

Realizując te przedsięwzięcia należy przestrzegać takich zasad, jak:

- kompleksowość realizacji przedsięwzięć operacyjno-taktycznych, technicznych i organizacyjnych;
- ciągłość i szczególna aktywność realizacji przedsięwzięć;
- stałe narastanie zakresu realizowanych przedsięwzięć w czasie przygotowywania i prowadzenia działań bojowych;
- unikanie szablonowości w organizacji i realizacji poszczególnych przedsięwzięć;
- wszechstronne uwzględnianie i pełne wykorzystanie słabych stron /miejsc/ w systemach rozpoznawczych i rozpoznawczo-uderzeniowych w czasie przygotowywania i realizacji poszczególnych przedsięwzięć;
- ciągłe doskonalenie przedsięwzięć i sposobów ochrony, z uwzględnieniem zmian w możliwościach bojowych poszczególnych systemów i w sposobach ich wykorzystania.

Z tak sformułowanych zasad wynikają główne kierunki wykonywania zadań ochrony i obrony przed oddziaływaniem systemów rozpoznawczych i rozpoznawczo-uderzeniowych nieprzyjaciela.

Z zapewnieniem odporności i żywotności wojsk związane jest dalsze umacnianie gotowości bojowej. Ciągła gotowość i zdolność bojowa wojsk do odparcia agresji nieprzyjaciela nabiera obecnie szczególnego znaczenia.

> Jak nigdy dotąd, należy zapewnić i podtrzymywać zdolność oddziałów związków taktycznych i operacyjnych do aktywnego i zdecydowanego wykonywania zadań bojowych już od pierwszych minut ataku przeciwnika, niezależnie od przyjętego wariantu

wprowadzenia lub użycia najnowszych rodzajów uzbrojenia i broni, w tym zwłaszcze systemów rozpoznawczo-uderzeniowych.

Dlatego też bardzo ważne jest zapewnienie skrytego, w ustalonych terminach, osiągnięcia pełnej gotowości bojowej wojsk. W miarę narastania zagrożenia wojennego na plan pierwszy wysuwa się realizacja przedsięwzięć związanych ze skrytym mobilizacyjnym i operacyjnym rozwinięciem sił zbrojnych.

Szczególnego znaczenia nabiera gotowość poszczególnych jednostek do szybkiego wyjścia spod uderzeń systemów rozpoznawczo-uderzeniowych oraz odpowiednie ich maskowanie i przeciwdziałanie środkom rozpoznania,zwłaszcza w okresie opuszczania przez wojska garnizonów lub rejonów wyjściowych oraz przegrupowywania się i wchodzenia do bitwy /obronne zajmowanie rejonów wyjściowych/. Należy przy tym uwzględnić, że skuteczne realizacja wszystkich przedsięwzięć maskowania, zwłaszcza operacyjnego /imitacja, działania demonstracyjne, dezinformacja/, jest możliwa tylko wówczas, gdy wykonawcy doskonale znają możliwości rozpoznania przeciwnika. W okresie przygotowywania pierwszych operacji początkowego okresu wojny głównym zadaniem maskowania jest ukrycie wojsk i obiektów tyłowych, w tym wprowadzenie przeciwnika w błąd co do ich rzeczywistych działań.Ze względu na to, że wszystkiego ukryć się nie da, główny wysiłek należy skupić na utrzymaniu w tajemnicy terminów i zakresu realizowanych przedsięwzięć, zamiaru operacji, możliwości bojowych wojsk na poszczególnych kierunkach oraz rejonów'ich rozmieszczenia i rozwijania.

Przeciwdziałanie technicznym środkom rozpoznania przeciwnika stanowi jakościowo nowe zadanie, wykonywane przez wojska armii oraz jeden z głównych warunków zapewnienia skutecznej ochrony wojsk przed oddziaływaniem systemów rozpoznawczo-uderzeniowych.

Polega ono na wyeliminowaniu /lub ograniczaniu/ demaskujących właściwości zgrupowań wojsk i obiektów, prowadzeniu dezinformacji oraz tworzeniu pozornych elementów ugrupowania bojowego i operacyjnego.

Zasadniczym problemem wymagającym rozwiązania jest ukrycie wojsk i obiektów tyłowych przed rozpoznaniem satelitarnym oraz przed nowymi środkami, systemami radiolokacyjnymi sprzężonymi zwłaszcza z broniami o precyzyjnym naprowadzeniu na

cel. Jednym z głównych sposobów przeciwdziałania tym środkom będzie wykorzystanie nowych generacji technicznych środków maskowanie i imitacji.

Poważnym problemem jest również wykorzystanie do pozoracji odpowiedniej ilości sił i środków. Doświadczenia wykazują, że wymagane efekty maskowania operacyjnego i przeciwdziałania technicznym środkom rozpoznania przeciwnika można osiągnąć tylko przy wykorzystaniu odpowiedniej ilości sił i środków. Na przykład do pozoracji zgrupowania wojsk rakietowych /armii/ w warunkach stosowania systemów rozpoznawczo-uderzeniowych liczba makiet do pozoracji powinna wynosić około 80%, a wojsk pancernych i zmechanizowanych od 20 do 30% ich rzeczywistego stanu bojowego. Do pozoracji rzeczywistego funkcjonowania obiektów należy użyć pododdziałów o stanach równy h od 10 do 15% pozorowanego zgrupowania. Wzrastająca liczba sił i środków, które należy użyć do pozoracji, wykonania tych przedsięwzięć w warunkach stosowania przez przeciwnika systemów rozpoznawczych i rozpoznawczo-uderzeniowych jest jednak bezwzględnie konieczna, aby zapewnić właściwą ochronę wojsk i obiektów tyłowych oraz uchronić je przed zniszczeniem. Badania wykazują, że umiejętna realizacja tylko przedsięwzięć maskowania /w tym pozoracji wojsk i obiektów tyłowych/ pozwala zmniejszyć rezultaty rozpoznania przeciwnika o 20-30% i więcej, a więc bardzo poważnie obniżyć skuteczność ogniowego rażenia nieprzyjaciela.

Jednym z istotnych przedsięwzięć realizowanych dla zapewnienia żywotności i odporności wojsk przed bronią precyzyjną jest odpowiednie rozśrodkowanie wojsk i obiektów tyłowych. W warunkach zastosowania odpowiednich pasywnych przedsięwzięć ochrony wojsk przed uderzeniami systemów rozpoznawczo-uderzeniowych oraz wykorzystaniu właściwości terenu stopień zagrożenia można obniżyć 15-20% i do 75% podczas wyprowadzania wojsk z rejonów zagrożonych. Przy wyznaczaniu granicy rozśrodkowania wojsk i obiektów tyłowych uwzględnia się możliwości rażenia ogniowego, przyjmując do kalkulacji system rozpoznawczo-uderzeniowy Assault Breaker. W warunkach przebywania wojsk /obiektów tyłowych/ w rejonach, a niekiedy również w czasie marszu, woży bojowe i pododdziały należy rozmieszczać w zwiększonych odległościach między sobą /100-200 m między wozami i 1-1,5 km między pododdziałami/.

Zmusi to przeciwnika do stosowania wariantu maksymalnego rozproszenia podpocisków /według maksymalnej elipsy/, co z kolei

może doprowadzić do zmniejszenia liczby rażonych wozów bojowych o 35-50%. Ponadto w wyniku rozśrodkowania powstaje "mnogość celów" utrudniających w sposób istotny wybór obiektów rażenia.

Planując i rozśrodkowując wojska oraz obiekty tyłowe należy uwzględniać wpływ właściwości terenu na ich ochronę i maskowanie. Głoszone są dwa przeciwstawne poglądy: jeden zakłada optymalne wykorzystanie do ochrony wojsk charakterystycznych właściwości terenu /przeciwległe zbocza wzniesień doliny, wąwozy, masywne budowle itp./, drugi wskazuje na niecelowość takiego rozmieszczenia wojsk, gdyż charakterystyczne punkty terenowe znacznie ułatwiają przeciwnikowi wykonanie dokładnych uderzeń środkami precyzyjnego rażenia o zwiększonej mocy /zwłaszcza przy wykorzystaniu systemów naprowadzania Torcom, Radag i innych/.

Rozwiązanie tego problemu jest możliwe tylko przy wszechstronnej ocenie możliwości nowych systemów przeciwnika, właściwości terenu i charakteru obiektów. Dlatego obiekty takie, jak: stanowiska dowodzenia i węzły łączności, stanowiska startowe rakiet, posterunki rozpoznania i obezwładnienia radioelektronicznego jednostek WRE armii, składy środków materiałowych oraz inne tego typu obiekty celowo jest rozmieszczać w stosunkowo mało zróżnicowanym terenie. Rozmiary rejonu o takiej strukturze topograficznej powinny być nie mniejsze niż 20 x 20 km.

W takich warunkach w systemie naprowadzania systemów rozpoznawczo-uderzeniowych mogą powstać duże błędy /odchylenie pocisku może osiągnąć wielkość nie 10-35 m, a setki metrów/. Wobec powyższego, skuteczność uderzenia ładunkami konwencjonalnymi będzie znacznie mniejsza. Należy zatem podejmować przedsięwzięcia mające na celu zniekształcenie radiolokacyjnej /telewizyjna, podczerwieni/ mapy terenu w rejonach szczególnie ważnych obiektów frontu /armii/ lub w prawdopodobnych rejonach korekcji lotu, zwłaszcza rakiet samosterujących, tworząc tak zwane pułapki dla uderzeń broni precyzyjnej.

Jeżeli wojska i obiekty tyłowe będą się znajdować w strefie taktycznej w rejonach rozmieszczenia drugich rzutów /odwodów/ frontu i armii, na które mogą być wykonane uderzenia systemów rozpoznawczo-uderzeniowych i lotnictwa z laserowym, w podczerwieni, radiolokacyjnym i termowizyjnym sposobem naprowadzania na cel, to należy w pełnym zakresie wykorzystywać ochronne i maskujące właściwości terenu, dymy i różnego rodzaju imitatory. Powinno się rozmieszczać wojska w strefach cienia radiolokacyjnego, w lasach, rejonach obniżających termiczną kontrastowość obiektów, osiedlach, w pobliżu linii wysokiego napięcia.

Ogólnie można stwierdzić, że umiejętne wykorzystanie maskujących właściwości terenu i różnych środków maskowania może zwiększyć ochronę wojsk i obiektów tyłowych o 5-10%.

Z doświadczeń wojen lokalnych wynika, że stosunkowo pewny i skuteczny sposób ochrony przed bronią precyzyjną stanowi również nieoczekiwany dla przeciwnika manewr wojsk na polu walki oraz okresowe zmiany rejonów ich rozmieszczenia.

Wielkość "skoku" dokonanego w ramach manewru przeprowadzonego w czasie działań bojowych, powinna być dostosowana do możliwej odległości /powierzchni/ wykrywania i ogniowego rażenia naszych obiektów przez samonaprowadzające się głowice lub odległości do najbliższego ukrycia. Opuszczane rejony należy celowo wykorzystywać jako rejony pozorne.

Wnioski z oceny doświadczeń lokalnych konfliktów zbrojnych dowodzą, że użycie systemów /środków/ precyzyjnego rażenia może spowodować nie tylko zwiększenie strat fizycznych, ale też wywrzeć bardzo ujemny wpływ na stan psychiczny żołnierzy, w tym również i w wojskach, które bezpośrednio nie poniosły strat fizycznych.

Część stanu osobowego, w którego psychice mogą nastąpić istotne zmiany, jeżeli nie podejmie się we właściwym czasie odpowiednich środków zapobiegawczych, może okazać się niezdolna /częściowo lub całkowicie/ do wykonywania zadań bojowych przez dłuższy czas /od kilku godzin do kilku dni/.

Potwierdzeniem tego są działania bojowe prowadzone - zresztą z niewielką intensywnością - w czasie agresji Izraela na Liban /1982 r./. W pododdziałach armii izraelskiej straty psychologiczne wynosiły około 9%. W operacjach na ZTDW liczba ta może być znacznie większa. Dlatego też w czasie przygotowania i prowadzenia operacji armijnej trzeba oceniać skutki oddziaływania współczesnych środków i systemów rażenia nie tylko w wymiarze fizycznym, lecz również psychologicznym.

Polecenia:

1. Wymienić zasady, których przestrzeganie i stosowanie zapewni zachowanie zdolności bojowych wojsk przy wykorzystaniu przez nieprzyjaciela nowych systemów rozpoznania i ogniowego porażenia.
2. Jakie są potrzeby w rzeczywistym sprzęcie i środkach, aby zapewnić pozorowanie odpowiednich jednostek organizacyjnych.
3. Wpływ właściwości terenu na rozmieszczenie wojsk i ich maskowanie.

3.3. Obezwładnianie i niszczenie systemów rozpoznawczych i rozpoznawczo-uderzeniowych

Zasadniczym warunkiem podjęcia skutecznej walki z systemami rozpoznawczymi i rozpoznawczo-uderzeniowymi jest gruntowna znajomość poszczególnych systemów oraz ustalenie ich aktualnych parametrów taktyczno-technicznych.

Niezwykle ważne jest również wykrycie we właściwym czasie rejonów i miejsc ich rozmieszczenia i przemieszczania się, a także sposobów działania. Znajomość tych danych pozwala uniknąć zaskoczenia, na które liczy potencjalny przeciwnik i z którym wiąże tyle nadziei. Użycie przez nieprzyjaciela broni precyzyjnej, zwłaszcza systemów rozpoznawczo-uderzeniowych nie może stanowić zaskoczenia dla dowódców, oficerów sztabu i wojsk.

Poznanie słabych stron tych broni i systemów - wrażliwych miejsc, stwarza naturalną podstawę do podjęcia z nimi skutecznej walki. Ćwiczenia Sojuz-83, Lato-84, Wiosna-85 oraz ćwiczenia szkieletowe III kursów i PSOS ASG WP potwierdziły konieczność kompleksowego organizowania i prowadzenia walki z nowymi systemami sił zbrojnych NATO. Wykazały potrzebę zespolenia różnorodnych przedsięwzięć zarówno aktywnych form zwalczania poszczególnych systemów, jak i pasywnych zapewniających obronę i ochronę wojsk i obiektów przed skutkami oddziaływania nowych rodzajów broni.

> Organizując walkę z bronią precyzyjną, w tym systemami rozpoznawczo-uderzeniowymi, należy dostosować sposób ich zwalczania do możliwości poszczególnych szczebli dowodzenia. Trzeba ustalić, jakie środki powinny być zwalczane środkami dywizji pierwszego rzutu operacyjnego armii, a jakie środkami armijnymi i lotnictwem oraz które powinny być niszczone środkami frontu i naczelnego dowództwa sił zbrojnych na TDW.

Największe możliwości zwalczania systemów rozpoznawczo-uderzeniowych istnieją obecnie po wykryciu ich urządzeń naziemnych. Uwzględniać jednak należy, że urządzenia te będą dobrze zamaskowane oraz pilnie ochronione, bronione i osłaniane. Są to urządzenia niewielkie /punktowe/rozmieszczone na różnej głębokości i na niedużej powierzchni oraz bardzo wrażliwe na oddziaływanie ogniowe. Mając to na uwadze, zasadniczym zadaniem środków rozpoznania armii jest wykrycie we właściwym czasie miejsc rozmieszczenia oraz dróg i sposobu przemieszczania się naziemnych urządzeń systemów rozpoznawczo-uderzeniowych nieprzyjaciela.

Nasuwa się pytanie: jakie siły i środki można wykorzystać do aktywnego zwalczania wykrytych urządzeń, systemów i broni? Do zasadniczych należy zaliczyć:

- grupy specjalne wysyłane na tyły nieprzyjaciela /mogą one urządzenia naziemne systemów rozpoznawczo-uderzeniowych wykrywać i bezzwłocznie niszczyć/;
- oddziały wydzielone i rajdowe wysyłane przez dywizje pierwszego rzutu armii lub przez OGM;
- WRiA głównie zestaw rakiet "OKA", zestaw rakietowy "TOCZKA", zestaw artylerii rakietowej typu RM-70, BM-21 i "HURAGAN", armato-haubice "DANA" /152 mm/;
- wojska lotnicze frontu przeznaczone do wsparcia armii;
- lotnictwo frontu;
- śmigłowce bojowe;
- OGM armii;
- różnego rodzaju desanty powietrzne i morskie, a przede wszystkim desanty taktyczne - oddziały desantowo-szturmowe;
- siły i środki WRE.

Arsenał środków, jakich można użyć do walki z systemami rozpoznawczo-uderzeniowymi, jest znaczny. Trzeba tylko go umiejętnie wykorzystać i racjonalnie stosować, kierując się następującymi ustaleniami:

Po pierwsze - ilość szczególnie ważnych i stwarzających największe niebezpieczeństwo obiektów przeciwnika znacznie przewyższa możliwości frontu w zakresie ich jednoczesnego i skutecznego niszczenia konwencjonalnymi środkami rażenia. W pasie frontu może być około 800-1000 ważnych obiektów przeciwnika. Spośród nich 250-300 stanowią szczególnie ważne obiekty w pasie armii może ich być 80-100 i więcej. Z grupy szczególnie ważnych obiektów należy wydzielić tylko te, które powinny być zniszczone w pierwszej kolejności - około 80-120 obiektów, w armii 30-40.

Po drugie - znaczna część obiektów systemów rozpoznawczych i rozpoznawczo-uderzeniowych znajduje się poza strefą skutecznego oddziaływania konwencjonalnych środków rażenia. Na przykład naziemny ośrodek kierowania systemu PLSS i część lotnisk lotnictwa taktycznego znajduje się w odległości 250-350 km i więcej od linii styczności wojsk, a więc praktycznie poza zasięgiem rakiet m.in. typu "OKA", a także w wielu sytuacjach wojsk lotniczych frontu.

Po trzecie - skuteczność własnych uderzeń rakietowych i lotniczych na

obiekty systemów rozpoznawczych i rozpoznawczo-uderzeniowych uzależniona jest od rezultatów obezwładnienia systemu OPL przeciwnika.

Po czwarte - zniszczenie lotniczych nosicieli broni precyzyjnej na lotniskach uzależnione będzie od tego, czy już od pierwszych minut wojny zostaną zniszczone samoloty dalekiego wykrywania i naprowadzania działające w systemie "AWACS" i "NIMROD". Obliczenia wykazują, że w obecnych warunkach zadanie to jest prawie niewykonalne. Z badań i doświadczeń wielu ćwiczeń wynika, że doskonalszych rozwiązań wymagają problemy rozpoznania, kierowania i wszechstronnego zabezpieczenia oraz zapewnienia niezbędnej żywotności sił i środków wydzielonych do wykonania uderzenia na obiekty pierwszej kolejności rażenia.

W zwalczaniu systemów rozpoznawczych i rozpoznawczo-uderzeniowych ważne znaczenie ma kompleksowe użycie środków ogniowego rażenia i radioelektronicznego obezwładnienia. Ich skoordynowane użycie zapewnia skuteczne oddziaływanie na wrażliwe i słabe miejsca, systemów precyzyjnego rażenia.

Przy wyborze sposobów ogniowego niszczenia wspomnianych systemów należałoby kierować się następującymi wymaganiami:

1. Każdy z zastosowanych sposobów powinien uwzględniać kompleksowe użycie różnorodnych sił i środków /wojsk rakietowych i artylerii, lotnictwa frontowego i lotnictwa wojsk lądowych, wojsk obrony przeciwlotniczej, sił i środków WRE, maskowania itp./.

2. Sposoby ogniowego niszczenia /obezwładnienia/ poszczególnych systemów i urządzeń broni precyzyjnej nieprzyjaciela zależne będą od stopnia wykrycia obiektów, ilości gotowych do użycia sił i środków oraz ich możliwości, a przede wszystkim możliwości wykonania uderzenia bezzwłocznie po wykryciu obiektu. Przy wysokim stopniu wykrycia systemów precyzyjnego rażenia /w granicach 70-80%/ niszczenie ich może być realizowane scentralizowanie wykonaniem jednoczesnym zmasowanych lub grupowych uderzeń WRiA, lotnictwa frontowego, śmigłowców bojowych, niszczeniem celów powietrznych przez siły OPL /OPK/ oraz zdalnym minowaniem.

Wysiłek uderzeń wykonywanych rakietami taktycznymi, artylerią, lotnictwem wojsk lądowych oraz środkami walki radioelektronicznej kierować należy do niszczenia elementów broni precyzyjnej korpusów pierwszego rzutu przeciwnika, zwłaszcza tych, które działają na kierunkach głównych uderzeń.

Naziemne ośrodki kierowania systemami rozpoznawczo-uderzeniowymi, współrzędne których określone zostały z niezbędną dokładnością, celowo jest niszczyć uderzeniami rakiet operacyjno-taktycznych i taktycznych, ogniem artylerii rakietowej dalekiego zasięgu oraz ogniem dział artyleryjskich wielkiej mocy.

Do niszczenia oddalonych obiektów broni precyzyjnej, których współrzędne określane są za pomocą ośrodków rozpoznawczych nie gwarantujących wysokiej dokładności oraz do niszczenia samolotów rozpoznawczych i samolotów nosicieli środka precyzyjnego rażenia na lotniskach należy wykorzystywać lotnictwo i wojska /pododdziały/ działające w głębi ugrupowania nieprzyjaciela /OGM, oddziały wydzielone i rajdowe, grupy specjalne, desanty powietrzne, a na kierunku nadmorskim - morskie/.

Utworzenie w armii grupy rozpoznawczo-uderzeniowej i rozpoznawczo-ogniowej mogą stanowić skuteczny środek ogniowego niszczenia systemów rozpoznawczo-uderzeniowych. Ich skład organizacyjny i wyposażenie bojowe powinno zapewniać niszczenie elementów naziemnych systemów rozpoznawczo-uderzeniowych.

W walce z systemami rozpoznawczo-uderzeniowymi przeciwnika w czasie operacji, istotne znaczenie ma szybkość reakcji po ich wykryciu. Problem polega na tym, aby uprzedzać przeciwnika w wykonaniu uderzeń i niszczyć główne elementy poszczególnych systemów. We wszystkich przypadkach wymagane jest nie tylko kompleksowe wykorzystanie sił i środków do zwalczania systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, lecz zachowanie ciągłości i operatywności w dowodzeniu.

Coraz większego znaczenia nabiera również obrona przeciwlotnicza i radioelektroniczna zgrupowań wojsk i obiektów tyłowych. Stąd też przed tymi rodzajami wojsk stawia się szereg zwiększonych wymagań. Do nich odnieść należy możliwość niszczenia w locie środków powietrznych wchodzących w skład systemów precyzyjnego rażenia, rakiet balistycznych, lotniczych pocisków kierowanych o zwiększonej mocy oraz perspektywicznych lotniczych rakiet kierowanych. Zadanie niszczenia powietrznych ośrodków kierowania /punktów dowodzenia i samolotów rozpoznawczych i samolotów nosicieli precyzyjnych środków rażenia w powietrzu powinno być wykonywane przez lotnictwo myśliwskie i jednostki rakiet przeciwlotniczych wojsk działających w styczności z przeciwnikiem oraz w głębi jego ugrupowania/.

W walce z systemami rozpoznawczo-uderzeniowymi należy szeroko stosować działania wojsk, które przeniknęły w głąb operacyjnego ugrupowania przeciwnika /OGM, oddziały wydzielone i rajdowe, powietrzne i morskie desanty, grupy specjalne i rozpoznawcze wyposażone w środki niszczenia/. Mogą one niszczyć przede wszystkim naziemne ośrodki kierowania, środki ogniowe, samoloty rozpoznawcze i samoloty nosiciele środków precyzyjnego rażenia, posterunki sieci radionawigacyjnej, składy pocisków i bomb kie-

rowanych oraz inne obiekty. Oprócz bezpośredniego niszczenia, działające w głębi ugrupowania nieprzyjaciela stwarzają nieustanną groźbę dla poszczególnych obiektów i systemów, niekiedy wymuszając zmianę ich położenia.

Zniszczenie urządzeń naziemnych ośrodków kierowania systemami rozpoznawczo-uderzeniowymi praktycznie pozbawia przeciwnika możliwości odtworzenia ich zdolności bojowej w okresie przegrupowania i manewru.

Do niszczenia /radioelektronicznego obezwładniania/ systemów broni precyzyjnej i innych ważnych obiektów w toku uderzenia na obiekty pierwszej kolejności rażenia wykorzystuje się:

1. Podczas zaskakującego uderzenia przeciwnika - specjalnie przygotowane i utrzymywane w gotowości bojowej siły /środki dyżurne/, a następnie kolejno rozwijane siły i środki, wyznaczone w planie uderzenia /uderzenie odwetowe na sygnał/.

2. W toku armijnej operacji zaczepnej w celu udaremnienia agresji - wszystkimi zaplanowanymi siłami i środkami /uderzenie w zaplanowanym czasie/.

Wszystkie siły i środki użyte do uderzenia na obiekty pierwszej kolejności rażenia powinny być utrzymywane w wysokiej gotowości bojowej pozwalającej na wykonanie zadań nawet w okresie operacyjnego rozwinięcia.

Naziemne ośrodki kierowania systemami, współrzędne których określone zostały z niezbędną dokładnością, celowo niszczyć uderzeniami rakiet operacyjno-taktycznych i taktycznych, ogniem artylerii rakietowej dalekiego zasięgu oraz ogniem dział artylerii o zwiększonym zasięgu.

Obliczenia wykazują, że do zniszczenia jednego ośrodka kierowania dowolnego systemu potrzebne są 3-4 rakiety operacyjno-taktyczne lub salwa 1-2 baterii artylerii rakietowej /jeśli ośrodek kierowania znajduje się w jej zasięgu/. W pierwszym starcie należy wykorzystać możliwie maksymalną ilość rakiet operacyjno-taktycznych i taktycznych posiadających możliwości pokonania obrony przeciwrakietowej, np. rakiety typu "OKA", "TOCZKA".

Do niszczenia oddalonych obiektów systemów precyzyjnego rażenia i ich ruchomych ośrodków kierowania, których współrzędne określono przy pomocy środków rozpoznawczych nie gwarantujących wysokiej dokładności oraz do niszczenia samolotów rozpoznawczych i samolotów - nosicieli środka precyzyjnego rażenia na lotniskach, należy wykorzystać lotnictwo i wojska /pododdziały/ działające w głębi ugrupowania przeciwnika.

Na przykład, do zniszczenia ośrodka dowodzenia PLSS i plutonu ogniowego "Pershing-2" wystarczy użyć cztery samoloty bombowe lotnictwa fron-

towego /wyposażone w KAB-500L/ lub 6-8 samolotów SU-22M4 z rakietami kierowanymi CH-29L, natomiast do zniszczenia ośrodka kierowania "Assault Breaker" - cztery samoloty SU-22M4, a punkty kierowania zestawu dywizyjnego - 2-4 samoloty SU-22M4 z tymi samymi rakietami.

Z chwilą utworzenia armii grup rozpoznawczo-uderzeniowych /GRU i GRO/ one będą stanowić najbardziej skuteczne środki do ogniowego niszczenia systemów rozpoznawczo-uderzeniowych. Ich skład pozwoli na zniszczenie, praktycznie w czasie rzeczywistym, dowolnego elementu naziemnego omówionych tu systemów rozmieszczonych w odległości do 300 km przez GRU frontu i do 200 km przez GRU armii.

W przypadku udziału sił armii w operacji powietrznej /przeciwpowietrznej/ prowadzonej na TDW, jak również podczas przełamywania obrony, główny wysiłek w zakresie ogniowego niszczenia systemów rozpoznawczo-uderzeniowych należy skupić w pierwszym zmasowanym uderzeniu. Przy czym należy w pierwszej kolejności niszczyć ośrodki kierowania, samoloty rozpoznawcze na lotniskach i w powietrzu, składy pocisków i inne obiekty.

Prawdopodobnie nieprzyjaciel podejmnie zdecydowane kroki, ażeby w możliwie krótkim czasie odtworzyć zdolność bojową najważniejszych dla niego systemów ogniowego rażenia, zwłaszcza rozpoznawczo-uderzeniowych. Stąd wynikają dwa wnioski, mające istotne praktyczne znaczenie:

po pierwsze - podczas organizacji ogniowego porażenia należy zawczasu przewidywać, w określonym czasie, wykonanie kolejnych uderzeń na systemy rozpoznawczo-uderzeniowe przeciwnika, w celu uniemożliwienia odtworzenia ich zdolności bojowej;

po drugie - okresowa niezdolność bojowa systemów przeciwnika powinna być maksymalnie wykorzystana do wykonania określonych zadań operacyjnych, np. do przemarszu i wprowadzenia do bitwy wojsk /w tej liczbie drugich rzutów i odwodów/, wysadzenie powietrznych i morskich desantów, przerzutu i przegrupowania wojsk itp.

W walce z systemami rozpoznawczo-uderzeniowymi nieprzyjaciela w toku operacji, istotne znaczenie ma szybkość reakcji po ich wykryciu. Zagadnienie polega na tym, żeby wyprzedzić środki rażenia wspomnianych systemów w wykonywaniu uderzeń i niszczyć ich główne elementy. Dlatego do ogniowego niszczenia systemów w operacjach zaczepnych i obronnych należy w pierwszej kolejności wykorzystywać szybko działające systemy i środki.

W ten sposób ogniowe porażenia systemów broni precyzyjnej nieprzyjaciela, w początkowym okresie wojny i w każdej kolejnej operacji, realizuje się poprzez scentralizowane użycie sił i środków armii, a w toku operacji z zasady, drogą samodzielnego i natychmiastowego niszczenia

/obezwładniania/ wykrytych obiektów przez każdy szczebel dowodzenia. We wszystkich przypadkach wymagane jest nie tylko racjonalne wykorzystywanie różnorodnych klasycznych środków ogniowego porażenia, ale i kompleksowe wykorzystanie w jednolitym systemie środków rozpoznania i kierowania.

W walce z systemami broni precyzyjnej coraz większego znaczenia nabiera obrona przeciwlotnicza zgrupowań i obiektów tyłowych. Obecnie przed OPL stawia się szereg zwiększonych i nowych wymagań. Do tych wymagań należy odnieść możliwości niszczenia w locie środków powietrznych wchodzących w skład systemów precyzyjnego rażenia, działających w znacznej odległości od linii frontu oraz rakiet balistycznych i skrzydlatych lotniczych pocisków kierowanych o zwiększonej mocy, w tej liczbie i tych, które wyposażone są w systemy pokonywania obrony przeciwrakietowej /typu "Pershing-2"/ i perspektywicznych lotniczych rakiet kierowanych /typu NRASM/. Zadanie niszczenia powietrznych ośrodków kierowania /punktów dowodzenia i samolotów rozpoznawczych zestawów oraz samolotów-nosicieli precyzyjnych środków rażenia w powietrzu/ powinno być wykonywane przez lotnictwo myśliwskie i jednostki rakiet przeciwlotniczych wojsk działających w styczności w głębi ugrupowania nieprzyjaciela.

Do zniszczenia jednego samolotu rozpoznawczego TR-1, OV-1b lub C-18 potrzeba 2-4 samolotów myśliwskich typu MIG-23 MLD z kierowanymi pociskami "powietrze-powietrze". Przy naliczaniu potrzeb lotnictwa do niszczenia w powietrzu samolotów, wchodzących w skład systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, należy uwzględnić to, że potrzeby te mogą być znacznie większe /w porównaniu do podanych wyżej ilości/, ponieważ trzeba będzie użyć dodatkowo pewną liczbę samolotów do zwalczania samolotów myśliwskich osłaniających i zniszczenia /obezwładnienia radioelektronicznego/ środków obrony powietrznej w korytarzu przelotu i w rejonach dyżurowania lotnictwa przeciwnika. Dlatego do bezpośredniego zniszczenia dyżurnej zmiany samolotów TR-1 systemu PLSS prawdopodobnie trzeba będzie użyć 6-12 myśliwców MIG-23 MLD. W tym samym czasie do zniszczenia samolotów myśliwskich osłaniających system PLSS wymagane będzie użycie jeszcze 12-24 samolotów typu MIG-23 MLD, a ponadto do zniszczenia 2-3 baterii "Patriot" w rejonie patrolowania TR-1 trzeba będzie użyć do dywizjonu rakiet taktycznych /lub 3-4 kluczy lotnictwa myśliwsko-bombowego/. Oprócz tego, w celu zabezpieczenia działań lotnictwa użytego do zniszczenia samolotów TR-1, trzeba użyć 1-2 kluczy śmigłowców walki radioelektronicznej typu MI-8PP i do dwóch samolotów walki radioelektronicznej.

W bliskiej perspektywie do ogniowego rażenia elementów systemów roz-

poznawczo-uderzeniowych przeciwnika - silnie osłanianych systemem obrony powietrznej i obrony przeciwrakietowej oraz obiektów, w stosunku do których niezbędne będzie bezpośrednie rozpoznanie - stosowane będą zdalnie sterowane aparaty latające typu uderzeniowego.

Jeśli zaś idzie o rakiety przeciwlotnicze, to mogą one skutecznie niszczyć tylko samoloty rozpoznawcze typu OV-10 "Mohawk". Możliwości natomiast tych środków w zakresie niszczenia samolotów typu TR-1, które prowadzą rozpoznanie z pułapu 21 km i w odległości 30-100 km od linii frontu, są bardzo ograniczone. Samoloty te mogą być niszczone tylko rakietami przeciwlotniczymi typu S-200, S-75 i częściowo - "KRUG M1".

Do czasu wprowadzenia do uzbrojenia wojsk środków przeciwlotniczych o wyższych właściwościach bojowych, w walce z powietrznymi elementami systemów rozpoznawczo-uderzeniowych nieprzyjaciela ważne znaczenie może mieć użycie środków, które charakteryzują się największym zasięgiem i rozmieszczonych w minimalnej odległości od linii frontu /np. S-200 w odległości 30-40 km/ oraz wykorzystywanie do niszczenia samolotów TR-1, podczas nabierania przez te samoloty wysokości, środków OPL wojsk działających w głębi ugrupowania przeciwnika.

Do niszczenia w locie rakiet o dużej dokładności rażenia niezbędne jest tworzenie ciągłego, wielowarstwowego, okrężnego pola radiolokacyjnego, terminowe i selektywne powiadamianie wojsk o ich położeniu w locie; organizacja i utrzymanie w stałej gotowości bojowej szybko działającego systemu powiadamiania, wskazywania celów i dowodzenia środkami OPL i obrony przeciwrakietowej; wcześniejsze tworzenie zgrupowania sił i środków OPL /obrony przeciwrakietowej/ z uwzględnieniem najbardziej prawdopodobnych kierunków uderzeń rakiet; organizacja okrężnej obrony przeciwlotniczej /przeciwrakietowej/, zdolnej do prowadzenia efektywnej walki z rakietami skrzydlatymi w locie do obiektów uderzenia /zgrupowań wojsk pierwszego rzutu/; niszczenie wszystkimi dostępnymi środkami rakiet skrzydlatych w locie, szczególnie środkami OPL dywizji pierwszego rzutu w momencie, kiedy jeszcze nie działają one w reżimie ostatniej korekcji toru lotu; określenie stref, w których niedopuszczalne jest niszczenie rakiety skrzydlatej w celu uniknięcia porażenia własnych /ważnych/ obiektów i zgrupowań wojsk; zakłócenia reżimu pracy; zakłócenia systemu kierowania /naprowadzania/ rakiety skrzydlatej i balistycznej różnymi sposobami /zniekształcenie radiolokacyjnego obrazu terenu, użycie środków radioelektronicznego zakłócenia i innych/, wykonywanie manewru wojskami /siłami/w celu wyprowadzenia ich spod uderzeń; tworzenie aerostatowych /balonowych/ zapór na prawdopodobnych kierunkach lotu rakiet skrzydlatych oraz inne.

Jednym z najbardziej złożonych problemów w walce z systemami broni precyzyjnej jest organizacja i realizacja ścisłego współdziałania wszystkich sił i środków podczas wykonywania tego zadania.

Walka bowiem z tymi środkami wymaga szczególnej precyzji współdziałania wszystkich sił i środków armii i frontu. Doświadczenia wojen lokalnych i ćwiczeń wykazują, jak nieprzewidziane mogą być rezultaty przy niewłaściwej organizacji współdziałania. Tak np. w wojnie arabsko-izraelskiej /październik 1973 r./ 60% strat śmigłowców armii egipskiej spowodowały własne środki obrony przeciwlotniczej. Przykład ten jeszcze raz potwierdza wniosek o tym, że zagadnienie organizacji współdziałania wojsk nabiera pierwszoplanowego znaczenia.

Polecenia:

1. Przedstawić jakie siły i środki można wykorzystać do aktywnego zwalczania systemów rozpoznawczo-uderzeniowych.
2. Omówić jakimi ustaleniami należy się kierować przy zwalczaniu systemów rozpoznawczo-uderzeniowych.
3. Przedstawić rolę i zadania wojsk, które przeniknęły w głąb ugrupowania i terytorium przeciwnika i mogą być skierowane do zwalczania systemów rozpoznawczo-uderzeniowych.
4. Scharakteryzować możliwości wojsk armii w zwalczaniu systemów rozpoznawczo-uderzeniowych.

3.4. Radioelektroniczne obezwładnianie systemów rozpoznawczych i rozpoznawczo-uderzeniowych[28]

Jak już nadmieniano wysiłek radioelektronicznego obezwładniania systemów rozpoznawczych i rozpoznawczo-uderzeniowych nieprzyjaciela skierować należy na zrywanie pracy środków rozpoznania radiowego i radiolokacyjnego, dowodzenia i naprowadzania instalowanych na samolotach, oraz w sterowanych zarówno z ziemi jak i z powietrza broni precyzyjnej, a także wykorzystywanych w naziemnych ośrodkach kierowania poszczególnych systemów.

W procesie obezwładniania radioelektronicznego obowiązywać powinna zasada bezzwłocznego zakłócenia urządzeń bezpośrednio po ich wykryciu. W wielu sytuacjach będzie to niezwykle

---

28/ Zagadnienie niniejsze zostało opracowane przez płk prof.dr.hab. Henryka Piekarskiego.

trudne, a często wręcz niemożliwe, ze względu na posiadanie niepełnych danych lub ich całkowity brak.

W wypadku posiadania wystarczających danych wymagane jest organizowanie selektywnego obezwładniania newralgicznych naziemnych elementów funkcjonujących systemów oraz pokładowych urządzeń samolotów spełniających zasadnicze zadania w procesie rozpoznawczo-uderzeniowym nieprzyjaciela.

W przypadku braku danych rozpoznawczych lub wówczas gdy dane o współrzędnych systemów i częstotliwościach roboczych środków radioelektronicznych systemów będą niepełne, nieodzowne jest stosowanie zmasowanych zakłóceń zaporowych - zarówno w stosunku do środków radiowych, radiolokacyjnych, radionawigacyjnych, jak i urządzeń wykorzystywanych do sterowania środkami dużej celności rażenia. Dla tych celów konieczne jest użycie znacznej liczby środków walki radioelektronicznej do stworzenia szczelnych barier radioelektronicznych zakłóceń zaporowych na kilku, umiejętnie wybranych rubieżach, stosownie do przewidywanego działania poszczególnych elementów systemów rozpoznania i rozpoznawczo-uderzeniowych nieprzyjaciela w strefie operacyjnej i taktycznej, jak również stosownie do planowanych zadań wojsk własnych w operacji.

Środki walki radioelektronicznej mogą być użyte do obezwładnienia obiektów systemów rozpoznawczo-uderzeniowych z chwilą ich wykrycia do czasu wykonania uderzenia ogniowego lub uderzenia przez wojska. Uwzględniać przy tym należy, że niektóre systemy rozpoznawczo-uderzeniowe, mają odpowiednią ochronę przed zakłóceniami. W obecnych warunkach problem użycia środków walki radioelektronicznej polega na kompleksowym i zsynchronizowanym wykorzystaniu różnych środków zakłóceń radioelektronicznych i obrony radioelektronicznej.

W szczególności, w walce z systemami rozpoznawczo-uderzeniowymi typu PLSS efektywne może być użycie nadajników imitujących zakłócenia w postaci sygnałów jakie wytwarzają rzeczywiste środki radioelektroniczne. Nadajniki tego rodzaju należy rozmieszczać w pewnej odległości od urządzeń radioelektronicznych, których pracę pozorują. Takie rozmieszczenie nadajników - imitatorów pozornych, doprowadzić może do tego, że sygnał zostanie przesunięty w czasie w stosunku do realnie pracującego urządzenia. Zjawisko to wywoła powstanie znacznego błędu w określeniu współrzędnych rzeczywistego źródła promieniowania, a tym samym obniży efektywność urządzeń wykonywanych przy wykorzystaniu systemu PLSS. Najtrud-

niejszym problemem w pracy PLSS i Assault Breaker jest zapewnienie im skutecznego funkcjonowania w warunkach nasycenia TDW dużą ilością środków radioelektronicznych. Słabość tę należy w pełni wykorzystać stosując odpowiednio siły i środki walki radioelektronicznej.

Oprócz tego "przesycenie" strefy działania systemu rozpoznawczo-uderzeniowego, zwłaszcza Assault Breaker może spowodować przejście stacji radiolokacyjnej Pave Mover na reżim o zwiększonej mocy. Pozwoli to z kolei szybciej wykryć system i zakłócić go przy wykorzystaniu stacji zakłóceń /np. SPN-30/. Wykorzystanie sił i środków WRE do zwalczania systemów rozpoznawczych i rozpoznawczo-uderzeniowych musi być ściśle zsynchronizowane z wykorzystaniem i działaniem innych sił i środków. Ponadto należy równocześnie zapewniać ochronę i obronę sił i środków walki radioelektronicznej przed oddziaływaniem środków niszczenia na przykład m.in. przed bezpilotowym samolotem - pociskiem YGGM-121A Pave Tiger.

Jak wykazują doświadczenia ćwiczeń i przeprowadzone badania realne obecne możliwości obezwładnienia systemów rozpoznawczych i rozpoznawczo-uderzeniowych są różne. Na przykład rozpatrując pod względem radioelektronicznym system Assault Breaker aktualnie posiadanym w wojskach sprzętem walki radioelektronicznej istnieje możliwość skutecznego obezwładniania samolotowej stacji radiolokacyjnej typu Pave Mover w zakresie 3 cm środkami zakłócającymi typu SPN-30 i SPO-8M. W wypadku jednak przejścia stacji radiolokacyjnej do pracy w zakresie 5 cm, jej zakłócenie jest obecnie niemożliwe.

Obezwładnianie zakłóceniami pozostałych środków i urządzeń radioelektronicznych systemu Assault Breaker jest obecnie trudne. W związku z powyższym, z uwagi na znaczenie tego systemu, prowadzone są prace nad doskonalszymi środkami walki radioelektronicznej do obezwładniania RLS Pave Mover we wszystkich, możliwych zakresach częstotliwości. Środki te odznaczać się będą większym stopniem mobilności, mniej skomplikowaną budową oraz możliwościami zautomatyzowanego rozpoznania i zakłócania wiązki głównej promieniowanej przez RLS. Przewiduje się, że środki przeznaczone do osłony strefowej dysponować będą odpowiednią mocą pozwalającą na zakłócanie po listkach bocznych. Zdolne będą imitować cele pozorne oraz realizować zakłócanie kanału korekty toru lotu. W walce z pociskami samosterującymi uwaga skupia się na opracowaniu technicznych środków rozpoznawczych sygnalizujących atak nieprzyjaciela oraz wielowariantowych elementów maskujących i odsterowujących /pułapek/ umożliwiających zdecydowane obniżenie efektywności wykorzystania środków samosterujących.

Obezwładnianie radioelektronicznych środków łączności naziemnych ośrodków dowodzenia i sterowania ze względu na parametry techniczne sprzętu i głębokości rozmieszczenia w ugrupowaniu wojsk przewiduje się realizować w drodze szerszego wykorzystania nadajników zakłócających jednorazowego użytku, przenoszonych w rejony celów przez lotnictwo oraz wojska rakietowe i artylerię w ładunkach kasetowych.

System PLSS w swojej części pasywnej jest niemożliwy do obezwładnienia radioelektronicznego. Zakłócanie może być jedynie realizowane w stosunku do samolotowych stacji radiolokacyjnych obserwacji bocznej, relacji łączności i kanałów radionawigacyjnych. Do zakłócania łączności systemu PLSS przewiduje się środki walki radioelektronicznej, które będą dysponowały większymi możliwościami zautomatyzowanego wykrywania namierzania i zakłócania. Analogicznie zostaną polepszone warunki techniczne w zakresie obezwładniania systemów radionawigacyjnych.

Reasumując jeszcze raz stwierdzić należy, że zwalczanie systemów rozpoznawczych i rozpoznawczo-uderzeniowych siłami i środkami walki radioelektronicznej powinno być kompleksowe. Wysiłek aktywnego obezwładniania radioelektronicznego powinien się skupiać na radiolokacyjnych systemach rozpoznania oraz relacjach łączności wykorzystywanych dla celów dowodzenia, sterowania i radionawigacji.

Obrona radioelektroniczna i bierna /maskowanie, pozorowanie, odsterowywanie itp./ powinna być realizowana w stosunku do wszystkich środków radioelektronicznych rozpoznania oraz do środków systemów pasywnych nieprzyjaciela, szczególnie tych, które odznaczają się dużą odpornością na zakłócenia radioelektroniczne.

Przedsięwzięcia w zakresie przeciwdziałania technicznym środkom rozpoznania nieprzyjaciela realizować należy przede wszystkim w systemach łączności /radiowej, radioliniowej, troposferycznej, satelitarnej itp./ oraz we wszystkich innych radioelektronicznych systemach szczebla taktycznego i operacyjnego. Skuteczne przeciwdziałanie technicznym środkom rozpoznania wymaga odpowiedniego przygotowania wojsk, przede wszystkim właściwego wyszkolenia załóg i obsług, składów osobowych oddziałów i poddziałów mających w wyposażeniu środki radioelektroniczne.

Wykonane przedsięwzięcia zarówno organizacyjne, jak i techniczne po-

winny zapewnić skrytość i ciągłość pracy środków i systemów radioelektronicznych. Do ważniejszych z nich możemy zaliczyć:

- eliminację cech demaskujących pracę i ułatwiających przeciwnikowi identyfikację środków, obiektów i systemów radioelektronicznych;
- wykorzystanie maskujących właściwości terenu przy rozmieszczaniu środków i urządzaniu obiektów i elementów systemów radioelektronicznych oraz zmniejszanie ich kontrastowości radiolokacyjnej, wszystkimi dostępnymi środkami;
- dokonywanie periodycznej zmiany dyslokacji środków radioelektronicznych oraz stosowanie nieregularnego manewru w przestrzeni - na ziemi, w powietrzu i w eterze;
- ograniczanie czasu pracy środków radioelektronicznych lub stosowanie w określonych sytuacjach całkowitego lub częściowego zakazu pracy, zwłaszcza pracy "na nadawanie" środkami łączności;
- dokonanie wymiany informacji w kanałach i relacjach łączności bez posługiwania się kryptonimami i sygnałami rozpoznawczymi oraz zmiejszanie objętości informacji tzn. przekazywanie bardzo krótkich informacji, co z kolei zapewnia krótki czas przebywania sygnałów w eterze;
- stosowanie różnorodnych metod i sposobów przydziału i zmiany częstotliwości roboczych dla środków radioelektronicznych oraz zmiany innych danych eksploatacyjnych;
- wykorzystanie w systemach łączności urządzeń tzw. szybkiej łączności i wszelkich urządzeń utajnionych oraz ścisłe przestrzeganie ustalonych zasad i przepisów dokonywania wymiany informacji;
- organizowanie fałszywej sytuacji radioelektronicznej, stosowanie różnych metod i sposobów dezinformacji i pozoracji /np. organizowanie pozornych obiektów radioelektronicznych, relacji łączności, włączanie do czynnych relacji pozornych korespondentów, dokonywanie pozornej i dezinformacyjnej wymiany informacji itp./.

Odrębną grupę przedsięwzięć stanowią przedsięwzięcia związane z przeciwdziałaniem technicznym środkom rozpoznania pola walki, wykorzystywanym głównie w systemach Assault Breaker, Sotas, Argus. Podstawowym środkiem rozpoznania w tych systemach jest panoramiczna, bądź dopplerowska stacja radiolokacyjna, której funkcjonowanie oparte jest na opromieniowaniu rozpoznawczych obiektów, a następnie analizie powracających sygnałów odbitych od tych obiektów. Przeciwdziałać temu rodzajowi rozpoznania można poprzez:

- unikanie bądź utrudnienie promieniowania obiektów przez stacje radiolokacyjne obserwacji pola walki;

- likwidację bądź zmniejszanie powierzchni odbijających sygnały radiolokacyjne;

- stosowanie zaburzeń w środowisku propagacji fal /sygnałów/ radiolokacyjnych;

- imitowanie pozornych obiektów.

W relacji tych przedsięwzięć muszą być zaangażowane wszystkie rodzaje wojsk i służb, a w szczególności:

- zgrupowania wojsk pancernych i zmechanizowanych w zakresie maskowania operacyjnego i bezpośredniego;

- wojska chemiczne w zakresie stosowania zaburzeń w środowisku propagacji fal radiolokacyjnych poprzez stosowanie specjalnych dymów i aerozoli zaburzających te środowisko oraz stosowanie specjalnych powłok antyradiolokacyjnych;

- wojska inżynieryjne do imitowania obiektów pozornych.

Skrupulatne przestrzeganie wszystkich przedsięwzięć z zakresu przeciwdziałania technicznym środkom rozpoznania przeciwnika w konsekwencji musi prowadzić do znacznego zmniejszenia stopnia wykrycia obiektu naszych wojsk i tym samym stopnia ich porażenia.

Polecenia:

1. Scharakteryzować aktywne sposoby radioelektronicznego obezwładnienia systemów rozpoznawczo-uderzeniowych.
2. Omówić sposoby przeciwdziałania technicznym środkom rozpoznania nieprzyjaciela.
3. Przedstawić w jaki sposób mogą być wykorzystane nadajniki jednorazowego użytku.

Rozdział IV

ORGANIZACJA WSPÓŁDZIAŁANIA

Ze względu na rangę i znaczenie współdziałania szczególna uwaga zostanie zwrócona na metodę pracy dowódcy i sztabu w zakresie współdziałania. Kolejność i metoda pracy dowódcy i sztabu armii będą uzależnione od: czasu, który można przeznaczyć na współdziałanie, sytuacji taktyczno-operacyjnej i położenia wojsk własnych. Jeżeli dowódca może wydzielić przynajmniej 1,5 - 2 godziny na współdziałanie, wówczas jego organizacja stanowi oddzielny etap pracy dowódcy i sztabu armii w zakresie przygotowania operacji.

Najodpowiedniejszym czasem organizowania współdziałania przez dowódcę armii będzie taki okres, w którym dowódcy podwładni otrzymali zadanie i wypracowali decyzje. W wypadku ograniczonego czasu dowódca organizuje współdziałanie równocześnie lub bezpośrednio po postawieniu zadań bojowych.

Stopień detalizacji rozpatrywanej problematyki podczas organizowania współdziałania w poważnej mierze zależy od czasu, którym dysponuje dowódca i sztab armii na przygotowanie danych do rozpatrzenia, uzgodnienia i omówienia z podwładnymi dowódcami.

Jeżeli dowódca armii organizuje współdziałanie bezpośrednio po postawieniu zadań bojowych, wówczas ogólnie uzgadnia sposoby ich wykonania, ze szczególną jednak dokładnością na okres wejścia armii do bitwy i wykonania zadania dnia przez dywizje pierwszego rzutu armii. Taka praktyka wymaga jednak od dowódcy dalszego doskonalenia współdziałania już w czasie wykonywania kolejnych zadań. W każdej jednak konkretnej sytuacji metoda organizacji współdziałania może być inna.

Współdziałanie wojsk w operacji zaczepnej armii organizuje się na całą głębokość operacji według zadań, kierunków, czasu, rubieży (rejonów) i sposobów wykonania zadań z użyciem i bez użycia broni jądrowej.

We wszystkich fragmentach współdziałania uzgadnia się sposoby zwalczania i niszczenia obiektów pierwszej kolejności, akcentując zwłaszcza sposób niszczenia systemów rozpoznawczo-uderzeniowych. Najbardziej szczegółowo organizuje się współdziałanie na głębokość zadania bliższego, zwłaszcza na pierwszą dobę operacji i czas wykonania pierwszego uderzenia jądrowego oraz wykonania zmasowanego uderzenia na obiekty pierwszej kolejności.

Podczas organizacji współdziałania między dywizjami pierwszego rzutu uzgadnia się: sposób wykonania wspólnych zadań, sposób i czas rozwinięcia w rejonach wyjściowych i przejście wojsk do natarcia; wykonanie zadań w jądrowym i ogniowym porażeniu nieprzyjaciela; udział w wykonaniu zmasowanego uderzenia ogniowego na obiekty pierwszej kolejności i zadania dotyczące zwalczania broni precyzyjnej; sposób prowadzenia wspólnych działań podczas przełamywania obrony, dojścia do boju (bitwy) spotkaniowego; rozwijania natarcia, w tym w warunkach nocnych, forsowania z marszu przeszkód wodnych i w wypadku niepowodzenia z przygotowaniem w ograniczonym czasie i z planowym przygotowaniem; sposób opanowywania dużych miast i działania w aglomeracjach miejskich rozbicie zgrupowań nieprzyjaciela zajmujących kolejne rubieże obronne lub wykonujących przeciwuderzenia; okrążenie i likwidacja okrążonych wojsk; ewentualne przejście częścią sił do obrony w toku natarcia.

Podczas organizacji współdziałania między wojskami pierwszego, drugiego rzutu i OGM uzgadnia się: sposób wykonywania wspólnych zadań; udział wojsk rakietowych i artylerii drugiego rzutu w jądrowym i ogniowym porażeniu, w tym w wykonaniu zmasowanego uderzenia ogniowego na obiekty pierwszej kolejności; działanie wojsk pierwszego rzutu w zabezpieczeniu rozwinięcia i wprowadzenia do bitwy drugiego rzutu oraz do działań OGM armii i ewentualnie frontu, w tym również ustalenie czasu zwolnienia dróg przegrupowania; wzmocnienie OPL przy wprowadzaniu do bitwy drugiego rzutu i do działań OGM; udział i sposoby działania wojsk inżynieryjnych i chemicznych oraz odwodów w zabezpieczeniu wejścia do bitwy drugiego rzutu i do działań OGM; sposoby prowadzenia wspólnych działań pierwszego i drugiego rzutu (OGM) podczas rozbicia odwodów nieprzyjaciela; sposób wykorzystania przez pierwszy rzut działań prowadzonych przez OGM w głębi obrony nieprzyjaciela; zmiana w podporządkowaniu środków wzmocnienia; wykonanie zadań zabezpieczenia operacyjnego i bojowego.

Podczas organizacji współdziałania między wojskami rakietowymi, artylerią i wojskami lotniczymi dokonuje się podziału obiektów do zniszcze-

nia i obezwładnienia; w tym obiektów pierwszej kolejności oraz uzgadnia się: czas i kolejność wykonania uderzeń jądrowych, rodzaje wybuchów; wykonanie zadań według poszczególnych okresów porażenia ogniowego; sposób porażenia przez wojska rakietowe i artylerię obiektów pierwszej kolejności i obiektów OPL nieprzyjaciela w celu zabezpieczenia przelotu lotnictwa do obiektów uderzeń; prowadzenie rozpoznania lotniczego na korzyść WRiA.

Podczas organizacji współdziałania między dywizjami i wojskami lotniczymi uzgadnia się: sposób wykorzystania limitu lotnictwa wydzielonego armii (dywizji) według zadań, obiektów i czasu działania; obiekty OPL rażone środkami armii i dywizji na korzyść działającego lotnictwa; zadania rozpoznania powietrznego i sposób przekazywania danych do sztabu armii i ewentualnie dywizji; sposób wywołania lotnictwa do wykonania zadań bojowych; sposób prowadzenia wspólnych działań lotnictwa frontowego i lotnictwa WL (armijnego); zadania i czas działania lotnictwa w zabezpieczeniu wysadzenia i prowadzenia działań bojowych przez desant powietrzny (morski) i przedsięwzięcia zabezpieczające bezpieczeństwo przelotu nad własnym ugrupowaniem, zwłaszcza WRiA, sposób prowadzenia WRE; sygnały i sposób wzajemnego rozpoznawania i wskazywania celów; lotniska nieprzyjaciela podlegające uchwyceniu w stanie niezniszczonym, zadania pierwszego i drugiego rzutu dla zapewniania swobody przegrupowania (manewru) rzutu naziemnego lotnictwa.

Podczas organizacji współdziałania wojsk OPL i wojsk lotniczych uzgadnia się: sposób wspólnych działań podczas odparcia, uderzeń nieprzyjaciela z powietrza; sposób rozpoznawania lotnictwa nieprzyjaciela i powiadamiania o nim; rubież wprowadzenia do walki lotnictwa myśliwskiego i wyjście jego z walki; sposób działania w strefie ognia przeciwlotniczego wojsk rakietowych i artylerii OPL; sposób wykonywania lotów własnego lotnictwa i śmigłowców w strefach ognia środków przeciwlotniczych i przedsięwzięcia zapewniające bezpieczeństwo tych lotów; sposób użycia środków WRE i przedsięwzięcia zapewniające bezpieczeństwo tych lotów; sposób użycia środków WRE i przedsięwzięcia w zakresie zapewnienia kompatybilności elektromagnetycznej środków OPL, lotnictwa i WRE; organizacja wojskami, siłami i środkami.

Podczas organizacji współdziałania między desantem powietrznym (morskim) z wojskami pierwszego (drugiego) rzutu, OGM, wojskami rakietowymi i artylerią, lotnictwem i wojskami OPL uzgadnia się: sposób osłony desantów w rejonach wyjściowych (rejonach ześrodkowania i załadowania),

podczas przelotu (przejścia morzem) do obiektu (rejonu) działania, lądowania i prowadzenia walki przez desant po wylądowaniu; zapewnienie bezpiecznego przelotu desantu nad własnymi wojskami; obiekty OPL nieprzyjaciela niszczone (obezwładniane) podczas przelotu (przejścia morzem), lądowania i działania desantu po wylądowaniu, zadania w tym zakresie WRiA, lotnictwa; sposób porażenia ogniowego i jądrowego nieprzyjaciela w rejonach lądowania i działania desantów; sposób wykonywania zadań przez desant w zakresie zwalczania broni precyzyjnych nieprzyjaciela; rubieże spotkania i sposób prowadzenia wspólnych działań z OGM i wojskami pierwszego rzutu; sposoby wykonywania zadań związanych z zabezpieczeniem operacyjnym i bojowym działań.

Organizując współdziałanie, w każdym wypadku szczegółowo uzgadnia się zagadnienia powiadamiania, rozpoznania, wskazywania celów, dowodzenia i organizacji łączności.

Metody organizacji współdziałania mogą być różne i zależne będą od czasu, miejsca i umiejętności organizatorskich dowódcy armii i jego sztabu Podczas organizacji współdziałania w ograniczonym czasie wszystkie problemy omawia osobiście dowódca i tylko od czasu do czasu może zasięgnąć opinii dowódców (szefów) uczestniczących we współdziałaniu w jaki sposób proponują wykonać dane zadanie. Dowódca armii może też wysłuchiwać meldunków poszczególnych dowódców (wykonawców) w jaki sposób zamierzają wykonać postawione im zadania i jak będą współdziałać z zainteresowanymi dowódcami uczestniczącymi w wykonaniu danego zadania. W takiej sytuacji dowódca armii podsumowuje i wprowadza swoją korektę lub zmiany w sposobach działania. Można również stosować metodę gry wojennej. Po prostu sposób wykonania poszczególnych zadań przegrywa się z zainteresowanymi. Przy takiej metodzie wyznacza się zwykle zespół rozgrywający stronę przeciwną. Jest to jednak metoda pracochłonna i wymaga odpowiedniego czasu.

Może być również stosowana metoda, w której dowódca armii podaje czas, cel działania lub konkretne zadanie i kolejno sam lub każe meldować wykonawcom sposób ich działania.

Współdziałanie może być organizowane na poszczególnych kierunkach w terenie lub przy wykorzystaniu tylko mapy, a najczęściej makiety terenu przyszłych działań. W każdej sytuacji współdziałanie nie może sprowadzić się do powtórzenia zadań.

Po zorganizowaniu współdziałania przez dowódcę armii, uczestniczący w nim dowódcy dywizji, dowódcy i szefowie rodzajów wojsk przenoszą ustalenia z armii na swój szczebel i swój rodzaj wojsk (służb), oraz organizują współdziałanie podległych im wojsk (służb).

W warunkach współczesnych szczególnie ważnym problemem jest zapewnienie ciągłości współdziałania w czasie prowadzenia operacji i w tym ogromna rola sztabu. Sztab nie tylko zapewnia zachowanie ciągłości współdziałania, lecz również w odpowiednim czasie przejawia inicjatywę przy wprowadzaniu zmian, korekt i nowych ustaleń odpowiednio do zmian w sytuacji lub nowych decyzji dowódcy.

Szczególnie ważnym zagadnieniem jest organizacja współdziałania z sąsiednią armią lub drugim rzutem (OGM) frontu jeżeli wchodzi do bitwy (działań) w pasie armii.

Do organizacji współdziałania z sąsiednią armią może być wysłany zastępca dowódcy armii lub inny odpowiedzialny oficer sztabu, który poinformuje sąsiada o zamiarze i sposobach działania armii oraz uzyska informację od sąsiada o podobnych zagadnieniach. Szczególnie dokładnie uzgadnia się współdziałanie z armią, z którą wspólnie wykonuje się okrążenie i likwidację okrążonyych wojsk nieprzyjaciela. Oprócz sposobów wspólnych działań ważne miejsce zajmują uzgodnienia dotyczące sygnałów współdziałania, wzajemnego informowania się oraz ustalenia rubieży spotkania współdziałających ze sobą wojsk.

Ogromnie odpowiedzialne zadanie w zakresie organizacji współdziałania, zachowania jego ciągłości, odtwarzania w wypadku naruszenia i doskonalenia w toku operacji spoczywa na sztabie armii.

Sztab armii przygotowuje bowiem dowódcy dokładne dane do organizacji współdziałania, zabezpiecza pod względem organizacyjnym, (np. mapy lub piaskownica), opracowuje w formie pisemnej plan współdziałania, przekazuje treść współdziałania zainteresowanym wykonawcom, organizuje kontrolę realizacji ustaleń dowódcy, sygnalizuje o konieczności wniesienia zmian i korekt do uprzednio zorganizowanego współdziałania, odtwarza współdziałanie, jeżeli zostało naruszone.

Podstawowym dokumentem, w którym precyzuje się wszystkie problemy współdziałania jest plan współdziałania lub tabela współdziałania. W planie współdziałania należy uwzględnić: cel i zadania, ich wykonanie i

sposoby działania elementów ugrupowania operacyjnego armii, sąsiadów i lotnictwa (na kierunku nadmorskim - marynarki wojennej) pod kątem zadań operacji, kierunków, rubieży, obiektów i czasu. Należy podkreślić, że nawet najlepiej zorganizowane współdziałanie nie może stanowić dla podwładnych "recepty" na sposób skutecznego działania w wyjątkowo bogatej scenerii współczesnego pola walki.

> Konkretne warunki i konkretna sytuacja wymaga od dowódców i sztabów podwładnych wyjątkowej inicjatywy i samodzielnego rozstrzygania wielu nowych problemów taktyczno-operacyjnych w myśl i zgodnie z zamiarem dowódcy armii.

Wzajemne zrozumienie i ciągłe uzgadnianie działań pomiędzy współdziałającymi dowódcami stanowi bardzo ważny element praktyczny w zachowaniu ciągłości współdziałania.

Polecenia:

1. Określić czas i sposób organizacji współdziałania przez dowódcę armii.
2. Omówić główne problemy rozpatrywane przez dowódcę armii podczas omawiania sposobów wykonania poszczególnych zadań w operacji zaczepnej.
3. Przedstawić główne zadania sztabu armii podczas organizacji współdziałania.

Rozdział V

WYBRANE PROBLEMY ZABEZPIECZENIA OPERACYJNEGO[29/]

5.1. Ogólne założenia zabezpieczenia operacyjnego

Zabezpieczenie operacyjne polega na organizowaniu i realizowaniu przedsięwzięć organizacyjnych i planistyczno-wykonawczych, mających na celu utrzymanie wojsk w wysokim stopniu zdolności bojowej, niedopuszczenie do niespodziewanego napadu uderzenia nieprzyjaciela, zmniejszenie skuteczności jego uderzeń na wojska, stworzenie im sprzyjających warunków zorganizowanego wejścia do bitwy w wymaganym czasie oraz prowadzenia operacji i osiągnięcia jej celu przy minimalnych stratach własnych.

Osiągnięcie celu zabezpieczenia operacyjnego operacji zaczepnej armii wymaga wszechstronnej znajomości charakteru i możliwości działania nieprzyjaciela, utrudnienia mu planowego wykorzystania sił i środków, wprowadzenia go w błąd co do celu i sposobu realizacji zamiaru operacji, stworzenia najbardziej sprzyjających warunków do zaskakującego i skutecznego działania oraz prowadzenia wysoko manewrowych działań bojowych, zachowania żywotności i zdolności bojowej wojsk, zapewnienia im korzystnych warunków do wykonania zadań w wyznaczonym czasie i przy jak najmniejszych stratach własnych.

W zabezpieczeniu operacyjnym należy uwzględniać specyfikę wchodzących w skład armii związków i oddziałów wojsk sojuszniczych.

Zabezpieczenie operacyjne wojsk armii o organizacji sojuszniczej realizują armie sojusznicze wspólnymi siłami. Warunkiem pomyślnego wykonania wszystkich przedsięwzięć jest dokładne przeanalizowanie zadań

29/ W rozdziale tym zostaną ujęte: ogólne założenia zabezpieczenia operacyjnego: rozpoznanie, OPBMR, WRE i maskowanie operacyjne oraz kontrwywiadowcze zabezpieczenie operacji. Zabezpieczenie inżynieryjne, chemiczne, topograficzne, hydrometeorologiczne, wg Regulaminu walki sił zbrojnych PRL, cz. I, s. 397-409.
Pojęcie "zabezpieczenie operacyjne" - wg Wojenno-encykłopediczeskij słowar, Moskwa 1986 r., s.513.

przez dowódców i sztaby wojsk sojuszniczych, ich znajomość sposobów prowadzenia wspólnych działań zarówno w okresie przygotowania, jak i prowadzenia operacji oraz wzajemne, ciągłe informowanie o sytuacji.

Przed każdym z elementów zabezpieczenia operacyjnego stawia się następujące wymagania: terminowość, ciągłość, ścisłe ukierunkowanie prowadzonych działań, aktywność i skrytość.

Podstawowymi rodzajami zabezpieczenia operacyjnego są: rozpoznanie, obrona przed bronią masowego rażenia (OPBMR), walka radioelektroniczna (WRE), maskowanie operacyjne, powszechna obrona przeciwlotnicza, zabezpieczenie inżynieryjne, chemiczne, topograficzno-geodezyjne, hydrometeorologiczne (meteorologiczne).

Szczególnym rodzajem zabezpieczenia operacyjnego jest kontrwywiadowcze zabezpieczenie operacji, w którym główną rolę odgrywają organy WSW armii.

Podstawą organizacji zabezpieczenia operacyjnego jest decyzja dowódcy armii, jego wytyczne oraz zarządzenie sztabu frontu.

Szczegółowe opracowanie i przekazanie wykonawcom zadań związanych z zabezpieczeniem operacyjnym operacji zaczepnej armii należy do obowiązków sztabu armii, dowódców i szefów rodzajów wojsk, którzy sporządzają odpowiednie plany i wydają zarządzenia wykonawcze.

Dokumenty związane z zabezpieczeniem operacyjnym opracowuje się pod bezpośrednim kierownictwem szefa sztabu armii. Sztab armii opracowuje właściwe plany i zapewnia ich realizację. Plany te dotyczą:

- rozpoznania;
- obrony przed bronią masowego rażenia;
- maskowania operacyjnego;
- powszechnej obrony przeciwlotniczej;
- walki radioelektronicznej;
- zabezpieczenia topograficzno-geodezyjnego i hydrometeorologicznego.

Plany zabezpieczenia inżynieryjnego i chemicznego opracowują odpowiednio szef wojsk inżynieryjnych i szef wojsk chemicznych.

Za opracowanie planu zabezpieczenia techniczno-specjalnego odpowiedzialny jest zastępca dowódcy armii do spraw technicznych, a zabezpieczenia tyłowego - zastępca dowódcy armii - kwatermistrz. Bardzo ważną czynnością dowódcy i sztabu armii będzie zabezpieczenie skrzydeł i sty-

ków z sąsiadami. Odpowiadać za nie będą dowódcy dywizji wyznaczeni przez dowódcę armii. Dowódcy WRiA nakazuje się zabezpieczyć skrzydło armii określoną liczbą artylerii, a szefowi wojsk inżynieryjnych - ewentualne minowanie właściwych rubieży. Sztab armii opracowując plan (sposób) zabezpieczenia skrzydeł i styków, przedsięwzięcia z tym związane uzgadnia w szczegółach z sąsiadami.

5.2. Rozpoznanie w operacji zaczepnej armii

> Rozpoznanie stanowi jeden z podstawowych rodzajów zabezpieczenia operacyjnego. Jest to zespół przedsięwzięć realizowanych przez dowódców wszystkich szczebli, sztaby i wojska w celu zdobycia wiadomości o nieprzyjacielu i terenie w pasie operacji armii, wiadomości te są niezbędne do przygotowania i pomyślnego prowadzenia operacji zaczepnej.

W operacji zaczepnej armii rozpoznanie organizuje się na całą jej głębokość, uwzględniając specyfikę dwuwariantowego przygotowania tej operacji. Główny wysiłek rozpoznania skupia się na: wykryciu we właściwym czasie struktury organizacyjnej i zgrupowań wojsk nieprzyjaciela, szczególnie rozmieszczenia środków napadu jądrowego, systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, stanowisk dowodzenia i kierowania; określeniu możliwych sposobów działania i przeciwdziałania przeciwnika na lądzie, w powietrzu i eterze.

Rozpoznanie prowadzą wszystkie rodzaje wojsk i lotnictwo. Rozpoznaniu stawia się takie podstawowe wymagania, jak: celowość, ciągłość, aktywność, terminowość i operatywność, skrytość, wiarygodność i dokładność współrzędnych rozpoznawczych obiektów (celów).[30/]
Dowódca armii określa cel i najważniejsze zadania rozpoznania, rejony i kierunki skupienia jego wysiłków oraz czas uzyskania najważniejszych (lub brakujących) informacji o nieprzyjacielu.

Głównym organizatorem rozpoznania jest szef sztabu armii. Sprawuje on kierownictwo nad całą działalnością rozpoznania, konkretyzuje cele i zadania, ustala kolejność zdobywania informacji, uściśla kierunki, rejony i obiekty, na których należy skupić główny wysiłek, wyznacza siły

---

30/ Regulamin walki wojsk lądowych sił zbrojnych PRL, cz. I (dywizja, pułk), Warszawa 1985 r., s. 372, pkt 590.

i środki do wykonania najważniejszych zadań, ustala odwód sił i środków rozpoznania oraz wskazuje sposoby uzyskiwania danych z rozpoznania od przełożonego, sąsiadów i sztabów wojsk współdziałających z armią. Ważnym przedsięwzięciem będzie ustalenie przez szefa sztabu sposobu wymiany informacji z rozpoznania w układzie sojuszniczym.

Bezpośrednim organizatorem jest szef oddziału rozpoznawczego armii i on ponosi odpowiedzialność za ciągłość i wiarygodność informacji.

Sztab armii organizuje rozpoznanie na rzecz wojsk wchodzących organizacyjnie w skład armii. Szczególnie dokładnie uzgadnia się (koordynuje) wysiłki, zadania, obiekty, czas i sposoby wykorzystania sił i środków rozpoznania. Dowódcy i szefowie rodzajów wojsk i służb organizują rozpoznanie zgodnie z zadaniami ustalonymi dla nich przez dowódcę i szefa sztabu armii w celu pomyślnego wykonania zadań bojowych przez podległe związki i oddziały.

Wszystkie rodzaje rozpoznania (naziemne, powietrzne i specjalne) są prowadzone według jednolitego planu.

W czasie planowania rozpoznania szczegółowego przedstawia się zadania i obiekty, ustala strefy odpowiedzialności, rozdziela się siły i środki na kierunki, zadania i obiekty; ustala się czas niezbędny na przygotowanie i prowadzenie rozpoznania, kolejność i terminy wykonania postawionych zadań, określa się sposób przekazywania danych rozpoznawczych i meldowanie ich dowódcy oraz innym zainteresowanym; uzgadnia się współdziałanie sił i środków rozpoznania, w tym w układzie sojuszniczym.

Podczas wchodzenia armii do bitwy po przegrupowaniu wojsk dużą odległość, sposób organizacji rozpoznania oraz użycie środków rozpoznania armii uzgadnia się ze sztabami armii i związków taktycznych wojsk sojuszniczych, które prowadzą bitwę graniczną lub rozwijają operację zaczepną.

Sztaby te będą również zasadniczym źródłem informacji o nieprzyjacielu i terenie wejścia armii do bitwy oraz prowadzeniu operacji. Szczególnie jednak ważnym zadaniem będzie rozpoznanie "wejścia" i "wejście" do działań sił i środków rozpoznania armii wprowadzonej do bitwy. W tym okresie zasadniczym zadaniem będzie uzgodnienie wspólnych działań sił i środków rozpoznania armii z siłami i środkami związków operacyjnych i taktycznych, w których pasie armia wchodzi do bitwy. Wprowadzenie armii do bitwy musi być poprzedzone "wejściem" do działań sił i środków rozpoznania armii i związków taktycznych. Dlatego też ogromne znaczenie ma organizacja współdziałania między organami rozpoznania armii a siłami i środkami rozpoznania już działającymi, zwykle wojsk sojuszniczych.

Z chwilą rozpoczęcia operacji wszystkie siły i środki rozpoznania występujące w armii i na szczeblu związków taktycznych, w tym rodzajów wojsk, prowadzą rozpoznanie z maksymalnym natężeniem.

W czasie prowadzenia operacji szczególnym zadaniem rozpoznania będzie ustalenie we właściwym czasie przygotowań nieprzyjaciela do wykonania natarcia jądrowego i potwierdzenie lub wykrycie nowych obiektów (celów), które powinny być zniszczone w pierwszym uderzeniu jądrowym, a w wojnie jądrowej - ustalenie obiektów do wykonania kolejnych uderzeń jądrowych. W tych warunkach wszystkie siły i środki rozpoznania powinny tak działać, aby tworzyć jednolity system zapewniający ciągły napływ informacji potrzebnych dowódcy i sztabowi armii do kierowania wojskami.

Polecenia:

1. Wymienić zasadnicze przedsięwzięcia organizacyjno-wykonawcze zapewniające właściwe i skuteczne zdobywanie informacji o nieprzyjacielu.
2. Scharakteryzować obiekty rozpoznania, które występują w pasie operacji zaczepnej armii.
3. Przedstawić cel i zadania rozpoznania w operacji zaczepnej armii.
4. Omówić rolę i zadania dowódcy armii oraz szefa sztabu w zakresie organizacji rozpoznania podczas wchodzenia armii do bitwy po przegrupowaniu wojsk na dużą odległość.

5.3. Obrona przed bronią masowego rażenia w operacji zaczepnej armii

Obrona przed bronią masowego rażenia stanowi zespół przedsięwzięć, które organizuje i realizuje dowódca, sztab oraz dowódcy i szefowie rodzajów wojsk i służb armii w celu maksymalnego osłabienia oddziaływania broni masowego rażenia (jądrowej, chemicznej i biologicznej) nieprzyjaciela na wojska i elementy ugrupowania tyłów, a także zachowania ich zdolności bojowej i zapewnienia pomyślnego wykonania zadań[31/].

31/ Rozwinięcie zasad OPBMR zawiera III rozdział "Instrukcji o obronie wojsk przed bronią masowego rażenia", Warszawa 1986 r.

Obrona przed bronią masowego rażenia obejmuje:

- wykrywanie przygotowań nieprzyjaciela do użycia broni masowego rażenia;
- rozśrodkowanie wojsk, obiektów tyłowych, lotnictwa oraz okresową zmianę zajmowanych rejonów;
- rozbudowę inżynieryjną rejonów i pozycji zajmowanych przez wojska, urządzenia tyłowe, lotniska i bazy oraz przygotowanie dróg manewru, dowozu i ewakuacji;
- wykorzystanie właściwości ochronnych i maskujących terenu;
- uprzedzenie o bezpośrednim zagrożeniu użyciem i o użyciu broni masowego rażenia przez nieprzyjaciela, własnych uderzeniach jądrowych oraz skażeniach;
- przedsięwzięcia przeciwepidemiczne (przeciwepizootyczne) i izolacyjno-ograniczające oraz sanitarnohigieniczne (weterynaryjne);
- ustalenie skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia;
- zapewnienie żołnierzom bezpieczeństwa i ochrony podczas działań w strefach skażeń, rejonach zniszczeń, pożarów i zatopień;
- likwidacja skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia.

Przedsięwzięcia OPBMR przygotowuje się w czasie pokoju, a ich wykonanie uwzględnia się w planach osiągania wyższych stanów gotowości bojowej.

W pełnym wymiarze przedsięwzięcia te organizuje się i wykonuje po osiągnięciu pełnej gotowości bojowej, podczas przygotowania i prowadzenia operacji zaczepnej armii zarówno z użyciem, jak i bez użycia broni masowego rażenia. Ich realizacja nie powinna ograniczać możliwości wykonywania zadań bojowych.

Dowódca armii odpowiada za zorganizowanie obrony wojsk i tyłów przed bronią masowego rażenia. Zawsze musi orientować się w prawdopodobnym zagrożeniu bronią masowego rażenia, znać stan przygotowania wojsk i tyłów do obrony przed nią oraz sytuację skażeń, zniszczeń, zatopień i pożarów w pasie operacji zaczepnej armii.

Do podstawowych zadań dowódcy podczas organizowania operacji należy:

- wskazanie elementów ugrupowania operacyjnego, na których zabezpieczeniu należy skupić główny wysiłek OPBMR;
- określenie czasu, sposobu i kolejności wykonywania zadań OPBMR;
- wydzielenie odpowiednich sił i środków;

- wyznaczenie odpowiedzialnych wykonawców;
- podanie sposobów kontroli wykonania zadań OPBMR.

Sztab armii planuje przedsięwzięcia OPBMR oraz organizuje i kontroluje ich wykonanie. Zadania te realizuje wspólnie z zastępcami dowódcy oraz dowódcami i szefami rodzajów wojsk i służb.
Ponadto sztab jest odpowiedzialny za:

- organizowanie rozpoznania przygotowań nieprzyjaciela do użycia broni masowego rażenia;
- organizowanie rozśrodkowania wojsk, tyłów i lotnictwa oraz okresowej zmiany zajmowanych rejonów;
- uprzedzenie wojsk o bezpośrednim zagrożeniu użyciem i użyciu broni masowego rażenia przez nieprzyjaciela i wojska własne oraz o prognozowanym zagrożeniu skażeniami;
- prognozowanie i ustalenie rzeczywistych skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia: strat w ludziach i zniszczeń sprzętu bojowego oraz rozmiarów i charakteru skażeń, zniszczeń, pożarów, i zatopień; ocenianie ich wpływu na zdolność bojową i warunki działania wojsk (obiektów);
- organizowanie rozpoznania rejonów porażenia bronią jądrową oraz stref skażeń, pożarów i zatopień;
- informowanie podległych wojsk i tyłów oraz sąsiadów o prognozowanej i rzeczywistej sytuacji zniszczeń, skażeń, pożarów i zatopień;
- organizowanie przekraczania przez wojska stref (rejonów) zniszczeń, skażeń, pożarów i zatopień oraz działań wojsk (obiektów) w tych strefach;
- prowadzenie ewidencji napromienienia ludzi;
- organizowanie rozpoznania i informowanie podległych wojsk o aktualnych i przewidywanych warunkach atmosferycznych i hydrologicznych;
- kierowanie likwidacją skutków uderzeń nieprzyjaciela bronią masowego rażenia, organizowanie oddziałów ratunkowo-ewakuacyjnych i ich działań w rejonie porażenia.

Plan OPBMR wojsk i tyłów armii opracowuje się na podstawie decyzji dowódcy, wytycznych szefa sztabu oraz zarządzenia sztabu nadrzędnego. W opracowaniu planu OPBMR biorą udział: organ polityczny, dowódcy i szefowie rodzajów wojsk i służb, zastępca dowódcy - kwatermistrz i zastępca dowódcy armii do spraw technicznych. Za bezpośrednie opracowanie planu OPBMR odpowiedzialni są: szef oddziału operacyjnego i szef wojsk chemicznych armii,

Na podstawie tego planu sztab armii wydaje zarządzenie o obronie wojsk i tyłów przed bronią masowego rażenia.

Szef wojsk chemicznych bezpośrednio organizuje wykonanie zadań zapewniających ochronę wojsk i tyłów przed skażeniami i promieniowaniem. Bierze udział we wszystkich pracach sztabu związanych z planowaniem i wykonywaniem zadań OPBMR w armii zarówno w okresie przygotowania, jak i prowadzenia operacji zaczepnej. Wyjątkowo ważnym przedsięwzięciem w OPBMR jest likwidacja skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia, obejmujące przedsięwzięcia organizowane przez dowództwo i sztab armii oraz realizowane przez wszystkie rodzaje wojsk i służb w celu jak najszybszego przywrócenia wojskom zdolności bojowej i stworzenia warunków do wykonania zadań bojowych, funkcjonowania tyłów, a także ratowania ludzi oraz udzielania pomocy rannym i chorym.

Do głównych przedsięwzięć związanych z likwidacją skutków użycia broni masowego rażenia w operacji zaczepnej armii należą:

- odtworzenie systemu dowodzenia;
- rozpoznanie rejonów porażenia;
- prace ratunkowe i ewakuacyjne;
- gaszenie (lokalizowanie) pożarów;
- oczyszczanie i odbudowa dróg marszu, manewru, dowozu i ewakuacji;
- kontrola napromienienia i stopnia skażenia;
- zabiegi sanitarne i specjalne wojsk;
- odkażanie, dezaktywacja i dezynfekcja terenu, dróg i urządzeń obronnych;
- specjalne przedsięwzięcia profilaktyczno-medyczne i weterynaryjne oraz izolacyjno-ograniczające (w ogniskach skażenia biologicznego)'.

Skutki użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia likwiduje się nie przerywając walki i operacji, odtwarzając jednocześnie dowodzenie i zdolność bojową wojsk oraz funkcjonowanie obiektów tyłowych. Po uderzeniu nieprzyjaciela sztab ustala związki (oddziały) zdolne do bezzwłocznego wykonywania zadań oraz wzmacnia lub zamienia związki (oddziały), które utraciły zdolność bojową. Przedsięwzięcia likwidacji skutków użycia broni masowego rażenia na podstawie wytycznych dowódcy organizuje bezpośrednio szef sztabu z udziałem zastępców dowódcy armii, dowódców i szefów rodzajów wojsk i służb.

Zakres i terminy realizacji poszczególnych przedsięwzięć określa się w zależności od rozmiarów użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia, stopnia zniszczeń i skażenia terenu, wielkości strat wojsk oraz ważności zadań wykonywanych przez związki taktyczne (oddziały).

Skutki użycia broni masowego rażenia związki taktyczne (oddziały i pododdziały) likwidują własnymi siłami.

Na ważniejszych kierunkach (rejonach) dowódca armii (dywizji) może przydzielić określone siły i środki do pomocy w likwidacji skutków broni masowego rażenia. W tym celu w okresie planowania operacji wydziela się siły i środki do oddziałów ratunkowo-ewakuacyjnych (ORE), określa on przewidywane rejony zbiórki, drogi marszu do nich oraz sygnały do zajęcia tych rejonów.

W skład ORE powinny wchodzić pododdziały piechoty, czołgów, rozpoznania skażeń, zabiegów specjalnych, saperów, ewakuacji medycznej oraz pododdziały służb technicznych (ewakuacji i remontu sprzętu).

Do czasu otrzymania rozkazu (sygnału) zajęcia rejonu zbiórki pododdziały te działają w składzie macierzystych jednostek.
Na dowódcę ORE wyznacza się najbardziej doświadczonego oficera ogólnowojskowego, któremu podlegają wszystkie wydzielone do akcji ratunkowej siły i środki. Akcją ratunkową w rejonie porażenia kieruje dowódca porażonego związku (oddziału), a w razie porażenia dowodzenia - dowódca ORE lub oficer ze sztabu nadrzędnego. Przyjmuje się, że sztab armii - wykorzystując różne źródła rozpoznania - może mieć (po 3-4 godzinach od początku pierwszego zmasowanego uderzenia jądrowego nieprzyjaciela) wiadomości dotyczące liczby, miejsca, czasu i rodzaju wybuchów jądrowych w pasie natarcia armii. Dane te umożliwiają przeprowadzenie wstępnego prognozowania sytuacji po uderzeniach jądrowych i powzięcie decyzji o likwidacji skutków uderzeń jądrowych oraz ewentualnych działaniach bojowych tych związków taktycznych i oddziałów armii, które zachowały zdolność bojową. Dopiero po 8-12 godzinach od początku pierwszego zmasowanego uderzenia jądrowego nieprzyjaciela sztab armii może dokonać głębokiej oceny sytuacji operacyjnej w stopniu pozwalającym na powzięcie decyzji co do dalszych działań wojsk armii.

Czynnością pierwszoplanową jest odtworzenie systemu dowodzenia, ponieważ warunkuje to odtworzenie gotowości bojowej obezwładnionego związku (oddziału).

W pierwszej kolejności należy dążyć do odtworzenia łączności dowodzenia z tymi elementami ugrupowania, które w danej sytuacji wykonują najważniejsze zadania. Zwykle będzie to brygada rakiet operacyjno-taktycznych i dywizjony rakiet taktycznych, pierwszy rzut operacyjny armii oraz odwody (drugi rzut) działające na głównym kierunku uderzenia.

W armii w wypadku zniszczenia stanowiska dowodzenia, dowodzenie przejmuje natychmiast zapasowe lub wysunięte stanowisko dowodzenia armii, a w razie zniszczenia obydwu - tyłowe stanowisko dowodzenia. Możliwe są i inne sposoby odtwarzania dowodzenia, na przykład przez pewien czas dowodzenie armią może odbywać się ze stanowiska dowodzenia dywizji.

Najszybciej dowodzenie można odtworzyć wprowadzając na miejsce obezwładnionego sztab zapasowy, znajdujący się w dyspozycji wyższego dowództwa, np. frontu.

Jeżeli szczebel nadrzędny nie dysponuje tego rodzaju sztabem, wówczas dowództwo armii może być odtworzone z ocalałych oficerów sztabu i szefostw rodzajów wojsk i służb, oficerów delegowanych ze Sztabu Generalnego oraz dowództw podległych armii.

Jednocześnie z odtwarzaniem dowództw odtwarza się naruszony system łączności. W tym celu wykorzystuje się odwód sił i środków łączności oraz dokonuje manewru ocalałymi środkami, przywracając przede wszystkim najważniejsze relacje łączności dowodzenia i współdziałania. Powszechnie stosuje się zestawienie połączeń okrężnych z wykorzystaniem ocalałych pomocniczych węzłów łączności.

Sposoby odtwarzania dowodzenia armią przewiduje się zawczasu, podejmując odpowiednie przygotowania.

Przedsięwzięcia ratunkowe, lecznicze i ewakuacyjne są wykonywane w celu udzielania, jak najskuteczniejszej pomocy poszkodowanym, zapobieżenia dalszym skutkom wybuchów jądrowych.

Do najważniejszych przedsięwzięć ratowniczo-ewakuacyjnych w operacji zaczepnej armii można zaliczyć:

- rozpoznanie rejonów porażenia;
- torowanie dróg i dojść do obiektów zawalonych, gaszenie pożarów;

- poszukiwanie porażonych ludzi, udzielenie pierwszej pomocy i ewakuacja do najbliższych punktów medycznych;
- ewakuacja uszkodzonego sprzętu technicznego i uzbrojenia.

> We wszystkich sytuacjach zadaniem priorytetowym jest ratowanie ludzi, a następnie sprzętu.

Prace ratunkowe, lecznicze i ewakuacyjne w rejonie porażenia powinny, bez oczekiwania na pomoc z zewnątrz, podejmować niezwłocznie ocalałe siły i środki obezwładnionego związku (oddziału), stosownie do aktualnej sytuacji bojowej i realnych możliwości. Natychmiastowa wzajemna pomoc najbliższych pododdziałów i skuteczna samopomoc mogą mieć niekiedy znaczenie decydujące.

W miarę uzyskiwania informacji o uderzeniach bronią jądrową w rejon (rejony) porażenia kieruje się wydzielone siły i środki poszczególnych szczebli i przystępuje do zorganizowanego prowadzenia akcji ratowniczej.

Kolejność prac, wielkość zaangażowanych sił i czas ich pracy zależą od wielu czynników, między innymi od realnej sytuacji operacyjnej.

Akcją ratowniczo-ewakuacyjną (prowadzoną w ramach likwidacji skutków uderzeń bronią masowego rażenia) w zależności od warunków, kierują dowódcy i sztaby oddziałów, związków taktycznych, a w wypadku zmasowanego uderzenia i silnego obezwładnienia całego związku taktycznego lub kilku związków taktycznych - dowódca armii.

Po wyjściu ze stref skażeń pewną część związków taktycznych i oddziałów armii trzeba poddać zabiegom specjalnym i sanitarnym. Przy skażeniu nieznacznie przekraczającym dopuszczalne normy związki taktyczne mogą przeprowadzić zabiegi we własnym zakresie, wykorzystując zestawy samochodowe i czołgowe do odkażania i dezaktywacji; instalacje specjalne plutonów chemicznych pz i pcz oraz kompanii chemicznej dywizji. W razie silnego skażenia znacznej liczby związków taktycznych (oddziałów) armia uruchamia odwód wojsk chemicznych, w skład którego wchodzą zasadnicze siły armijnej brygady chemicznej.

Zabiegi specjalne wojsk mogą być prowadzone w rejonach ich rozmieszczenia lub wyczekiwania, na drogach manewru z rejonów skażonych do zapasowych i w rejonach zapasowych.

Rejony zabiegów specjalnych osłania się systemem obrony przeciwlotniczej dywizji i armii od uderzeń lotnictwa nieprzyjaciela, ponieważ w czasie dokonywania zabiegów specjalnych oddziały i związki taktyczne są

szczególnie narażone na oddziaływanie z powietrza. Dlatego akcję zabiegów specjalnych prowadzi się częściami oddziałów nie większych niż batalion. Pozostałe jednostki zachowują zdolność ruchu i są gotowe do opuszczenia rejonów wyczekiwania w razie wykonania przez nieprzyjaciela uderzeń bronią masowego rażenia.

Bardzo istotnym przedsięwzięciem związanym z likwidacją skutków uderzeń broni masowego rażenia jest również uzupełnienie zniszczonych (skażonych) zapasów. Zniszczenie bowiem niektórych rodzajów zapasów może uniemożliwić wojskom przeprowadzenie manewru i skuteczne przeciwdziałanie na polu bitwy Dlatego bezwzględną zasadą powinno być utrzymanie - zwłaszcza na szczeblu armii - rezerwy środków materiałowych, które zaspokoją doraźne, pilne potrzeby.

Uzupełnienie środków materiałowych w celu odtworzenia zapasów wykonuje się stosownie do ogólnego zamiaru bitwy i odpowiednio do charakteru działań związku (oddziału), ważności zadania i kierunku działań.

Uzupełnienie środków materiałowych może odbywać się przez przekazanie wojskom określonych zapasów z rezerwy frontu wraz z transportem lub w ramach dowozu planowanego, z pominięciem zaopatrujących ogniw pośrednich. Na rozkaz przełożonego może być także stosowany manewr zapasami środków materiałowych wraz z transportem w układzie poziomym.

W wyniku uderzeń bronią masowego rażenia na wojska armii może również powstać potrzeba odtworzenia ugrupowania operacyjnego, systemu ognia i zapór oraz struktury organizacyjnej obezwładnionych związków taktycznych (oddziałów).

Odtworzenie ugrupowania operacyjnego w operacji zaczepnej armii będzie wyjątkowo trudne w wypadku zmasowanego, a jednocześnie skutecznego użycia broni masowego rażenia. W ugrupowaniu wojsk mogą wtedy powstać liczne luki, a poszczególne elementy ugrupowania operacyjnego utracą zdolność bojową całkowicie lub częściowo.

Podczas odtwarzania ugrupowania operacyjnego armii bierze się pod uwagę przede wszystkim te elementy ugrupowania, które w danym okresie operacji decydują o powodzeniu w bitwie.

W zależności od skutków uderzeń bronią masowego rażenia, odtworzenie ugrupowania operacyjnego odbywa się przez:

- przekazanie zadań zdolnym do ich wykonania innym elementom ugrupowania operacyjnego, na przykład zadania obezwładnionego odwodu przeciwpancernego armii może czasowo wykonywać oddział (pododdział) czołgów z dywizji drugiego rzutu lub odwodu armii;
- dokonanie przegrupowania sił i środków ze zmianą podporządkowania, na przykład wzmocnienie obezwładnionego związku siłami działającymi w składzie drugiego rzutu operacyjnego lub odwodu ogólnowojskowego armii;
- utworzenie - w miejsce obezwładnionego - nowego elementu ugrupowania operacyjnego, na przykład w miejsce drugiego rzutu operacyjnego armii może być zorganizowany odwód ogólnowojskowy z ocalałych jednostek.

Do czasu wyjścia z walki lub odtworzenia zdolności bojowej obezwładnionego związku (oddziału) dowódca armii może dokonać manewru ogniem lub sprzętem na zagrożony kierunek, przesunąć lub okresowo podporządkować podwładnemu swoje odwody, wzmocnić dodatkowymi siłami i środkami itp. Niekiedy, w zależności od sytuacji, może być powzięta decyzja o wcześniejszym wprowadzeniu do bitwy sił drugiego rzutu armii. Jednocześnie z odtwarzaniem ugrupowania operacyjnego podejmuje się przedsięwzięcia mające na celu odtworzenie naruszonego systemu ognia i zapór.

System ognia odtwarza się przez manewr ogniem i sprzętem. Należy dążyć do zapewnienia niezbędnego wsparcia ogniowego przede wszystkim wojskom działającym na głównych kierunkach. Najszybciej na tych kierunkach może skoncentrować wysiłek lotnictwo armii. Na kierunki zagrożone armia wysuwa również odwody przeciwpancerne.

W miarę odtwarzania zdolności bojowej poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego i podejmowania przez nie dalszych działań bojowych odtwarza się system ognia czołgów, broni piechoty itp. W razie potrzeby można dokonać zmiany podporządkowania armijnych jednostek artylerii w celu wzmocnienia (wsparcia ogniowego) związków taktycznych wykonujących główne zadania.

System zapór inżynieryjnych zniszczonych w wyniku uderzeń jądrowych odtwarza się równolegle z odtwarzaniem ugrupowania operacyjnego i systemu ognia, uwzględniając możliwości wojsk inżynieryjnych armii.

Główną uwagę zwraca się na odtworzenie zapór minowych najskuteczniej działających na przeciwnika przechodzącego do działań aktywnych. Podstawowym sposobem ustawiania zapór będzie minowanie manewrowe.

Oprócz zapór w pasie działania armii odtwarza się (odbudowuje) inne obiekty inżynieryjne, zwłaszcza punkty dowodzenia, stanowiska startowe, stanowiska ogniowe, zniszczone odcinki dróg, przeprawy itp.

Z likwidacją skutków uderzeń bronią masowego rażenia na wojska armii ściśle wiąże się odtworzenie struktury organizacyjnej obezwładnionego związku (oddziału) lub sformowanie oddziałów zbiorczych. Zakres tego przedsięwzięcia zależy od stopnia porażenia wojsk. W warunkach gdy większość elementów ugrupowania danego szczebla dowodzenia zachowa zdolność bojową, celowe jest pozostawienie dotychczasowej struktury organizacyjnej. Jeżeli zaś nie ma możliwości odtworzenia dotychczasowej struktury związku taktycznego lub oddziału tworzy się oddziały zbiorcze.

Polecenia:

1. Zdefiniować pojęcie "OPBMR wojsk i tyłów armii".
2. Wymienić przedsięwzięcia, które obejmuje OPBMR.
3. Scharakteryzować obowiązki dowódcy i sztabu armii w organizowaniu planowaniu i realizowaniu OPBMR.
4. Omówić główne założenia likwidacji użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia.

5.4. Organizacja i prowadzenie walki radioelektronicznej[32/]

Walka radioelektroniczna[33/] jest nieodłączną częścią składową procesu przygotowania i prowadzenia operacji. Podstawą do jej organizacji

---

32/ Opracował płk prof.dr hab. H.Piekarski.

33/ Szerokie ujęcie organizacji i prowadzenia walki radioelektronicznej w operacji zaczepnej armii opisano:
   a/ w podręczniku: "Założenia i zasady walki radioelektronicznej", ASG WP Nr TB Pf 742, rozdział 5.
   b/ w skrypcie nt.: "Batalion zakłóceń radiowych w działaniach bojowych", ASG WP, Nr TB 01643.
   c/ w skrypcie nt.: "Użycie sił i środków WRE w systemie osłony radioelektronicznej armii", ASG WP Nr TB Pf 1598.
   d/ w skrypcie nt.: "Organizacja i prowadzenie WRE w operacji zaczepnej armii", Nr TB Pf 585.

jest: decyzja dowódcy armii, wytyczne szefa sztabu i zarządzenie o walce radioelektronicznej sztabu frontu.

Obejmuje ona porażenie ogniowe (wyeliminowanie z działań) stanowisk dowodzenia i obiektów radioelektronicznych, obezwładnienie radioelektroniczne, obronę radioelektroniczną oraz przeciwdziałanie technicznym środkom rozpoznania.

Zasadniczym celem walki radioelektronicznej w operacji zaczepnej jest stworzenie warunków do efektywnego i skutecznego dowodzenia i użycia wojsk własnych, wykonania przez nie zadań oraz osiągnięcia celów operacji.

Cel ten osiąga się przez: zdecydowane i stałe dezorganizowanie dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki nieprzyjaciela; zapewnienie stabilnej pracy własnym systemom dowodzenia podczas oddziaływania nieprzyjaciela i wzajemnych zakłóceń oraz zmniejszenie możliwości technicznych środków rozpoznania nieprzyjaciela i efektywności użycia przez niego zestawów broni precyzyjnej i systemów rozpoznawczo-uderzeniowych.

Porażenie stanowisk dowodzenia i obiektów radioelektronicznych nieprzyjaciela w operacji wykonuje się siłami i środkami wojsk rakietowych i artylerii, wojsk lotniczych frontu, lotnictwa armijnego, desantów powietrznych i morskich, grup specjalnych, oddziałów wydzielonych, operacyjnej grupy manewrowej, a na kierunku nadmorskim - również siłami marynarki wojennej. Niszczenie samolotów, śmigłowców oraz bezzałogowych środków rozpoznania i wojny elektronicznej nieprzyjaciela prowadzi lotnictwo i wojska obrony przeciwlotniczej.

Obezwładnianie radioelektroniczne systemów dowodzenia wojskami i kierowanie środkami walki nieprzyjaciela realizuje się siłami i środkami armijnych i frontowych oddziałów i pododdziałów zakłóceń radiowych i radiolokacyjnych.

Armijny batalion zakłóceń radiowych obezwładnia zakłóceniami i dywersją łączność radiową KF i UKF operacyjno-taktycznego i taktycznego

szczebla dowodzenia nieprzyjaciela, w tym głównie dywizji, oddziałów i pododdziałów rakiet operacyjno-taktycznych i artylerii, jednostek lotnictwa i obrony powietrznej oraz pododdziałów wojny elektronicznej. Zakłócanie łącznością radiowej KF wykonuje z rejonów rozwinięcia wybieranych w odległości 5-15 km od linii styczności wojsk, a łączności radiowej UKF z rejonów rozwinięcia wybieranych w odległości 3-5 km od linii styczności wojsk.

Armijny batalion zakłóceń radiolokacyjnych obezwładnia zakłóceniami radioelektroniczne pokładowe urządzenia i systemy lotnictwa nieprzyjaciela, zapewniające łączność, dowodzenie, nawigację, rozpoznanie celów naziemnych oraz celne użycie pokładowego uzbrojenia. Obiektami osłanianymi przez pododdziały zakłóceń radiolokacyjnych są: główne zgrupowanie uderzeniowe armii; armijna brygada rakiet operacyjno-taktycznych; stanowiska dowodzenia, mosty i przeprawy - obiekty powierzchniowe lub punktowe oraz kontrastowe radiolokacyjne punkty orientacyjne, na najbardziej prawdopodobnym kierunku nalotu lotnictwa nieprzyjaciela.

Obronę radioelektroniczną i przeciwdziałanie technicznym środkom rozpoznania nieprzyjaciela oraz obniżenie efektywności użycia jego zestawów broni precyzyjnej i systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, realizują wszystkie armijne pododdziały, oddziały i związki taktyczne, wszystkich rodzajów wojsk, własnymi siłami i środkami.

Za całokształt prowadzenia walki radioelektronicznej jest odpowiedzialny dowódca armii.

W swojej decyzji określa on jej cele i zadania, siły i środki wydzielone do wykonania zadania, obiekty dowodzenia nieprzyjaciela, które należy zniszczyć w pierwszej kolejności i obezwładnić zakłóceniami, oraz zasadnicze przedsięwzięcia zapewniające stabilne dowodzenie własnymi wojskami i kierowanie środkami walki, a także przeciwdziałanie technicznym środkom rozpoznania, broniom precyzyjnym i systemom rozpoznawczo-uderzeniowym nieprzyjaciela.

Szef sztabu armii, który jest głównym organizatorem walki radioelektronicznej, zapewnia przygotowanie niezbędnych danych dowódcy do powzięcia decyzji, kieruje planowaniem walki radioelektronicznej i terminowym przekazaniem zadań do wojsk, a także organizuje współdziałanie podczas wykonywania zadań.

Za podział środków jądrowych i ogniowych przeznaczonych do rażenia stanowisk dowodzenia i obiektów radioelektronicznych nieprzyjaciela od-

powiada szef oddziału operacyjnego sztabu armii. Ustala on również drogi przegrupowania oraz rejony ześrodkowania i rozwinięcia dla oddziałów i pododdziałów zakłóceń radioelektronicznych. Ponadto wszystkie przedsięwzięcia walki radioelektronicznej ujmuje w opracowywanych dokumentach planistycznych i wykonawczych sztabu armii. Przed dowódcą i szefem sztabu armii za organizację i realizację przedsięwzięć walki radioelektronicznej odpowiada szef oddziału walki radioelektronicznej - szef walki radioelektronicznej armii. Spełnia on przewodnią rolę w planowaniu walki radioelektronicznej oraz odpowiada bezpośrednio za organizację i prowadzenie obezwładnienia radioelektronicznego, realizowanego w ścisłym powiązaniu z ogniowym porażeniem obiektów dowodzenia nieprzyjaciela i z działaniami wojsk armii. Koordynuje ponadto przedsięwzięcia obrony radioelektronicznej i przeciwdziałania technicznym środkom rozpoznania wykonywane przez wojska armii.

Opracowaną decyzję w zakresie walki radioelektronicznej przedstawia się w oddzielnym planie walki radioelektronicznej, którego treść opracowuje się na całą głębokość operacji, według zadań wojsk i wariantów ich działań. Plan ten należy do podstawowych dokumentów planu operacji. Opracowuje się go w formie graficznej na mapie i sporządza do niego część opisową - legendę. W toku operacji jego treść jest uzupełniana i uściślana stosownie do sytuacji oraz wytycznych dowódcy i szefa sztabu armii.

Zagadnienia walki radioelektronicznej znajdują ponadto odzwierciedlenie w części operacyjnej planu operacji oraz w planach pierwszego uderzenia jądrowego, porażenia ogniowego, użycia rodzajów wojsk, rozpoznania, maskowania operacyjnego, dowodzenia i łączności.

Zadania dla wojsk wynikające z planu walki radioelektronicznej przekazuje się w dyrektywach, rozkazach i zarządzeniach. Natomiast rezultaty wykonania przez wojska zadań walki radioelektronicznej przedstawia się w meldunkach zgodnie z ustaleniami przełożonych.

Realizując zadania walki radioelektronicznej z chwilą przejścia wojsk armii do operacji zaczepnej, dąży się do uzyskania wysokiego stopnia dezorganizacji dowodzenia wojskami nieprzyjaciela, szczególnie na głównym kierunku uderzenia. Osłania się również radioelektronicznie ugrupowanie wojsk pierwszego rzutu i stanowiska dowodzenia, przed rozpoznaniem i celnymi uderzeniami lotnictwa nieprzyjaciela. Oddziały i pododdziały walki radioelektronicznej zakłócają łączność dywizjonów rakiet operacyjno-taktycznych i taktycznych, artylerii, korpusu armijnego i dywizji pierwszego rzutu, sieci radiowe powiadamiania i współdziałania

wojsk lądowych oraz łączność dowodzenia lotnictwa nieprzyjaciela, kierowania samolotami w powietrzu i naprowadzania ich na cele naziemne, a także systemy radionawigacyjne i pokładowe urządzenia radiolokacyjne umożliwiające rozpoznanie, celne użycie uzbrojenia i loty na małych wysokościach. Szczególną uwagę zwraca się na zakłócanie pokładowych systemów radioelektronicznych nosicieli broni jądrowej, broni precyzyjnej i środków rażenia systemów rozpoznawczo-uderzeniowych. Dezorganizuje się także łączność dowodzenia jednostkami rakietowymi i lotnictwem taktycznym.

Stopień dezorganizacji dowodzenia wojskami nieprzyjaciela określa się posługując się trzema podstawowymi kryteriami, ustalając czy dowodzenie wojskami nieprzyjaciela zostało zerwane, naruszone lub utrudnione. Zerwanie dowodzenia następuje, gdy możliwości systemu dowodzenia nieprzyjaciela ulegną obniżeniu o 70-80%, w wyniku porażenia 50-70% stanowisk dowodzenia i obiektów radioelektronicznych oraz obezwładnienia radioelektronicznego 75% ocalałych obiektów i relacji łączności. Naruszenie dowodzenia następuje wówczas, gdy możliwości systemu dowodzenia nieprzyjaciela ulegną obniżeniu o 40-50%, w rezultacie porażenia 30-40% stanowisk dowodzenia i obiektów radioelektronicznych oraz obezwładnienia radioelektronicznego 50% ocalałych obiektów i relacji łączności. Utrudnienie dowodzenia następuje natomiast wówczas, gdy możliwości systemu dowodzenia wojskami nieprzyjaciela ulegną obniżeniu o 20-30% w wyniku porażenia 15-20% stanowisk dowodzenia i obiektów radioelektronicznych oraz obezwładnienia radioelektronicznego 30% ocalałych obiektów i relacji łączności[34/]. Aby uzyskać wymagane efekty w walce o dowodzenie wojskami kierowanie walką radioelektroniczną w operacji zaczepnej armii odbywa się w sposób scentralizowany z punktu dowodzenia WRE, będącego integralną częścią stanowiska dowodzenia armii. Zapewnia to terminowe przekazanie zadań wojskom, skryte przygotowanie sił i środków do prowadzenia walki, wykonanie manewru sprzętem i zakłóceniami, utrzymanie ciągłego współdziałania oraz kontrolę realizacji zadań.

Polecenia:

1. Przedstawić cel i zadania WRE w operacji zaczepnej armii.
2. Scharakteryzować obowiązki dowódcy i szefa sztabu armii w organizowaniu i prowadzeniu WRE.
3. Omówić sposoby realizacji zadań WRE w okresie przygotowania i prowadzenia operacji zaczepnej armii.

34/ Instrukcja Sztabu Generalnego WP "Zasady organizacji i prowadzenia walki radioelektronicznej przez siły zbrojne PRL" - Warszawa 1985r.

5.5. Kontrwywiadowcze zabezpieczenie operacji zaczepnej armii[35/]

W czasie przygotowywania i prowadzenia operacji i walki, najwyższą troską dowódców i oficerów sztabu było i pozostanie dążenie do zachowania w tajemnicy zamiaru (decyzji) dowódcy, wszelkich zabiegów i przedsięwzięć planistycznych oraz organizacyjno-wykonawczych. Równocześnie z przestrzeganiem zasad tajemnicy, podejmuje się niekiedy gigantyczny wysiłek, aby wprowadzić nieprzyjaciela w błąd i w ten sposób uzyskać zaskoczenie, zwielokrotniające ogólną przewagę nad przeciwnikiem i potęgujące siłę uderzenia.

Doświadczenia historyczne, w tym i powojenne konflikty lokalne dowodzą, że ujawnienie przez nieprzyjaciela zamiaru operacji lub walki prowadzi do niepowetowanych strat materialnych i moralnych. Stąd też na przestrzeni historii trwa bezwzględna walka kontrwywiadu z rozpoznaniem i wywiadem strony przeciwnej. Do walki tej włącza obecnie nieprzyjaciel najwybitniejszych naukowców, działania grup dywersyjno-rozpoznawczych i psychologiczne oddziaływanie oraz różnego rodzaju najbardziej nowoczesną elektroniczną technikę służącą rozpoznaniu. W tej sytuacji przed służbami kontrwywiadu stoją nowe, bardzo trudne i złożone oraz wyjątkowo odpowiedzialne zadania kontrwywiadowczego zabezpieczenia szerokiego wachlarza zabiegów i różnorodnych przedsięwzięć związanych z przygotowaniem i prowadzeniem operacji zaczepnej armii.

Specyfiką zagrożenia wywiadowczego na współczesnym polu walki będzie stosowanie na szeroką skalę środków technicznych, umożliwiających głęboką penetrację zagrożenia bojowego. Chodzi tu o takie aparaty i urządzenia, jak sztuczne satelity ziemi, specjalne typy samolotów wywiadowczych czy też namiarowe stacje radiowe wysokiej czułości. Z drugiej jednak strony człowiek i efekty jego pracy pozostają nadal niezastąpione. Stąd też tak duże znaczenie przywiązuje się do agentury i to nie tylko na szczeblach strategicznych, ale również operacyjnych. Przeciwnik w działaniach bojowych będzie dążył przede wszystkim do uzyskania danych na temat możliwości bojowych, składu i ugrupowania bojowego, wyposażenia, wykrycia słabych stron armii oraz zamiaru operacji.

Zagrożenie działalnością organów rozpoznania i dywersji przeciwnika wystąpi nie tylko w rejonie styczności wojsk, ale na całej głębokości ugrupowania armii, a ich zainteresowanie będzie się również skupiać na

---

35/ Niniejsze zagadnienie zostało opracowane przez płk. dr. Kazimierza Dudzińskiego (sierpień 1986 r.).

danych dotyczących uzupełnienia mobilizacyjnego, dróg przerzutu, czy też rozbudowy obiektów operacyjnego przygotowania terenu. Z drugiej zaś strony należy się liczyć z działalnością służb kontrwywiadowczych przeciwnika. Służby te będą dążyć wszelkimi metodami do wykrywania i likwidacji kanałów naszego wywiadu, do przeciwdziałania realizacji zadań rozpoznawczych i kontrwywiadowczych, jak również stosować będą na szeroką skalę dezinformację. Poza zagrożeniami wynikającymi z klasycznej działalności wywiadowczej oraz z faktu wprzęgnięcia do walki służb specjalnych, nowoczesnej techniki, a w szczególności elektroniki, nie mniejsze znaczenie należy przypisywać wszelkiego rodzaju działaniom dywersyjno-rozpoznawczym. Opierając się na doświadczeniach minionych wojen, można stwierdzić że rola wojsk specjalnego przeznaczenia stale wzrastała. W ewentualnej przyszłej wojnie zadaniem tych oddziałów będzie nie tylko rozpoznanie, ale również formowanie i dowodzenie oddziałami zbrojnego podziemia oraz prowadzenie dywersji i sabotażu. Ta szeroka działalność połączona z dobrym wyszkoleniem oraz nowoczesnym wyposażeniem grup specjalnego przeznaczenia może powodować duże zagrożenie dla wojsk armii. Zagrożenie to będzie dotyczyć nie tylko kluczowych obiektów, dowództw, ale w równym stopniu i obiektów tyłowego zabezpieczenia, które siłą rzeczy są słabiej chronione i mniej odporne na uderzenia (ataki) GDR nieprzyjaciela. Działania różnych grup specjalnych przeciwnika, w wielu wypadkach będą poprzedzać samo natarcie i mogą doprowadzić do rozpoznania całego ugrupowania operacyjnego armii, a także zakłócać tok przygotowań wojsk do operacji zaczepnej. Ich działalność będzie stanowić szczególne zagrożenie dla wojsk armii przede wszystkim ze względu na skryte, rozśrodkowane działanie, jak i wysokie wyszkolenie i zdolności bojowe żołnierzy tych jednostek.

Zagrożenie to potęgowane będzie działaniami pododdziałów "wojny psychologicznej", bowiem destrukcyjny wpływ na wojska armii powodować może istotne osłabienie woli walki, inspirować masowe dezercje i inne zdarzenia szkodliwe dla stanu moralno-politycznego i godzące w zdolność bojową wojsk armii.

Wobec wzrostu agresywności służb specjalnych nieprzyjaciela i przewidywanej ich roli w ewentualnej wojnie - w tym zwłaszcza na szczeblu armii - ważne zadanie do spełnienia mają organy kontrwywiadu wojskowego.

Na szczeblu armii zadania w tym zakresie realizuje zarząd WSW, jako organiczna komórka dowództwa i sztabu armii.

Operacja zaczepna armii na współczesnym polu walki jest działaniem szczególnie złożonym, dlatego też realizacja kontrwywiadowczego jej zabezpieczenia wymaga rozwiązania szeregu skomplikowanych zagadnień.

Istota działania wszystkich organów WSW armii, w tym głównie działu kontrwywiadowczego, sprowadza się do zabezpieczenia wojsk armii przed wrogą i przestępczą działalnością i to zarówno przed działaniami wroga zewnętrznego, jak również zabezpieczenia "wnętrza" wojsk armii.

Z powyższego wynika, iż przed organami kontrwywiadu wojskowego stoją bardzo ważne zadania dotyczące skutecznego przeciwdziałania ze strony potencjalnego przeciwnika oraz neutralizowania jego szpiegowskiej i dywersyjnej działalności w odniesieniu do wojsk armii.

Kontrwywiadowcze zabezpieczenie wojsk armii w czasie wojny ma więc głównie na celu zabezpieczenie ich zdolności bojowej przez:

- przeciwdziałanie, środkami kontrwywiadowczymi rozpoznaniu wojsk armii przez służby specjalne nieprzyjaciela. Realizacja tego podstawowego zadania oznacza operatywne wykrywanie oraz skuteczne likwidowanie agentury nieprzyjaciela usytuowanej w wojskach armii oraz w otoczeniu; przeciwdziałanie rozpoznaniu wywiadowczemu ze strony nieprzyjaciela obejmuje również zorganizowanie skutecznego systemu kontrwywiadowczej ochrony tajemnicy, zwłaszcza w sztabie armii w odniesieniu do planu operacji;
- zorganizowanie, środkami kontrwywiadowczymi oraz we współdziałaniu z dowództwem i aparatem partyjno-politycznym skutecznej ochrony wojsk armii przed destrukcyjnym oddziaływaniem ze strony służb i pododdziałów wojny psychologicznej nieprzyjaciela, jak również wrogiego podziemia politycznego;
- wykrywanie i zapobieganie w wojskach armii wrogiej i przestępczej działalności głównie charakteru politycznego, jak również skierowanych na wojska armii ze strony otoczenia cywilnego takich wrogich aktów jak: terroryzm, sabotaż, powstawanie nielegalnych związków;
- wykrywanie środkami kontrwywiadowczymi grup dywersyjno-rozpoznawczych nieprzyjaciela oraz współudział w ich likwidacji w pasie działania armii;
- zapobieganie zjawiskom i zdarzeniom obniżającym zdolność bojową wojsk armii, przejawom paniki, rozprężeniu dyscypliny, ładu i porządku w rejonach działań bojowych;
- ujawnienie i poszukiwanie na terenie zajętym przez wojska armii kadrowych pracowników wywiadu, kontrwywiadu, policji oraz ich agentury, zdrajców ojczyzny oraz innych osób interesujących organy kontrwywiadu, a także dokumentów związanych z działalnością tych osób i instytucji;
- realizację przedsięwzięć kontrwywiadowczych wynikających z objęcia przez wojsko administracji na zajętym terytorium nieprzyjaciela;

- prowadzenie poszukiwań utraconych w armii dokumentów i przedmiotów podlegających szczególnej ochronie;
- prowadzenie pracy kontrwywiadowczej w odniesieniu do jeńców wojennych.

Aby realizacja tych odpowiedzialnych i złożonych zadań mogła być skuteczna, działania organów kontrwywiadu armii muszą być ściśle zintegro-/wane z przedsięwzięciami podejmowanymi przez dowództwo, sztab, dowództwa i szefostwa rodzajów wojsk i służb.

Te szerokie, ważne i odpowiedzialne zadania będą uzupełniane decyzjami i zarządzeniami szefa WSW frontu, dowódcy armii oraz będą się wiązać w ramach współdziałania sojuszniczego z działalnością kontrwywiadów tych armii.

W celu skutecznej realizacji tych ważnych i złożonych zadań zarząd WSW armii powinien posiadać odpowiednią strukturę oraz siły i środki, tak na szczeblu armii, jak również podległych wydziałach WSW ZT.

Aby skutecznie, środkami kontrwywiadowczymi (i pozostałymi siłami WSW) armii przeciwdziałać wywiadowczemu i dywersyjnemu oddziaływaniu przeciwnika, nie może być on anonimowy dla stanu osobowego kontrwywiadu armii. Oficerowie kontrwywiadu, a zwłaszcza aparat kierowniczy zarządu WSW armii i wydziałów WSW ZT, stosownie do zakresu swoich zadań muszą wiedzieć w jakich strukturach działa przeciwnik, znać jego organizację, zasady działania, posiadane siły i środki i te wszystkie elementy, które mogą mieć znaczenie dla organizacji skutecznego przeciwdziałania z naszej strony.

Charakter warunków, w jakich będzie prowadzona walka z działalnością wywiadowczą i dywersyjno-rozpoznawczą przeciwnika w operacji zaczepnej armii wykazuje, że dla skutecznego przeciwdziałania tym poczynaniom niezbędny jest zwarty system przedsięwzięć wojskowych, politycznych, jak również kontrwywiadowczych, obejmujących wszystkie rodzaje wojsk i cały pas działań bojowych armii.

System ten powinien zapewnić jak najwcześniejsze ujawnienie zamiarów przeciwnika prowadzenia wywiadu agenturalnego i działalności dywersyjno-rozpoznawczej wobec wojsk armii, przeciwdziałanie przerzutowi na nasze tyły sił specjalnych, niedopuszczenie do przeniknięcia agentury wroga do wojsk (sztabów, jednostek, pododdziałów, tyłów), ich wykrycie i likwidację, jeśli wcześniej zostali tam ulokowani. Ponadto system

ten powinien zapewnić szczelność w zakresie ochrony tajemnicy wszystkich najważniejszych podejmowanych w armii przedsięwzięć.

Duże znaczenie w działalności kontrwywiadowczej będzie mieć odpowiednia praca profilaktyczna w decydujących okresach przygotowania i prowadzenia operacji zaczepnej armii. Niezmiernie istotną sprawą jest wyrobienie w wojskach armii wysokiej czujności wobec nieprzyjaciela, uświadomienie niebezpieczeństwa grożącego ze strony jego agentury i grup dywersyjno-rozpoznawczych. Stąd też koncentracja wysiłków kontrwywiadowczych zarządu WSW armii powinna nasilać się w okresie planowania operacji zaczepnej armii, organizacji współdziałania, doprowadzania zadań do wykonawców, wprowadzania zgrupowania uderzeniowego armii do bitwy, przełamywania obrony nieprzyjaciela, wprowadzania do bitwy drugich rzutów i do działań OGM, odpierania przeciwuderzeń nieprzyjaciela i przygotowywania kolejnej operacji w toku trwania pierwszej.

Do działań poszukiwawczych i likwidacyjnych wobec wrogiej agentury, oprócz przedsięwzięć kontrwywiadowczych będą wykorzystane siły prewencyjne z batalionu WSW. Specyfika tych działań będzie wymagać od żołnierzy tego pododdziału szczególnych umiejętności oraz odpowiedniego wyposażenia i uzbrojenia.

W systemie przeciwdziałania agenturze wroga duże znaczenie będą mieć również organizowane przez dowództwo przedsięwzięcia w zakresie bojowego zabezpieczenia działań, w tym przede wszystkim ochrona tajemnicy podejmowanych zasadniczych działań w operacji zaczepnej armii.

Skuteczność ochrony tajemnicy w operacji zaczepnej armii zależna jest od dwóch czynników:

- systemu ochrony tajemnicy zorganizowanego przez dowództwo armii;
- zastosowanych przedsięwzięć kontrwywiadowczych, zwłaszcza w ogniwach sztabowych, stanowisk dowodzenia i podstawowych środkach walki.

Istota tej ochrony sprowadza się do zorganizowania spójnego systemu, który skutecznie zabezpieczałby tajemnicę przed możliwością rozpoznania ze strony oddziałującego na wojska armii wywiadu przeciwnika.

Jednym z przedsięwzięć mających za zadanie zabezpieczenie wojsk, którego głównym celem jest ukrycie działań i dyslokacji wojsk przed każdym rodzajem wywiadu przeciwnika oraz wprowadzenie go w błąd odnośnie ugrupowania oraz zamiarów wojsk armii, jest maskowanie. Zgrywając maskowanie z pozorowanymi działaniami wojsk, z uwzględnieniem fałszywych obiektów można wprowadzić w błąd agenturę wroga co do faktycznej dyslokacji wojsk armii i planów ich wykorzystania. Armia w tym zakresie realizować będzie przedsięwzięcia w ramach planu wyższego szczebla. Organ kontrwywiadu w przedsięwzięciach tych będzie brał aktywny udział.

Inną metodą zachowania tajemnicy jest skryte dowodzenie wojskami, które w istotny sposób ogranicza możliwości agentury oraz wywiadu radioelektronicznego odnośnie zbierania danych wywiadowczych o wojskach armii.

Suma organizowanych przedsięwzięć kontrwywiadowczych powinna w systemie ciągłym dostarczać dowództwu informacji niezbędnych dla doskonalenia ochrony tajemnicy w stale zmieniających się warunkach operacji zaczepnej armii.

Szczególne znaczenie ma zabezpieczenie wojsk armii przed destrukcyjnym oddziaływaniem propagandy dywersyjnej przeciwnika.

Zadanie w tym zakresie, podobnie jak cała praca polityczna w wojskach armii należy do aparatu politycznego. Jest to jednak również - podobnie jak w okresie pokoju - zadanie kontrwywiadu wojskowego. Inny jest jednak zakres zadań kontrwywiadu. Zarząd WSW armii posiada znaczne możliwości udzielania pomocy aparatowi politycznemu. Możliwości te wynikają przede wszystkim z samych zasad pracy operacyjnej kontrwywiadu. Wykorzystując posiadane siły i środki pracy kontrwywiadowczej, organy WSW armii mogą i powinny:

- informować dowództwo armii i aparat partyjno-polityczny o posiadanych materiałach dotyczących ustalonych form, metod i sposobów oddziaływania na wojska armii organów dywersji ideologicznej przeciwnika, jak również o przejawach wrogiej działalności w otoczeniu, jeśli mogą one zagrażać wojskom armii;

- ujawniać i zbierać dane o skuteczności propagandy przeciwnika wśród wojsk armii oraz na bieżąco przekazywać je właściwym dowódcom i aparatowi partyjno-politycznemu;

- okazywać pomoc temu aparatowi w organizowaniu propagandy specjalnej wobec żołnierzy i ludności cywilnej przeciwnika - jeśli działania bojowe będą się toczyć na jego terytorium;

- wykrywać wśród agentury przeciwnika, jego jeńców wojennych, ludności cywilnej osoby oraz ujawniać znane kontrwywiadowi fakty, które mogą być wykorzystane przez organy polityczne do prowadzenia kontrpropagandy i współdziałać w jej prowadzeniu;

- wykrywać i środkami operacyjnymi w pasie operacji zaczepnej armii rozpoznawać różnego rodzaju organizacje i grupy prowadzące wrogą propagandę wobec wojsk armii.

Jak wynika z powyższego, zarząd WSW armii posiada znaczne możliwości w zakresie osłony wojsk armii przed destrukcyjnym oddziaływaniem propagandy dywersyjnej przeciwnika. W czasie operacji zaczepnej armii mogą jednak nie wystąpić wszystkie warunki do realizacji tych zadań. Będzie

to zależeć od ilości i jakości sił i środków, jakie przeciwnik będzie wykorzystywał, sposobu ich oddziaływania, aktywności, a nade wszystko od powodzenia w operacji zaczepnej. Nie bez wpływu na możliwości realizacji zadań pozostaną umiejętności organizacji pracy w tym zakresie przez cały aparat kontrwywiadowczy armii.

Dlatego też w każdej sytuacji zarząd WSW armii powinien wykorzystać posiadane siły i środki w celu szybkiego ujawnienia i zneutralizowania tych wszystkich zabiegów przeciwnika, które mogłyby mu ułatwić prowadzenie dywersji propagandowej wobec wojsk armii.

Przedsięwzięcia podejmowane przez zarząd WSW armii powinny być uzgadniane z zarządem politycznym armii w celu ich właściwej synchronizacji z zamierzeniami aparatu partyjno-politycznego.

Ścisłe współdziałanie w tym zakresie zarządu WSW z zarządem politycznym armii powinno zarazem umożliwić kadrze WSW bieżącą orientację w całości problematyki partyjno-politycznej w wojskach armii, w otoczeniu, jak również - w znacznym stopniu - sytuacji wśród wojsk przeciwnika. Może to pozytywnie wpływać również na stopień realizacji przez zarząd WSW innych zadań w kontrwywiadowczej ochronie wojsk armii.

Należy podkreślić, że zarząd WSW armii nie będzie w stanie samodzielnie wykonać tak złożonych i szerokich zadań kontrwywiadowczych bez właściwie zorganizowanego,realizowanego w sposób ciągły współdziałania zarówno wewnątrz armii,jak i na zewnątrz z właściwymi służbami specjalistycznymi.

wadzać przede wszystkim do składania przez szefa zarządu WSW meldunku dowódcy armii o wynikach realizacji podstawowych zadań kontrwywiadowczych, a głównie tych danych, które powinny być uwzględnione w decyzji dowódcy armii dotyczącej operacji zaczepnej, będą to zwłaszcza informacje uzyskane środkami pracy kontrwywiadowczej dotyczące ustalonych w wojskach armii negatywnych zjawisk charakteru politycznego, przestępczości i dyscypliny, stanu ochrony tajemnicy newralgicznych komórek i dokumentów, jak również stosunku żołnierzy oddziałów i sztabów do wykonania czekających ich zadań w operacji zaczepnej.

Szef zarządu WSW powinien również na bieżąco meldować dowódcy armii o ustalonych przez kontrwywiad faktach destrukcyjnego oddziaływania otoczenia cywilnego na stany osobowe armii, oceniać skuteczność tego oddzia-

ływania i przedstawiać propozycje przeciwdziałania tym negatywnym zjawiskom zwłaszcza w przypadku, gdy zachodzić będzie potrzeba wydzielania sił i środków dowództwa do wsparcia działań kontrwywiadowczych.

Zasadnicze znaczenie dla dowódcy armii mogą mieć informacje uzyskiwane przez kontrwywiad armii, dotyczące nieprzyjaciela a więc form i metod oddziaływania na wojska armii agentury wywiadowczej, grup dywersyjno-rozpoznawczych i pododdziałów wojny psychologicznej.

Ważne dla dowódcy armii mogą być również informacje, które zarząd WSW będzie uzyskiwał w trakcie realizacji zadań cenzury wojskowej, kontrwywiadowczego rozpoznawania jeńców wojennych, jak również uzyskane przez radiokontrwywiad WSW ze szczebla frontu.

Posiadając dobre rozpoznanie sytuacji w wojskach armii oraz istotne, na bieżąco uaktualniane dane o służbach specjalnych nieprzyjaciela,szef zarządu WSW armii i podległy mu aparat będą mogli brać udział w wypracowaniu planu dezinformacji przeciwnika i aktywnie uczestniczyć w jego realizacji.

Oczywiście, nie wszystkie te problemy szef zarządu WSW armii będzie uzgadniał bezpośrednio z dowódcą armii. W trybie roboczym szefowie odpowiednich komórek zarządu WSW, będą współdziałać z oddziałem operacyjnym i rozpoznawczym sztabu armii oraz z zarządem politycznym. Z oddziału operacyjnego sztabu armii zarząd WSW będzie mógł uzyskiwać na bieżąco dane o położeniu wojsk armii, terminach i kierunkach planowanego przegrupowania, zamiarach tworzenia specjalnych struktur wojskowych do wykonania ważnych zadań w operacji zaczepnej armii (OW, OGM) oraz szereg innych danych, które szef zarządu WSW powinien uwzględniać w realizacji zadań kontrwywiadowczych.

Współdziałanie z oddziałem rozpoznawczym sztabu armii będzie dotyczyć przede wszystkim wymiany informacji o nieprzyjacielu, wzajemnej weryfikacji danych o jego organach rozpoznania i wywiadu oddziałujących na wojska armii oraz podejmowania wspólnych przedsięwzięć w celu skutecznego likwidowania przeciwnika.

Szczególne znaczenie będzie mieć właściwe współdziałanie z zarządem politycznym armii. Problematyka tego współdziałania będzie dotyczyć sytuacji w wojskach armii, a zwłaszcza nastrojów stanów osobowych, podatności na dywersyjno-propagandowe oddziaływanie przeciwnika oraz podejmowania wspólnych przedsięwzięć w celu neutralizacji oddziaływania nieprzyjaciela i innych wrogich elementów.

Aby współdziałanie to było efektywne, nie może odbywać się tylko na szczeblu armii, ale musi być realizowane na niższych szczeblach dowodzenia, do pułku i samodzielnego batalionu włącznie, to jest tam, gdzie odpowiednie zadania kontrwywiadowcze realizują oficerowie KW.

Nie mniej ważne znaczenie będzie mieć współdziałanie zarządu WSW armii z terytorialnymi organami WSW oraz milicją obywatelską i służbą bezpieczeństwa. Treścią tego współdziałania będzie wymiana informacji o sytuacji w otoczeniu armii, o działalności i aktywizacji wrogich elementów, a także o funkcjonowaniu agentury przeciwnika, jego grup dywersyjno-rozpoznawczych i pododdziałów wojny psychologicznej. Zarząd WSW armii będzie planował i przeprowadzał z wymienionymi organami wspólne akcje zmierzające do ochrony wojsk przed wrogą i destrukcyjną działalnością, jak również w uzgodnieniu z nimi korzystał z możliwości kontrwywiadowczych tych organów do realizacji własnych zadań.

Podkreślenia wymaga również i to, że szef zarządu WSW armii, stosownie do przyjętych ustaleń, w strefie operacyjnej armii będzie realizował wobec znajdujących się tam terenowych organów WSW, milicji obywatelskiej i służby bezpieczeństwa funkcje kierownicze i koordynujące.

Problemy współdziałania zarządu WSW armii w układzie wewnętrznym i zewnętrznym,powinny być ujęte w planie kontrwywiadowczego zabezpieczenia operacji zaczepnej i stanowić ograniczoną część zadań, przewidzianych do wykonania przez szefa zarządu i cały jego aparat kontrwywiadowczy armii.

Polecenia:

1. Przedstawić możliwości zagrożenia wywiadowczego w operacji zaczepnej armii.
2. Wymienić sposoby kontrwywiadowczego zabezpieczenia wojsk armii w operacji zaczepnej.
3. Scharakteryzować kierunki współpracy zarządu WSW armii z pionem dowódczym, operacyjnym i aparatem partyjno-politycznym armii w zakresie kontrwywiadowczego zabezpieczenia operacji zaczepnej.

Rozdział VI

WYBRANE PROBLEMY PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII W WARUNKACH SZCZEGÓLNYCH

6.1. Właściwości operacji zaczepnej armii wynikające z prowadzenia jej na kierunku nadmorskim

Operację zaczepną na kierunku nadmorskim prowadzi się połączonym wysiłkiem wojsk armii, częścią lub głównymi siłami marynarki wojennej[36/], wojsk powietrznodesantowych, desantowych i desantowo-szturmowych we współdziałaniu z lotnictwem, a na obszarze własnego kraju z wojskami OPK. Wojska armii biorące udział w operacji zaczepnej prowadzonej wzdłuż wybrzeża morskiego mogą wykonywać następujące zadania: rozbicie zgrupowania wojsk lądowych nieprzyjaciela, opanowanie portów, baz morskich, cieśnin, wysp i półwyspów, obrona opanowanego wybrzeża, udział w zwalczaniu systemów rozpoznawczo-uderzeniowych.

Właściwości operacji zaczepnej armii prowadzonej na kierunku nadmorskim wynikają z:

- warunków terenowych i oparcia jednego ze skrzydeł armii o wybrzeże morskie;
- taktyki działania zarówno wojsk lądowych i lotnictwa, jak i marynarki wojennej;
- konieczności równoczesnego prowadzenia walki z siłami lądowymi nieprzyjaciela i siłami marynarki wojennej, zwłaszcza broniącymi portów i baz morskich oraz oddziałującymi na nadmorskie skrzydło armii, głównie lotnictwo bazujące na lotniskowcach;
- użycia taktycznych desantów morskich;
- konieczności ścisłego współdziałania z marynarką wojenną.

Duży wpływ na operację zaczepną prowadzoną wzdłuż wybrzeża morskiego będą miały przeszkody wodne. Są to przeważnie szerokie i głębokie dolne biegi rzek, najczęściej o mulistych dnach, z długimi, dochodzącymi

---

36/ Ze względu na koalicyjny charakter prowadzonych działań przez marynarkę wojenną PRL, w literaturze zamiast pojęcia "marynarka wojenna" używa się często zamiennie "flota".

do 60-80 km, lejkowatymi ujściami (estuariami) na wielu odcinkach nie żeglowne. Na terenie tym są ponadto dość liczne jeziora. Na kierunku nadmorskim występują zwykle obszary podmokłe oraz depresje, pocięte kanałami, rowami odwadniającymi i groblami. Rzecz charakterystyczna, że mimo tak gęstej sieci wodnej jest tu stosunkowo mało mostów, zwłaszcza na szerokich przeszkodach wodnych. Liczne urządzenia hydrotechniczne stwarzają możliwość zatapiania rozległych terenów. Dodatkową trudnością w rozwijaniu działań zaczepnych armii wzdłuż wybrzeża morskiego będą porty i bazy morskie. Trzeba również brać pod uwagę to, że na terenach nadmorskich występują bardzo często, głównie jesienią i wiosną mgły i obfite opady, co także nie będzie sprzyjać rozwijaniu działań zaczepnych.

Oceniając warunki terenowe kierunku nadmorskiego należy mieć na uwadze:

- poważne ograniczenia w wykonaniu manewru, zwłaszcza przez wojska pancerne oraz siły OGM i OW;
- łatwość prowadzenia przez nieprzyjaciela skutecznej obrony niewielkimi siłami oraz możliwość wykorzystania przez niego rubieży wodnych (rzek, kanałów, nasypów wzdłuż dróg i kanałów, a także licznych rejonów zabudowanych, miast i portów;
- możliwość zatapiania i zabagniania rozległych obszarów;
- konieczność zdobywania portów i baz morskich silnie bronionych od strony lądu i morza, co znacznie obniży tempo natarcia i zwiąże duże siły;
- trudności w pokonywaniu przeszkód wodnych przez czołgi (po dnie), oraz potrzebę zwiększania liczby środków przeprawowych;
- konieczność rozwijania natarcia i jednocześnie opanowania wysp i półwyspów.

Do specyficznych cech taktyczno-operacyjnego działania nieprzyjaciela na wybrzeżu morskim należy zaliczyć:

- uporczywe utrzymywanie i obronę ważnych kierunków i rejonów (wykorzystanie systemu obrony portów, miast i osiedli), z jednoczesnym wykonywaniem silnych kontrataków i przeciwuderzeń;
- kanalizowanie ruchu wojsk, dążenie do skupiania ugrupowania nacierającego, zwłaszcza przez zamykanie (nielicznych zresztą) przejść między jeziorami i na terenach podmokłych;
- ścisłe współdziałanie wojsk lądowych nieprzyjaciela z marynarką wojenną, która może oddziaływać na nacierające wojska siłami lotnictwa, ogniem oraz wysadzając desanty morskie i powietrzne o charakterze taktycznym, operacyjnym i dywersyjnym.

Przewidywać należy, że nieprzyjaciel będzie dążył do trwałego utrzymania portów, baz morskich i przybrzeżnych wysp, nawet gdy operacja rozwinie się w głąb jego terytorium. Będą one stanowiły na tyłach nacierających wojsk ogniska walki, z których nieprzyjaciel po przerzuceniu drogą morską lub powietrzną świeżych sił będzie mógł rozwinąć uderzenie na tyły armii.

Nieprzyjaciel może również wykorzystać grupy specjalne (grupy dywersyjne) pozostawiane na tyłach nacierających wojsk lub wysadzanie z morza.

Dowódca armii w decyzji dotyczącej operacji zaczepnej na kierunku nadmorskim, oprócz ogólnych zagadnień, określa: sposób wykonania uderzeń wspólnie z marynarką wojenną, działania wojsk podczas opanowywania wysp, półwyspów i cieśnin; cel, zadania i skład, oraz rejon i czas wysadzenia desantów; organizację blokady portów i baz morskich od strony morza i lądu, siły i środki do obrony przeciwdesantowej.

Współdziałanie wojsk armii i sił marynarki wojennej, które uczestniczą w operacji wzdłuż wybrzeża morskiego, organizuje dowódca armii.

Przy rozwijaniu operacji zaczepnej wzdłuż wybrzeża morskiego należy:

- ściśle współdziałać z marynarką wojenną, zwłaszcza w opanowywaniu portów, baz morskich, wysp i półwyspów;
- wysadzać taktyczne desanty morskie wspólnie z desantami powietrznymi;
- po sforsowaniu szerokich przeszkód wodnych, najczęściej w ich dolnym biegu, rozwijać natarcie w stronę morza wzdłuż brzegu zajętego przez nieprzyjaciela (zwijanie obrony)[37/];
- rozwijając zdecydowane działania zaczepne, zwłaszcza głównymi siłami, być w gotowości do użycia części swoich sił do blokowania i zdobywania baz i portów morskich oraz do obrony odcinków wybrzeża dogodnych do wysadzenia desantu morskiego;
- organizować skuteczną obronę przeciwdesantową;
- zachować ciągłość dowodzenia.

Podczas rozwijania operacji zaczepnej na kierunku nadmorskim trzeba również mieć na uwadze, że uderzenia jądrowe na nacierające wojska mogą być wykonane zarówno z lądu, jak i z morza. W przewidywaniu przejścia do dzia-

---

37/ Odsuwając uderzenie wojsk od wybrzeża w głąb lądu należy się liczyć z odsłonięciem nadmorskiego skrzydła, gdyż na własnych tyłach pozostawia się liczne punkty oporu nieprzyjaciela i dość poważne jego siły.

łań z użyciem broni jądrowej i wyborze obiektów uderzeń jądrowych należy pamiętać, że zniszczenie urządzeń hydrotechnicznych może narazić własne wojska na poważne niebezpieczeństwo. Zakończenie operacji zaczepnej armii wzdłuż wybrzeża morskiego może nastąpić w wyniku przejścia do obrony opanowanego wybrzeża morskiego - operacji przeciwdesantowej, z użyciem całości lub częścią sił armii.

Polecenia:

1. Przedstawić specyfikę kierunku nadmorskiego z punktu widzenia możliwości prowadzenia operacji zaczepnej.
2. Omówić specyfikę działania na kierunku nadmorskim.
3. Podać zagadnienia, które dowódca armii ujmuje w decyzji.

6.2. Zwalczanie środków napadu jądrowego nieprzyjaciela w czasie rozwijania operacji zaczepnej

Podczas operacji zaczepnej bez użycia broni jądrowej może wyniknąć problem w jaki sposób, czym i kiedy zwalczać środki rakietowo-jądrowe nieprzyjaciela, które w każdej chwili mogą być użyte[38/]. Zwalczanie środków jądrowych nieprzyjaciela, zwłaszcza w działaniach bez użycia broni jądrowej, jest bardzo ważne, może nawet stanowić jedno z podstawowych zadań stojących przed wojskami rozwijającymi operację zaczepną. Wykonanie tego zadania komplikuje się jednak, ponieważ związki taktyczne i armia nie zawsze mogą wydzielić tyle sił do zwalczania środków jądrowych, ile wymaga tego faktyczna sytuacja, zwłaszcza gdy się uwzględni artylerię atomową nieprzyjaciela. Poza tym środki przenoszenia broni jądrowej przeciwnika nie zawsze będą wykonywały uderzenia środkami konwencjonalnymi, co spowoduje trudności w wykryciu ich stanowisk startowych (ogniowych). Nie można jednak wykluczyć prowadzenia przez nie ognia środkami konwencjonalnymi. Dlatego jednym z warunków skutecznego zwalczania środków jądrowych nieprzyjaciela jest prowadzenie ciągłego ich rozpoznawania. Możliwość użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej w dowolnym czasie zmusza do posiadania aktualnych danych o ilości środków jądrowych, ich miejscu rozmieszczenia, gotowości itp. Może się również zdarzyć, że nawet po uzyskaniu informacji o możliwości użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej nacierający nie zdoła zniszczyć wszystkich środków jej przenoszenia własną bronią rakietowo-jądrową. W czasie roz-

---

38/ Rozwinięcie tego problemu można znaleźć w pracy habilitacyjnej gen.bryg.dr. hab. Czesława Dęgi, Warszawa 1974 r.

wiania operacji zaczepnej w warunkach konwencjonalnych powinna zatem obowiązywać zasada niszczenia środków jądrowych nieprzyjaciela bezpośrednio po ich wykryciu. Stąd też szczególną rolę odegra rozpoznanie.

Główny wysiłek rozpoznania należy skierować na wykrycie:

- składów broni jądrowej;
- środków napadu jądrowego, w tym przede wszystkim środków znajdujących się na szczeblu dywizji, korpusu i armii;
- warsztatów elaboracyjnych;
- punktów dowodzenia środkami napadu jądrowego;
- sił i środków walki radioelektronicznej.

Armijny system wykrywania broni rakietowo-jądrowej nieprzyjaciela powienien być bardzo ściśle związany z systemem rozpoznania frontu i sąsiednich armii.

> Wykryte środki napadu jądrowego, składy broni jądrowej, warsztaty elaborujące, a także punkty dowodzenia środkami napadu jądrowego powinny być niszczone bezpośrednio po wykryciu przede wszystkim siłami armii, a jeżeli armia nie ma możliwości - siłami frontu.

Siły przeznaczone do zwalczania środków jądrowych nieprzyjaciela mogą być różne, na przykład:

- siły i środki WRiA;
- grupy specjalne wysyłane przez dywizje pierwszego rzutu i armię;
- oddziały rajdowe i OGM;
- specjalnie wydzielone lotnictwo, w tym śmigłowce bojowe;
- taktyczny desant śmigłowcowy lub desant spadochronowy, a na kierunku nadmorskim - morski o niedużym składzie;
- środki walki radioelektronicznej skierowane przeciwko systemom dowodzenia i kierowania ogniem środków przenoszenia broni jądrowej.

Ponadto w razie włamania się pułków i dywizji w głąb ugrupowania nieprzyjaciela mogą one wyznaczyć specjalne pododdziały, zwłaszcza czołgów, do niszczenia środków napadu jądrowego nieprzyjaciela, pododdziały te będą działać na zasadzie oddziałów rajdowych.

Zadania bezpośredniego niszczenia taktycznych środków napadu jądrowego nieprzyjaciela należy stawiać artylerii, artylerii rakietowej i lotnictwu wsparcia, śmigłowcom bojowym oraz dywizjonom rakiet taktycznych, prowadzącym ogień ładunkami konwencjonalnymi. Zadania te najczęś-

ciej będą ściśle związane z innymi zadaniami ogniowymi wykonywanymi przez poszczególne siły i środki armii.

W sytuacji gdy brak jest do bezpośredniego niszczenia wykrytych środków jądrowych nieprzyjaciela, należy wyznaczyć odpowiednie środki, zwłaszcza rakietowo-jądrowe, które będą pozostawać w ciągłej gotowości do wykonania uderzenia, jeżeli tylko się okaże, że nieprzyjaciel przygotowuje użycie broni jądrowej. Ze względu na wysoce skomplikowany charakter niszczenia środków jądrowych nieprzyjaciela w czasie prowadzenia operacji bez użycia broni jądrowej oraz ograniczone siły, które mogą być do tego bezpośrednio zaangażowane, podział zadań co do czasu, zasięgu i sposobu działania musi być odpowiednio zaplanowany i uzgodniony między wszystkimi rodzajami wojsk biorących udział w operacji zaczepnej. Zwalczanie środków jądrowych nieprzyjaciela powinno się stać integralną częścią planu operacji prowadzonej bez użycia broni jądrowej.

Polecenia:

1. Omówić rolę i zadania rozpoznania oraz zwalczania środków jądrowych nieprzyjaciela w toku operacji zaczepnej armii.
2. Przedstawić możliwości armii w zwalczaniu środków jądrowych nieprzyjaciela.

6.3. Właściwości okresu przejściowego - od zagrożenia do obustronnego użycia broni jądrowej

Na pewno trudno ustalić sytuację, w której nastąpi przejście od działań konwencjonalnych do wojny z obustronnym wykorzystaniem broni jądrowej. Można jedynie przewidywać i wykrywać symptomy świadczące o przygotowaniach nieprzyjaciela do wykonania natarcia jądrowego. W związku z możliwością "rozkręcenia spirali atomowej" w dowolnym czasie i niemal w każdej sytuacji taktyczno-operacyjnej dowódca i sztab armii powinni być w ciągłej gotowości do zapobieżenia zaskakującemu i skutecznemu użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej. W tym celu niezbędne jest:

- prowadzenie rozpoznania w celu skutecznego użycia własnej broni jądrowej równolegle z wykonaniem zadań rozpoznania na potrzeby działań konwencjonalnych;
- utrzymywanie w stałej gotowości bojowej środków jądrowych zdolnych do bezzwłocznego wykonania uderzeń jądrowych w dowolnym czasie;
- ciągłe maskowanie operacyjne i bezpośrednie, zwłaszcza głównych elementów zgrupowania operacyjnego;

- zapewnienie obrony przed bronią masowego rażenia;
- niszczenie środków napadu jądrowego i środków radioelektronicznych wszystkimi dostępnymi środkami i siłami zarówno w okresie przygotowania, jak i w czasie prowadzenia operacji bez użycia broni jądrowej;
- ustalenie (wykrycie) we właściwym czasie oznak i cech demaskujących przygotowania nieprzyjaciela do użycia broni jądrowej;
- aktywne realizowanie zadań kontrwywiadowczego zabezpieczenia działań.

Należy podkreślić, że użycie broni jądrowej najczęściej będzie poprzedzone podejmowaniem przez nieprzyjaciela różnych zabiegów, przede wszystkim takich, jak: wzmożenie rozpoznania, tworzenie opłacalnych celów przez kanalizowanie i zagęszczanie ugrupowania nacierającego, czynności przygotowawcze do wykonania uderzeń jądrowych, zwłaszcza, w oddziałach przenoszenia broni jądrowej, zwiększenie przydziału i przewożenie środków jądrowych ze składów do środków napadu jądrowego, natężenia pracy środków radioelektronicznych w eterze, wzrost prac i przedsięwzięć związanych z zachowaniem warunków obrony przed bronią masowego rażenia własnych wojsk, tworzenie, zwłaszcza w głębi, zgrupowań przeznaczonych do wykorzystania skutków uderzeń jądrowych.

Można by wymienić jeszcze wiele innych szczegółów towarzyszących przygotowaniu do wykonania uderzeń jądrowych, jednak będą one inne w każdej sytuacji.

Konieczność bezzwłocznego użycia broni jądrowej wymaga, aby oddział rozpoznawczy armii (dywizji) stale dysponował aktualnymi danymi o celach i obiektach nieprzyjaciela, na które może być użyta broń jądrowa. Jednocześnie powinien utrzymywać bezpośrednią i ciągłą łączność z ogniwami bezpośrednio wykonującymi uderzenia poprzez ich sztaby i dowództwa. Poza tym powinien ciągle informować zainteresowanych o nowych lub potwierdzać aktualność poprzednio wykrytych celów i obiektów. Podczas oceny nieprzyjaciela przy wypracowywaniu poszczególnych decyzji (w czasie rozwijania operacji) powinno się ustalić:

- kiedy nieprzyjaciel może użyć broń jądrową i jakimi środkami;
- czy położenie wojsk nieprzyjaciela sprzyja użyciu broni jądrowej;
- które obiekty (elementy ugrupowania, bazy, składy, SD, obiekty terenowe) własne w danej sytuacji są najbardziej narażone na uderzenia jądrowe, oraz które obiekty po stronie nieprzyjaciela należałoby zniszczyć własną bronią jądrową lub środkami konwencjonalnymi w wypadku użycia broni jądrowej;
- jakie może wystąpić zdeformowanie terenu po użyciu broni jądrowej.

Konieczna jest również ciągła wymiana informacji, w relacji podwładny - przełożony - sąsiedzi, o oznakach, a nawet przypuszczeniach użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej.

Drugim ogromnej wagi problemem w okresie przejściowym będzie zachowanie gotowości własnych środków jądrowych do bezzwłocznego użycia. W związku z tym szczególnego znaczenia nabiera dokonywanie właściwego i stale uaktualnianego podziału zadań ogniowych między wojska rakietowe i lotnictwo przeznaczone do przenoszenia bomb atomowych, między-środki napadu jądrowego szczebla dywizyjnego armijnego i frontowego.

Podstawowym warunkiem bezzwłocznego użycia wojsk rakietowych, znajdujących się w dywizjach i na szczeblu armii, będzie ciągłe precyzowanie najważniejszych w danej sytuacji i opłacalnych celów (obiektów) do wykonania uderzeń jądrowych przez poszczególne rakiety i pododdziały rakiet oraz lotnictwo.

O braku celów (obiektów) do wykonania - w razie konieczności - uderzeń jądrowych dowódcy pododdziałów (oddziałów) rakiet powinni bezwłocznie meldować swoim przełożonym.

W okresie zagrożenia jądrowego gotowość do bezzwłocznego użycia własnej broni jądrowej powinna być częściej i rygorystyczniej kontrolowana niż w warunkach obustronnego użycia broni masowego rażenia (należy uwzględniać to, że w zasadzie środki napadu jądrowego nie uczestniczą bezpośrednio w walce, a więc mimo wszystko osłabiają swoją gotowość).

Ważnym problemem podczas prowadzenia operacji zaczepnej bez użycia broni jądrowej jest również ustalenie, kiedy i kto może decydować o użyciu broni jądrowej, jeżeli użyje jej nieprzyjaciel lub stwierdzi się przygotowania do jej użycia. Prawo do decydowania o pierwszym użyciu broni jądrowej należy oczywiście do kierownictwa politycznego. Mogą jednak powstać inne, wyjątkowe okoliczności. Na przykład wówczas, gdy zostaną rozpoznane wiarygodne czynności świadczące o możliwości użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, rozkaz o użyciu własnej broni jądrowej powinien należeć do przełożonego:w dywizji - do dowódcy armii, w armii - do dowódcy frontu, we froncie - do NO ZSZ na TDW.

Szybki i skuteczny udział armii w wykonaniu pierwszego uderzenia jądrowego na cele i obiekty uprzednio zaplanowane i na te, które zosta-

ły wykryte po uderzeniach jądrowych nieprzyjaciela, w dużej mierze przyczyni się do zachowania zdolności wojsk armii do dalszego działania. W każdej sytuacji należy przewidywać, że uderzenia jądrowe - nieprzyjaciela i własne - diametralnie zmienią sytuację taktyczno-operacyjną, wymagać będą nowego jakościowo sposobu działania. Zmianie ulegnie również topografia terenu, co mieć będzie wpływ zarówno na sposób likwidacji skutków uderzeń jądrowych, jak i wznowienie oraz prowadzenie operacji zaczepnej.

Polecenia:

1. Omówić, w jaki sposób należy zachować warunki do bezzwłocznego użycia broni jądrowej.
2. Kiedy i kto ma prawo wydać rozkaz do wykonania uderzeń jądrowych.

6.4. Udział armii w pierwszym uderzeniu jądrowym[39/]

Porażenie jądrowe nieprzyjaciela polega na wykonaniu pierwszego i kolejnych uderzeń jądrowych przez WRiA oraz lotnictwo[40/].

Pierwsze uderzenie jądrowe jest planowane i przygotowywane na szczeblu frontu. Armia bierze udział w pierwszym uderzeniu jądrowym wykorzystując armijną brygadę rakiet, dywizjony rakiet taktycznych dywizji pierwszego rzutu operacyjnego, a jeżeli sytuacja pozwala również i dywizji drugiego rzutu.

> Zadaniem armii w pierwszym uderzeniu jądrowym frontu jest współudział w zerwaniu napadu jądrowego nieprzyjaciela, dezorganizacja systemu dowodzenia wojskami, zadanie maksymalnych strat głównemu zgrupowaniu wojsk oraz wywalczenie lub utrzymanie inicjatywy operacyjnej, a także zapewnienie własnym wojskom sprzyjających warunków do osiągnięcia celu operacji.

Pierwsze uderzenie jądrowe frontu wykonuje się jednocześnie lub krótko po pierwszym uderzeniu jądrowym środków strategicznych. Oprócz

---

39/ Rozwinięcie tej problematyki znajduje się w artykule: Organizacja przygotowania i wykonania pierwszego uderzenia jądrowego frontu. Biuletyn informacyjny Nr 1/124/ z 1977 r. s. 7-29.

40/ Regulamin walki wojsk lądowych sił zbrojnych PRL cz.I, Warszawa 1985 r., s. 93 i 94 (punkt 110).

środków rakietowych w pierwszym uderzeniu jądrowym biorą udział samoloty nosiciele broni jądrowej ze składu wojsk lotniczych frontu.

Obiektami uderzeń jądrowych armijnej brygady rakiet będą przede wszystkim pododdziały pocisków rakietowych operacyjno-taktycznych, stanowiska dowodzenia dywizji i korpusów, składy amunicji jądrowej oraz główne zgrupowania wojsk znajdujących się w pasie armii, obiekty tyłów wojsk, a także wybrane lotniska lotnictwa taktycznego nieprzyjaciela.
wyrzutnie taktycznych pocisków rakietowych, przeciwlotnicze pociski rakietowe oraz baterie artylerii (203,2 mm H i 155 mm H), stanowiska dowodzenia brygad, dywizji, punkty zaopatrywania, uzbrojenie specjalne w rejonie tyłów dywizji, a także punkty przechowywania amunicji jądrowej - zazwyczaj w rejonach rozwinięcia pododdziałów pocisków rakietowych i artylerii atomowej.

W zależności od sytuacji armijna brygada rakiet i dywizjony rakiet taktycznych niszczą przede wszystkim pancerne, zmechanizowane i artyleryjskie związki taktyczne i oddziały w rejonach rozmieszczenia, obrony i podczas rozwijania się do walki.

W operacji prowadzonej na kierunku nadmorskim środki rakietowe armii, w tym także i dywizji, mogą być użyte do wykonania uderzeń na bazy morskie, zgrupowania okrętów i środków desantowo-transportowych sił morskich przeciwnika w ramach zwalczania desantu lub ogniowego zabezpieczenia własnych działań desantowych.

W pierwszym uderzeniu jądrowym biorą również udział rozwinięte w ugrupowaniu bojowym oddziały artylerii rakietowej i lufowej. Ich głównym zadaniem jest niszczenie taktycznych środków napadu jądrowego, niszczenie i obezwładnienie artylerii, odwodów i stanowisk dowodzenia nieprzyjaciela, które nie są obiektami uderzeń jądrowych.

Czas trwania pierwszego uderzenia może być różny, na przykład przy dostatecznej liczbie wojsk rakietowych i lotnictwa - jeden start rakiet i po 20 minutach uderzenia wykonane przez lotnictwo.

Powtórny start rakiet (kolejne) wykonuje się zgodnie z decyzją dowódcy armii (dowódcy frontu) w miarę posiadania środków jądrowych i wykrycia obiektów rażenia.

W celu skutecznego udziału w wykonaniu pierwszego uderzenia jądrowego dowódca armii dąży do:

- wykorzystania możliwie jak największej liczby wyrzutni rakietowych;
- racjonalnego wyboru obiektów uderzeń jądrowych, zwłaszcza na głównym kierunku uderzenia armii;

- zapewnienia dogodnych warunków użycia wojsk rakietowych armii;
- wykonywania uderzeń jądrowych tylko na obiekty dokładnie rozpoznane i potwierdzone;
- dokładnego uzgodnienia obiektów niszczonych przez rakiety armijne oraz obiektów, które w pasie armii lub pasie sąsiada są niszczone przez środki frontu i sąsiadów;
- zapewnienia ciągłego dowodzenia wojskami rakietowymi armii.

Skuteczny i racjonalny udział armii w pierwszym uderzeniu jądrowym zależy od zachowania przez wojska rakietowe armii wysokiej zdolności bojowej i możliwości bezwłocznego wykonania uderzenia na obiekty zaplanowane przez front lub ustalone przez dowódcę armii.

Planowanie pierwszego uderzenia jądrowego jest scentralizowane na szczeblu frontu i jest procesem ciągłym, trwającym od chwili otrzymania zadania do jego wykonania.

Niekiedy w sztabie armii może być organizowany zespół planowania jądrowego w następującym składzie: szef sztabu armii, szef WRiA armii oraz wyznaczeni przez niego oficerowie (1-2), oficerowie z oddziału rozpoznawczego (1) i operacyjnego (1), oficerowie kierunkowi dywizji lotniczej, szefostwa uzbrojenia i elektroniki oraz w miarę potrzeb oficerowie z innych szefostw.

Obiekty uderzeń dla armijnej brygady rakiet najczęściej precyzuje front;dla dywizjonów rakiet określa zadania taktyczne. Precyzowanie obiektów uderzeń jądrowych odbywa się w sztabie armii. W czasie przygotowywania i wykonania pierwszego uderzenia jądrowego podczas rozwijania operacji zaczepnej dowódca armii może z własnej inicjatywy określać obiekty uderzeń również dla armijnej brygady rakiet. Powinien jednak zameldować o tym dowódcy lub szefowi sztabu frontu i uzyskać ich akceptację.

Sztab armii organizuje i kieruje rozpoznaniem obiektów uderzeń jądrowych, zapewniając jednocześnie utrzymanie w ciągłej gotowości armijnej brygady rakiet i dywizjonów rakiet taktycznych do wykonania zadań w pierwszym uderzeniu. Niekiedy sytuacja będzie wymagała wprowadzenia zmian w planie pierwszego uderzenia, zwłaszcza dla dywizjonów rakiet taktycznych.

Sztab dywizji prowadzi uzupełniające rozpoznanie obiektów uderzeń dla dywizjonu rakiet taktycznych oraz artylerii konwencjonalnej wyznaczonej do niszczenia taktycznych środków napadu jądrowego nieprzyjaciela, zapewnia utrzymanie tych dywizjonów w stałej gotowości do wykonania zadań w pierwszym uderzeniu jądrowym.

Pierwsze uderzenie jądrowe, zależnie od decyzji wyższego przełożonego, może być wykonane natychmiast po jego przygotowaniu lub w innym czasie - przed wejściem armii do bitwy, w czasie wchodzenia armii do bitwy i podczas prowadzenia operacji.

Decyzja o wykonaniu pierwszego uderzenia jądrowego może zastać armijną brygadę rakiet i dywizjony rakiet taktycznych w trakcie przesunięcia do rejonu stanowisk startowych. W tym wypadku na sygnał ze sztabu frontu z marszu rozwijają się one w nakazanym (doraźnym) rejonie i po 30-40 minutach osiągają gotowość bojową do wykonania uderzenia, najczęściej na obiekty uprzednio zaplanowane.

Kierowanie siłami armii uczestniczącymi w pierwszym uderzeniu jądrowym odbywa się zwykle z miejsca pracy zespołu planowania jądrowego armii i dywizji (jeżeli jest tworzony) lub dowódcy WRiA.

Cały system dowodzenia wykorzystuje się na potrzeby pierwszego uderzenia jądrowego.

Termin wykonania pierwszego uderzenia jądrowego przekazuje osobiście dowódca armii - po otrzymaniu sygnału z frontu - dowódcy armijnej brygady rakiet i dowódcom dywizji. Sygnał zaś startu rakiet przekazuje zwykle związkom i oddziałom dowódca wojsk rakietowych i artylerii armii oraz dywizji.

Po wykonaniu zadań w pierwszym uderzeniu jądrowym uczestniczące w nim związki i oddziały rakiet niezwłocznie przechodzą do zapasowych rejonów startowych i odtwarzają gotowość bojową do wykonania kolejnych zadań.

Polecenia:

1. Wyjaśnić rolę armii w wykonaniu pierwszego uderzenia jądrowego frontu.
2. Scharakteryzować obiekty, na które wojska rakietowe armii wykonują uderzenia jądrowe.
3. Omówić sposób wykonania pierwszego uderzenia jądrowego.

Rozdział VII

PROWADZENIE OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII

7.1. Właściwości przegrupowania, tworzenia zgrupowania uderzeniowego i zajmowania rejonów wyjściowych

Przegrupowanie wojsk armii włączono w sposób celowy i zamierzony do rozdziału o prowadzeniu operacji zaczepnej. Kierowano się bowiem wnioskami z ćwiczeń "Lato-82" i "Sojuz-83", "Lato-84" i "Wiosna-85". Na pewno truizmem jest powtarzanie, że przegrupowanie wojsk armii stanowi współcześnie ogromnie ważne i trudne przedsięwzięcie operacyjno-taktyczne, a nawet strategiczne. Można zaryzykować stwierdzenie, że obecnie jest to również walka - walka o specyficznych właściwościach. Stąd też w naszych siłach zbrojnych w czasie wszystkich ćwiczeń prowadzonych na szczeblu operacyjnym uczestniczące w nich dowództwa i sztaby poświęcają dużo uwagi planowaniu, zabezpieczeniu i kierowaniu przegrupowaniem wojsk. Ćwiczenia "Sojuz-83" i "Wiosna-85" dostarczają w tym zakresie wiele nowych rozwiązań operacyjnych ze względu na bardzo realne przedstawienie wzrastających wciąż możliwości rozpoznania i ogniowego oddziaływania nieprzyjaciela na przegrupowujące się wojska.

> Planując przegrupowanie wojsk armii do rejonów wyjściowych i kierując nim - nawet w działaniach wojennych z użyciem konwencjonalnych środków rażenia - należy przewidywać, że przeciwnik może skutecznie razić przegrupowujące się wojska na całą głębokość ich ugrupowania operacyjnego.

Niebezpieczeństwo wykrycia oraz zniszczenia czołgów i BWP szczególnie jednak wzrasta na odległości około 150-200 km od rubieży walczących wojsk. Do zwalczania maszerujących kolumn, zwłaszcza pancernych, nieprzyjaciel może użyć bardzo skutecznych systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, połączonych grup lotniczych (samoloty A-10) i systemów zdalnego minowania, a także pocisków "CRUISE" i rakiet "PERSHING-2" w wersji konwencjonalnej.

Zagrożenie przegrupowujących się wojsk uderzeniami z powietrza potęguje się ze względu na możliwość użycia przez nieprzyjaciela samolotów F-15 i F-16 oraz nowych środków rażenia ogniowego i zdalnego minowania.

W związku z tym przegrupowanie i doprowadzenie wojsk armii w rejony wyjściowe w pełnej zdolności bojowej oraz zapewnienie im dogodnych warunków do zorganizowanego wejścia do bitwy powinno być rozpatrywane jako pierwszy, wyodrębniony etap operacji zaczepnej lub obronnej armii.

Takie potraktowanie przegrupowania wojsk wynika z naturalnej potrzeby ściślejszego i bardziej zorganizowanego powiązania bitwy granicznej prowadzonej przez wojska osłonowe (sojusznicze) z działaniami mającymi zapewnić ciągłość i wysokie tempo marszu oraz manewr sił i środków przewidzianych do utworzenia zgrupowań uderzeniowych. Należy przy tym podkreślić, że dowódca i sztab armii ponoszą odpowiedzialność za doprowadzenie swych wojsk do rejonów wyjściowych w pełnej zdolności bojowej. Zapewnienie ciągłości przegrupowania wojsk armii wymaga odpowiedniego przygotowania systemu dowodzenia i wykonania szeregu prac[41/]; do najważniejszych z nich należy zaliczyć następujące:

- wybór i przygotowanie pod względem inżynieryjnym rozwinięcia polowych stanowisk dowodzenia i kierowania ruchem na obszarze kraju oraz odpowiednio systemu łączności;
- przygotowanie organów dowodzenia (kierowania) wojskami podczas ich przegrupowania do rejonów wyjściowych lub wprost do rejonów przejścia do obrony na zachodniej granicy państwa;
- przygotowanie dróg marszu, określenie newralgicznych rejonów, na które nieprzyjaciel może skutecznie oddziaływać systemami rozpoznawczo-uderzeniowymi,przygotowanie dróg obejścia i zapasowych przepraw;
- organizację współdziałania poszczególnych organów całego systemu dowodzenia z dowództwami i sztabami wojsk OPK, wojsk inżynieryjnych i chemicznych, służby drogowej i porządkowej oraz siłami i środkami formacji zmilitaryzowanych zapewniających ciągłość ruchu na drogach.

Wobec rosnących możliwości nieprzyjaciela w oddziaływaniu na przegrupowujące się wojska środkami konwencjonalnymi o dużej precyzji ogniowego

---

41/ Problem ten został opracowany na podstawie materiałów z konferencji naukowej ZSZ państw-stron Układu Warszawskiego, przeprowadzonej w kwietniu 1984 r. w Pradze.

rażenia, zwłaszcza systemami rozpoznawczo-uderzeniowymi oraz środkami "wojny elektronicznej", należy zapewnić przede wszystkim ciągłość funkcjonowania systemów łączności (dowodzenia i kierowania) oraz osłony przegrupowujących się wojsk od uderzeń z powietrza.

Wnioski i doświadczenia z wielu ćwiczeń, szczególnie typu "Zachód", "Sojuz" i "Lato", oraz ocena warunków, w jakich będą działać przegrupowujące się wojska własne i sojusznicze, umożliwiają sformułowanie następujących założeń:

- przegrupowaniem własnych wojsk, które zostały postawione w stan pełnej gotowości bojowej i przekazane do frontu i armii, powinni dowodzić bezpośredni dowódcy tych związków operacyjnych;
- po wyjściu stanowisk dowodzenia frontu do rejonu wyjściowego przegrupowaniem wojsk, które zakończyły osiąganie stanu pełnej gotowości bojowej, kieruje Sztab Generalny WP, z bezpośrednim udziałem dowódców OW i tylko do tylnej granicy strefy frontu (armii), a wewnątrz strefy (armii) - dowódca i sztab frontu (armii) we współdziałaniu z organami kierowania przegrupowaniem wojsk państwa sojuszniczego (jeżeli rejon wyjściowy znajduje się na terytorium tego państwa).

Głównym koordynatorem działań w czasie przegrupowania wojsk jest Sztab Generalny WP, który uzgadnia wszystkie zagadnienia związane z przegrupowaniem wojsk własnych i sojuszniczych w myśl rekomendacji i wytycznych ND ZSZ na TDW. Ponadto Sztab Generalny WP koordynuje działalność centralnych organów wojskowych i cywilnych powołanych do wszechstronnego zabezpieczenia przegrupowania wojsk własnych i sojuszniczych przez obszar kraju.

Przedstawiony system organizacji dowodzenia i kierowania przegrupowaniem wojsk własnych i sojuszniczych przez obszar kraju gwarantuje wysoki stopień ześrodkowania wysiłków do zapewnienia ciągłości, terminowości i właściwego zabezpieczenia ruchu wojsk do rejonów wyjściowych lub wprost do rejonów obrony organizowanej wzdłuż zachodniej granicy PRL.

Przewidywany charakter działań wojsk armii w początkowym okresie wojny wymaga uprzedniego rozwinięcia polowego systemu dowodzenia (z wyprzedzeniem w stosunku do przegrupowujących się wojsk), z takim wyliczeniem, aby sztab armii mógł kierować zgrupowaniami swych wojsk podchodzących do rejonu operacyjnego rozwinięcia.

Wielką rolę w kierowaniu przegrupowaniem wojsk armii spełniają dowództwa OW czasu "W". Okręgi wojskowe powinny w pełni zabezpieczać przegrupowanie wojsk przez obszar ich okręgu. Sprawują one również ogólne kierownictwo nad wojskowymi i cywilnymi organami przeznaczonymi do zabezpieczenia ciągłości przegrupowania wojsk własnych i sojuszniczych. Istotnym przedsięwzięciem zapewniającym ciągłość przegrupowania będzie utrzymywanie współdziałania przegrupowujących się wojsk z wojskami OPK oraz wchodzenia w system obrony powietrznej kraju wojsk OPL armii. Szczególne znaczenie będzie miało zapewnienie manewru wojsk OPK i OPL armii na kierunki (rejony) najbardziej zagrożone.

Ważną funkcję w zabezpieczeniu ciągłości przegrupowania spełniają siły i środki obrony terytorium kraju. Stąd też zachowanie ścisłego współdziałania sztabów związków taktycznych i armii ze sztabem okręgu wojskowego czasu "W" i wojewódzkimi sztabami wojskowymi odgrywa doniosłą rolę w zachowaniu ciągłości przegrupowania.

W czasie przegrupowania wojsk armii może wyniknąć konieczność dokonywania nieraz bardzo istotnych zmian w składzie przewidywanego zgrupowania uderzeniowego armii oraz zmian kierunków i rubieży wprowadzania go do bitwy w celu prowadzenia operacji zaczepnej lub operacji obronnej. Pierwszorzutowe związki taktyczne mogą być również skierowane do wzmocnienia prowadzących bitwę graniczną wojsk osłonowych. (Na przykład w ćwiczeniu "Wiosna-85" przegrupowujące się do rejonu wyjściowego dwie armie pierwszego rzutu wysłały po dwie dywizje do wzmocnienia obrony walczących wojsk sojuszniczych).

Stąd też podporządkowanie przegrupowania zamiarowi dowódcy armii przewidywanej operacji zaczepnej lub obronnej nadaje pierwszym operacjom kompleksowości. Dotyczy to wykonywania wszystkich zadań związanych z zapewnieniem sprawnego przegrupowania, utworzenia zgrupowania uderzeniowego oraz jego zorganizowanego wprowadzenia do bitwy.

W kompleksie tym szczególna rola oraz niezwykle trudne i odpowiedzialne zadania będą stawiane przed wojskami osłonowymi prowadzącymi bitwę graniczną.

Na podstawie wielu ćwiczeń można sformułować następujące zasadnicze wymagania w dziedzinie tworzenia zgrupowania uderzeniowego armii:

- pełna sprawność funkcjonalna i organizacyjna w tworzeniu zgrupowania uderzeniowego o składzie koalicyjnym;
- zapewnienie skrytego i szybkiego manewru z różnych kierunków wymaganej liczby ZT wojsk pancernych i zmechanizowanych, WRiA, OPL i wojsk inżynieryjnych, które wejdą w skład zgrupowania uderzeniowego, z takim

wyliczeniem, aby uzyskać zaskoczenie i zdecydowaną przewagę na kierunku głównego uderzenia armii;

- stworzenie odpowiednich warunków oraz zgromadzenie sił i środków zapewniających zorganizowane wejście zgrupowania uderzeniowego do bitwy wprost z marszu, a jednocześnie zniszczenie lub obezwładnienie systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, a także głównych obiektów i zgrupowań wojsk nieprzyjaciela;

- zapewnienie sprawnego włączenia w skład zgrupowania uderzeniowego wojsk (sojuszniczych), które prowadzą bitwę obronną, i tych, które podchodzą z głębi;

- maksymalne wykorzystanie taktyczno-operacyjnych właściwości terenu w celu skutecznego podejścia i rozwinięcia zgrupowań uderzeniowych na rubieży wejścia do bitwy (jest to wymaganie zmuszające do takiego "modelowania" bitwy granicznej prowadzonej przez wojska własne i przeciwnika, aby w momencie ataku zgrupowań uderzeniowych postawić nieprzyjaciela w niekorzystnym położeniu ze względu na warunki terenowe i zarysowaną sytuację, szczególnie tam, gdzie przewiduje się przełamanie obrony);

- skuteczne realizowanie zadań maskowania operacyjnego.

Ważnym, chociaż wyjątkowo trudnym i nie zawsze należycie docenianym problemem jest również wybór i odpowiednie przygotowanie, a następnie rozmieszczenie wojsk w rejonie wyjściowym lub ich wejście do bitwy wprost z marszu.

W czasie przegrupowania, tworzenia zgrupowań uderzeniowych i kierowania bitwą obronną wojsk osłonowych w bitwie granicznej wybór rejonu wyjściowego i określanie w nim rejonów rozmieszczenia wojsk będą ulegać ciągłym zmianom. W związku z tym niezbędne staje się wnoszenie korekt do już wcześniej wybranych rejonów wyjściowych.

Jak wskazują doświadczenia wielu ćwiczeń, w tym i naszych ćwiczeń z III kursami, PSOS i KPO, nie zawsze uwzględnia się pojemność operacyjno-taktyczną rejonów wyjściowych, konieczność wyboru i odpowiedniego przygotowania potrzebnej liczby dróg wejścia i wyjścia z rejonu wyjściowego oraz manewru w nim. Nie zawsze też wyznacza się rejony zapasowe dla poszczególnych związków taktycznych, pomija się organizację rejonów pozornych.

Przede wszystkim należy dążyć do tego, aby rejon wyjściowy pierwszego rzutu armii wchodzącego w skład zgrupowania uderzeniowego przybliżyć jak najbardziej - a więc na odległość 20-40 km - do walczących wojsk.

Za duża odległość tych rejonów od walczących wojsk stwarza niebezpieczeństwo ich porażenia w czasie marszu na rubież wejścia do bitwy. Po prostu dążyć należy, aby w porażeniu ogniowym nieprzyjaciela wprowadzić element ogniowego oddziaływania na niego podczas wyjścia wojsk z rejonu wyjściowego i podejścia do rubieży wprowadzenia do bitwy.

Przy przygotowywaniu operacji sztab armii wiele uwagi poświęca ustaleniu sposobów zwalczania systemów rozpoznawczo-uderzeniowych nieprzyjaciela i maskowaniu operacyjnemu.

Wprowadzenie wojsk do rejonów wyjściowych z różnych kierunków, odpowiednio do sytuacji i warunków terenowych, może odbywać się jednocześnie lub kolejno. W pierwszej kolejności w rejony wyjściowe (na rubieże obronne) wprowadza się oddziały i pododdziały rozpoznania, związki taktyczne pierwszego rzutu, wojska OPL, WRiA, odwody przeciwpancerne i OZap, jednostki WRE, oddziały wojsk inżynieryjnych i chemicznych, zabezpieczające przegrupowanie i rozwinięcie wojsk. W tym czasie lub wcześniej rozwija się stanowisko dowodzenia i system łączności.

Związki taktyczne pierwszego rzutu armii rozwijają się bezpośrednio przed rozpoczęciem operacji, z takim wyliczeniem, aby osiągnąć gotowość do natarcia w ustalonym czasie.

W ostatniej kolejności wprowadza się do rejonów wyjściowych OGM, drugie rzuty i odwody armii.

Jednostki zabezpieczenia technicznego i tyłów armii rozwijają się w wyznaczonych im rejonach z zasady zawczasu lub jednocześnie z zabezpieczanymi wojskami.

Polecenia:

1. Rozwinąć tezę, że "przegrupowanie wojsk armii i doprowadzenie ich w rejony wyjściowe w pełnej zdolności bojowej powinno stanowić wyodrębniony etap operacji zaczepnej (obronnej)".
2. Przedstawić zasady dowodzenia (kierowania) wojskami armii w czasie przegrupowania do rejonów wyjściowych.
3. Scharakteryzować wymagania dotyczące tworzenia zgrupowania uderzeniowego armii i zajmowania rejonów wyjściowych.

7.2. Wejście armii do bitwy po przegrupowaniu wojsk na dużą odległość[42/]

Sytuacja operacyjna bezpośrednio poprzedzająca wejście armii do bitwy

42/ Problemy organizacji i zabezpieczenia wejścia do bitwy w warunkach prowadzenia działań manewrowych w sposób pouczający przedstawiono w omówieniach ćwiczeń "Lato-84", "Wiosna-85", Warszawa 1984 i 1985 oraz w książce: R.J.Radziejewskij, Tankowyj udar, Moskwa 1977 r., ss. 82-93, 112-128.

może rozwinąć się różnie. Nieprzyjaciel może przejść do obrony lub na poszczególnych kierunkach rozwijać działania zaczepne. Na drogach zaś podejścia do rejonu wyjściowego, w rejonie wyjściowym lub w obszarze wejścia do bitwy może wysadzić desant powietrzny o charakterze taktyczno-operacyjnym, taktycznym i dywersyjno-rozpoznawczym. Zajęcie rejonu wyjściowego przez armię przegrupowującą się z głębi kraju całością sił będzie raczej sytuacją wyjątkową, której jednak również nie należy wykluczać.

Ponadto w każdej z wymienionych sytuacji należy uwzględniać:

- charakter i sposób działania nieprzyjaciela na lądzie, w powietrzu i w eterze;
- charakter przejścia do operacji zaczepnej z ugrupowania obronnego lub z rejonów wyjściowych;
- gotowość i ilość sił armii, które przegrupowały się, zajęły (lub zajmują) rejon wyjściowy i mogą stanowić główne zgrupowanie uderzeniowe;
- czas i warunki podejmowania przedsięwzięć związanych z organizacją współdziałania i operacyjnym zabezpieczeniem wejścia armii do bitwy;
- możliwość i sposoby użycia wojsk prowadzących działania bojowe (zwykle będą to wojska sojusznicze) w zabezpieczeniu podejścia do rubieży rozwinięcia i wejścia armii do bitwy (ewentualnie przejęcie dowodzenia nad związkami taktycznymi wojsk sojuszniczych podporządkowanych armii);
- możliwości ogniowe artylerii, uderzeń lotnictwa i osłony głównego zgrupowania uderzeniowego armii od uderzeń z powietrza;
- stopień porażenia obiektów pierwszej kolejności;
- możliwość udziału armii w pierwszym uderzeniu jądrowym frontu i pierwszym zmasowanym uderzeniu;
- warunki terenowe zarówno przed uderzeniami jądrowymi, jak i po wykonaniu tych uderzeń (chodzi o deformację terenu wywołaną wybuchami jądrowymi.

Proces organizowania wejścia armii do bitwy może być bardzo różny. Zgodnie z decyzją dowódcy frontu i na podstawie oceny sytuacji przegrupowujących się i zajmujących rejony wyjściowe wojsk oraz uwzględniając rozwój sytuacji wojsk sojuszniczych prowadzących działania bojowe na przedpolu, a także ocenę możliwości działania nieprzyjaciela na lądzie, w powietrzu i w eterze, a na kierunku nadmorskim - sił marynarki wojennej, dowódca i sztab armii precyzują czas i ustalają sposoby wejścia poszczególnych związków taktycznych do bitwy. Ze względu na zmienność sytuacji taktyczno-operacyjnej należy wariantować wejście armii do bitwy zarówno z różnych rubieży (minimum dwóch), jak i na różnych kierunkach[43/]. W każ-

---

43/ Szczególnie interesująca sytuacji operacyjno-taktyczna rozwinęła się przy wejściu frontu do bitwy w ćwiczeniu "Wiosna-85".

dej jednak sytuacji wejścia armii do bitwy toczyć się będzie ostra walka o inicjatywę. W czasie podsumowania ćwiczenia "Tarcza-76" minister obrony narodowej gen.armii W.Jaruzelski stwierdził m.in.:

> Rozegrany wariant rozpoczęcia konfliktu zbrojnego wyeksponował jako pierwsze, główne zadanie dowództw, sztabów i wojsk wygranie z przeciwnikiem walki o inicjatywę, o swobodę użycia własnych sił[44/].

Przygotowując wejście zgrupowania uderzeniowego do bitwy dowódca i sztab armii przewidują jednocześnie możliwość odparcia uderzenia nieprzyjaciela, jeśli udałoby mu się rozwinąć natarcie zanim wojska armii przejdą do operacji zaczepnej. W tym wypadku załamanie natarcia nieprzyjaciela może nastąpić w wyniku czasowego przejścia do obrony całością, a zwykle tylko częścią sił armii.

> W tym czasie w warunkach działań konwencjonalnych wojska rakietowe armii (ABROT i drt) znajdują się w ciągłej gotowości do wzięcia udziału w pierwszym uderzeniu jądrowym, a w warunkach działań jądrowych - do ponownego użycia tej broni.

Przy wejściu do bitwy z marszu szczególnego znaczenia nabiera problem uzyskania informacji o nieprzyjacielu, a więc problem rozpoznania. Niezależnie od tego, że głównym źródłem danych o nieprzyjacielu będą sztaby wojsk sojuszniczych znajdujących się w styczności z nieprzyjacielem, cały system rozpoznania armii powinien dążyć do uzyskania informacji o: urządzeniach naziemnych systemów rozpoznawczo-uderzeniowych i SD; środkach przenoszenia broni jądrowej; sile i możliwościach prowadzenia działań przez rzut wtargnięcia; ugrupowaniu i systemie ognia przeciwpancernego oraz OPL; lotnictwie, które może w sposób istotny zdezorganizować wejście armii do bitwy; możliwościach oddziaływania nieprzyjaciela siłami i środkami wojny elektronicznej i siłami marynarki wojennej od strony morza; warunkach terenowych, drożni i o przeszkodach wodnych oraz zaporach inżynieryjnych (węzłach min atomowych itp.).

Podczas wejścia armii do bitwy z marszu należy zapewnić na wybranych kierunkach odpowiednią przewagę nad nieprzyjacielem, przede wszystkim

---

44/ Omówienie ćwiczenia "Tarcza-76", Sztab Gen.WP, 1976 r.

przewagę ogniową, w powietrzu i w eterze. Przewagę tę można uzyskać przez ześrodkowanie na głównym kierunku uderzenia armii artylerii wojsk prowadzących dotychczas działania bojowe w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem, artylerii armii i dywizji (niekiedy dywizji drugorzutowych), uderzeń wojsk lotniczych frontu, wojsk lądowych oraz sił i środków WRE.

W wypadku przejścia nieprzyjaciela do obrony szczególnie ważnym zadaniem będzie skuteczne zwalczanie sił i środków obrony przeciwpancernej i OPL nieprzyjaciela.

Jednocześnie z uzyskiwaniem na wybranym kierunku niezbędnej przewagi należy maksymalnie wykorzystywać luki w ugrupowaniu nieprzyjaciela, otwarte skrzydła i odcinki słabo bronione. Pozwoli to wykonać uderzenie na tyły i skrzydła bez potrzeby grupowania (skupiania) wojsk w celu uzyskania przewagi. Przy wejściu do bitwy w działaniach z użyciem broni jądrowej zniszczenie lub skuteczne obezwładnienie zgrupowania wojsk nieprzyjaciela na głównym kierunku uderzenia armii.

Ważnym przedsięwzięciem związanym z wejściem wojsk armii do bitwy jest uzgodnienie współdziałania:

- z armią i związkami taktycznymi wojsk sojuszniczych prowadzącymi działania bojowe w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem, w którym pasie wojska armii wchodzą do bitwy (zwłaszcza ich udziału w uderzeniu ogniowym i OPL);
- z sąsiednią armią, a nawet z sąsiednimi ZT;
- między elementami ugrupowania operacyjnego armii, zwłaszcza co do wykonania uderzeń jądrowych i wykorzystania ich skutków;
- z rodzajami wojsk i z lotnictwem.

Uzgodnienie działań z armią (niekiedy armiami) i związkami taktycznymi wojsk sojuszniczych dotyczyć będzie głównie:

- rozwoju sytuacji taktyczno-operacyjnej, przede wszystkim sposobów działania nieprzyjaciela;
- ustalania sposobu i czasu wejścia do bitwy wojsk podchodzących z głębi;
- ustalenia stopnia zajętości dróg podczas wchodzenia do bitwy i możliwości inżynieryjnego zabezpieczenia;
- sił i środków, które bezpośrednio wezmą udział w zabezpieczeniu (zwłaszcza ogniowym) wejścia do bitwy oraz ewentualnego podporządkowania armii określonych sił;

- podziału obiektów uderzeń jądrowych, które będą wykonywane przez wojska rakietowe i lotnictwo;

- sposobu i charakteru działania wojsk znajdujących się w styczności z nieprzyjacielem;

- sił i środków OPL zabezpieczających wejście do bitwy;

- sposobu i czasu uzgodnienia działań na szczeblu związków taktycznych;

- sposobu utrzymywania łączności i zakresu wymiany informacji;

- współdziałania w zakresie rozpoznania radioelektronicznego i prowadzenia walki radioelektronicznej;

- możliwości i sposobów maskowania operacyjnego wojsk wchodzących do bitwy;

- rozmieszczenia i funkcjonowania stanowisk dowodzenia na poszczególnych szczeblach dowodzenia;

- wymiany oficerów kierunkowych.

Z sąsiednimi armiami organizuje się współdziałanie przede wszystkim w celu ogniowego zabezpieczenia wejścia do bitwy , uzgadniając zwłaszcza prowadzenia walki radioelektronicznej, OPL, wymiany informacji i utrzymania ciągłej łączności.

W celu zapewnienia utrzymywania współdziałania podczas wchodzenia do bitwy, ze sztabów armii i związków taktycznych wysyła się oficerów kierunkowych na stanowiska dowodzenia wojsk, w których pasie ich jednostki wchodzą do bitwy, lub z którymi mają współdziałać. Oficerowie ci uzgadniają lub bezpośrednio rozstrzygają problemy wynikające ze wspólnego działania, zgodnie z ogólnym zamiarem i planem operacji.

Współdziałanie z wojskami znajdującymi się w pasie wejścia armii i ZT do bitwy organizuje się (w szczegółach) na okres podejścia, rozwinięcia się wojsk i rozwinięcia natarcia na głębokość pierwszego dnia operacji.

Organizując współdziałanie wewnątrz armii na okres wejścia do bitwy, główną uwagę należy skierować na rozstrzygnięcie takich zagadnień, jak:

- czas, sposób i rejony rozwinięcia wojsk rakietowych i artylerii armii i ZT oraz sposób wykonania uderzenia ogniowego zapewniającego dogodne warunki wejścia do bitwy;

- podział obiektów do uderzeń WRiA i lotnictwa (w tym uderzeń jądrowych) oraz współdziałanie między nimi;

- system OPL podczas podejścia wojsk do rubieży wejścia do bitwy i rozpoczęcia operacji;

- czas wyjścia zgrupowania uderzeniowego armii z rejonów wyjściowych, ugrupowanie podczas przemarszu, porządek rozwijania się, sposób rozpoczęcia operacji;

- zadania i sposoby działania zgrupowania uderzeniowego podczas rozwijania się na rubieży wejścia do bitwy i podczas rozwijania operacji zaczepnej;

- inżynieryjne zabezpieczenie podejścia wojsk do rubieży i na rubieży rozwinięcia;

- określenie sił i środków, które w wypadku aktywnego działania sił lądowych nieprzyjaciela przejdą na wybranych rubieżach do obrony, sprecyzowanie sposobów działania tych sił w odniesieniu od zgrupowań wprowadzanych w tym czasie do bitwy;

- sposób działania w razie wykonania przez nieprzyjaciela zmasowanych uderzeń jądrowych na wchodzące do bitwy zgrupowania uderzeniowe i poniesienia przez nie dużych strat;

- formy i sposoby manewru wojskami oraz wykonanie uderzań ogniowych, zwłaszcza lotnictwem, artylerią i śmigłowcami bojowymi.

Podczas rozpoczęcia operacji zaczepnej bez użycia broni jądrowej szczególnego znaczenia nabiera nagromadzenie (przygotowanie) zapasów materiałowych, szczególnie amunicji artyleryjskiej, moździerzowej, czołgowej i strzeleckiej, gdyż ich zużycie będzie niewspółmiernie większe niż w działaniach jądrowych. Ćwiczenia wykazują, że trudna sytuacja, jeśli chodzi o zapas amunicji zarówno w związkach taktycznych, jak i w armii powstaje już w drugiej połowie pierwszego dnia operacji, mimo przybliżenia do wojsk czołówek amunicyjnych. Nie zawsze też zorganizowanie uzupełnienia zapasów drogą powietrzną całkowicie zaspokoi potrzeby pola walki. Dlatego kwatermistrz, zgodnie z oceną sytuacji taktyczno-operacyjnej i przewidywanymi potrzebami, powinien gromadzić i odpowiednio rozmieszczać środki materiałowe.

Ważną czynnością dowódcy, sztabu i dowódców rodzajów wojsk jest wybór i przygotowanie pod względem inżynieryjnym dróg biegnących od rejonu wyjściowego do rubieży wejścia do bitwy, zwłaszcza gdy przebiegają one w terenie o gęstej sieci rzek i jezior. Jest to problem o dużym znaczeniu tym bardziej, że na tyłach armii wchodzącej do bitwy będą działały liczne grupy specjalne nieprzyjaciela, a najczęściej również desanty. Oprócz głównych dróg marszu należy zatem w rejonach newralgicznych wyznaczać drogi zapasowe (objazdy), przygotowując je pod względem inżynieryjnym, organizując specjalne patrole do osłony lub posterunki stałe. Pasy wejścia do bitwy poszczególnych dywizji powinny wynosić 12-20km i powinny być w nich przygotowane minimum 2-3 drogi. Podczas wchodzenia do bitwy po przegrupowaniu wojsk na dużą odległość należy wszechstronnie rozpatrzyć i uwzględniać w dywizjach aktualną sytuację taktyczno-

operacyjną, warunki terenowe oraz możliwości nieprzyjaciela w rozwijaniu natarcia lub przejścia do obrony. Niemały wpływ na zorganizowane wejście do bitwy będzie miało również fizyczne zmęczenie wojsk, które nieraz muszą przed bitwą przemaszerować setki kilometrów. Istnieje też niebezpieczeństwo przerzucenia przez nieprzyjaciela na kierunek wejścia do bitwy jego odwodów operacyjnych z odległości 200-300 km, co może zmienić sytuację na niekorzyść wojsk wchodzących do bitwy. Nieuniknione skupienie wojsk podczas wchodzenia do bitwy grozi poniesieniem dużych strat w razie użycia przez nieprzyjaciela broni rakietowo-jądrowej. Należy wówczas liczyć się z koniecznością dokonania manewru sił, które "zamieniłyby" porażone wojska i mogły rozwijać operację, wykorzystując własne uderzenia jądrowe. Podstawowym wymaganiem, jakie musi być spełnione podczas wejścia do bitwy wojsk armii, jest takie przesunięcie wojsk rakietowych i przebazowanie lotnictwa wsparcia, aby zachować warunki i możliwości nieprzerwanego ogniowego oddziaływania na nieprzyjaciela. W tym celu cały wysiłek armii powinien być skierowany na:

- szybkie i dokładne ustalenie obiektów do wykonania uderzeń jądrowych z chwilą rozpoczęcia ruchu wojsk z rejonów wyjściowych;
- sprecyzowanie we właściwym czasie zadań dla wojsk rakietowych i lotnictwa, wykonanie uderzeń jądrowych, zwłaszcza otwierających drogę do szybkiego wejścia do bitwy i rozwijania działań zaczepnych przez wojska pierwszego rzutu;
- uzgodnienie współdziałania, a niejednokrotnie przejęcie dowodzenia nad wojskami sojuszniczymi prowadzącymi działania bojowe w pasie wejścia do bitwy wojsk armii.

Uderzenia wykonywane bronią jądrową powinny być w tym czasie skierowane do zniszczenia środków napadu jądrowego, środków obrony przeciwpancernej i przeciwlotniczej, SD, lotnictwa oraz zgrupowań związków pancernych i zmechanizowanych nieprzyjaciela.

Nie należy wykluczać również takiej sytuacji, że dywizje pierwszego rzutu armii będą wchodzić do bitwy kolejno, w miarę podchodzenia, nie czekając na przejście do działań zaczepnych poszczególnych związków na innych kierunkach. Dywizje wchodzące do bitwy rozpoczynają działania zapewniające maksymalne wyzyskanie skutków uderzeń broni jądrowej lub uderzeń artylerii i lotnictwa. Wykonują gwałtowne i głębokie uderzenia, aby jak najszybciej wyjść w rejon stanowisk ogniowych artylerii atomowej i pozycji startowych rakiet nieprzyjaciela, ostatecznie rozbić jego zgrupowania wojsk oraz opanować ważne obiekty (lotniska, składy MPS, przeprawy, węzły dróg itp.). Często może się zdarzyć tak, że przed

wyruszeniem zgrupowania uderzeniowego armii z rejonu wyjściowego do wejścia do bitwy zostanie wykonany desant taktyczny oraz zasłony dymne.

Oddziały i związki wojsk sojuszniczych prowadzące działania bojowe w pasie operacji zaczepnej armii mogą być włączone do pierwszego rzutu operacyjnego lub przejść do armijnego odwodu ogólnowojskowego.

Polecenia:

1. Wymienić i krótko scharakteryzować podstawowe czynniki, od których zależy sposób wejścia armii do bitwy.
2. Omówić główne problemy współdziałania z dowódcami (sztabami) wojsk sojuszniczych, w których pasie armia wchodzi do bitwy.

7.3. Prowadzenie operacji zaczepnej armii w pasie przesłaniania

Rozpoczęcie operacji zaczepnej armii od pokonania pasa przesłaniania nieprzyjaciela może nastąpić wówczas, gdy w pasie wejścia armii do bitwy nieprzyjaciel przeszedł do obrony i jego pierwszy pas obrony został odsunięty od granicy państwowej do 60 km, albo gdy jego rzut wtargnięcia uległ rozbiciu, a ocalałe wojska lub odwody podchodzące z głębi organizują obronę na zawczasu przygotowanej rubieży. Mogą też przechodzić do obrony zorganizowanej w ograniczonym czasie. Na tych kierunkach, na których nieprzyjaciel nie przechodzi do działań zaczepnych, może on także organizować obronę, przygotowując jednocześnie pas przesłaniania.

Do działania w pasie przesłaniania dywizje pierwszego rzutu operacyjnego armii wysyłają zwykle silne oddziały wydzielone (OW). W przeciętnych warunkach terenowych organizuje się OW w sile wzmocnionego pułku czołgów. Nie należy jednak wykluczać wysłania jako OW pułku zmechanizowanego.

Niekiedy do opanowania szczególnie ważnych rejonów węzłów dróg, przepraw wodnych i cieśnin może być wysadzany desant taktyczny lub oddział desantowo-szturmowy, dzięki któremu działanie OW będzie skuteczniejsze.

Dywizje pierwszorzutowej armii rozwijają się pod przykryciem OW "torujących" drogę w głąb terytorium i ugrupowania nieprzyjaciela głównym siłom dywizji. OW rozpoczynają swoje działanie po krótkim ogniowym uderzeniu artylerii, lotnictwa i śmigłowców bojowych.

Głównym zadaniem OW, najczęściej we współdziałaniu z desantem powietrznym będzie jak najszybsze rozbicie jednostek osłonowych nieprzyjaciela, uderzenie z marszu i włamanie się w jego pierwszy pas obrony.

W razie napotkania silnych punktów oporu OW wymanewrowują je uderzając w luki i otwarte skrzydła, do blokowania zaś pozostawiają tylko nieliczne siły. Podobnie działają po napotkaniu terenu trudnego do przebycia ze względu na pożary, zawały lub zatopienia. Efektywnym środkiem ogniowego wsparcia OW mogą być śmigłowce bojowe. Skuteczność działania OW można zwiększyć przez stosowanie dymów maskujących. OW wykonują swoje zadania działając całością sił na jednym kierunku lub na szerokim froncie w całym pasie dywizji. W każdej sytuacji - niezależnie od sposobu działania - OW powinien być w ciągłej gotowości do wykonania zaskakującego i silnego uderzenia na nieprzyjaciela, który zajmuje obronę lub przechodzi do kontrataku. Szybkie i skuteczne działanie OW powinno uniemożliwiać nieprzyjacielowi dokonywanie zniszczeń, zwłaszcza na kierunku przesuwania się głównych sił dywizji. Liczyć się należy z szerokim stosowaniem przez nieprzyjaciela minowania narzutowego.

Bezpośrednio za OW przesuwa się zwykle oddział zabezpieczania ruchu, artyleria dywizji, a niekiedy także artyleryjski odwód przeciwpancerny armii wspólnie z oddziałem zaporowym; dywizjony rakiet taktycznych rozwijają się w ugrupowaniu bojowym OW lub w takiej odległości za nim, aby mogły wykonać skuteczne uderzenia jądrowe zarówno w interesie OW, jak i sił głównych dywizji, a w działaniach konwencjonalnych - być w ciągłej gotowości do wzięcia udziału w pierwszym uderzeniu jądrowym.

Główne siły dywizji pierwszego rzutu armii przesuwają się za OW najczęściej w kolumnach pułkowych, a niekiedy w szykach przedbojowych.

W koniecznych wypadkach, przede wszystkim zaś wtedy, gdy OW nie udało się rozbić nieprzyjaciela zajmującego dogodne rubieże obronne, z głównych sił dywizji mogą być wyznaczone odpowiednie siły do wzmocnienia uderzenia OW lub wykonania uderzenia samodzielnie.

W zasadzie jednak należy unikać angażowania sił głównych dywizji do walki w pasie przesłaniania, ponieważ ich podstawowym celem będzie wykonanie ataku z marszu na główny pas obrony nieprzyjaciela.

Podczas działania w pasie przesłaniania szczególnie ważne zadania spoczywają na rozpoznaniu i walce radioelektronicznej. Od zdobycia we właściwym czasie informacji o nieprzyjacielu i terenie działań oraz od skuteczności walki radioelektronicznej w dużym stopniu zależeć będzie powodzenie działań zarówno OW, jak i pierwszego rzutu armii.

Podejście sił głównych dywizji do pierwszego pasa obrony nieprzyjaciela powinno odbywać się na szerokim froncie, tak aby można było wykonać (w pasie dywizji) jednoczesny atak z marszu, zwłaszcza wówczas gdy obustronnie jest stosowana broń jądrowa. W działaniach konwencjonalnych, gdy nieprzyjaciel zajął zawczasu przygotowaną obronę wykonanie ataku wymaga posiadania czasu na przygotowanie przełamania obrony. W takiej sytuacji główne siły pierwszego rzutu armii pod osłoną OW mogą się zatrzymać w odległości 10-15 km przed pierwszym pasem obrony nieprzyjaciela, aby przygotować się do przełamania jego obrony. Jeżeli artyleria przesuwająca się za OW zdąży się rozwinąć i zapewni skuteczne przygotowanie ogniowe ataku, wówczas główne siły pierwszego rzutu armii atakują bez zatrzymywania się z marszu. W razie wykrycia jednak luk lub odcinków słabo bronionych główne siły dywizji, korzystając z działań OW, atakują z marszu i w szybkim tempie wychodzą na tyły i skrzydła broniącego się nieprzyjaciela. Również w wypadku, gdy OW udało się z marszu wedrzeć w pierwszy pas obrony nieprzyjaciela, główne siły dywizji bezzwłocznie wykonują uderzenie, aby wykorzystując uzyskane powodzenie jak najszybciej rozwinąć je w głąb. W sytuacji gdy w pasie jednej z dywizji pierwszego rzutu armii udało się z marszu przełamać pas obrony nieprzyjaciela, sąsiednie dywizje bezzwłocznie wykorzystują powodzenie danej dywizji, wykonując uderzenie na tyły i skrzydła nieprzyjaciela z pasa sąsiada. Duże szanse powodzenia w czasie pokonywania pasa przesłaniania mają także różnego rodzaju desanty powietrzne oraz uderzenia oddziałów desantowo-szturmowych. Ich działanie powinno być bezzwłocznie wykorzystywane zarówno przez OW, jak i siły główne dywizji.

Może też dojść do takiej sytuacji, że w czasie gdy armia przejdzie do operacji zaczepnej, nieprzyjaciel na niektórych kierunkach również będzie dążył do osiągnięcia swoich celów poprzez działania zaczepne lub wykona silne przeciwuderzenie już w walce o pas przesłaniania. Wtedy powstaną warunki do stoczenia bojów, a niekiedy i bitwy spotkaniowej.

Polecenia:

1. Przedstawić warunki, w których armia może rozpoczynać operację zaczepną od działania w pasie przesłaniania.
2. Przedstawić sposoby działania w pasie przesłaniania:
   a/ oddziałów wydzielonych wysłanych przez dywizje pierwszego rzutu armii;
   b/ głównych sił armii.

7.4. Bitwa spotkaniowa prowadzona przez armię w operacji zaczepnej

7.4.1. Właściwości bitwy spotkaniowej armii w operacji zaczepnej[45/]

"Bitwa spotkaniowa, działania związków operacyjnych, w czasie których obie strony dążą do osiągnięcia swoich celów drogą natarcia. Może zaistnieć w czasie przegrupowania związków operacyjnych dla rozbicia nacierającego nieprzyjaciela w początkowym okresie wojny, w czasie jednoczesnego przejścia do natarcia obu przeciwstawnych stron, w bitwie z podchodzącymi silnymi odwodami nieprzyjaciela w toku rozwijania operacji zaczepnej, przy wykonaniu przeciwuderzenia lub przejścia do przeciwnatarcia"[46/]. Z przedstawionej definicji wynika, że będą to sytuacje typowe, w których może dojść do bitwy spotkaniowej w operacji zaczepnej armii.

Na pierwszym miejscu stawiamy "uderzenia ogniowe", ponieważ mogą one przesądzić o wyniku bitwy spotkaniowej, zanim dojdzie do obustronnego starcia zbrojnego głównych sił armii. W przeszłości w bitwie spotkaniowej ogień jedynie zabezpieczał działania związków taktycznych, dziś uderzenia jądrowe wykonują samodzielne zadania i będą przesądzać o rozstrzygnięciu bitwy. Rola zaś związków ogólnowojskowych polega na umiejętnym i maksymalnym wykorzystaniu skutków uderzeń jądrowych i ostatecznym rozbiciu nieprzyjaciela. Chociaż w niektórych wypadkach - zwłaszcza gdy uderzenia jądrowe z różnych względów nie będą rozstrzygającym czynnikiem - rola związków ogólnowojskowych w bezpośrednim starciu z nieprzyjacielem będzie przesądzać o wyniku bitwy spotkaniowej. Dominującą jednak formą działań w bitwie spotkaniowej będzie natarcie skierowane dla zrealizowania celu bitwy spotkaniowej.

> Celem bitwy spotkaniowej jest skuteczne obezwładnienie systemów rozpoznawczo-uderzeniowych i szybkie rozgromienie głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela oraz przejęcie inicjatywy operacyjnej i zapewnienie warunków prowadzenia operacji zaczepnej[47/].

45/ A.A.Sokołow, Wstrecznyje srażenija, "Wojennaja Myśl" Nr 1 z 1978 r., s.50-58.
46/ Wojennyj encykłopediczeskij słowar, Moskwa 1983 r., s. 168.
47/ W sposób pouczający przedstawiono prowadzenie bitew spotkaniowych przez armie pancerne w Armii Radzieckiej w książce: A.J.Radziejewskij, Tankowyj udar, Moskwa 1977 r., s. 136-146.

W czasie bitwy spotkaniowej czasowe przejście części sił armii do działań o charakterze obronnym, zwłaszcza na wybranych kierunkach, nie oznacza zakończenia bitwy spotkaniowej. O zakończeniu bitwy spotkaniowej można mówić wówczas, gdy jedna ze stron poniesie tak ogromne straty (lub wytworzy się niekorzystna sytuacja na innych kierunkach), że zaniecha ona (w danej bitwie i na danym kierunku) realizacji celu poprzez działania zaczepne.

W bitwie granicznej, bitwa spotkaniowa będzie stanowić decydujące starcie sił walczących stron, od którego rezultatów niejednokrotnie zależeć będzie los całej operacji. We wszystkich jednak wypadkach bezpośredni wpływ na przebieg bitwy spotkaniowej wywrą warunki, w jakich będzie ona rozpoczęta i prowadzona. Bitwa spotkaniowa może być rozpoczęta zarówno z chwilą przejścia do operacji zaczepnej, jak i w jej toku. Rozpoczęcie operacji od bitwy spotkaniowej nastąpi wówczas, gdy nieprzyjaciel będzie rozwijał natarcie, a wojska armii będą wchodziły do bitwy wprost z marszu.

W toku operacji zaczepnej dojście do bitwy spotkaniowej może nastąpić w wyniku wykonania przez odwody nieprzyjaciela przeciwuderzeń lub przeciwnatarcia. Zależnie od głębokości mogą to być odwody: armijne, grupy armii lub odwody głębsze - strategiczne.

W czasie rozwijania operacji zaczepnej bitwa spotkaniowa może nastąpić w wyniku bojów spotkaniowych prowadzonych przez dywizje na różnych kierunkach, stanowiące jednak główne siły armii.

Bitwa spotkaniowa może wyniknąć wówczas, gdy na tyłach zgrupowań uderzeniowych rozwijających w szybkim tempie działania zaczepne pozostaną poważne siły nieprzyjaciela, które znajdą się w okrążeniu lub w półokrążeniu (np. w rejonie wybrzeża morskiego). W tych warunkach bitwa spotkaniowa toczyć się będzie z odwodami nieprzyjaciela, które poprzez działania zaczepne będą dążyć do deblokowania okrążonych wojsk lub z wojskami wychodzącymi z okrążenia.

Niezależnie od sytuacji, w której dojdzie do bitwy spotkaniowej, szczególnego znaczenia nabiera czynnik czasu. W bitwie spotkaniowej bowiem wygrywać będzie ta strona, która potrafi liczyć i uwzględniać nie godziny lecz minuty. W związku z tym wzrastają niewspółmiernie wymagania w zakresie operatywności w pracy sztabu oraz szefostw rodzajów wojsk i służb, które powinny zapewnić dowódcy wszystko to, co jest mu potrzebne do powzięcia decyzji w wyjątkowo ograniczonym czasie.

Po powzięciu zaś przez dowódcę decyzji, obowiązkiem sztabu jest bezzwłoczne przekazanie jej wykonawcom. Właściwości bitwy spotkaniowej wy-

magają maksymalnego uproszczenia dowodzenia. W tym celu z ogólnym zamiarem bitwy spotkaniowej należy zapoznać dowódców dywizji, zanim dojdzie do zwiększenia samodzielności ich działania.

Jest to konieczne zwłaszcza wówczas gdy dywizje pierwszego rzutu operacyjnego prowadzą działania bojowe na oddzielnych kierunkach i przy wybitnie nierównomiernym zarysie "linii frontu".

Ze względu na warunki dojścia do bitwy spotkaniowej i jej właściwości, powzięcie decyzji i rozstrzyganie problemów dowodzenia będzie zwykle następowało bez pełnego wyjaśnienia sytuacji i wyczerpujących danych zarówno o wojskach własnych, jak i o nieprzyjacielu.

Oczekiwanie na wyjaśnienie sytuacji w celu uzyskania pełnych danych o nieprzyjacielu może doprowadzić do mało zdecydowanego działania wojsk, co w bitwie spotkaniowej jest nie do przyjęcia. Dowódcy i sztaby, nawet na podstawie niepełnych danych, powinni umieć przewidywać rozwój sytuacji, decydować się niejednokrotnie na ryzykowne przedsięwzięcia (lecz uzasadnione), przejawiać maksimum inicjatywy i zdecydowania w rozbiciu nieprzyjaciela oraz osiągnięciu celu bitwy spotkaniowej. Z niejasnością sytuacji w bitwie spotkaniowej należy się liczyć przede wszystkim dlatego, że walka toczyć się będzie na poszczególnych kierunkach, na różnej głębokości, przy gwałtownie zmieniających się sytuacjach na lądzie, w powietrzu i w eterze. Należy również podkreślić, że szczególna rola sztabu i dowództw rodzajów wojsk i służb w bitwie spotkaniowej wyrazi się m.in. w podtrzymywaniu współdziałania i ciągłej trosce o zachowanie operacyjnego i bojowego zabezpieczenia działań wojsk.

Czynnik czasu i szybkość działania w bitwie spotkaniowej mają ogromne znaczenie, ponieważ każda ze stron będzie usiłowała przejąć inicjatywę, narzucić swoją wolę przeciwnikowi.

W przeszłości walka o przejęcie i utrzymanie inicjatywy w bitwie spotkaniowej zazwyczaj rozpoczynała się równocześnie ze starciem oddziałów wydzielonych, działaniami lotnictwa, rozwinięciem artylerii i potęgowała się w miarę rozwijania wojsk i wchodzenia ich do bitwy.

Obecnie walka o inicjatywę najczęściej rozpocznie się nie od bezpośrednich starć zbrojnych wojsk lądowych, lecz od uderzeń bronią precyzyjną, lotnictwem, śmigłowców bojowych i aktywnie prowadzonej walki radioelektronicznej.

W warunkach jądrowych ze względu na rozstrzygającą rolę broni jądrowej każda ze stron będzie tak działać, aby uprzedzić przeciwnika w wykonaniu uderzeń ogniowych. W tym celu obie strony będą dążyły do:

- jak najszybszego wykrycia (rozpoznania) celów opłacalnych dla uderzeń jądrowych;
- rozwinięcia środków przenoszenia broni jądrowej (jeżeli nie były rozwinięte) i uprzedzenia przeciwnika w wykonaniu uderzenia ogniowego na środki napadu jądrowego, stanowiska dowodzenia i na główne zgrupowanie uderzeniowe wojsk;
- zachowania warunków obrony przed bronią masowego rażenia;
- wprowadzenia przeciwnika w błąd co do głównych sił i środków oraz zamiaru bitwy spotkaniowej.

Uprzedzenie w wykonaniu skutecznych uderzeń ogniowych zapewni wywalczenie przewagi ogniowej i zadanie nieprzyjacielowi takich strat, które uniemożliwią mu prowadzenie działań zaczepnych.

W wypadkach zaś obustronnego poważnego zniszczenia i obezwładnienia uderzeniami ogniowymi zgrupowań uderzeniowych, poważny wpływ na wynik bitwy spotkaniowej wywrze zdecydowane i szybkie rozpoczęcie natarcia jednostkami ocalałymi od tych uderzeń, sprawna organizacja likwidacji skutków uderzeń jądrowych i jak najszybsze skierowanie do bitwy świeżych sił, a także manewr odwodów i sił z innych kierunków.

Zdecydowane i szybkie działanie w bitwie spotkaniowej, zwłaszcza skuteczne wykonanie uderzeń ogniowych, uderzeń wojskami pancernymi i zmechanizowanymi oraz wysadzenie desantów taktycznych, śmiałe włamywanie się w głąb ugrupowania przeciwnika, wyjście na jego skrzydła i tyły oraz rozbicie jego zasadniczych zgrupowań - mogą przesądzić o wyniku bitwy spotkaniowej.

Przejęcie (wywalczenie) inicjatywy lub jej utrzymanie w bitwie spotkaniowej nie zapewni jednorazowe uderzenie, nawet bronią jądrową. Zarówno jedna, jak i druga strona ma możność ciągłego oddziaływania bronią jądrową oraz istnieją duże (stosunkowo) możliwości manewru, przerzutu wojsk z głębi lub z innych kierunków w rejon bitwy spotkaniowej. W związku z tym walka o inicjatywę będzie się toczyć od początku do końca bitwy spotkaniowej. W walce tej szczególne znaczenie ma doskonała znajomość nieprzyjaciela i terenu działań. Wzrasta więc rola i zakres zadań rozpoznania prowadzonego przez wszystkie szczeble dowodzenia.

Bez uzyskania we właściwym czasie niezbędnych danych o siłach i środkach nieprzyjaciela trudno mówić o możliwości uprzedzenia go w wykonaniu skutecznych uderzeń ogniowych, uzyskaniu przewagi ogniowej i uchwyceniu inicjatywy. Dlatego organizacja i prowadzenie aktywnego, głębokiego i ciągłego rozpoznania oraz otrzymywania we właściwym czasie niezbędnych danych o nieprzyjacielu i terenie staje się w bitwie spotkaniowej problemem pierwszorzędnej wagi.

Polecenia:

1. Omówić sytuacje, w których może dojść do bitwy spotkaniowej armii.
2. Wyjaśnić istotę celu w bitwie spotkaniowej.
3. Omówić rolę i znaczenie czynnika czasu i inicjatywy w bitwie spotkaniowej.

7.4.2. Zadania i ugrupowanie armii w bitwie spotkaniowej

Realizacja celu bitwy spotkaniowej i wynikające stąd konkretne zadania uzależnione będą od warunków, w jakich armia przechodzi do operacji zaczepnej i rozpoczyna bitwę spotkaniową oraz od skutków uderzeń rakietowo-jądrowych strategicznych i frontu oraz możliwości wykorzystania potencjału jądrowego armii.

Ze względu na właściwości początkowego okresu wojny i rolę w nim związków operacyjnych, armią może prowadzić bitwę spotkaniową samodzielnie lub uczestniczyć całością bądź częścią sił w bitwie spotkaniowej frontu.

W bitwie spotkaniowej mogą być zaangażowane wszystkie siły armii lub tylko ich część, co może mieć miejsce, zwłaszcza w warunkach prowadzenia operacji zaczepnej na nadmorskim kierunku operacyjnym.

Czas trwania bitwy spotkaniowej armii może być bardzo różny. Przeciętnie bitwa spotkaniowa armii może trwać od jednej do trzech dób, a niekiedy i dłużej. Jeżeli w bitwie tej uczestniczą wszystkie siły armii, szerokość pasa będzie się pokrywała z szerokością pasa wyznaczonego armii w operacji zaczepnej.

Duże prawdopodobieństwo dojścia do bitwy spotkaniowej z chwilą rozpoczęcia przez armię operacji zaczepnej, a także podczas jej rozwijania wymaga tworzenia takiego ugrupowania operacyjnego armii, które odpowiadałoby warunkom prowadzenia bitew spotkaniowych, przy nieznacznych jedynie zmianach. Na dokonywanie bowiem przegrupowań i tworzenie do bitwy spotkaniowej innego ugrupowania operacyjnego niż to, które bierze udział w operacji zaczepnej, nie będzie zwykle ani czasu ani możliwości. Poza

tym każda poważniejsza "reorganizacja" ugrupowania operacyjnego armii tuż przed bitwą spotkaniową będzie bardzo trudna.

Z doświadczeń uzyskanych podczas bitew spotkaniowych z okresu drugiej wojny światowej i omówionych właściwości bitwy spotkaniowej we współczesnych warunkach wynika, że:

> Ugrupowanie operacyjne armii powinno być głębokie i stwarzać dogodne warunki manewru oraz zapewniać zachowanie warunków obrony przed bronią masowego rażenia, umożliwiać jak najszybsze i najskuteczniejsze wyzyskanie skutków uderzeń jądrowych w celu jednoczesnego i głębokiego wdarcia się w ugrupowanie nieprzyjaciela.

Głębokie ugrupowanie wojsk armii stwarza dogodne warunki do prowadzenia bitwy spotkaniowej nawet wówczas, gdy pierwszy rzut zostaje obezwładniony uderzeniami jądrowymi nieprzyjaciela. W takiej sytuacji możliwe jest skuteczne obezwładnienie zgrupowań uderzeniowych przeciwnika bronią jądrową i wyzyskanie skutków tych uderzeń poprzez wprowadzenie do bitwy drugich rzutów. W bitwie spotkaniowej dywizje zmechanizowane i pancerne powinny skupiać swoje główne siły, zwłaszcza czołgów, w pierwszym rzucie aby zapewnić silne początkowe uderzenia i możność szybkiego włamania się w głąb ugrupowania nieprzyjaciela. Obok silnego pierwszego rzutu dywizje najczęściej powinny tworzyć silny odwód ogólnowojskowy .

Ponadto dywizjony rakiet taktycznych powinny być tak rozmieszczone w ugrupowaniu dywizji, ażeby były w stałej gotowości do jak najszybszego zajęcia stanowisk startowych i uprzedzenie taktycznych środków napadu jądrowego nieprzyjaciela w otwarciu ognia.

Najczęściej pierwszy rzut armii będzie się składał z 2-3 dywizji - jeżeli bitwa spotkaniowa wyniknie z chwilą rozpoczęcia operacji zaczepnej i z 3-4 dywizji - gdy do bitwy spotkaniowej dojdzie w toku rozwijania operacji zaczepnej.

W miarę możliwości należy dążyć do tego, ażeby w pierwszym rzucie armii znalazły się przede wszystkim dywizje pancerne. Poszczególne dywizje pierwszorzutowe powinny jednak stanowić silne, przystosowane do samodzielnego działania zgrupowania uderzeniowe. Głównym zadaniem tych zgrupowań będzie wykonanie w ślad za uderzeniami jądrowymi armii zdecydowanych uderzeń zapewniający, jak najgłębsze przeniknięcie w ugrupowanie nieprzyjaciela, jak najszybsze wyjście w rejony jego stanowisk ognio-

wych artylerii atomowej i stanowisk startowych rakiet, ich zniszczenie lub opanowanie oraz rozbicie zasadniczych sił przeciwnika. Skuteczność uderzenia wojsk pancernych zostanie poważnie spotęgowana przy wysadzaniu desantów taktycznych.

Szybkie włamanie się pierwszego rzutu w ugrupowanie nieprzyjaciela stanowi doskonałą obronę przed uderzeniami jego broni masowego rażenia i różnego rodzaju wyrzutniami rakietowymi do minowania, a równocześnie zapewnia zniszczenie zasadniczych środków napadu jądrowego przeciwnika, zwłaszcza artylerii - w tym i atomowej.

Jeśli przewiduje się rozpoczęcie operacji zaczepnej armii od bitwy spotkaniowej, pożądane jest wysłanie silnych oddziałów wydzielonych zarówno armijnego, jak i z poszczególnych dywizji pierwszego rzutu. Jeżeli z oceny sytuacji wynika możliwość dojścia do bitwy spotkaniowej w czasie rozwijania operacji zaczepnej, to armia i dywizje również mogą wysłać silne oddziały wydzielone, jeżeli nie zostały one wysłane uprzednio.

O ile jednak w okresie drugiej wojny światowej podstawowym zadaniem oddziałów wydzielonych w bitwie spotkaniowej było uchwycenie i utrzymanie - do momentu podejścia sił głównych - dogodnych rubieży terenowych i zapewnienie im dogodnych warunków rozwinięcia, o tyle obecnie oddziały wydzielone zamiast uchwytywać rubieże powinny dążyć do jak najgłębszego włamywania się w ugrupowanie nieprzyjaciela, wyjścia w rejony rozmieszczenia środków napadu jądrowego, nie wiążąc się walką z jego czołowymi pododdziałami. Oprócz tego oddziały wydzielone mogą stanowić bardzo ważny element rozpoznania nieprzyjaciela.

Drugi rzut armii w składzie 2-3 dywizji przeznaczony jest głównie do spotęgowania uderzenia i rozwinięcia powodzenia pierwszego rzutu, zwłaszcza w sytuacji, gdy pierwsze rzuty poniosą znaczne straty i ich tempo działania zacznie słabnąć. Drugi rzut armii może być wykorzystany (w całości lub częściami) do nieoczekiwanego uderzenia na skrzydła i tyły tego zgrupowania uderzeniowego nieprzyjaciela, które rozwija natarcie w głąb ugrupowania armii oraz szybkiego przenoszenia działań z jednego kierunku na drugi. W wypadku, gdy na tyłach pierwszego rzutu armii pozostaną silne zgrupowania wojsk nieprzyjaciela, część sił drugiego rzutu może być zaangażowana do walki z tymi siłami. W wielu sytuacjach drugorzutowe dywizje będą uniemożliwiać nieprzyjacielowi wykonanie zaskakujących uderzeń na skrzydła i tyły pierwszego rzutu armii. Istniejące bowiem luki i otwarte skrzydła między dywizjami w pełni sprzyjają takim formom działania nieprzyjeciela.

W wypadku, gdy z różnych względów - zwłaszcza w czasie rozwijania operacji zaczepnej - nie będzie warunków do utworzenia drugiego rzutu, należy utworzyć silny odwód ogólnowojskowy armii.

Zasadniczy element ugrupowania operacyjnego armii stanowi brygada rakiet operacyjno-taktycznych, która w bitwie spotkaniowej wykonuje uderzenia ogniowe przede wszystkim na:

- broń precyzyjną i środki napadu broni jądrowej nieprzyjaciela;
- główne zgrupowanie wojsk nieprzyjaciela;
- stanowiska dowodzenia.

W przewidywaniu bitwy spotkaniowej należy utworzyć takie ugrupowanie bojowe brygady rakiet operacyjno-taktycznych, które zapewniłoby stałą gotowość do uprzedzenia nieprzyjaciela w wykonaniu uderzenia.

W bitwie spotkaniowej armia może organizować i wysadzać taktyczne desanty śmigłowcowe z zadaniem:

- opanowania lub zniszczenia środków napadu jądrowego nieprzyjaciela;
- niszczenia stanowisk dowodzenia i środków "wojny radioelektronicznej";
- opanowania ważnych węzłów dróg, zwłaszcza w celu opóźnienia podejścia świeżych sił nieprzyjaciela;
- ograniczenia swobody manewru nieprzyjaciela;
- opanowania dogodnych rubieży terenowych.

Ilość desantów powietrznych zależeć będzie od konkretnej sytuacji, a zwłaszcza od możliwości armii w zabezpieczeniu przelotu desantów i ich desantowania oraz tempa natarcia własnych wojsk. Przeciętnie armia może przygotowywać i wykorzystywać desanty taktyczne na trzech kierunkach działania poszczególnych dywizji - w sile od kompanii do wzmocnionego batalionu.

Niejednokrotnie podczas bitwy spotkaniowej w pasie armii desant powietrzny będzie organizowany i wysadzany przez front.

Poważny wpływ na skuteczność prowadzenia bitwy spotkaniowej mogą odegrać OGM zarówno armii, jak i frontu. Dlatego też zachowanie ścisłego współdziałania z OGM należy do szczególnych obowiązków sztabu armii.

W celu maskowania, zwłaszcza manewru wojsk armii w bitwie spotkaniowej szeroko mogą być stosowane dymy maskujące.

Polecenia:

1. Omówić sposoby tworzenia ugrupowania operacyjnego przeznaczonego do bitwy spotkaniowej.
2. Rola i zadania taktycznych desantów śmigłowcowych w bitwie spotkaniowej.

7.4.3. Manewr w bitwie spotkaniowej

Właściwości bitwy spotkaniowej sprzyjają stosowaniu różnorodnych form i sposobów manewru. Głównym celem manewru będzie stworzenie w odpowiednim miejscu i we właściwym czasie wymaganej przewagi (ognia lub sił - wojsk) zapewniającej uchwycenie inicjatywy i rozbicie zasadniczych sił nieprzyjaciela, zwłaszcza tych, które mogą prowadzić lub prowadzą działania zaczepne.

W bitwie spotkaniowej istnieją ogromne możliwości realizacji manewru zwłaszcza na szczeblu taktycznym.

> Manewr dywizjami i pułkami w bitwie spotkaniowej prowadzi się w celu maksymalnego wyzyskania skutków uderzeń ogniowych, zwłaszcza uderzeń broni jądrowej, ostatecznego rozbicia wojsk nieprzyjaciela, przeniesienia wysiłków działań na inny kierunek lub uchylenia się od uderzeń ogniowych przeciwnika.

W bitwie spotkaniowej szczególną wagę należy przywiązywać do manewru ogniem środków obrony przeciwlotniczej. Duże możliwości uderzeń lotnictwa nieprzyjaciela oraz rozpoznania powietrznego zmuszają do wszechstronnego przygotowania manewru ogniem i sprzętem środków OPL w celu osłony z powietrza głównego zgrupowania operacyjnego wojsk armii. Skutecznej osłony od uderzeń z powietrza wymagają środki napadu jądrowego armii. Stąd też manewr ogniem OPL wymaga niezwykle szybkiego ześrodkowania wysiłków na kierunki zagrożone i rozdzielenie tych wysiłków do walki nawet z pojedynczymi samolotami nieprzyjaciela. Poza tym system ognia OPL powinien zapewniać skuteczną walkę z powietrznymi środkami rozpoznania nieprzyjaciela, zwłaszcza bezpilotowymi.

Niejednokrotnie w toku bitwy spotkaniowej podczas realizowania pierwotnie przyjętej formy manewru wyniknie konieczność zmiany kierunku uderzenia lub przeniesienia wysiłku działania na nowy kierunek. Manewr ten będzie szczególnie pożądany wówczas gdy trzeba będzie uchronić wojska od uderzeń ogniowych nieprzyjaciela lub właściwie wyzyskać skutki własnych uderzeń ogniowych.

Przy wykonaniu poszczególnych form manewru, zwłaszcza obejścia i oskrzydlenia, należy dążyć do ciągłego utrzymywania styczności z nieprzyjacielem poprzez szybkie i głębokie (na różnych kierunkach) wdzie-

ranie się w głąb ugrupowania nieprzyjaciela, co przy dużej dynamice działań poważnie utrudni przeciwnikowi wykonanie skutecznych uderzeń ogniowych.

W bitwie spotkaniowej, jak w żadnym innym działaniu, wyniknie konieczność racjonalnego stosowania, zwłaszcza przez poszczególne związki taktyczne i oddziały, przechodzenia, przy bezpośrednim oddziaływaniu nieprzyjaciela, od jednego do drugiego rodzaju działań bojowych (np. od natarcia do obrony i odwrotnie).

Poza tym wyniknie konieczność: umiejętnego obchodzenia i wymijania silnych węzłów oporu nieprzyjaciela i pozostawienia do ich wiązania tylko części sił, śmiałego wykorzystania otwartych skrzydeł i luk w ugrupowaniu przeciwnika do zdecydowanego działania w przód, umiejętnego działania przy otwartych skrzydłach i w oderwaniu od sił głównych. W bitwie spotkaniowej szczególnego znaczenia nabiera prowadzenie walki radioelektronicznej w celu skutecznego obezwładniania i sparaliżowania systemów elektronicznych nieprzyjaciela oraz zapewnienia skutecznej pracy własnym środkom i urządzeniom radioelektronicznym.

Ze względu na rozwój transportu powietrznego coraz większego znaczenia w bitwie spotkaniowej będzie nabierać manewr wojsk drogą powietrzną, zwłaszcza rezultaty operacji desantowo-szturmowej organizowanej przez front.

W bitwie spotkaniowej prowadzonej w operacji zaczepnej wzdłuż wybrzeża morskiego poważną rolę może odgrywać manewr drogą morską zarówno w celu wysadzenia desantów morskich, jak i przerzutu wojsk, zwłaszcza w warunkach powstania stref skażonych.

Polecenia:
1. Omówić cel i istotę manewru w bitwie spotkaniowej.
2. Scharakteryzować manewr w bitwie spotkaniowej.

7.4.4. Wypracowanie decyzji o bitwie spotkaniowej i przekazanie jej wykonawcom.

Decyzja o bitwie spotkaniowej może być powzięta równocześnie z wypracowaniem decyzji o operacji zaczepnej. Już w swoim zamiarze dowódca armii może przewidywać rozbicie określonego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela w bitwie spotkaniowej. Decyzję zaś będzie precyzować w miarę rozwoju sytuacji wskazującej na możliwość dojścia do bitwy spotkaniowej.

Proces pracy w tym zakresie będzie przebiegał równolegle z wykonywa-

niem wstępnych przedsięwzięć organizacyjno-wykonawczych dotyczących przygotowania lub zabezpieczenia bitwy oraz w warunkach wykonania określonych zadań taktyczno-operacyjnych. Jest rzeczą konieczną, ażeby decyzja o bitwie spotkaniowej została powzięta nie za wcześnie i nie za późno. Zarówno bowiem jedno jak i drugie jest niekorzystne. Zbyt wczesne powzięcie decyzji może doprowadzić do tego, że uderzenia ogniowe zostaną wykonane nie na to zgrupowanie nieprzyjaciela, które w bitwie spotkaniowej ma spełniać rolę zasadniczą. Przyjęta zaś forma manewru w celu wykorzystania skutków uderzeń ogniowych i ostatecznego rozbicia przeciwnika nie będzie odpowiadać faktycznie zaistniałej sytuacji. Poza tym może zostać przedwcześnie ujawniony nieprzyjacielowi zamiar przeprowadzenia bitwy, co ułatwi mu skuteczne przeciwdziałanie. Spóźnione zaś powzięcie decyzji pozwoli nieprzyjacielowi uprzedzić armię w wykonaniu uderzenia ogniowego, co w konsekwencji może doprowadzić do przegranej lub poniesienia ogromnych strat.

Oczywiście ustalenie właściwego momentu powzięcia decyzji nie jest sprawą ani prostą, ani łatwą. Należy bowiem uwzględnić fakt, że określenie we właściwym czasie danych świadczących o możliwości dojścia do bitwy spotkaniowej, zwłaszcza w warunkach pierwszej operacji, będzie nastręczać wiele trudności.

Dlatego decyzję o bitwie spotkaniowej dowódca armii będzie zwykle podejmował na podstawie oceny zaistniałej sytuacji i przewidywanego jej rozwoju. Z tego względu podczas wypracowywania decyzji i w czasie przekazywania jej wykonawcom konieczne jest:

- nieprzerwane śledzenie przedsięwzięć nieprzyjaciela i zbieranie o nim takich wiadomości, które mogłyby potwierdzić słuszność przewidywań lub konieczność wnoszenia poprawek i zmian do decyzji już powziętej oraz stanowiłyby uzupełnienie brakujących danych przede wszystkim danych dotyczących możliwości użycia przez przeciwnika broni jądrowej;
- bieżące uaktualnienie wiadomości o położeniu i działaniu wojsk własnych i sąsiadów;
- utrzymywanie w stałej gotowości bojowej przede wszystkim tych środków ogniowych, które mogłyby bezzwłocznie wykonać uderzenia naśrodki napadu jądrowego nieprzyjaciela.

Przed sprecyzowaniem decyzji dowódca armii, wykorzystując swój sztab oraz szefów rodzajów wojsk i służb, przeprowadza krótką ocenę sytuacji.

Oceniając sytuację dowódca armii powinien mieć na uwadze realizację głównego celu operacji zaczepnej armii. W wyniku bitwy

spotkaniowej armia bowiem wykonuje tylko jedno z zadań operacji. Zamiar bitwy spotkaniowej powinien zatem odpowiadać zamiarowi operacji zaczepnej armii.

Decyzję powziętą przez dowódcę armii sztab opracowuje w formie graficznej na mapie, na której uwidacznia:

- zasadnicze siły nieprzyjaciela, ich skład i ugrupowanie, a przede wszystkim obiekty uderzeń ogniowych;
- rejony, cele (obiekty) uderzeń jądrowych wykonanych środkami rakietowymi, lotnictwem oraz artylerią;
- stan i kolejność wykonywania uderzeń ogniowych;
- zamiar manewru wojskami;
- rozmieszczenie i manewr oddziałów brygady rakiet operacyjnych;
- kierunki uderzeń i zadania poszczególnych dywizji, ewentualnie oddziałów wydzielonych, lub rejony wysadzania desantów i ich zadania, ugrupowanie armii i dywizji;
- kolejność wchodzenia do bitwy lub rozwijania się poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego armii i ich zadania przed i w czasie bitwy spotkaniowej;
- stanowiska dowodzenia.

Ponadto na mapie z decyzją dowódcy armii należy wskazać zasadnicze kierunki rozpoznania oraz siły i środki przewidziane lub wykonujące poszczególne jego zadania.

Mapa z decyzją powinna być wykonywana równolegle z wypracowywaniem przez dowódcę armii decyzji, ażeby jak najszybciej przekazać zadania poszczególnym wykonawcom. Niejednokrotnie w czasie wypracowywania decyzji wyniknie konieczność wydawania odpowiednich zarządzeń lub stawiania dodatkowych zadań bojowych związanych bezpośrednio z zamiarem przyszłej bitwy spotkaniowej. Należy również pamiętać o tym że w czasie wypracowywania decyzji sytuacja może rozwinąć się w taki sposób, że bitwa spotkaniowa będzie narastać stopniowo w wyniku zawiązywania się bojów spotkaniowych prowadzonych przez poszczególne pododdziały, oddziały i związki taktyczne na różnych kierunkach. W tych warunkach ważnym zadaniem dowódcy armii (sztabu) będzie koordynowanie wysiłków sił i środków, które już zawiązały i prowadzą walkę z nieprzyjacielem z działaniem tych sił, które są przeznaczone do rozstrzygania bitwy spotkaniowej w myśl ogólnego zamiaru dowódcy armii.

Warunki, w których armia przejdzie do bitwy spotkaniowej wywrą zasadniczy wpływ na sposoby przekazywania decyzji wykonawcom. Na przykład

niektórym związkom taktycznym, rodzajom wojsk i służb zadania bojowe do bitwy spotkaniowej postawi dowódca armii osobiście, innym - przez swych zastępców, oficerów łącznikowych lub wykorzystując techniczne środki łączności. Najważniejsze, aby postawione zadania przekazane zostały wykonawcom we właściwym czasie oraz wiązały się ściśle (uwzględniały) z zadaniami wykonywanymi przez poszczególne związki przed rozpoczęciem bitwy spotkaniowej. Zadania bojowe będą przekazywane wykonawcom najczęściej w formie krótkich zarządzeń lub rozkazów. Kolejność stawiania zadań będzie uzależniona od tego, który z wykonawców w danej sytuacji wykonuje najważniejsze zadania i który powinien zapoznać się bezzwłocznie z nowym zadaniem, ażeby mieć czas na wykonanie niezbędnych przegrupowań lub na przygotowania związane z realizacją zamiaru bitwy spotkaniowej.

Treść zadań dla poszczególnych wykonawców będzie różna. Należy jednak zapoznać wszystkich wykonawców z ogólnym zamiarem bitwy spotkaniowej. Jest to niezbędny warunek właściwego zrozumienia przez nich swojego miejsca i roli oraz przejawiania inicjatywy we właściwym kierunku w razie gwałtownych zmian sytuacji i braku łączności z armią.

W pierwszej kolejności należy postawić zadanie armijnej brygadzie rakiet operacyjno-taktycznych i lotnictwu. W wypadku wykonania na korzyść armii uderzeń jądrowych środkami frontu należy dowódców tych pododdziałów zapoznać z decyzją i kolejnością wykonywania uderzeń ogniowych przez armię.

W zadaniach dla dowódców (związków) oddziałów wykonujących uderzenia jądrowe należy podać:

- krótkie wiadomości o nieprzyjacielu z określeniem obiektów uderzeń i możliwością zmian w ugrupowaniu i działaniu nieprzyjaciela;
- sposób zachowania ciągłej gotowości do wykonania zadań ogniowych;
- siły i środki (rakietowe lub lotnicze), które przewidziane są do wykonania uderzenia uprzedzającego, zwłaszcza na środki napadu broni masowego rażenia nieprzyjaciela;
- czas i sposób wykonania na poszczególne obiekty uderzeń ogniowych, kolejność i sposób niszczenia nowo wykrytych celów.

Stawiając zadania poszczególnym dywizjom należy podać:

- krótkie wiadomości o nieprzyjacielu, zwłaszcza w pasie działania danej dywizji;

- czas, kolejność i rejony (obiekty) uderzeń jądrowych wykonywanych środkami armii i dywizji;
- udział środków ogniowych dywizji w manewrze ogniowym armii;
- kierunki natarcia i zadania wykonywane przez daną dywizję i jej sąsiadów w czasie bitwy i po jej zakończeniu;
- ugrupowanie operacyjne armii.

Treść zadań drugorzutowych dywizji i pozostałych elementów ugrupowania operacyjnego będzie podobna do treści zadań stawianych im w operacji zaczepnej, przy czym treść ta będzie oczywiście uwzględniała zamiar i charakter (specyfikę) sytuacji, w której dochodzi do bitwy spotkaniowej.

W wypadku gdy z zamiaru bitwy spotkaniowej wynika konieczność przejścia niektórych dywizji lub ich części do obrony, należy im wskazać rejony obrony i sposób jej prowadzenia. Poza tym w treści zadań dotyczących bitwy spotkaniowej należy uwzględnić treść tych zadań, które poszczególne elementy ugrupowania operacyjnego już otrzymały, wykonują w danym czasie i powinny wykonywać po zakończeniu bitwy spotkaniowej.

Najczęściej jednocześnie z postawieniem zadań zostaną podane ogólne problemy współdziałania w bitwie spotkaniowej pomiędzy poszczególnymi elementami ugrupowania operacyjnego armii, lotnictwem i sąsiadami. Szczególnie ważnym problemem, stojącym przed dowódcą i sztabem armii przy rozstrzyganiu problematyki współdziałania, jest konieczność takiego zsynchronizowania (zgrania) działań bojowych, aby dowódcy wszystkich szczebli dowodzenia wyraźnie widzieli myśl przewodnią, której realizacja powinna doprowadzić do osiągnięcia celu bitwy spotkaniowej.

Poważnym zagadnieniem w pracy dowódcy i sztabu armii jest również ciągła troska o właściwe operacyjne zabezpieczenie działań. Wytyczne w tym zakresie najczęściej zostaną wydane równocześnie lub obezpośrednio po postawieniu zadań bojowych. Przy czym należy uwzględniać w nich te zagadnienia operacyjnego zabezpieczenia działań, które wojska już wykonują. Ze względu na niezwykle ograniczony czas podjęcia decyzji o bitwie spotkaniowej i konieczność zachowania ciągłości operacyjnego zabezpieczenia działań, jego organizacją lub wnoszeniem korekt i zmian mogą się zająć poszczególni szefowie oddziałów sztabu armii, szefowie rodzajów wojsk i szefowie służb z własnej inicjatywy, zgodnie z ogólnym zamiarem bitwy, bez oczekiwania na rozkaz lub specjalne zarządzenie (wytyczne) dowódcy armii. Z tym, że natychmiast powinni oni meldować o poczynionych przedsięwzięciach w tym zakresie dowódcy lub szefowi sztabu armii. W czasie bitwy spotkaniowej konieczne jest ciągłe i skuteczne prowadzenie walki z rozpoznaniem nieprzyjaciela. O ko-

nieczności tej walki powinni pamiętać wszyscy dowódcy i oficerowie sztabu - od pododdziału do armii włącznie zarówno przed rozpoczęciem bitwy spotkaniowej, jak i podczas jej prowadzenia.

Polecenia:

1. Przedstawić istotę i sposoby wypracowywania decyzji o bitwie spotkaniowej przez dowódcę armii.
2. Omówić sposoby przekazywania decyzji dowódcy wykonawcom.

7.4.5. Prowadzenie bitwy spotkaniowej przez armię

Bitwa spotkaniowa armii rozpocznie się wykonaniem uderzeń ogniem WRiA i lotnictwa. Najczęściej będą to uderzenia na główne zgrupowanie uderzeniowe nieprzyjaciela, które w danej sytuacji i na danym kierunku przeznaczone jest do prowadzenia działań zaczepnych. W uderzeniu ogniowym rozpoczynającym bitwę spotkaniową wezmą udział środki rakietowe armii i frontu oraz lotnictwo, a na kierunku nadmorskim - siły marynarki wojennej. W niektórych sytuacjach mogą uczestniczyć w tym uderzeniu środki wojsk sojuszniczych prowadzących walkę z nieprzyjacielem rozwijającym natarcie lub podchodzącym z obrony do natarcia.

Uderzenia ogniowe na poszczególne obiekty nieprzyjaciela mogą być wykonywane w różnym czasie i na różnych kierunkach. Dlatego szczególnego znaczenia nabiera właściwie przeprowadzony manewr ogniem. Ogień rakiet operacyjno-taktycznych powinien być kierowany przede wszystkim na te zgrupowania wojsk nieprzyjaciela, które nie nawiązały jeszcze bezpośredniej styczności z czołowymi wojskami armii i stanowią opłacalny i dogodny cel uderzeń ogniowych.

Rakiety taktyczne dywizji pierwszego rzutu armii przesuwają się jak najbliżej czołowych pododdziałów dywizji, niekiedy bezpośrednio za oddziałami wydzielonymi, ażeby we właściwym czasie zająć rejony pozycyjne i również wziąć udział w wykonaniu uderzenia, przede wszystkim na urządzenia naziemne systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, artylerię atomową i taktyczne rakiety nieprzyjaciela oraz na środki wojny radioelektronicznej.

Ze względu na wysoką dynamiczność działań i poważne trudności, które mogą wystąpić w szybkim wykonaniu uderzeń ogniowych, poważną rolę - zarówno z chwilą dojścia do bitwy spotkaniowej, jak i w czasie jej trwania - będzie spełniać lotnictwo, a zwłaszcza śmigłowce bojowe.

Uderzenia ogniowe powinny być wykonywane na poszczególnych kierunkach z takim wyliczeniem, ażeby ich skutki mogły być wykorzystane przede wszystkim przez oddziały wydzielone pierwszorzutowych dywizji oraz desant powietrzny i OGM armii.

Oddziały wydzielone nie nawiązują walki z czołowymi pododdziałami nieprzyjaciela, zarówno z tymi, które znajdują się w obronie, jak i tymi, które rozwijają natarcie. Zasadniczym ich zadaniem w tym czasie powinno być jak najszybsze wdarcie się w głąb ugrupowania nieprzyjaciela i uderzenie na pozycje ogniowe lub kolumny marszowe artylerii atomowej i rakiet taktycznych, a także na sztaby i kolumny jego wojsk, które podchodzą do rejonu działań bojowych. W wyniku zdecydowanych działań oddziałów wydzielonych stwarza się sprzyjające warunki wejścia do bitwy i działania głównych sił, a niejednokrotnie i do wykonania następnych uderzeń ogniowych. W wypadku rozwijania przez nieprzyjaciela natarcia w szybkim tempie lub po przeniknięciu oddziałów wydzielonych w głąb jego ugrupowania, może zaistnieć konieczność uniemożliwienia podejścia kolumn przeciwnika i zmuszenia ich do rozwinięcia. W takiej sytuacji oddziały wydzielone najczęściej będą dążyć do opanowania dogodnych rubieży, na których przejdą do obrony. OGM armii, jeżeli działa na tyłach nieprzyjaciela, bezzwłocznie skierowuje się do uderzenia przeciwko głównemu zgrupowaniu wojsk nieprzyjaciela. OGM współdziała ściśle z OW i desantami. Taktyczne desanty śmigłowcowe i desant spadochronowy lądujące na tyłach nieprzyjaciela, kierują swoje uderzenia przede wszystkim na środki napadu jądrowego nieprzyjaciela, sztaby, ograniczają swobodę manewru oraz opanowują ważne rubieże terenowe. Niejednokrotnie desanty powietrzne będą opanowywać ważne z punktu widzenia taktyczno-operacyjnego obiekty (np. lotniska) lub węzły dróg i utrzymywać je do momentu podejścia oddziałów wydzielonych lub pierwszego rzutu armii. Zarówno desanty powietrzne, jak i oddziały wydzielone oraz rozpoznawcze powinny zbierać i przekazywać swoim sztabom dane o nieprzyjacielu. Ze względu na dynamiczność i nierównomierny przebieg działań bojowych w bitwie spotkaniowej szczególnego znaczenia nabierać będą dane z rozpoznania niezbędne do wykonania ponownych uderzeń ogniowych oraz właściwego koordynowania wysiłków wojsk. Tak samo jednak ważne będą dane o nowych celach, obiektach lub zgrupowaniach wojsk nieprzyjaciela, jak i dane

o skutkach (rezultatach) wykonanych uderzeń ogniowych, działaniach oddziałów wydzielonych, desantów oraz pierwszych rzutów armii.

W ślad za oddziałami wydzielonymi przesuwać się będzie artyleria wsparcia poszczególnych dywizji, która zajmie stanowiska ogniowe i swoim ogniem zabezpieczy rozwinięcie się, wejście do bitwy i uderzenie głównych sił dywizji. Siły te wchodzą do bitwy kolejno, bezpośrednio z marszu. Pierwszorzutowe dywizje również będą dążyć do tego, ażeby w maksymalny sposób wykorzystać uderzenie ogniowe, działania oddziałów wydzielonych, istniejące luki w ugrupowaniu nieprzyjaciela (otwarte skrzydła) i jak najszybciej wedrzeć się w głąb ugrupowania nieprzyjaciela w celu skutecznego zrealizowania zamiaru bitwy spotkaniowej. Wchodzące do bitwy główne siły dywizji powinny rozwijać się w taki sposób, ażeby nie musiały zbyt długo przebywać w ugrupowaniu przedbojowym lub bojowym oraz aby mogły wykonywać zdecydowane i silne uderzenia na skrzydła i tyły nieprzyjaciela wprost z marszu. Jeżeli na kierunku działania dywizji nieprzyjaciel przechodzi do obrony, dywizje organizują i prowadzą natarcie wg zasad natarcia po podejściu z głębi.

Podczas rozwijania bitwy spotkaniowej należy również uwzględniać działanie sąsiednich armii. W wielu bowiem wypadkach sąsiad może rozwijać zdecydowane działania zaczepne, w wyniku których mogą powstać dogodne warunki do wykorzystania pasa sąsiada do wykonania uderzenia na tyły nacierającego nieprzyjaciela. Uderzenie takie najczęściej wykonane zostanie siłami z drugiego rzutu armii. Niejednokrotnie również dywizje pierwszego rzutu armii będą wykorzystywać pas sąsiedniej armii, której wojska przeniknęły w głąb ugrupowania nieprzyjaciela, aby wykonać uderzenia na jego tyły i skrzydła. Wymaga to uzgodnienia współdziałania zarówno z sąsiednią armią, jak i skrzydłowymi dywizjami, przez pas których wojska armii (dywizji) będą wykonywać uderzenie.

Ze względu na możliwość wykorzystania przez nieprzyjaciela desantów powietrznych, a na kierunku nadmorskim - morskich, do walki z nimi przede wszystkim przeznacza się odwody i drugie rzuty dywizji i armii. Szczególną uwagę dowódca armii zwraca w tym czasie na uniemożliwienie desantom nieprzyjaciela uderzenia na rejony pozycyjne rakiet.

Zarówno dowódca armii, jak i dowódcy pierwszorzutowych dywizji, śledząc bacznie rozwijające się działania bojowe, dążą do potęgowania uderzenia ogniem i wojskami, zwłaszcza na tych kierunkach, na których uzyskuje się powodzenie lub istnieje możliwość jego uzyskania i szybkiego wyjścia na głębokie tyły nieprzyjaciela.

W celu wzbronienia nieprzyjacielowi rozwijania natarcia na skrzydła

i tyły ugrupowania armii, na kierunki szczególnie zagrożone wysuwa się odwody przeciwpancerne dywizji drugorzutowych i armii. Natomiast częścią sił armii (najczęściej tych, które znalazły się na kierunku uderzenia nieprzyjaciela, a niejednokrotnie ze składu drugiego rzutu armii) można przejść do obrony. Walkę obronną tych sił powinny cechować: umiejętna obrona rubieży i rejonów oraz punktów terenowych, skuteczne wykonanie zdecydowanych kontrataków oraz manewr siłami i ogniem z kierunków nieatakowanych na zagrożone.

Na niektórych kierunkach, w wyniku rozwijania natarcia przez nieprzyjaciela, pododdziały, oddziały, a nawet dywizje mogą się znaleźć w okrążeniu lub półokrążeniu.

Oczywiście stwarza to dodatkowe trudności w dowodzeniu wojskami i osiągnięciu celu bitwy spotkaniowej. Niemniej jednak i w tych warunkach wojska powinny być zdolne do prowadzenia zdecydowanych działań bojowych - nawet przy czasowej izolacji od sił głównych armii.

W toku bitwy spotkaniowej dowódca i sztab armii koncentrując się na osiągnięciu celu bitwy spotkaniowej, dążą równocześnie do zachowania jak najdogodniejszych warunków rozwijania operacji zaczepnej armii. W wyniku bowiem pomyślnego rozstrzygnięcia bitwy spotkaniowej armia wykonuje tylko jedno z pośrednich zadań armijnej operacji zaczepnej.

Armia musi więc zachować zdolność do skutecznego osiągnięcia ostatecznego celu operacji zaczepnej; osiągnięcia celu bitwy spotkaniowej w poważnej mierze (a niekiedy w decydującej) przybliża lub umożliwia zrealizowanie celu operacji zaczepnej. Poprzez bitwę spotkaniową zatem armia powinna stwarzać warunki do zdecydowanego rozwijania operacji zaczepnej i pomyślnego wykonania kolejnych stojących przed nią zadań.

Polecenia:

1. Omówić sposoby rozpoczęcia bitwy spotkaniowej przez armię.
2. Przedstawić ogólną charakterystykę rozwoju sytuacji taktyczno-operacyjnej w bitwie spotkaniowej.
3. Omówić pracę sztabu armii w bitwie spotkaniowej.

7.5. Przełamanie obrony nieprzyjaciela w operacji zaczepnej armii

Podczas rozwijania operacji zaczepnej zarówno w warunkach użycia broni jądrowej, jak i bez jej stosowania może wyniknąć konieczność przełamywania obrony nieprzyjaciela. Typowe jednak przełamanie wystąpi podczas rozwijania operacji zaczepnej bez użycia broni jądrowej.

W każdej jednak sytuacji dowódca armii i jego sztab oraz dowódcy dywizji powinni traktować przełamanie obrony nieprzyjaciela jako wymuszoną konieczność i organizować działania przełamujące w ostateczności, wówczas gdy brak jest luk i otwartych skrzydeł w ugrupowaniu nieprzyjaciela.

W tym celu należy dążyć do stosowania najszerzej pojętego manewru wojsk pancernych i zmechanizowanych oraz w wymiarze powietrznym, aby "wymanewrować" obronę, zwłaszcza tam gdzie jest ona głęboko urzutowana. Uderzenia należy kierować przede wszystkim na te kierunki, na których istnieją luki i otwarte skrzydła, zapewniające warunki wyjścia na tyły głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela.

Jeżeli nieprzyjaciel na kierunku wchodzenia armii do bitwy przejdzie do obrony, wówczas operację zaczepną rozpoczynamy od przełamania. Na wstępie kilka refleksji historycznych o przełamaniu obrony nieprzyjaciela. Przypomnę, że w okresie II wojny światowej w Armii Radzieckiej realizowano trzy formy przełamania:

1/ Przełamanie taktyczne.

2/ Przełamanie operacyjne.

3/ Przełamanie strategiczne.

Formy te stanowiły jednolity, a od lata 1944 r. ciągły proces wykonywania wyłomu w strategicznej obronie nieprzyjaciela.

W uproszczony sposób można określić, że treścią przełamywania taktycznego było przełamanie taktycznej głębokości obrony nieprzyjaciela, operacyjnego - operacyjnej głębokości, a strategicznego - strategicznej głębokości obrony.

Najbardziej typową formą przełamania obrony hitlerowskiej na szczeblu armii - w pierwszym okresie wojny - było wykonanie uderzenia na dwóch-trzech kierunkach.

W następnych okresach obronę nieprzyjaciela przełamywano:

a/ na dwóch kierunkach przy współdziałaniu z sąsiednią armią;

b/ na jednym kierunku w celu okrążenia wspólnie z sąsiednią armią taktycznego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela;

c/ na jednym kierunku w składzie głównego zgrupowania uderzeniowego frontu;

d/ na jednym kierunku na spotkanie z głównym zgrupowaniem uderzeniowym frontu;

e/ na jednym ze skrzydeł w pasie armii wspólnie z sąsiednią armią.

W każdej z przyjętych form przełamania szczególną uwagę poświęcano wyborowi kierunku głównego uderzenia. Uwzględniając wymagania taktyczno-operacyjne, główny kierunek uderzenia określano tak, aby uderzenie kierować w najbardziej czułe miejsca głównych zgrupowań wojsk nieprzyjaciela, zapewniając ich rozbicie i naruszając tym samym system obrony przeciwnika. Najczęściej więc główne uderzenie wykonywano w najsłabsze miejsca zgrupowania obronnego nieprzyjaciela. Ponadto przy wyborze kierunku głównego uderzenia kierowano się możliwością maksymalnego wykorzystania wszystkich rodzajów wojsk, zwłaszcza czołgów oraz zapewnienia warunków wprowadzenia do bitwy i skuteczne działania grup szybkich. Podkreślić również należy że nie mniejszą uwagę przywiązywano do wyboru drugiego kierunku uderzenia,który powinien był zapewnić i w pełni zabezpieczać przełamanie obrony i rozwijanie operacji na kierunku głównego uderzenia.

Z kierunkiem głównego uderzenia wiązało się ściśle określenie odcinka przełamania. W okresie przed wybuchem II wojny światowej zgodnie z regulaminem Armii Radzieckiej szerokość odcinka przełamania armii wynosiła 20-30 km, a frontu 60-80 km. Jednak w toku wojny zaczęto zawężać odcinki przełamania dążąc do uzyskania maksymalnej przewagi, zwłaszcza ogniowej i w czołgach nad nieprzyjacielem.

Na odcinkach przełomania, których szerokość w ostatnim okresie wojny wynosiła przeciętnie 8-12% szerokości całego pasa operacji zaczepnej ześrodkowano przeciętnie: 50-70% DP; 70-80% artylerii i moździerzy; 80-100% czołgów i 100% lotnictwa. Koncentrując w ten sposób siły na odcinkach przełamywania stopniowo uzyskiwano zdecydowaną przewagę nad nieprzyjacielem.W 1944-1945 r. było możliwe osiągnięcie na odcinku przełamania następujących stosunków sił:

- w piechocie 5,2 : 1
- w artylerii 7,2 : 1
- w czołgach 6,5 : 1

A jak wygląda problem przełamania we współczesnych warunkach?

Diametralnie bowiem zmianie uległa obecnie struktura, a zwłaszcza system obrony nieprzyjaciela. Stąd też należy stosować nowe sposoby przełamywania obrony nieprzyjaciela zwłaszcza ze względu na "podniesienie obrony przeciwpancernej w powietrze". Z całą bowiem powagą powinniśmy obecnie uwzględniać obronę przeciwpancerną nieprzyjaciela, która nabiera coraz więcej cech wyjątkowo wysokiej aktywności i skuteczności, zwłaszcza w zwalczaniu broni pancernej.

Przypomnę, że w ostatnich latach nastąpił szybki rozwój środków prze-

ciwpancernych o wysokich parametrach taktyczno-bojowych. Na przykład w 1970 r. w DZ USA było 232 środki przeciwnika, w 1977 r. - 432, w 1980 r. - 291, w 1985 r. - ok. 1500 środków przeciwpancernych, których parametry prowadzenia skutecznego ognia zwiększyły się od 1,5 do 3 krotnie. W dywizji USA typu "86" moc bojowa w środkach przeciwpancernych zwiększa się o 70%. Natomiast DZ (NZ) typu "80" jest 2393 środki przeciwpancerne bez uwzględniania samolotów. Tak więc nie tylko poważny wzrost ilościowy, ale przede wszystkim nastąpił jeszcze większy wzrost jakościowy tych środków. W rezultacie nieprzyjaciel ma obecnie możliwości zapewnienia od 33 do 66 środków przeciwpancernych na 1 km frontu obrony.

Ponadto należy uwzględniać, że w wyniku manewru na zagrożone kierunki środków przeciwpancernych z innych kierunków i to w przeciągu krótkiego czasu, gęstości te mogą być zwiększone od 1,5 do 2 krotnie. Z tym, że będą to przede wszystkim środki przeciwpancerne wykonujące uderzenia z powietrza.

Duże możliwości środków przeciwpancernych zostały potwierdzone w czasie wojny arabsko-izraelskiej w 1973 r., w czasie której w ciągu 19 dni straty obustronne od ognia przeciwpnacernego wynosiły 3100 czołgów, to jest około 50% wszystkich czołgów, którymi dysponowały obie strony z chwilą wybuchu wojny.

Warto również wspomnieć, że zwiększa się ilość i jakość czołgów,które mogą być bardzo skutecznie wykorzystywane jako środki przeciwpancerne.

Do pełniejszego obrazu możliwości przeciwpancernego oddziaływania nieprzyjaciela należy również dodać użycie baterii "LARS" i "MARS" wykonujących minowanie narzutowe oraz możliwość stosowania bomb paliwowo-powietrznych /B/H-82/,których promień zniszczenia na przykład BWP wynosi ok. 300 m.

Ponadto w systemie obrony przeciwpancernej trzeba widzieć i uwzględniać siły i środki systemu OPL nieprzyjaciela.

Niezależnie od tego nieprzyjaciel przewiduje narastanie oporu poprzez manewr na kierunek włamania odwodów brygadowych i dywizyjnych, które mogą wziąć udział w walce już o pierwszą pozycję, zarówno do stawiania oporu, a przede wszystkim do wykonywania zwrotów zaczepnych.

W wyniku tych zabiegów powstanie w stosunkowo krótkim czasie głęboko urzutowana i wyjątkowo aktywna obrona zwłaszcza przeciwpancerna.

Z tego krótkiego przeglądu wynika, że zmieniła się diametralnie jakość obrony przeciwpancernej nieprzyjaciela, poważnie wzrosły i wzrastać będą jej możliwości ogniowe, w tym coraz

groźniejsze będą środki przeciwpancerne podniesione w powietrze, umożliwiające w dowolnym obszarze i w krótkim czasie zagęszczanie bariery przeciwpancernej. To wszystko wymaga wyjątkowo realistycznej oceny, umiejętnego planowania, starannego przygotowania, a przede wszystkim skutecznego porażenia ogniowego, zwłaszcza sił i środków obrony przeciwpancernej nieprzyjaciela.

W związku z tym szczególnego znaczenia nabiera umiejętność taktyczno-operacyjnego sprzęgania ognia artylerii i uderzeń lotnictwa z ogniem i uderzeniem czołgów, BWP, rakiet, śmigłowców bojowych oraz wszystkich rodzajów broni strzeleckiej, a także z działaniem wojsk inżynieryjnych stosujących środki wybuchowe i wojsk chemicznych wykorzystujących miotacze ognia. Chodzi więc o kompleksowość wykonania ogniowego porażenia. Mogą jednak wystąpić trudności w wykonaniu uderzenia z powietrza ze względu na silną OPL nieprzyjaciela. Stąd też równocześnie z przełamywaniem obrony trzeba "łamać" obronę przeciwlotniczą nieprzyjaciela. Wobec tego przygotowując przełamanie obrony nieprzyjaciela należy przewidywać skuteczne zniszczenie lub obezwładnienie:

- środków rozpoznania i naprowadzania oraz systemów rozpoznawczo-uderzeniowych;
- środków przeciwpancernych rozmieszczonych w terenie i podniesionych w powietrze;
- stanowisk dowodzenia i obiektów systemu radioelektronicznego;
- rozpoznawanie i niszczenie, zwłaszcza przez lotnictwo i śmigłowce bojowe małych, ruchomych i opancerzonych celów nieprzyjaciela.

Niezbędne będzie również rozminowywanie, zwłaszcza na odcinku (odcinkach) przełamania, rejonów zaminowanych oraz dążenie do uzyskania zaskoczenia i zorganizowania ciągłego współdziałania uczestniczących w przełamaniu sił i środków własnych, a także sąsiadów.

W związku z tym, że możliwości armii w przełamaniu obrony są ograniczone, dowódca i sztab armii określają i to z ogromną precyzją odcinek lub odcinki przełamania, wynoszące zwykle 8-10% pasa, w którym działa armia, tj. około 8 km, a niekiedy 12 km. Przy takim odcinku przełamania nieprzyjaciel już w okresie porażenia ogniowego może stosunkowo szybko wykryć "wyłom" dokonywany w jego obronie, skierować do jego "zamknięcia" swoje odwody. Będą to przede wszystkim odwody przeciwpancerne, pododdziały i oddziały czołgów, samoloty A-10 i śmigłowce bojowe. Dlatego też oprócz odcinka głównego wybiera się często odcinek drugi, który może

stać się odcinkiem głównym lub pozornym. Pozorny odcinek przełamania w określonych warunkach (np. w sytuacji załamania się uderzenia na odcinku głównym) może być przekształcony w główny.

W sprzyjającej sytuacji dowódca armii może podjąć ryzyko ześrodkowania trzech związków taktycznych na jednym odcinku przełamania, przydzielając każdej dywizji 3-4 kilometrowy odcinek przełamania; w sumie więc armia przełamywałaby wówczas obronę na odcinku około 9-12 km, który ulegałby poważnemu rozszerzeniu w miarę rozwijania przełamania. Przy wyborze dwóch odcinków przełamania drugi odcinek najwygodniej jest przygotowywać wspólnie z sąsiednią armią siłami głównymi jednej dywizji; jego szerokość powinna również wynosić 3-4 km.

Odcinek przełamania armii w wypadku uderzenia dwóch dywizji może być łączony z odcinkiem głównym lub drugim sąsiedniej armii, tworząc wspólnie z sąsiadem wyłom w obronie nieprzyjaciela na odcinku od 16 do 20 km lub od 12 do 16 km.

Odpowiedni wybór odcinków przełamania w każdej sytuacji będzie przede wszystkim uzależniony od rodzaju i charakteru obrony nieprzyjaciela, a także od sił i środków, które mogą być zaangażowane do porażenia ogniowego nieprzyjaciela i wykonania uderzenia oraz od warunków terenowych.

Bezpośrednie przygotowanie przełamania obrony nieprzyjaciela obejmuje rozpoznanie obrony; konkretyzację decyzji uprzednio powziętej lub nowej dotyczącej przełamania; jądrowego i ogniowego porażenia; korektę lub organizację współdziałania; organizację i rozwijanie zgrupowań uderzeniowych oraz operacyjne zabezpieczenie w czasie przełamywania.

Czas trwania ogniowego przygotowania przełamania może być różny - orientacyjnie, w zależności od układu może się on wahać od 40 do 50 min.

Konkretyzacja decyzji o przełamaniu odbywa się w miarę uzyskiwania informacji z rozpoznania o systemie obrony nieprzyjaciela i terenie. W decyzji o przełamaniu dowódca armii powinien podać: 1. wnioski z oceny nieprzyjaciela na lądzie i w powietrzu, zwłaszcza na odcinku przełamania; 2. możliwości manewru odwodów z głębi; 3. odcinki przełamania i kierunek głównego uderzenia oraz kierunki innych uderzeń; 4. zadania wojsk i zadania lotnictwa w zniszczeniu lub rozbiciu nieprzyjaciela; 5. sposoby współdziałania;6. układ i czas ogniowego przygotowania ataku i ogniowego wsparcia; 7. organizację dowodzenia i podstawowe problemy operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk podczas przełamywania; 8. czas i sposób wykonania ataku. Szczególnego znaczenia nabiera szybkie przekazanie decyzji wykonawcom oraz ciągła kontrola jej wykonania. Niezależnie od podjętej

decyzji w wypadku wykrycia nawet nieznacznych odcinków niebronionych lub słabo bronionych należy bezzwłocznie wykorzystywać je do przenikania w głąb ugrupowania nieprzyjaciela na różnych kierunkach nawet niewielkich sił, które mimo iż nie zapewniają warunków do skutecznego działania siłom głównym armii, to na pewno będą sprzyjać przełamaniu. Stąd też wysiłek tych działań należy umiejętnie łączyć z uderzeniem głównego zgrupowania wojsk armii.

Czas trwania ogniowego przygotowania przełamania może być różny - orientacyjnie, w zależności od układu, od 30 do 50 min.

W czasie planowania przygotowania ogniowego szczególnie wnikliwie i precyzyjnie określa się ścisłe współdziałanie układu ognia z zakrytych stanowisk ogniowych, ognia na wprost, uderzeń śmigłowców bojowych i lotnictwa oraz uwzględnia się przelot desantu taktycznego, a także sposoby i charakter zadymiania.

Szczególnie ważnym przedsięwzięciem w przygotowaniu przełamania jest wykonanie przejść w zaporach inżynieryjnych. Należy dążyć do tego, aby wykonać minimum 2-3 przejścia dla każdej kompanii pierwszego rzutu tj. około 16-24 przejść na odcinku przełamania dywizji. Przejścia przed przednim skrajem obrony nieprzyjaciela wykonują zwykle saperzy tych dywizji, które znalazły się w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem, grupy saperów armii i grupy rozpoznawczo-torujące organizowane z piechoty (w pułkach zmechanizowanych) lub saperskie grupy torujące (w pułkach czołgów). Oprócz przejść, wojska inżynieryjne zabezpieczają pod względem inżynieryjnym drogi podejścia i rubieże rozwinięcia wojsk do ataku. Początkowe uderzenie podczas przełamania musi być wyjątkowo silne i prowadzone w sposób zdecydowany bez zatrzymywania się, przy maksymalnym wykorzystaniu ognia artylerii, czołgów, śmigłowców bojowych i lotnictwa. Wielką wagę należy przywiązywać do organizacji i wykonania ataku. Uwzględniać przy tym należy, że aktualnie BWP i śmigłowce bojowe wnoszą nową jakość w wykonanie ataku.

W przeciwieństwie do dotychczasowych form ataku podczas przełamania obrony nieprzyjaciela, walka ze środkami przeciwpancernymi przybierać będzie formę zespolonych uderzeń

wszystkich rodzajów wojsk, wykonywanych w różnym czasie i na wielu kierunkach. Będzie to dynamiczno-manewrowe pokonywanie obrony przeciwpancernej nieprzyjaciela, w którym skuteczne zwalczanie śmigłowców bojowych, samolotów A-10, wyrzutni typu "Lars" i "Mars" oraz systemów "Argus" i "Sotas" nabiera szczególnego znaczenia.

W toku przełamywania, szczególnie ważnym przedsięwzięciem będzie uniemożliwienie nieprzyjacielowi przerzutu na zagrożony kierunek odwodów przeciwpancernych i odwodów do wykonania kontrataków i przeciwuderzeń.

Ważną rolę w tym względzie spełnią śmigłowce bojowe, desanty taktyczne, działania oddziałów desantowo-szturmowych, BWP i czołgów oraz zbieżne uderzenia tych sił, którym na różnych kierunkach udało się przeniknąć w głąb obrony nieprzyjaciela.

Polecenia:

1. Przedstawić wpływ systemu obrony przeciwpancernej i OPL nieprzyjaciela na możliwości przełamania jego obrony przez wojska armii.
2. Przedstawić wymagania taktyczno-operacyjne w przełamywaniu obrony podczas operacji zaczepnej.
3. Omówić sposób przełamywania obrony nieprzyjaciela.

7.6. Forsowanie przeszkód wodnych w operacji zaczepnej armii[48/]

Podczas operacji zaczepnej armii wyniknie konieczność forsowania licznych przeszkód wodnych (rzek i kanałów oraz cieśnin morskich). W pasie armii na całą głębokość operacji mogą wystąpić 2 szerokie przeszkody wodne, 2-3 średnie i 20-25 wąskich. Poza tym pas armii będą przecinały liczne kanały odwadniające. Przeciętnie szerokie i średnie przeszkody wodne wystąpią co 80-150 km, a wąskie co 20-30 km. Gęstość rowów i kanałów odwadniających wynosi około 2,5-8 km na każdy km² powierzchni terenu. Wszystkie przeszkody naturalne, przede wszystkim zaś wodne, nieprzyjaciel wykorzysta do inżynieryjnego umocnienia terenu oraz organizowania rubieży obronnych. Na niektórych kierunkach będzie dążył do zatopienia obszarów podmokłych i nizinnych, co w znacznym stopniu utrudniłoby rozwijanie operacji zaczepnej.

48/ Regulamin walki wojsk lądowych sił zbrojnych PRL, cz.I, Warszawa 1985, s. 140-156.

Forsowaniem nazywamy natarcie połączone z pokonywaniem przeszkody wodnej, której przeciwległego brzegu broni nieprzyjaciel.

Właściwością forsowania jest to, że nacierający musi pod ogniem nieprzyjaciela pokonać przeszkodę wodną, uchwycić przeciwległy brzeg i rozwinąć na nim natarcie.

Forsowanie kończy się zwykle po opanowaniu głównego pasa obrony nieprzyjaciela organizowanego w oparciu o przeszkodę wodną i przeprawieniu głównych sił armii na przeciwległy brzeg.

Ze względu na sposób i charakter działania wojsk rozróżniamy forsowanie z marszu, forsowanie w ograniczonym czasie i forsowanie z planowym przygotowaniem - jeżeli nieprzyjacielowi uda się zatrzymać nacierające wojska przed przeszkodą wodną.

Forsowanie z marszu możliwe jest przede wszystkim po rozbiciu zgrupowania wojsk nieprzyjaciela przed przeszkodą wodną, a jednocześnie wymaga niedopuszczenia podejścia odwodów z głębi i zajęcia przez nie obrony na przeciwległym brzegu. W celu zapewnienia dogodnych warunków forsowania przeszkody wodnej z marszu należy przed podejściem wojsk do przeszkody wodnej:

- prowadzić aktywne rozpoznanie zarówno przeszkód wodnych znajdujących się w pasie armii, jak i nieprzyjaciela, który może zająć obronę za przeszkodą wodną;
- wypracować decyzję o forsowaniu, postawić zadanie i zorganizować operacyjne i bojowe zabezpieczenie działań wojsk oraz współdziałanie, a także opracować grafik forsowania;
- uprzedzić nieprzyjaciela w opanowaniu odcinków dogodnych do forsowania i przepraw, zwłaszcza w wyniku działania OW oraz desantów spadochronowych i taktycznych desantów śmigłowcowych, niekiedy również OGM;
- we właściwym czasie wysunąć środki przeprawowe do przeszkody wodnej i szybko wybudować przeprawy;
- uzyskać zaskoczenie co do miejsca forsowania i kierunku głównego uderzenia;
- skutecznie prowadzić walkę radioelektroniczną;
- osłaniać wojska i przeprawy od uderzeń z powietrza.

Decyzję o forsowaniu dowódca armii powinien powziąć przed podejściem wojsk do przeszkody wodnej (oczywiście w ogólnych zarysach forsowanie przeszkód wodnych jest uwzględniane w decyzji dowódcy armii dotyczącej operacji zaczepnej). W czasie rozwijania operacji zajdą jednak dość istotne zmiany w sytuacji, które spowoduje konieczność jej oceny oraz

powzięcia nowej decyzji lub skonkretyzowania dotychczasowej. W każdym wypadku należy dążyć do tego, aby w wyniku przeprowadzonej oceny sytuacji mieć czas na zorganizowanie zgrupowania wojsk, które z marszu sforsuje przeszkodę wodną, oraz na zabezpieczenie forsowania.

W ocenie nieprzyjaciela ze szczególną uwagą należy rozpatrywać:

- siły i skład oraz ugrupowanie nieprzyjaciela przed przeszkodą wodną, które trzeba rozbić, aby uzyskać powodzenie podczas forsowania z marszu;
- możliwości nieprzyjaciela w wykonaniu uderzeń jądrowych zarówno na wojska, jak i na przeszkodę wodną oraz ich skutki;
- możliwości przeciwnika w przygotowaniu obrony przeszkody wodnej (najsilniej i najsłabiej bronione odcinki);
- możliwości niedopuszczenia przez ZT i lotnictwo nieprzyjaciela do forsowania przeszkody wodnej z marszu;
- możliwości ustawienia przez nieprzyjaciela zapór inżynieryjnych przed i za przeszkodą wodną oraz na samej rzece;
- sposoby takiego rozwinięcia natarcia, aby wprowadzić nieprzyjaciela w błąd co do rejonu (odcinka) forsowania przeszkody wodnej głównymi siłami armii.

ciela w błąd co do rejonu (odcinka) forsowania przeszkody wodnej głównymi siłami armii.

W ocenie własnych wojsk należy rozpatrywać:

- możliwości armii wykonania uderzeń jądrowych na wojska broniące się przed i za przeszkodą wodną (zasadnicze obiekty uderzeń jądrowych) oraz zwalczania obiektów pierwszej kolejności ;
- możliwości rozbicia przez armię na poszczególnych kierunkach wojsk nieprzyjaciela przed przeszkodą wodną oraz wysłania i działania OGM;
- stosunek sił na poszczególnych kierunkach;
- możliwości ZT w uchwyceniu przeszkody wodnej (którym ZT zapewnić najdogodniejsze warunki forsowania z marszu);
- manewr sił i środków przeprawowych na kierunek główny;
- warunki i możliwości zabezpieczenia forsowania z marszu;
- ugrupowanie wojsk armii przed podejściem do przeszkody wodnej, w czasie forsowania i rozwijania działań na przeciwległym brzegu;
- skład, zadania i rejon lądowania desantu taktycznego;
- zadania rodzajów wojsk podczas forsowania i rozwijania natarcia na przeciwległym brzegu;
- wpływ położenia i działania sąsiadów na forsowanie z marszu;

- możliwości wydzielenia sił i środków, które wprowadzą nieprzyjaciela w błąd, co do odcinków forsowania;
- odcinki dogodne do budowy przepraw pozornych;
- warunki i możliwości stosowania dymów;

W ocenie terenu należy rozpatrywać:

- odcinki przeszkody wodnej i linii brzegowej najbardziej dogodne do forsowania;
- kierunki uderzeń poszczególnych ZT i rejon lądowania desantu taktycznego;
- najdogodniejsze podejścia i drogi marszu do przeszkody wodnej;
- wpływ warunków terenowych na organizację i prowadzenie forsowania przeszkód wodnych z marszu.

W decyzji dotyczącej forsowania z marszu szerokiej przeszkody wodnej należy określić:

- siły i ugrupowanie nieprzyjaciela przed i za przeszkodą wodną, możliwości jego działania i przeciwdziałania, a także wykorzystanie broni jądrowej i precyzyjnej, śmigłowców i lotnictwa;
- zamiar rozbicia głównych sił nieprzyjaciela przed i za przeszkodą wodną, obiekty wykonania uderzeń jądrowych oraz uderzeń przez lotnictwo i śmigłowce bojowe;
- zadania WRiA w zakresie ogniowego przygotowania forsowania (szczególnie dokładnie wskazuje się czas i miejsce wykonania uderzeń jądrowych);
- zadania dla ZT pierwszego rzutu, w tym zadania dla OW i desantów;
- zadania dla OGM i ewentualnie oddziałów rajdowych;
- zadania dla lotnictwa wsparcia;
- podział środków przeprawowych i manewr nimi;
- rejony przepraw armijnych i przepraw pozornych;
- zadania wojsk inżynieryjnych związane z utrzymaniem ciągłości przepraw;
- zadania wojsk OPL osłony głównych sił armii w czasie forsowania i na przeciwległym brzegu;
- zadania wojsk chemicznych w zakresie zadymiania;
- organizację współdziałania oraz zabezpieczenia operacyjnego działań;

Wymienione zostały tylko wybrane problemy, które dowódca armii rozpatruje podczas wypracowania decyzji lub wnoszenia poprawek do uprzednio powziętej. We wszystkich wypadkach, z chwilą rozpoczęcia operacji dowódca i sztab śledzą przebieg działań i niemal nieprzerwanie muszą dokonywać oceny sytuacji, zwłaszcza z punktu widzenia możliwości dzia-

łania nieprzyjaciela, wojsk własnych i warunków terenowych, precyzują jednocześnie wnioski stanowiące podstawę do powzięcia nowej decyzji lub tylko postawienia dodatkowych zadań wykonawcom, a niekiedy tylko do wniesienia zmian i korekt do planu współdziałania oraz zabezpieczenia operacyjnego działań.

Podczas forsowania z marszu szczególnie ważnym problemem będzie umiejętne wykorzystanie i spotęgowanie uderzenia na tym kierunku, (lub tego ZT), na którym uzyskuje się powodzenia, zwłaszcza wykorzystanie działania OGM i desantów. Najczęściej wiąże się z tym konieczność przeniesienia głównego kierunku uderzenia i jednoczesnego zastosowania takich form i sposobów działania, które postawią nieprzyjaciela w niekorzystnej sytuacji - zmuszą go do prowadzenia działań zgodnie z wolą dowódcy armii. Ponadto konieczne jest umiejętne reagowanie na bardzo gwałtowne zmiany sytuacji, zwłaszcza po użyciu broni jądrowej. Stąd też w każdym elemencie nowej decyzji należy uwzględniać zmiany w uprzednio zorganizowanym współdziałaniu i zabezpieczeniu operacyjnym działań.

W przewidywaniu forsowania z marszu dowódca armii i jego sztab tak kierują rozwojem operacji, aby forsowanie odbywało się w dotychczasowym ugrupowaniu operacyjnym lub po dokonaniu nieznacznego przegrupowania i manewru.

Ogromny wpływ na zapewnienie ciągłości forsowania ma skuteczność działania i ścisłe współdziałanie OW z desantem oraz wykorzystanie uderzeń śmigłowców bojowych. Przy podchodzeniu OW do przeszkody wodnej wzmacnia się je odpowiednią ilością środków przeprawowych. Niekiedy dowódca armii może zorganizować specjalny armijny OW, złożony zwykle z 1-2 pułków zmechanizowanych i czołgów dysponujących środkami przeprawowymi. Na kierunku jego działania mogą być wykonane zmasowane uderzenia ogniowe i wysadzony desant powietrzny lub taktyczny desant śmigłowcowy. Śledząc działania OW dowódca armii dąży do rozwinięcia powodzenia na tym kierunku, na którym uzyskano wyraźne powodzenie, tzn. udało się sforsować z marszu przeszkodę i rozwija się natarcie na uchwyconym brzegu. Jeżeli środki przeprawowe nie mogą nadążyć za OW, wówczas wykorzystuje się śmigłowce, aby drogą powietrzną dostarczyć we właściwym czasie niezbędną ilość środków przeprawowych.

Artylerię do wsparcia ogniowego skierowuje się bezpośrednio za OW.

Szczególne zadania stoją również przed środkami walki radioelektronicznej, zwłaszcza w zakresie dezorganizacji systemu dowodzenia nieprzyjaciela oraz zapewnienia ciągłości systemu dowodzenia wojsk własnych.

Wykorzystując działanie OW główne siły dywizji pierwszego rzutu armii bezzwłocznie przeprawiają się na przeciwległy brzeg przez uchwycone mosty stałe, jeżeli nie zostały zniszczone, a przede wszystkim przez przeprawy organizowane przez wojska inżynieryjne zarówno dywizji, jak i armii; wykorzystuje się również promy i środki desantowo-przeprawowe będące w składzie związków taktycznych forsujących przeszkodę wodną.

Najczęściej w pasie forsowania dywizji uruchamia się desantowe i promowe przeprawy oraz organizuje przeprawę czołgów po dnie - z załogami lub systemem bezzałogowym. Dopiero po opanowaniu przeciwległego brzegu organizuje się przeprawę mostową. Określa się również kierunki przerzutu wojsk przez przeszkodę wodną drogą powietrzną. Należy przewidywać, że OW może sforsować średnią a nawet szeroką przeszkodę wodną w ciągu 1,5 do 2 godzin i pozostałymi siłami dywizji pierwszego rzutu - po upływie 3-4 godzin w wypadku wybudowania w pasie dywizji dwóch mostów oraz za 5-6 godzin po wybudowaniu jednego mostu.

Dywizje pierwszego rzutu, w miarę przeprawy swoich sił na przeciwległy brzeg, bezzwłocznie rozwijają natarcie umacniając jednocześnie opanowany teren.

Drugi rzut armii i odwody przeprawiają się po wybudowanych mostach oraz wykorzystują przeprawy promowe i środki desantowo-przeprawowe. Chodzi o to, aby jak najszybciej główne siły armii znalazły się na przeciwległym brzegu.

Przeprawę pierwszego i drugiego rzutu armii maskuje się dymami Zasłonę dymną tworzy się na szerokim froncie[49/].

Podczas rozwijania natarcia na przeciwległym brzegu należy się liczyć z silnym oddziaływaniem ogniowym nieprzyjaciela, włącznie z wykonaniem zmasowanych uderzeń jądrowych oraz silnych kontrataków i przeciwuderzeń. W związku z tym, oprócz skutecznego wykorzystania własnej broni jądrowej, dowódca armii powinien być przygotowany na konieczność skierowania drugich rzutów i odwodów na kierunek zarysowującego się powodzenia, oraz na ten kierunek,na którym wojska poniosły duże straty od uderzeń nieprzyjaciela.Duży wpływ (oprócz uderzeń ogniowych) na załamanie kontrataków nie-

49/ Koncepcja wykorzystania dymów we współczesnych działaniach bojowych, Warszawa 1975 r., s.7-12, 19-33.

przyjaciela będzie miał manewr OPpanc i OZap armii. Likwidację skutków uderzeń jądrowych nieprzyjaciela organizuje się na zasadach ogólnych.

Forsowanie wąskich przeszkód wodnych o szerokości do 20 m (zarówno podczas podejścia do szerokiej przeszkody, jak i po jej sforsowaniu) wykonują samodzielnie pułki czołgów wykorzystując posiadane w kompaniach czołgów mosty towarzyszące - szturmowe. Utrzymanie dróg dofrontowych pułku i dywizji wraz z wykonaniem mostów na przeszkodach o szerokości od 20-50 m mogą zapewnić OZR pułku i dywizji. Przeszkody wodne do 50 m, a niekiedy i szersze, dywizja jest w stanie pokonywać samodzielnie, wykorzystując własne środki przeprawowe.

Forsowanie przeszkody wodnej z planowym przygotowaniem w toku operacji zaczepnej armii będzie należało do rzadkości, chociaż nie można takiej sytuacji wykluczyć. Forsowanie z planowym przygotowaniem wymaga jednak posiadania czasu na zorganizowanie rozpoznania nieprzyjaciela, przygotowanie zgrupowania uderzeniowego i ogniowe przygotowanie natarcia oraz przepraw. Orientacyjnie, planowe przygotowanie forsowania w toku operacji zaczepnej armii trwa od 1 do 2 dni. Dlatego też w wypadku niemożliwości wykonania forsowania z marszu w pasie armii należy dążyć do wykorzystania pasa tego sąsiada, któremu udało się sforsować z marszu przeszkodę wodną i który rozwija natarcie na przeciwległym brzegu.

Polecenia:

1. Podać, jakie warunki należy stworzyć wojskom armii rozwijającym operację zaczepną, aby zapewnić im forsowanie przeszkód wodnych z marszu.
2. Omówić sposoby forsowania przeszkody wodnej z marszu przez główne siły armii.
3. Przedstawić sposoby pokonywania wąskich przeszkód wodnych.

7.7. Okrążenie i likwidacja okrążonego nieprzyjaciela w czasie rozwijania operacji zaczepnej armii[50/]

Podczas rozwijania operacji zaczepnej wojska armii samodzielnie lub współdziałając z sąsiednią armią mogą okrążyć określone zgrupowanie wojsk nieprzyjaciela. Podczas natarcia wzdłuż wybrzeża morskiego okrąże-

---

50/ Rozwinięcie tej bardzo interesującej problematyki w aspekcie historycznym zawiera opracowanie: G.Parchalina, W.Jelisiejewa - Okrużenije i unicztożenije krupnych gruppirowok protiwnika, "Informacjonnoj Zbornik sztaba i techniczeskogo Komiteta Objedninionnych Woorużonnych Sił, nr 13 z 1977 r., s. 94-103.

nie i likwidacja okrążonego nieprzyjaciela odbywają się we współdziałaniu z marynarką wojenną.

Powodzenie w okrążeniu i rozgromieniu wojsk nieprzyjaciela uzyskuje się przez:

- zdecydowane rozwijanie natarcia na wybranych kierunkach w głąb ugrupowania przeciwnika, rozbicie (lub rozcięcie) jego głównych zgrupowań oraz wyjście na tyły, zwykle na zbieżnych kierunkach i odcięcie dróg wycofywania;

- opanowanie i utrzymanie węzłów dróg i przepraw, zwłaszcza na drogach wyjścia nieprzyjaciela z okrążenia;

- rozwinięcie natarcia na zewnętrznym froncie okrążenia;

- równoczesne okrążenie wojsk nieprzyjaciela i rozcięcie jego ugrupowania.

Sposoby okrążenia i likwidacji okrążonego nieprzyjaciela mogą być różne, do głównych zaliczamy:

- wykonanie silnych uderzeń na zbieżnych kierunkach, z jednoczesnym rozwinięciem natarcia w głąb ugrupowania nieprzyjaciela;

- zdecydowane natarcie wojsk na najkrótszych kierunkach w głąb ugrupowania nieprzyjaciela, z jednoczesnymi uderzeniami oskrzydlającymi oraz wychodzeniem na skrzydła i tyły głównego zgrupowania;

- zdecydowane natarcie - na kilku kierunkach - z kolejnym rozbijaniem zgrupowań nieprzyjaciela, ich okrążenie i likwidacja częściami w głębi operacyjnej;

- wykonanie silnego uderzenia na głównym kierunku z jednoczesnym uderzeniem części sił na kierunkach zbieżnych.

Realizacja zamiaru okrążenia i rozcinanie okrążonego nieprzyjaciela powinny się odbywać w bardzo wysokim tempie natarcia.

W operacji zaczepnej armii bez użycia broni jądrowej szczególnie ważnym problemem będzie utworzenie wewnętrznego i zewnętrznego pierścienia okrążenia. W działaniach z użyciem broni jądrowej nie ma potrzeby organizowania ciągłego wewnętrznego pierścienia okrążenia, opanowuje się i utrzymuje jedynie drogi (węzły dróg), którymi nieprzyjaciel najwygodniej może wyrwać się z okrążenia.

W okresie okrążania i rozcinania ugrupowania wojsk nieprzyjaciela z wyjątkową uwagą należy śledzić podejście odwodów nieprzyjaciela z głębi w celu deblokowania okrążonych wojsk. Wykonanie uderzeń jądrowych i spotkaniowe uderzenie zgrupowania uderzeniowego armii powinno uniemożliwić przeciwnikowi deblokowanie okrążonych wojsk. Jednocześnie z działaniem na lądzie należy prowadzić blokadę okrążonego nieprzyjaciela z powietrza,

przeciwdziałając zarówno dostarczeniu zaopatrzenia materiałowo-technicznego, jak i ewakuacji z rejonu okrążenia.

W celu przyspieszenia likwidacji okrążonego nieprzyjaciela należy stosować desanty taktyczne, a także wykonywać uderzenia śmigłowcami bojowymi.

Szczególne znaczenie ma psychologiczne oddziaływanie na okrążone wojska w celu załamania ich woli dalszego stawiania oporu.

Decyzję o okrążeniu i likwidacji okrążonego nieprzyjaciela w zasadzie podejmuje się przed rozpoczęciem operacji zaczepnej lub wtedy, gdy rozwój sytuacji stwarza możliwość wykonania okrążenia. Nawet gdy decyzja dotycząca okrążenia zostanie powzięta w okresie przygotowywania operacji, to mimo wszystko nieodzowne będzie dokonanie pewnych uściśleń, postawienie dodatkowych zadań i zorganizowanie współdziałania. Powstanie zatem konieczność ponownej oceny sytuacji.

Podczas oceny nieprzyjaciela należy określić: skład i siłę jego wojsk które zamierza się okrążyć; możliwy charakter działania przeciwnika, który znajdzie się w okrążeniu, oraz wojsk mogących działać na zewnętrznym froncie, aby zapewnić wyjście z okrążenia; możliwości lotnictwa, które będzie wspierać okrążone wojska; najbardziej prawdopodobne sposoby i kierunki wyjścia z okrążenia; stan materiałowego i technicznego zabezpieczenia wojsk pozostających w okrążeniu; kierunki uderzeń i rejony wysadzenia desantów umożliwiające szybkie okrążenie; najsłabsze i najsilniejsze miejsce w ugrupowaniu okrążonych wojsk; kierunki uderzeń zapewniające rozbicie okrążonego zgrupowania i zmuszające do zaniechania dalszej walki. Niezbędna jest ponadto ocena możliwości i sposobów dalszego działania nieprzyjaciela - gdy znajdzie się on w okrążeniu.

W ocenie wojsk własnych należy określić ugrupowanie wojsk sprzyjające wykonaniu okrążenia i przejścia do likwidacji okrążonych wojsk nieprzyjaciela; możliwości utworzenia wewnętrznego i zewnętrznego pierścienia okrążenia z jednoczesnym rozcinaniem ugrupowania okrążonych wojsk; sposoby psychologicznego oddziaływania na okrążone wojska przyspieszające ich poddanie się; wykorzystanie odwodów oraz organizację współdziałania między wojskami zaangażowanymi do okrążenia i tymi, które będą rozwijać operację zaczepną. Należy również ocenić możliwości wyjścia nieprzyjaciela z okrążenia, uderzeń na obiekty tyłów armii i na drogi zaopatrzenia oraz ustalić jakie siły i środki zaangażować lub mieć w go-

towości do ochrony i obrony tyłów. Ocena nieprzyjaciela i wojsk własnych stanowi podstawę kalkulacji stosunku sił oraz wyciągnięcie odpowiednich wniosków do decyzji.

Oceniając warunki terenowe w obszarze, w którym zamierza się okrążyć przeciwnika, należy rozpatrzyć: kierunki wyprowadzające nacierające wojska na tyły i skrzydła nieprzyjaciela; rejony i rubieże, które trzeba opanować, aby uprzedzić nieprzyjaciela w ich uchwyceniu, co uniemożliwi mu wyjście z okrążenia; kierunki najbardziej prawdopodobnego wyjścia z okrążenia; drogi manewru przeciwnika wewnątrz pierścienia okrążenia; rubieże, które należy uchwycić w celu uniemożliwienia deblokacji okrążonych wojsk.

Przy korekcie (wnoszeniu poprawek) decyzji dotyczącej okrążenia dowódca armii powinien określić:

- siły i skład wojsk nieprzyjaciela, które zamierza okrążyć i możliwości ich działania;
- siły i środki, które powinny wykonywać uderzenia na kierunkach zbieżnych, doprowadzając do okrążenia;
- kierunek głównego uderzenia i kierunki uderzeń wyprowadzające do rozcięcia okrążonych wojsk;
- siły i środki oraz kierunki uderzeń zapewniające izolację okrążonych wojsk, a więc tworzące zewnętrzny pierścień okrążenia;
- siły, skład, rejony i czas wysadzenia desantów;
- zadania WRiA oraz lotnictwa wspierającego;
- działania odwodów armijnych;
- system dowodzenia.

Podczas okrążania wojsk nieprzyjaciela bezpośrednie dowodzenie jego likwidacją może być powierzone jednemu z zastępców dowódcy armii, może też być utworzona specjalna grupa operacyjna.

Okrążając nieprzyjaciela wspólnie z sąsiednią armią należy szczególnie dokładnie uzgodnić współdziałanie wojsk, a zwłaszcza dokładnie ustalić kierunki uderzeń związków taktycznych i rubieże ich spotkania.

Polecenia:

1. Omówić możliwości i sposobby okrążenia wojsk nieprzyjaciela przez wojska armii.
2. Przedstawić sposoby działania umożliwiające szybkie zlikwidowanie okrążonych wojsk nieprzyjaciela.

7.8. Rozbicie przeciwuderzających odwodów wojsk nieprzyjaciela w czasie rozwijania operacji zaczepnej

W celu załamania natarcia armii podczas operacji zaczepnej nieprzyjaciel, oprócz zmasowanych uderzeń jądrowych może wykonywać również kontrataki i przeciwuderzenia. Według poglądów panujących w NATO, każde przeciwuderzenie jest szczególnie dokładnie przygotowywane i powinno przynieść radykalną zmianę sytuacji na kierunku, na którym jest wykonywane. Aby uniemożliwić wykonanie przeciwuderzenia odwody, którymi może nieprzyjaciel je wykonywać, trzeba zwalczać i likwidować w miarę wykrywania, zwłaszcza uderzeniami ognia WRiA oraz lotnictwa.

Jeżeli z różnych względów nie uda się rozbić lub zahamować podejścia odwodów, należy wszechstronnie przygotować się do rozbicia przeciwuderzających sił nieprzyjaciela.

W zależności od siły przeciwuderzających wojsk nieprzyjaciela, położenia i możliwości wojsk armii oraz warunków terenowych odparcie przeciwuderzenia może przyjąć formę:

- obronną, co polega na przejściu części sił armii na dogodnej rubieży do obrony z jednoczesnym wykonaniem uderzenia w skrzydło rozwijających się i nacierających wojsk nieprzyjaciela;
- boju lub bitwy spotkaniowej.

W związku z tym szczególnego znaczenia nabiera wypracowanie decyzji przez dowódcę armii i przekazanie jej we właściwym czasie wykonawcom.

W ogólnych zarysach decyzję dotyczącą rozbicia przeciwuderzających wojsk dowódca armii podejmuje w okresie przygotowywania operacji. Może jednak okazać się konieczne powzięcie takiej decyzji w toku operacji. W każdym wypadku wymagać to będzie wszechstronnej oceny sytuacji w toku rozwijania operacji, zmiany uprzedniej decyzji, uściślenia wielu przedsięwzięć lub wypracowania nowej decyzji. Dążyć przy tym należy, aby zamiar nieprzyjaciela wykonania przeciwuderzenia nie zmuszał dowódcy armii do działania pod jego presją.

> Przeciwnie, należy tak kierować rozwojem sytuacji, aby właśnie przeciwnik zmuszony był wykonywać przeciwuderzenie w niesprzyjających dla niego warunkach.

Pod tym też kątem dowódca armii i jego sztab prowadzą ocenę rozwijającej się sytuacji i wypracowują, jeśli jest to konieczne, nową decyzję.

W tym celu podczas dokonywania oceny nieprzyjaciela należy rozpatrzyć:

- czas oraz siły wojsk przeciwnika, które mogą być skierowane do wykonania przeciwuderzenia oraz możliwy udział jego wojsk będących w styczności z wojskami armii w realizacji zamierzeń związanych z przeciwuderzeniem;

- najbardziej prawdopodobny kierunek przeciwuderzenia i rubieże rozwinięcia wojsk;

- siły i środki ogniowe, które wezmą udział w przygotowaniu ogniowym i wsparciu przeciwuderzających wojsk, zwłaszcza uderzenia lotnictwa i uzbrojonych śmigłowców;

- możliwe rejony wysadzenia desantów powietrznych lub działania jednostek typu kawalerii powietrzno-pancernej;

- możliwości załamania przez przeciwuderzające wojska operacji zaczepnej w całym pasie armii lub tylko na określonym kierunku (na jaką głębokość nieprzyjaciel może się włamać w ugrupowanie armii i jaki będzie wpływ tego włamania na rozwijanie operacji zaczepnej, możliwości wyjścia nieprzyjaciela w rejon rozmieszczenia tyłów dywizji i armii oraz przecięcia dróg zaopatrzenia);

- możliwości nieprzyjaciela w zakresie uzyskania zaskoczenia, zwłaszcza co do siły, czasu i kierunku uderzenia.

Podczas oceny wojsk własnych należy rozpatrzyć:

- możliwości armii w zakresie osłabienia siły przeciwuderzających wojsk lub w ogóle uniemożliwienia wykonania przeciwuderzenia;

- stosunek sił na kierunku przeciwuderzających wojsk i na kierunku rozwijania operacji;

- możliwości armii rozbicia lub załamania przeciwuderzających wojsk oraz dalszego rozwijania operacji zaczepnej; możliwości i potrzeby wydzielania sił do odparcia przeciwuderzenia i rozwijania operacji zaczepnej;

- sposób rozbicia przeciwuderzających wojsk (zaczepny - przez bitwę lub bój spotkaniowy, obronny - przez zajęcie dogodnej rubieży obronnej);

- sposoby oddziaływania na wojska nieprzyjaciela grupujące się do przeciwuderzenia, podchodzące do rubieży rozwinięcia, rozwijające się (podczas przeciwuderzenia); chodzi przede wszystkim o uderzenia lotnictwem, WRiA, a niekiedy wysadzenie desantu;

- możliwości i sposób wykorzystania odwodów armijnych do odparcia przeciwuderzających wojsk;

- osłonę od uderzeń z powietrza głównego zgrupowania wojsk przeznaczonych do rozbicia przeciwuderzających sił nieprzyjaciela;

- czas osiągnięcia gotowości do odparcia przeciwuderzenia;

- główne momenty współdziałania i operacyjnego zabezpieczenia działań.

Ocena warunków terenowych powinna być prowadzona jednocześnie z oceną nieprzyjaciela i wojsk własnych. Należy w niej określić przede wszystkim:

- drogi podejścia i rubieże rozwinięcia głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela przeznaczonych, do wykonania przeciwuderzenia;
- główny kierunek uderzenia nieprzyjaciela;
- sposób wykorzystania terenu do postawienia nieprzyjaciela w niekorzystnej sytuacji podczas rozwijania się i wykonywania uderzenia;
- rubież głównego oporu przy obustronnym odpieraniu przeciwuderzenia i kierunki uderzeń przy działaniu zaczepnym (bój lub bitwa spotkaniowa).

Podczas obronnego odparcia przeciwuderzenia bardzo istotny będzie wybór rubieży głównego oporu.

W decyzji dotyczącej rozbicia przeciwuderzającego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela dowódca armii powinien podać:

- siły, skład i czas wyjścia przeciwuderzenia, rubieże rozwinięcia wojsk i kierunek głównego uderzenia;
- sposób rozbicia przeciwuderzających wojsk;
- rubieże, które należy opanować, uprzedzając nieprzyjaciela w ich uchwyceniu (i jakimi siłami);
- skład sił i środków oraz ich zadania w rozbiciu przeciwuderzających wojsk;
- sposób dowodzenia wojskami i czas ich gotowości;
- główne problemy współdziałania podczas operacyjnego zabezpieczenia działań;
- związki taktyczne, które w czasie walki z przeciwuderzającymi wojskami przeciwnika powinny rozwijać działania zaczepne na innym kierunku.

Polecenia:

1. Przedstawić warunki, w których nieprzyjaciel może wykonać przeciwuderzenie.
2. Omówić sposoby odparcia przeciwuderzenia nieprzyjaciela.
3. Podać główne problemy, które dowódca armii powinien uwzględnić w swojej decyzji o rozbiciu przeciwuderzających wojsk nieprzyjaciela.

7.9. Właściwości prowadzenia operacji zaczepnej podczas opanowywania dużych miast[51/]

Jedną z charakterystycznych cech ZTDW jest duża liczba miast, miasteczek, portów morskich oraz rejonów (okręgów) przemysłowych, ośrodków

51/ Jako lekturę wprowadzającą do tematu zaleca się: J.Zakrzewski, Miasto w wojnie jądrowej, Warszawa 1966 r, oraz Rola i wpływ miast na działania bojowe. "Przegląd Informacyjno-dokumentacyjny" nr 7 z 1971 r. s.7-11.

fabrycznych i kopalnianych. Następuje tam dalsza dynamiczna urbanizacja, w wyniku czego powstają liczne aglomeracje, a nawet konurbacje[52/].

Współczesne budowle o konstrukcjach żelbetonowych lub stalowych, a także liczne podziemne pomieszczenia i urządzenia (tunele i stacje kolei podziemnej, garaże i magazyny, części obiektów przemysłowych itp.) mogą znacznie ułatwić wykonanie zadań związanych z organizacją obrony miast, obrony "polowej", stanowiąc trwałe ogniwa węzłów obronnych, hamujące tempo prowadzenia operacji zaczepnej armii.

Powstawanie z poszczególnych miast i osiedli zwartych rejonów zurbanizowanych zwiększa ich powiązania z warunkami fizyczno-geograficznymi TOW i w naturalny sposób sprzyja organizacji ciągłego systemu obrony.

Szczególnie korzystne warunki do prowadzenia skutecznych działań obronnych, a następnie wykonania zaskakujących zwrotów zaczepnych stwarzają te miasta i rejony o gęstej zabudowie, które swoim usytuowaniem w terenie zamykają niejako dogodne kierunki działania wojsk pancernych i zmechanizowanych.

Rejony zurbanizowane trzeba również rozpatrywać w jednolitym systemie z węzłami pól minowych, strefami skażeń promieniotwórczych, zniszczeń i zatopień terenu, które mieć będą istotny wpływ na charakter i specyfikę organizacji i prowadzenia operacji zaczepnej.

Należy przyjąć, że zarówno wojska operacyjne, jak też siły i środki obrony terytorialnej przeciwnika będą skutecznie wykorzystywać obronne właściwości rejonów zurbanizowanych w celu wciągnięcia nacierających wojsk w przewlekłe walki, pozbawienia ich swobody manewru, maksymalnego rozpraszania ich wysiłku oraz zagęszczenia ugrupowania nacierającego, aby stworzyć w ten sposób opłacalne obiekty do uderzeń bronią jądrową.

W każdej zatem operacji zaczepnej armii na ZTOW opanowywanie miast i działanie w rejonach zurbanizowanych[53/] będzie typowym i powszechnym zjawiskiem. O charakterze operacji zaczepnej armii będą decydować obronne właściwości miast i rejonów zurbanizowanych, siła i skład garnizonów oraz naturalne warunki ich "wpisania" w system obrony nieprzyjaciela.

Dlatego też szturm miasta powinien być przeprowadzony tylko wtedy, gdy nie ma innych warunków i możliwości zrealizowania celu operacji zaczepnej armii.

52/ W dalszych rozważaniach rejony te będziemy nazywać "terenem zurbanizowanym". Ocenia się, że na ZTOW co roku powstają nowe trwałe budowle na obszarze od 300-400 km².

53/ Przyjmując obowiązujące normy taktyczno-operacyjne (tempo i szerokość pasów natarcia) w przeciętnych warunkach ZTOW dywizja w ciągu dnia walki powinna opanować teren o powierzchni od 400 do 1000 km²; na którym znajdzie się 40-80 miejscowości oraz 1-3 dużych obiektów przemysłowych.

Podczas prowadzenia operacji zaczepnej armii powinna obowiązywać zasada niedopuszczania do angażowania głównych sił armii w działaniach o poszczególne miasta, rejony przemysłowe, porty morskie i miejscowości; powinny one wychodzić na skrzydła i tyły broniącego się nieprzyjaciela. Jednocześnie częścią sił armii należy blokować przeciwnika broniącego miast lub osiedli oraz osłaniać (ubezpieczać) działanie głównych sił, paraliżując możliwości broniących się garnizonów. Zamiar i sposoby opanowywania miast i rozwijania działań w rejonach zurbanizowanych powinny wynikać z ogólnego zamiaru operacji zaczepnej, sposobów jej prowadzenia i zadań wykonywanych przez wojska armii. Walka o miasta powinna być zgodna z ogólnym charakterem działań zmierzających do rozbicia określonego ugrupowania wojsk nieprzyjaciela, opanowania jego terenu i wykonania postawionego zadania. Szczególne znaczenie ma w tym wypadku walka o przewagę; osiągnie ją przede wszystkim ta strona, która potrafi zaskoczyć przeciwnika, dysponuje większą ruchliwością, szybkością działania, a ponadto dowódcy wszystkich szczebli dowodzenia wykażą więcej pomysłowości, inicjatywy, zdecydowania i rozumnego ryzyka.

W wyniku uderzeń jądrowych każda ze stron będzie mogła radykalnie zmienić dotychczasowy niekorzystny przebieg walki i niespodziewanie zadać ogromne straty przeciwnikowi. Ponadto olbrzymie zniszczenia i pożary oraz wielkie straty poniesione przez walczące oddziały mogą jeszcze bardziej utrudnić i skomplikować prowadzenie działań bojowych przy opanowywaniu lub tylko blokowaniu miast i okręgów przemysłowych.

Należy przewidywać, że w czasie prowadzenia walk w miastach wystąpi konieczność zdobywania pojedynczych budynków (zespołów budynków, obiektów przemysłowych, położonych w pobliżu siebie osiedli), co spowoduje, że działania bojowe będą się rozpadać na wiele, często odizolowanych od siebie ognisk walki. W tych warunkach główny ciężar działań bojowych może być przeniesiony na poszczególne plutony i kompanie, bataliony i pułki, a o powodzeniu walki zadecyduje w dużej mierze samodzielność, aktywność i pomysłowość dowódców wszystkich szczebli dowodzenia, realizujących jednak ogólny zamiar operacji zaczepnej, zwłaszcza prowadzonej głównymi siłami armii[54/].

Śmiałym i zaskakującym uderzeniom zgrupowań pancerno-zmechanizowanym i powietrznych powinno towarzyszyć unikanie niszczących uderzeń przeciwnika oraz przenoszenie wysiłków w nowe, rokujące powodzenie rejony dzielnic.

54/ J.Bagramin, Szturm Kenigsberga, "Wojenno Istoriczeskij Żurnał nr 8 z 1976 r. s. 116-118 oraz A.Kolcow, Bojowyje diejstwija w gorodach, "Wojennaja Myśl nr 62 1977 r., s. 82-88.

W walkach ulicznych nadal duże znaczenie będzie miała walka z bliska, prowadzona siłami pododdziałów i oddziałów, mogą także znaleźć zastosowanie śmigłowce, zwłaszcza bojowe. W związku z tym powstanie konieczność (podobnie jak podczas drugiej wojny światowej) wzmacniania walczących pododdziałów i oddziałów odpowiednią ilością artylerii, czołgów, wojsk inżynieryjnych i chemicznych w celu jak największego ich usamodzielnienia i przystosowania do prowadzenia walki w terenie zabudowanym, nawet w całkowitym oderwaniu (bez żadnej łączności taktycznej lub ogniowej) od sił głównych dywizji i armii.

Charakter walk ulicznych zależy w znacznym stopniu od położenia miasta, jego rozplanowania i sposobu zabudowy. Podczas ubiegłej wojny znajomość rozplanowania i zabudowy miast (obiektów przemysłowych) ułatwiała prowadzenie działań. Inne bowiem właściwości będą cechowały walkę prowadzoną w miastach i dzielnicach starych, o wąskich ulicach i zwartej zabudowie, inne przy zabudowie współczesnej, szerokich alejach i wolno stojących budynkach, zupełnie zaś inne - w ośrodkach przemysłowych, kopalnianych lub portowych.

W obiektach pierwszego typu - ze względu na szczególnie ograniczony zasięg obserwacji i ostrzału oraz bardzo małe odległości między walczącymi pododdziałami - wystąpią poważne trudności w zorganizowanym i jednolitym (ciągłym) działaniu na wszystkich kierunkach. Z tych powodów podczas działań prowadzonych w terenie o zwartej zabudowie i ciasnych uliczkach zużycie sił i środków będzie znacznie większe niż w czasie walk w dzielnicach nowoczesnych.

Należy przy tym zauważyć, że dawniej miasta rozrastały się przeważnie kosztem zajmowanego przez nie obszaru, obecnie zaś, a szczególnie w najbliższej przyszłości, ich rozrost będzie związany ze zwiększaniem wysokości budynków i budową podziemnych urządzeń zapewniających funkcjonowanie współczesnych miast.Na uwagę zasługuje również to,że w przeszłości luksusowe budowle znajdowały się w śródmieściach, przedmieścia charakteryzowały slumsy zamieszkałe przez biedotę. Obecnie kształtują się odwrotne tendencje. Bogaci mieszkańcy miast w pogoni za świeżym powietrzem przenoszą się z dzielnic śródmiejskich w dzielnice podmiejskie, przekształcając je w komfortowo urządzone dzielnice o zabudowie willowej, ze schronami, ogrodami, bulwarami i skwerami. Czynniki te należy niewątpliwie brać pod uwagę przy opanowywaniu miast.

Jednak o charakterze działań prowadzonych w danym mieście nie tylko decydować będzie układ ulic i właściwości zabudowy, lecz przede wszystkim jego rola i zadania w systemie obronnym przeciwnika, a także funkcje

gospodarcze i polityczne (administracyjne), jakie spełniało przed wybuchem wojny i w czasie jej trwania.

Na północnym i centralnym kierunku strategicznym w większości miast znajdują się również ośrodki przemysłowe i oddzielne fabryki. Działania bojowe prowadzone w dzielnicach, z dużymi zakładami przemysłowymi będą specyficzne. Specyfikę tę nadawać im będzie występowanie dużych hal fabrycznych, ciężkich i mocnych konstrukcji stalowych i żelbetonowych, rozwiniętego budownictwa podziemnego (składy, garaże, tunele), znacznej liczby składów, magazynów, stacji kolejowych z gęstą siecią torów oraz licznymi mostami, nasypami itp. Wyjątkowo skomplikowane warunki walki będą w wielkich zagłębiach przemysłowych. Stanowią one zupełnie specyficzne rejony o chaotycznej i splątanej sieci dróg i torów kolejowych oraz dużej liczbie wielkich pieców, potężnych stalowni, elektrowni, kopalni węgla i rudy żelaza wraz z wielkimi hałdami i wyrobiskami.

Działania bojowe prowadzone w miastach portowych będą mieć szczególny charakter ze względu na rozległe tereny portowe (np.: port w Hamburgu zajmuje obszar ponad 70000 ha) o betonowych nadbrzeżach, licznych basenach, dokach, stoczniach, wielkich magazynach portowych (elewatory, składy, zbiorniki paliw płynnych itp.).

Na charakter działań bojowych w obrębie miast będzie również wpływać zmieniająca się w ostatnim 15 leciu sieć komunikacyjna. Większość wielkich miast okrążają autostrady, a na ich terenie buduje się tzw. obwodnice. Ponadto miasta na ZTDW poprzecinane są zazwyczaj kilkoma promieniście rozchodzącymi się magistralami przelotowymi. Te wszystkie magistrale miejskie są przeznaczone do przerzutu z dużą prędkością olbrzymiej liczby środków transportowych. Dlatego charakteryzuje je duża szerokość, wiele podziemnych przejść dla pieszych, wiadukty oraz dwu - lub kilkupoziomowe skrzyżowania jezdni. Umiejętne wykorzystanie właściwości miasta umożliwi zastosowanie najbardziej racjonalnego sposobu jego opanowania, manewru wojskami, obserwacji, rozmieszczenia i sposobu użycia środków ogniowych itp.

Wybór koncepcji opanowania miasta lub rejonu (obiektu przemysłowego) zależeć będzie od wielu czynników, a przede wszystkim od celu operacji i wykonywanego zadania, znaczenia danego miasta (lub obiektu przemysłowego), możliwości przeciwnika do zorganizowania obrony, posiadanych sił i środków, w tym możliwości użycia broni jądrowej, zakładanej szybkości działań bojowych, możliwości wysadzania desantu, użycia śmigłowców bojowych, warunków wykonania obejścia itp. Uwzględniając obowiązujące normy taktyczno-operacyjne (szerokość pasów działania, tempo natarcia i

znaczne rozśrodkowanie wojsk), można sprecyzować następujące ogólne wymagania w stosunku do działań zaczepnych w rejonach zurbanizowanych:

- miasta (węzły dróg, porty i inne), zwłaszcza znajdujące się w pasie armii, powinny być zajmowane lub zdobywane możliwie tylko częścią sił i środków, głównymi zaś siłami powinno się rozwijać zdecydowane działanie zaczepne w głąb ugrupowania i terytorium przeciwnika, ześrodkowując uderzenia na tych kierunkach, które zapewniają izolację nieprzyjaciela, zwłaszcza od jego głównych sił i dopływu świeżych sił z głębi;
- należy dążyć do rozbicia głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela przed dużym miastem, z jednoczesnym izolowaniem podejścia odwodów z głębi;
- walki o miasta nie powinny wpływać hamującą na tempo natarcia głównych sił, zwłaszcza tych, które obchodzą miasta lub ośrodki przemysłowe;
- rejony zurbanizowane mające istotne znacznie taktyczno-operacyjne (porty, węzły dróg, ośrodki przemysłowe, polityczno-administracyjne) należy zdobywać w taki sposób, aby zniszczenia były możliwie jak najmniejsze;
- podczas zajmowania miast trzeba w pierwszej kolejności opanowywać lotniska i te obiekty, które decydują o życiu mieszkańców (elektrownie, stacje radiowe i telewizyjne, składy żywności, wodociągi, stacje kolejowe itp.);
- broń jądrową należy użyć w ostateczności, w wypadku zgrupowania się w mieście większych sił przeciwnika i stawiania przez niego zdecydowanego oporu lub też w razie zaistnienia innych ważnych okoliczności np. wykrycia wyrzutni rakietowych, składu amunicji jądrowej itp.

Ogólna koncepcja walki musi uwzględniać wymienione dezyderaty, a przynajmniej główne z nich (na zasadzie szukania wypadkowej). W zależności od sytuacji można i należy przyjmować różne warianty działań, a w szczególności:

- opanowanie miast z marszu, przez zaskoczenie, unikając przewlekłych walk i zmuszając nieprzyjaciela - wobec zagrożenia okrążeniem lub zniszczeniem bronią jądrową - do ich opuszczenia (poddania się);
- blokowanie, zwłaszcza przez opanowanie głównych arterii wylotowych z miasta;
- oczyszczanie miast z resztek sił nieprzyjaciela
- opanowanie tylko najważniejszych punktów i obiektów wewnątrz miasta;
- psychologiczne oddziaływanie na ludność cywilną w mieście i spowodowanie jej wystąpienia przeciwko broniącemu się garnizonowi wojsk nieprzyjaciela.

Trzeba podkreślić, że zastosowanie odpowiedniego sposobu opanowania miasta powinno zależeć od celu operacji i sytuacji, jaka wytworzyła się przy podejściu wojsk do miasta.

Ze względu na warunki ZTDW szczególnie skuteczne może się okazać uderzenie z różnych stron, zwłaszcza na rozległe rejony zurbanizowane, tj. uderzenie czołowe połączone z jednoczesnym atakiem na skrzydła i wysadzeniem desantu na tyłach nieprzyjaciela. Nieprzyjaciel utraci wówczas swobodę działania i manewrowania po liniach wewnętrznych oraz zostanie zmuszony do rozproszenia swych sił[55/].

Jednoczesne uderzenie z kilku stron mieć będzie istotne znaczenie w natarciu na rejon przemysłowy i kopalniany.

Działanie tylko na jednym kierunku - zwłaszcza w rozległych rejonach zurbanizowanych - prawdopodobnie nie przyniesie zadowalających rezultatów. Skoordynowane uderzenie lotnictwa, śmigłowców szturmowych, WRiA, zgrupowań uderzeniowych wojsk armii oraz desantów na kilku kierunkach powinno doprowadzić do rozcięcia ugrupowania obronnego nieprzyjaciela na izolowane części, których rozbicia dokonać już można mniejszym wysiłkiem i bez angażowania pierwszych rzutów, które będą przede wszystkim rozwijać operację zaczepną. Oczywiście część sił pierwszego rzutu armii może być zaangażowana do blokowania[56/] nieprzyjaciela w dużym mieście. Likwidacją zaś przeciwnika, obsadzającego duże miasto powinny zająć się w zasadzie specjalnie wydzielone siły z drugiego rzutu i odwodu ogólnowojskowego. Jednocześnie po wyjściu na zaplecze broniącego się przeciwnika należy skupić wysiłek OPL na tym kierunku, na którym nieprzyjaciel będzie drogą powietrzną wspierał broniące się wojska okrążonego garnizonu.

Do szukania dróg manewru w celu szybkiego wyjścia na tyły garnizonów broniących miast należy również wykorzystywać powodzenie sąsiadów przez wykonanie uderzenia z ich pasa (dotyczy to zarówno szczebli taktycznych, jak i operacyjnych).

Podczas drugiej wojny światowej podstawową metodą zdobywania okrążonych twierdz i umocnionych miast było systematycznie przygotowywane natarcie. W przyszłości natarcie tego rodzaju będzie raczej zjawiskiem rzad-

---

55/ Szkolenie pododdziałów Bundeswehry w prowadzeniu walk w mieście. "Przegląd Wojsk Lądowych" nr 9 z 1972 r. s. 148-154.

56/ Regulamin walki wojsk lądowych sił zbrojnych PRL, cz.I, Warszawa 1985 s. 166-172.

kim. Może jednak być ono uzasadnione w sytuacjach: po pierwsze podczas przełamywania zawczasu przygotowanej obrony w bezpośredniej styczności wojsk stron, gdy do systemu obronnego nieprzyjaciela zostały włączone miasta, które odpowiednio przygotowane stanowią trwałe ośrodki (rejony) obronne, zamykające dogodne kierunki do działania, po drugie w toku manewrowych walk, w razie niepowodzenia ataku z marszu lub w razie okrążenia i zablokowania ważnego miasta, stolicy, zagłębia przemysłowego, których wskazane będzie zdobycie bez niszczącego stosowania broni jądrowej.

Na ogół systematycznie przygotowywane natarcie będzie faktycznie dalszym rozwinięciem ataku z marszu. W wypadku załamania się początkowego uderzenia armii dowódca armii będzie musiał przegrupować swe siły (ewentualnie wycofać z miasta pododdziały, które wdały się w przewlekłe walki uliczne) i ponowić uderzenia, wspierając je ogniem środków konwencjonalnych lub wykonując uderzenie bronią jądrową.

Szerokość pasów natarcia poszczególnych dywizji i pułków oraz głębokość zadań będą zależały od znaczenia danego miasta, otrzymanego zadania, możliwości sił i środków nieprzyjaciela oraz cech szczególnych rejonu zurbanizowanego i terenu przyległego. W walce o ważne miasta i rejony przemysłowe przeciętne szerokości pasów (odcinków) natarcia nie będą w zasadzie się różniły od szerokości stosowanych w warunkach normalnych. Dywizja może otrzymać zadanie opanowania średniego, a niekiedy dużego miasta, pułk - jego części, szerokość zaś pasa natarcia batalionu może wynisić 2-3 km. W działaniach manewrowych, w natarciu z marszu normy mogą być większe.

Osiami natarcia pododdziałów będą nadal ulice, jednak w odróżnieniu od drugiej wojny światowej, gdy główne ulice prowadzące do centrum miasta przydzielano batalionom, a niekiedy pułkom (w Berlinie), w przyszłości będą one stanowiły osie natarcia kompanii. W wypadku kompletnego zniszczenia ulic natarcie będzie się rozwijać wzdłuż terenów słabo zabudowanych, torów kolejowych, placów, sadów i parków.

W natarciu na miasto bez użycia broni jądrowej i w razie silnego oporu przeciwnika ugrupowanie bojowe dywizji i pułków będzie się odpowiednio zagęszczać, a szerokość pasów natarcia tak zwężać, że w niektórych wypadkach mogą być one zbliżone do stosowanych podczas drugiej wojny światowej. Z chwilą gdy dojdzie do walk ulicznych, powstaną samodzielne ogniska walki, zarys linii frontu działań będzie wybitnie nierównomierny, skrzydła poszczególnych oddziałów i pododdziałów będą coraz bardziej odsłonięte, działania bojowe mogą być prowadzone przez poszczególne pododdziały i oddziały w sposób samodzielny, połączone jedynie ogólnym zamiarem natarcia, na przykład dowódcy dywizji lub pułku.

Głębokość zadań przy prowadzeniu działań bojowych w rejonie zurbanizowanym, ze względu na trudności dokładnego ustalenia ugrupowania i systemu obrony nieprzyjaciela, określa się w zależności od konfiguracji i struktury zabudowy miasta. Wykonanie kolejnych zadań trzeba planować według charakterystycznych linii terenowych (głównych i poprzecznych ulic, dzielnic, rzek i parków).

Ugrupowanie pierwszego rzutu armii przy działaniach bojowych w mieście powinno być w zasadzie dwurzutowe, tak jak w natarciu w normalnych warunkach. Wyjątkowe będzie ugrupowanie w trzy rzuty, tak często stosowane w minionej wojnie.

Specjalny charakter ugrupowania wojsk armii i dywizji podczas działań w terenie zurbanizowanym będzie polegał przede wszystkim na wydzieleniu licznych pododdziałów awaryjno-porządkowych, odwodów przeciwpożarowych i saperskich oraz tworzeniu pododdziałów artylerii i śmigłowców bojowych do bezpośredniego wsparcia ogniowego.

Pododdziały piechoty i czołgów artylerii, desant taktyczny, śmigłowce bojowe i transportowe, jednostki inżynieryjne i chemiczne powinny być przygotowane do tworzenia - w razie potrzeby - ściśle zespolonych grup bojowych, zdolnych do samodzielnego prowadzenia walki wewnątrz ufortyfikowanych budynków i w zakładach przemysłowych[57/].

Tylko w ten sposób - w razie niespodziewanego napotkania zaciętego oporu wewnątrz miasta będzie można uniknąć zbędnych strat, co tak często miało miejsce w ubiegłej wojnie.

Z powyższego wynika, że chociaż nie zawsze trzeba będzie wydzielać "grupy i oddziały szturmowe", to jednak stosowane przez nie zasady organizacji i prowadzenia walki ulicznej pozostaną nadal aktualne.

Podczas opanowywania miast szczególnego znaczenia nabiera rozpoznanie, zwłaszcza uzyskiwanie niezbędnych informacji o charakterze obrony miast i obszarów zabudowanych, sposobie przygotowania umocnień inżynieryjnych, składu garnizonów i załóg obronnych. W związku z tym oprócz rozpoznania prowadzonego przez siły i środki armii, dowódcy nacierających oddziałów powinni zwiększać aktywność rozpoznania własnymi środkami, a uzyskane informacje powinny być wymieniane między zainteresowanymi dowódcami i sztabami.

Przed rozpoczęciem uderzenia na miasto lub rejon zurbanizowany, a także podczas działania i wyjścia na tyły i skrzydła bronią-

57/ M.Manulik, O przygotowaniu do działań w rejonach zurbanizowanych, "Myśl Wojskowa" nr 6 z 1976 r., s. 28-30.

cych się garnizonów należy prowadzić szeroko zakrojone oddziaływanie psychologiczne skłaniając przeciwnika do zaprzestania beznadziejnego oporu i uniknięcia dużych strat. Niekiedy rola psychologicznego oddziaływania może mieć wartość nie mniejszą niż uderzenia wojsk.

Decyzja dowódcy armii, ustalająca sposób natarcia na rejon zurbanizowany, zadania poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego i zagadnienia współdziałania, powinna dotrzeć do pododdziałów dość wcześnie, aby umożliwić im odpowiednie przygotowanie się do walki.

Walka o poszczególne rejony zurbanizowane przekształci się najczęściej w krótkotrwałe starcia prowadzone z wielką intensywnością i dynamiką, w zasadzie z ograniczonym zastosowaniem broni jądrowej. W ramach ruchliwych i szybkich działań przy nieustabilizowanej linii frontu mogą być stosowane różnorodne formy i metody działań bojowych zarówno obronnych, jak i zaczepnych. W operacji zaczepnej armii w rejonach zurbanizowanych najwłaściwszym działaniem będzie obejście i blokowanie ewentualnie - w wypadku zdecydowanego oporu - niszczenie broniącego się nieprzyjaciela bronią jądrową lub umiejętne psychologiczne na niego oddziaływanie. Jak najczęściej należy stosować rozbijanie głównych sił nieprzyjaciela przed miastem, zdecydowane i zaskakujące natarcie z marszu wykonywane z kilku stron, z wykorzystaniem desantów taktycznych, a na kierunku nadmorskim - morskich.

Polecenia:

1. Przedstawić rolę i znaczenie dużych miast, okręgów przemysłowych, portów i baz morskich podczas rozwijania operacji zaczepnej.
2. Wymienić sposoby opanowywania miast i rejonów (obiektów) przemysłowych podczas rozwijania operacji zaczepnej.
3. Omówić wartość doświadczeń historycznych w opanowywaniu miast w stosunku do warunków współczesnych.

7.10. Rozwijanie operacji zaczepnej za wycofującym się nieprzyjacielem

W toku operacji zaczepnej nieprzyjaciel na poszczególnych kierunkach lub w całym pasie natarcia armii, w celu wyprowadzenia własnych wojsk spod uderzenia, może rozpocząć wycofywanie swych wojsk na kolejną rubież lub do odwodu szczebla nadrzędnego.

Rozwijanie operacji zaczepnej armii za wycofującym się nieprzyjacielem wymaga prowadzenia zdecydowanych, wysoce manewrowych działań i stosowa-

nia różnych sposobów wykonania zadań, odpowiednio do aktualnej i przewidywanej sytuacji operacyjno-taktycznej oraz warunków terenowych.

> Wojska armii powinny być przygotowane do prowadzenia zdecydowanego pościgu na jednym kierunku, na innym zaś - do natarcia na nieprzyjaciela, który prowadzi działania opóźniające lub uporczywie broni ważnych rejonów, baz morskich i miast, a także do odpierania kontrataków i przeciwuderzeń.

W wyniku śmiałych i zdecydowanych działań siły główne wycofującego się nieprzyjaciela powinny być odcięte od podchodzących odwodów, dogodnych rubieży obrony na tyłach, rozczłonkowywane, okrążone i zmuszone do zaniechania dalszego oporu.

Organizując rozwijanie operacji zaczepnej za wycofującym się nieprzyjacielem należy ustalić: zamiar działania nieprzyjaciela; początek i kierunek wycofania sił głównych, siłę, możliwości i charakter działań ariergard oraz pośrednie rubieże obrony, które mogą być zajęte przez nieprzyjaciela; ostateczne rubieże wycofania; odwody w głębi operacyjnej i możliwości ich wykorzystania; sposoby wykorzystania przez nieprzyjaciela broni precyzyjnej; stanowiska dowodzenia i urządzenia logistyczne.

Uwzględniając ocenę nieprzyjaciela i możliwości wojsk własnych dowódca armii podejmuje decyzję, w której oprócz ogólnych zagadnień określa: cel, sposoby działań i zadania związków taktycznych, związane z załamaniem wycofania się i rozbicia wojsk nieprzyjaciela; siły i środki przeznaczone do rozbicia rzutów osłonowych i ariergard oraz do rozwijania pościgu, przełamywania rubieży obrony; zadania OGM i desantów powietrznych w celu przecięcia dróg wycofania i wzbronienia podejścia odwodów oraz ograniczenia swobody manewru; sposoby zwalczania broni precyzyjnej i pokonywania zapór, zniszczeń i zatopień tworzonych przez wycofującego się nieprzyjaciela.

W razie wykrycia przygotowań i początku wycofywania się nieprzyjaciela dowódca armii skierowuje wysiłek wojsk na zerwanie wyprowadzenia jego sił głównych. W tym celu niezwłocznie wykonuje uderzenia ogniem i wojskami na wycofującego się nieprzyjaciela i organizuje pościg. Związki taktyczne pierwszego rzutu armii, a niekiedy wprowadzona dywizja z drugiego rzutu wykorzystują skutki ognia i działanie desantów oraz OGM, rozbijają wojska osłonowe i ariergardy lub wykorzystują luki i otwarte skrzydła do wyjścia na tyły i drogi wycofania sił głównych oraz wykonania na nie zdecydowanego uderzenia. Jeżeli OGM nie weszła do działań to w pierwszej kolejności zapewnia się szybkie jej wprowadzenie w celu

wyjścia na tyły wycofujących się zgrupowań nieprzyjaciela. Na drogach wycofania, zwłaszcza głównego zgrupowania, wysadza się desanty taktyczne, a na kierunku nadmorskim - taktyczne desanty morskie.

> Zasadniczym sposobem natarcia na wycofującego się nieprzyjaciela jest pościg równoległy z jednoczesnym obejściem skrzydeł i przecięciem dróg wycofania. Najskuteczniej zadanie to może wykonać OGM armii we współdziałaniu z OGM frontu. Pościg równoległy powinien z zasady łączyć się z pościgiem czołowym.

Pościg czołowy prowadzi najczęściej tylko część sił armii przeznaczonych do uniemożliwienia oderwania się głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela i jego zorganizowanego wycofania.

Pościg, zwłaszcza równoległy, może rozpocząć się na rozkaz dowódcy armii lub na rozkaz dowódców, którzy wykryli wycofywanie się nieprzyjaciela.

Zwykle pościg prowadzi się w takim ugrupowaniu, w jakim działały wojska przed ustaleniem wycofywania się nieprzyjaciela. Następnie dywizje pierwszorzutowe wysyłają OW i oddziały rajdowe, a siły główne tych związków wykonują zdecydowane uderzenie w celu rozbicia oddziałów osłonowych i ariergard oraz - wykorzystując działania OW i oddziałów rajdowych - włamują się na skrzydła wycofującego się nieprzyjaciela, uprzedzając go w wyjściu i opanowaniu ważniejszych węzłów dróg, ciaśnin, przepraw, przejść do rejonów trudno dostępnych. Do zniszczenia wojsk nieprzyjaciela pozostających na tyłach i skrzydłach rozwijających pościg dywizji pierwszego rzutu operacyjnego wykorzystuje się część związków taktycznych będących w drugim rzucie armii. Podczas przejścia do pościgu dużą wagę przywiązuje się do niszczenia urządzeń naziemnych systemów rozpoznawczo-uderzeniowych i zwalczania odwodów nieprzyjaciela.

W sytuacji gdy nieprzyjacielowi uda się oderwać od ścigających wojsk armii i zorganizować obronę na rubieży pośredniej, wówczas dowódcy dywizji pierwszego rzutu operacyjnego organizują jej przełamanie z marszu. Jednocześnie dążą do wykrycia luk i otwartych skrzydeł, aby przeniknąć w głąb ugrupowania i terytorium przeciwnika. Dowódca armii wspiera przede wszystkim te dywizje, a nawet pułki, które uzyskują największe powodzenie i mają możliwość szybkiego wyjścia na tyły broniących się wojsk.

Polecenia:

1. Przedstawić warunki, w jakich armia przejdzie do rozwijania operacji zaczepnej za wycofującym się nieprzyjacielem.

2. Wymienić zagadnienia, które dowódca armii ujmuje w decyzji dotyczącej rozwijania operacji zaczepnej za wycofującym się nieprzyjacielem.
3. Scharakteryzować sposób rozwijania operacji zaczepnej za wycofującym się nieprzyjacielem.

7.11. Rozwijanie operacji zaczepnej armii w warunkach nocnych[58/]

We współczesnych warunkach organizowanie i prowadzenie ciągłych działań bojowych staje się jedną z podstawowych zasad sztuki operacyjnej. Umiejętne jej stosowanie poważnie zwiększa efektywność prowadzonych działań. Ciągłość działań zapewnia przede wszystkim możliwość uzyskiwania przewagi nad nieprzyjacielem w określonym miejscu i czasie dla rozgromienia jego sił głównych przy minimalnych stratach własnych. Kontynuowanie w nocy rozpoczętej w dzień walki i operacji uniemożliwia przeciwnikowi zorganizowane odtwarzanie zdolności bojowej wojsk, zapewnia wyprzedzenie go w działaniach i przeciwdziałaniach oraz pozwala narzucać własną wolę i sposoby działania, zmuszając go do podejmowania walki (bitwy) w niekorzystnych warunkach.

> Noc sprzyja też uzyskiwaniu zaskoczenia, wykonaniu skrytego manewru, a także przenoszeniu działań bojowych na głębokie tyły przeciwnika. Nie bez znaczenia jest również psychologiczne oddziaływanie na dowództwa, sztaby i wojska.

Wszystkie te czynniki znalazły potwierdzenie zarówno w czasie drugiej wojny światowej, jak i w lokalnych konfliktach zbrojnych w okresie powojennym, gdzie można wskazać wiele przykładów dążenia walczących stron do wykorzystywania warunków ograniczonej widoczności w celu skutecznego najczęściej zaskakującego działania (przeciwdziałania).

Jest sprawą bezsporną, że najbogatsze i najbardziej wszechstronne doświadczenia w organizowaniu i rozwijaniu operacji w nocy uzyskała Armia Radziecka w latach Wielkiej Wojny Narodowej. Wojska radzieckie prowadziły działania nocne w różnej skali we wszystkich ważniejszych operacjach. Pouczających wniosków dostarczają działania wielu związków operacyjnych, a między innymi: wojsk Frontu Zachodniego podczas kontrofensywy pod Moskwą w grudniu 1941 r., Frontu Południowo-Zachodniego na Zaporożu i 1 Frontu Ukraińskiego w operacji kijowskiej w 1943 r., wszystkich

---

58/ Problematyka taktyczna działań nocnych ujęta w Regulaminie walki wojsk lądowych sił zbrojnych PRL cz.I (dywizja, pułk), Warszawa 1985 s.161-166.

niemal armii i frontów prowadzących operacje zaczepne w 1944 oraz w 1945r. W ostatnim roku wojny na szczególną uwagę pod tym względem zasługują działania 3 Frontu Białoruskiego w Prusach Wschodnich i 2 Frontu Białoruskiego podczas pokonywania umocnień międzyrzeckiego rejonu umocnionego i Wału Pomorskiego, a także działania wojsk wszystkich trzech frontów walczących w końcu wojny na Dalekim Wschodzie z Japońską Armią Kwantuńską w Mandżurii. Wiele przyczółków na szerokich przeszkodach wodnych uchwycono w warunkach nocnych (na Dnieprze, Wiśle, Odrze i innych), a niektóre zwycięskie operacje rozpoczynały się o świcie lub przed świtem, np. operacja berlińska.

Celowo w tym miejscu przypomnieć tezę sformułowaną przez marszałka Związku Radzieckiego S.L.Sokołowa w artykule pt.: Doświadczenia Wielkiej Wojny Narodowej i ich współczesne znaczenie. Teza ta brzmi: Wielkie znaczenie mają dla nas sposoby prowadzenia działań bojowych w nocy, które były szczególnie praktykowane w końcowych operacjach Wielkiej Wojny Narodowej nie tylko w skali taktycznej, lecz i w operacyjnej[59/].

Interesujących wniosków w dziedzinie prowadzenia działań bojowych w warunkach nocnych dostarczają również wojny lokalne. Na przykład w Korei, w warunkach przewagi technicznej agresora, wojska KRLD oraz ochotnicy chińscy bardzo często wykorzystywali noc do zdecydowanego atakowania pozycji przeciwnika, z reguły mniejszymi liczebnie siłami, wykorzystując przede wszystkim czynnik zaskoczenia, gdyż w takich warunkach Amerykanie nie mogli skutecznie wykorzystywać całej mocy swojego lotnictwa i artylerii. Pod osłoną nocy sforsowano wiele rzek oraz dokonano okrążenia dużych zgrupowań wojsk przeciwnika, np. 2 i 3 KA (południowo-koreański), 2 i 24 DP (amerykańska). Wiadomo, że 8 A (amerykańska) poniosła największe straty, przede wszystkim w czasie działań nocnych. W niektórych materiałach źródłowych stwierdza się, że w okresie działań wojennych w Korei wojska amerykańskie poniosły w walkach nocnych trzykrotnie większe straty niż w dziennych.

Działania nocne były szeroko stosowane także w wojnach na Bliskim Wschodzie, Na przykład w wojnach izraelsko-arabskich w 1956 r. i 1967 r. wojska izraelskie pokonywały wielokrotnie w działaniach nocnych obronę wojsk arabskich (w rejonie Gazy, Rafy, Abu Agelii i innych), po czym przechodziły do pościgu. W 1967 r. opanowanie terenu górskiego Cisjordanii (na zachód od Jordanu) przez pięć izraelskich brygad (trzy pancerne, jedna zmechanizowana i jedna powietrznodesantowa) odbyło się w warun-

---

59/ S.L.Sokołow: Opyt Wielikoj Otieczestwiennoj wojny i jewo znaczenije w sowremiennych usłowijach. "Wojennaja Mysl" nr 2/1985 r., s.12.

kach nocnych. Doświadczenia wszystkich czterech wojen na Bliskim Wschodzie wskazują, że dominowały w nich działania nocne, a strona atakująca ponosiła w nich 4-8 razy mniejsze straty niż w warunkach dziennych. Warto również wspomnieć, że w działaniach tych uczestniczyło dużo czołgów, na przykład w wojnie izraelsko arabskiej w 1973 r. w jednym działaniu nocnym uczestniczyło po obu stronach około 870 czołgów.

Podobne sytuacje istniały w Libanie, gdzie największy rozmach działań zaczepnych wojska izraelskie uzyskiwały w nocy. Pod jej osłoną lądowały również izraelskie desanty morskie i śmigłowcowe.

W czasie wojny o Falklandy wszystkie desanty morskie i śmigłowcowe wysadzano nocą z takim wyliczeniem, aby do świtu mogły uchwycić przewidywane przyczółki. Pokonanie najsilniejszej obrony argentyńskiej na przedpolu Port Stanley odbyło się także w porze nocnej. Pod jej osłoną prowadzili przede wszystkim działania dywersyjne i rozpoznawcze angielscy komandosi.

Z doświadczeń wojen lokalnych wynika, że działania w nocy mogą przynieść poważne sukcesy tylko wówczas, gdy są odpowiednio zorganizowane.

Podkreślić należy, że w armiach NATO intensyfikuje się wyposażenie wojsk w coraz nowsze urządzenia i sprzęt do prowadzenia działań bojowych w warunkach ograniczonej widoczności, zwłaszcza środki ogniowe i obserwacji (rozpoznania) pola walki. Wszystkie systemy rozpoznawczo-uderzeniowe przeciwnika są wyposażone w odpowiednie urządzenia do obserwacji w warunkach ograniczonej widoczności i przystosowane do wykorzystania w warunkach nocnych. Dlatego też organizując działania nocne należy pamiętać, że przeciwnik dysponuje bardzo dobrą techniką obserwacji w nocy, co powoduje konieczność skutecznego jej oślepiania.

W praktyce szkoleniowej można spotkać się z twierdzeniem, że sposob prowadzenia współczesnych działań nocnych (przy aktualnej technice noktowizyjnej) będzie podobny do dziennych. Oczywiście tak, ale z zastrzeżeniem, że organizując działania nocne na szczeblu armii należy przewidywać większą samodzielność pododdziałów, oddziałów i związków, stosować bardziej zwarte ugrupowanie wojsk oraz dokładniej przygotowywać ich manewr.

Na skuteczność rozwijania operacji zaczepnej w warunkach nocnych poważny wpływ wywiera sposób prowadzenia działań dziennych. Przekształcanie działań bojowych prowadzonych w dzień na nocne powinno być dokonywane przede wszystkim na tych kierunkach, na których zarysowało się powodzenie. Polega to przede wszystkim na:

- stałym podtrzymywaniu odpowiedniego morale, ducha bojowego i dyscypliny wojsk, doskonaleniu form pracy partyjno-politycznej z żołnierzami;

- nieustannym i skutecznym oddziaływaniu ogniowym możliwie na całą głębokość operacyjnego ugrupowania nieprzyjaciela, w tym również oślepianiu jego urządzeń noktowizyjnych;

- ciągłym prowadzeniu rozpoznania;

- przejawianiu aktywności i zdecydowania oraz operatywności w działaniach;

- zachowaniu szybkiego tempa marszu, przegrupowania, przerzutu wojsk drogą powietrzną, natarcia i pościgu w dzień i w nocy;

- zapewnieniu ciągłości dowodzenia wojskami;

- zachowaniu ciągłości materiałowego i technicznego zabezpieczenia wojsk oraz pomocy medyczno-sanitarnej.

Szybki, dobrze zorganizowany manewr siłami i środkami może odegrać bardzo istotną, a niekiedy nawet decydującą rolę w uzyskaniu powodzenia i uniknięcia strat od uderzeń nieprzyjaciela.

Niezwykle ważnym czynnikiem wpływającym na rozwijanie operacji jest konieczność ogniowego oddziaływania na nieprzyjaciela oraz szybkiego wykorzystywania skutków tego oddziaływania. W ocenie wyników uderzeń ogniowych bierze się zazwyczaj pod uwagę tylko fizyczne niszczenie sił i środków nieprzyjaciela. Należy jednak pamiętać, że wyniki psychicznego oddziaływania, zwłaszcza w nocy, na wojska przeciwnika będą nie mniejsze niż skutki działania materialnego przejawiające się w wymiernym zniszczeniu. Ponieważ czynnik psychicznego oddziaływania jest trudno wymierny i przejściowy, czas trwania jego wpływu może być bardzo różny, w zależności od stopnia zaskoczenia i siły nieoczekiwanego uderzenia. Jeśli więc w ślad za uderzeniami ogniowymi nie nastąpi uderzenie wojsk, w tym również w trzecim wymiarze, strona przeciwna nie tylko usunie zniszczenia materialne, lecz także zdąży otrząsnąć się z oszołomienia, przywrócić rownowagę psychiczną i zorganizować skuteczne przeciwdziałanie.

Bardzo istotnym czynnikiem powodzenia w działaniach nocnych są możliwości manewrowo-uderzeniowe współczesnych związków ogólnowojskowych. Decydują one bowiem o zapewnieniu przewagi w określonym miejscu i czasie. Wymaga to organizowania i prowadzenia takich działań, które by eliminowały zbędne pauzy i zapewniały:

- umiejętne i skuteczne wykorzystanie zarówno fizycznych, jak i psychicznych wyników uderzeń ogniowych do zdecydowanego ruchu wojsk do przodu lub przeniesienia działań na głębokie tyły przeciwnika;

- maksymalne wykorzystanie możliwości technicznych sprzętu w celu uniemożliwienia przeciwnikowi wykonania manewru siłami skierowanymi do przeciwdziałania lub przygotowania nowych rubieży obronnych;

- wprowadzenie do bitwy zgrupowań pancerno-zmechanizowanych i nieprzerwane ich działanie w głębi operacyjnej nieprzyjaciela;

- ciągłe dezorganizowanie działań nieprzyjaciela, nieustanne zwalczanie jego systemu rozpoznania, dowodzenia i wojny elektronicznej;

- tworzenie dogodnych warunków do wykonania uderzeń przez zaskoczenie zarówno co do sposobów działania, jak i miejsca i czasu uderzeń oraz wykorzystania nowych środków walki;

- szybkie wejście nacierających wojsk w rejon rozmieszczenia pozycji startowych rakiet, stanowisk dowodzenia i środków radioelektronicznych nieprzyjaciela;

- sprawne odtwarzanie zdolności bojowej wojsk po uderzeniach ogniowych nieprzyjaciela;

- uprzedzenie nieprzyjaciela w opanowaniu dogodniejszych do działań rejonów i rubieży.

Doświadczenia wojenne wskazują, że w celu przekształcenia działań dziennych w nocne niezbędne jest stworzenie dobrze działających systemów dowodzenia i rozpoznania oraz skuteczne paraliżowanie działań przeciwnika.

Ważnymi elementami organizacji i prowadzenia działań nocnych są również: przewidywanie rozwoju sytuacji taktyczno-operacyjnej, doskonalenie i odtwarzanie naruszonego współdziałania, zachowanie jego ciągłości, ścisłe współdziałanie z wojskami sojuszniczymi, sprawne zaopatrywanie walczących wojsk, realność planowania walki (operacji) i pełna realizacja tych planów pod względem ogniowym i materiałowym, a także utrzymanie wysokiego morale wojsk.

Dla zapewnienia ciągłości działań konieczny jest wysoki poziom wyszkolenia nie tylko pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych, lecz także inicjatywa dowódców wszystkich szczebli i sprawność organizacyjna oraz intelektualna oficerów sztabu.

Oprócz czynników sprzyjających prowadzeniu operacji zaczepnej armii w nocy, należy dostrzegać obiektywne trudności. Do najważniejszych z nich należą:

- możliwość wykonania zmasowanych uderzeń lotniczych i rakietowych nieprzyjaciela na zgrupowania uderzeniowe nacierających wojsk;

- częste stosowanie przez nieprzyjaciela minowania narzutowego;

- powstawanie stref zniszczeń, skażeń i rozległych rejonów zatopień;

- obiektywne trudności w zapewnieniu nieprzerwanego zaopatrywania walczących wojsk i technicznej obsługi sprzętu bojowego;

- występowanie dość licznych rejonów zurbanizowanych i przeszkód wodnych, które nieprzyjaciel może wykorzystać do stawiania skutecznego oporu;

- aktywne przeciwdziałanie nieprzyjaciela lub czasowe przejście do natarcia bądź też do innej formy działań;

- niedostateczna wytrzymałość fizyczna i odporność psychiczna żołnierzy.

W sztabie armii przystępując do organizacji działań nocnych należy wnikliwie ocenić sytuację i określić, które z czynników ułatwiają, a które utrudniają rozwijanie operacji zaczepnej w nocy.

Prowadzenie ciągłych działań bojowych wymaga umiejętnego przekształcenia działań dziennych w nocne, które polega na przejściu do nich bez specjalnych przerw. Sposobów praktycznego rozwiązania tego problemu może być wiele. Idealnym rozwiązaniem jest wprowadzenie do walki (bitwy) świeżych sił ze szczebla armii, które mogą zastąpić zmęczone całodzienną walką pierwsze rzuty. Powinny one rozwijać natarcie w nocy przede wszystkim na tym kierunku, na którym istnieje szansa uzyskania największego powodzenia, a więc nie zawsze na kierunku głównego uderzenia. Wyniki działań nocnych powinny w konsekwencji zapewnić siłom głównym pomyślne wykonanie zadania postawionego zazwyczaj w dniu następnym.

Po wejściu do bitwy dywizji z drugiego rzutu i pomyślnym rozwinięciu przez nią działań nocnych może powstać sytuacja, w której jego skrzydła zostaną na znacznej głębokości odsłonięte. Aby temu zapobiec, wydaje się słuszne wysłanie ze składu pierwszorzutowych związków taktycznych, specjalnych oddziałów lub pododdziałów do rozwijania działań nocnych. Wojska te, wykorzystując działania świeżo wprowadzonego do bitwy związku taktycznego, powinny kontynuować natarcie, a niekiedy przenikać w głąb ugrupowania nieprzyjaciela i wychodzić na jego tyły i skrzydła. Ich działania powinny stanowić doskonałe ubezpieczenie natarcia rozwijanego przez świeży związek taktyczny, a także przyczyniać się do wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd, co do liczności sił i kierunków natarcia nocnego oraz rozpraszać jego wysiłki w przeciwdziałaniu zarówno w nocy jak i o świcie.

Jeśli armia nie będzie w stanie wprowadzić do działań nocnych świeżej dywizji, to należy szukać odpowiedniego rozwiązania w wojskach prowadzących działania w dzień. Można np. wprowadzi do działań nocnych drugie rzuty związków taktycznych lub specjalnie wydzielone z ich składów oddziały (pododdziały). Zasada polegająca na tym, że dywizja wprowadza swój drugi rzut do walki w połowie dnia w celu rozwinięcia powodzenia, na współczesnym polu walki nie zawsze może być przestrzegana. Jeśli obrona przeciwnika zostanie skutecznie obezwładniona, to pierwszy rzut związku taktycznego - w sprzyjających warunkach - potrafi wykonać zadanie dnia. W tym przypadku wprowadzenie do walki drugiego rzutu

może okazać się niecelowe. Może to być zbędne również w tedy, gdy związek operacyjny w drugiej połowie pierwszego lub kolejnego dnia operacji wprowadzi do bitwy świeże siły (zazwyczaj w postaci związku taktycznego). W tym wypadku najkorzystniejszym działaniem powinno być wykorzystanie do natarcia nocnego drugiego rzutu pierwszorzutowego związku taktycznego. Nie można jednak wykluczyć sytuacji, w której wprowadzenie drugiego rzutu związku taktycznego do walki w dzień stanie się nieodzowne, zwłaszcza w razie konieczności odparcia silnego przeciwuderzenia, poniesienia poważnych strat od broni jądrowej nieprzyjaciela lub nieoczekiwanego napotkania silnie rozbudowanej jego rubieży obronnej. W tym wypadku drugi rzut dywizji po wejściu do walki i zakończeniu jej w warunkach dziennych może prowadzić natarcie nocne bez przerwy lub po chwilowym zatrzymaniu się i przygotowaniu do dalszego natarcia.

Można również stosować inne rozwiązania, a mianowicie - oprócz drugiego rzutu wprowadzonego do walki w dzień - można przygotować specjalny pododdział lub oddział do działań nocnych, W takiej sytuacji niemal codziennie trzeba byłoby przygotowywać do działań nocnych inny pododdział lub oddział. Może też okazać się celowe wydzielenie ze składu związku taktycznego stałego specjalnego oddziału (pododdziału) do działań nocnych. Takie rozwiązanie stosowano na przykład w Armii Radzieckiej w operacji wschodniopruskiej na początku 1945 r. W celu zapewnienia ciągłości działań (w dzień i w nocy) w niektórych związkach taktycznych Armii Radzieckiej wykorzystywano specjalnie przeszkolone bataliony, które w dzień przeważnie pozostawały w odwodzie i przygotowywały się do działań w nocy.

W rozwijaniu operacji zaczepnej w warunkach nocnych dużą rolę może odegrać działanie OGM armii i ewentualnie działającej w jej pasie OGM frontu. Działania OGM powinny być wykorzystane przez pierwszorzutowe dywizje, zwykle przez wysłanie OW i oddziałów rajdowych do działań nocnych.

Dla zapewnienia powodzenia działań pierwszego rzutu w ciągu całego dnia natarcia (lub pościgu) i stworzenia warunków do rozwinięcia natarcia dziennego w nocne istotne znaczenie ma skuteczne obezwładnienie obrony nieprzyjaciela na całej jej głębokości. Należy również dążyć do uchwycenia rubieży dogodnej do kontynuowania działań siłami głównymi w dniu następnym, a także do odciągnięcia odwodów nieprzyjaciela z kierunku głównego uderzenia.

Głębokość działań nocnych uzależniona jest głównie od takich czynników jak: możliwość wydzielenia niezbędnych sił i środków do prowadzenia działań w nocy, skuteczne obezwładnienie obrony

nieprzyjaciela i ogniowe wsparcie wojsk prowadzących natarcie w nocy, możliwość oświetlenia terenu, możliwości przeciwdziałania nieprzyjaciela, zwłaszcza bronią masowego rażenia, a także konkretne warunki terenowe.

W sytuacji, w której istnieje możliwość przeniknięcia na skrzydła i tyły nieprzyjaciela bez większych walk lub użycia do walki nocnej desantu powietrznego, głębokość zadań na okres nocy może być znacznie większa. Przeciętnie należy przyjąć, że głębokość działań w nocy może wynosić 20-25 km[60/].

Podczas prowadzenia działań nocnych zasadą jest unikanie przewlekłych walk o silne punkty oporu przeciwnika, stosując ich obejścia i uderzenia od tyłu. Ponieważ w walkach nocnych ważne jest moralne i psychiczne oddziaływanie na nieprzyjaciela, należy dążyć do stosowania taktycznych desantów śmigłowcowych, które będą ściśle współdziałać z oddziałami wydzielonymi i rajdowymi.

Wykorzystując umiejętnie wojska powietrznodesantowe i desanty śmigłowcowe można pomyślnie rozwiązać wiele zagadnień dotyczących przekształcania natarcia (pościgu) dziennego w działania nocne i odwrotnie. Wydaje się, że nawet nieliczny desant powietrzny lub śmigłowcowy wysadzony w nocy na kierunku działania wojsk prowadzących natarcie lub pościg w poważnym stopniu zdezorganizuje działanie nieprzyjaciela i tym samym ułatwi wykonanie zadań bojowych w nocy. Zapewni to również wydłużenie zasięgu działań nocnych, a także częściowe rozproszenie sił nieprzyjaciela skierowanych do przeciwdziałania.

Podczas przygotowań działań przewidzianych na okres nocy wynika konieczność organizowania bardzo dokładnego współdziałania wojsk nacierających od czoła z pododdziałami (desantami) działającymi na tyłach nieprzyjaciela. Szczególną uwagę należy zwrócić na to, aby wojska prowadzące działania nocne jeszcze przed świtem osiągnęły rubież, która zapewni im dogodne warunki do odparcia ewentualnych kontrataków i przeciwuderzeń nieprzyjaciela o świcie oraz umożliwi rozwinięcie sił głównych armii do natarcia dziennego. W tym celu wszystkie środki przeciwpancerne oddziału nacierającego w nocy, a także część środków sił głównych powinny być wysunięte na najbardziej zagrożony kierunek. Niezbędne jest też wzmożenie rozpoznania. Oddziały, które prowadzą działania nocne, muszą się jednocześnie przygotowywać do działań w dniu następnym. Należy więc przewidzieć dla nich odpoczynek, uzupełnienie strat i zapasów środków

60/ Omówienie ćwiczenia przez ministra obrony narodowej "Lato-84", Warszawa 1984 r.

materiałowych, naprawę sprzętu itp. Oczywiście, nie należy wykluczać sytuacji, w której wszystkie siły będą zmuszone wziąć udział w dalszej walce, niezależnie od tego czy uczestniczyły w działaniach nocnych,czy nie.

Należy podkreślić, że nieprzerwane prowadzenie działań bojowych w dzień i w nocy zapewnia utrzymywanie ciągłej przewagi nad nieprzyjacielem, stanowiącej podstawę osiągnięcia celów taktyczno-operacyjnych w krótkim czasie i przy minimalnych stratach własnych. Działania takie pozbawiają przeciwnika czasu i możliwości wykonania skutecznego manewru, aktywnego przeciwdziałania lub zorganizowania oporu na kolejnych rubieżach obronnych. W tych warunkach wszelkie decyzje i zabiegi nieprzyjaciela mogą mieć jedynie doraźny charakter. Istotną przy tym sprawą jest również to, że przeciwnik nie będzie miał możliwości skutecznego wykorzystania broni precyzyjnej.

Polecenia:

1. Przedstawić dodatnie i ujemne strony operacji zaczepnej armii prowadzonej w warunkach nocnych.
2. Omówić możliwości i sposoby przejścia z działań dziennych do rozwijania operacji zaczepnej w warunkach nocnych.

7.12. Udział wojsk armii w przeciwnatarciu

Celem przeciwnatarcia jest załamanie operacji zaczepnej nieprzyjaciela, porażenie głównego zgrupowania jego nacierających wojsk, ujęcie inicjatywy strategicznej lub operacyjnej, rozwinięcie natarcia na poszczególnych kierunkach operacyjnych (strategicznych) oraz opanowanie ważniejszych rejonów i rubieży.

> Przeciwnatarcie wojsk armii stanowi więc szczególny rodzaj operacji zaczepnej prowadzonej przez zgrupowanie sił zbrojnych na TDW - lub tylko jego część - w toku napiętej bitwy obronnej lub po załamaniu działań ofensywnych nieprzyjaciela.[61/]

61/ Według Wojennyj encykłopediczeskij słowar, Moskwa 1986 r., s.352 i 353: "Przeciwnatarcie szczególny rodzaj natarcia podejmowanego przez wojska będące w obronie w czasie jej trwania lub po załamaniu natarcia nieprzyjaciela. Celem przeciwnatarcia jest rozbicie nacierających zgrupowań wojsk nieprzyjaciela, zerwanie jego natarcia, opanowanie ważnych rejonów (rubieży) i uchwycenie strategicznej lub operacyjnej inicjatywy".

Armia może uczestniczyć w przeciwnatarciu w ramach frontu na jego głównym lub drugim kierunku, w pierwszym, a niekiedy w drugim rzucie operacyjnym. Przejście armii do przeciwnatarcia może się rozpocząć w toku operacji obronnej w ramach wykonywania przeciwuderzenia frontowego lub po osiągnięciu jego celu. Może również nastąpić w sytuacji gdy w wyniku bitwy obronnej natarcie zostało załamane i nieprzyjaciel przechodzi do obrony; nie należy też wykluczać i takiej sytuacji, z której przejście do przeciwnatarcia rozpocznie się od bitwy spotkaniowej.

W każdej z możliwych różnorodnych sytuacji przejścia do przeciwnatarcia armia będzie wykonywać uderzenie na kierunku, który zapewnia wyjście na tyły i skrzydła głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela.

Przejście do przeciwnatarcia może nastąpić przy równych siłach lub tylko po uzyskaniu nieznacznej przewagi nad nieprzyjacielem. Niezależnie od ogólnego stosunku sił, w przeciwnatarciu należy dążyć do uzyskania zdecydowanej przewagi na głównym kierunku uderzenia, nawet kosztem ryzyka osłabienia kierunków drugich. Przewagę taką należy stworzyć na lądzie (na wybranych, głównych kierunkach), w powietrzu i eterze. Przejście do przeciwnatarcia zwykle będzie poprzedzone manewrem wojsk armii i różnych kierunków na kierunek główny, wykonanym w celu utworzenia odpowiedniego zgrupowania uderzeniowego. Najczęściej podstawowym elementem tego ugrupowania będzie drugi rzut operacyjny armii. Wszelkie przygotowania poprzedzające przejście do przeciwnatarcia muszą być czynione wyjątkowo skrycie, początkowe uderzenie zaś powinno stanowić zaskoczenie dla nieprzyjaciela, zwłaszcza co do kierunku głównego uderzenia, siły zgrupowania, uderzeniowego i czasu rozpoczęcia działań.

Tworzenie zgrupowania uderzeniowego armii do przeciwnatarcia wymaga w każdej sytuacji zapewnienia ześrodkowującym się wojskom skutecznej osłony od uderzeń z powietrza oraz ciągłego utrzymywania rubieży, z której planuje się wykonanie początkowego uderzenia. Najkorzystniejsza do rozpoczęcia przeciwnatarcia przez zgrupowanie uderzeniowe armii będzie sytuacja, gdy siły główne nacierającego nieprzyjaciela zostały wyczerpane, jego zasadnicze odwody operacyjne wprowadzone do bitwy, a zgrupowanie obronne nie zostało utworzone.

Bezpośrednie przejście armii do przeciwnatarcia może nastąpić po krótkim przygotowaniu ogniowym ataku na wybranych odcinkach, przy równoczesnym obezwładnieniu i niszczeniu systemów rozpoznawczo-uderzeniowych oraz stanowisk dowodzenia nieprzyjaciela.

Jeżeli są po temu warunki (zostały wytworzone luki w ugrupowaniu nieprzyjaciela), to równocześnie z rozpoczęciem przeciwnatarcia może być wprowadzona do działań OGM. W tym samym czasie może też być wysadzony taktyczny desant powietrzny. Najczęściej jednak dowódca frontu zorganizuje operację desantowo-szturmową, w której będą również uczestniczyć wojska armii. O powodzeniu przeciwnatarcia w dużym stopniu zadecyduje siła początkowego uderzenia i szybkie wtargnięcie w głąb ugrupowania i terytorium przeciwnika. Przeciwnatarcie rozwija się na ogólnych zasadach operacji zaczepnej.

Polecenia:

1. Zdefiniować pojęcie "przeciwnatarcie".
2. Przedstawić, w jakich warunkach armia może przejść do przeciwnatarcia.

Rozdział VIII

ORGANIZACJA I DZIAŁANIE OPERACYJNYCH GRUP MANEWROWYCH W OPERACJI ZACZEPNEJ[62/]

8.1. Cel, zadania i rozmach działań OGM w operacji zaczepnej

Zasady organizacji i prowadzenia działań przez OGM wynikają z obiektywnych prawidłowości współczesnych operacji zaczepnych, polegających na jednoczesnym silnym oddziaływaniu nacierającego na całą głębokość ugrupowania operacyjnego nieprzyjaciela.

OGM, działając na głębokich tyłach nieprzyjaciela, zwiększają przestrzeń penetracji głębi operacyjnej i osiabiają jego przeciwdziałanie, stwarzając tym samym korzystne warunki do wysoce manewrowego i dynamicznego rozwijania operacji zaczepnej siłami głównymi oraz potęgowania uderzeń przez drugie rzuty i odwody.

OGM stanowią w operacji zaczepnej liczącą się siłę uderzeniową armii frontu, dzięki nim wojska lądowe mogą szybko przenosić działania w przestrzeń operacyjną nieprzyjaciela i tworzyć tam nowe ogniska walk, mających charakter manewrowy i szczególnie gwałtowny przebieg.

> OGM armii, współdziałając z OGM frontu i OW dywizji pierwszego rzutu operacyjnego oraz różnego rodzaju desantami i grupami specjalnymi, powinny tworzyć jednolity, spójny system działań w głębi operacyjnej, powiązany ze zdecydowanym rozwijaniem operacji zaczepnej przez główne siły pierwszych rzutów operacyjnych.

Wojska przeznaczone do działania w składzie OGM wymagają wszechstronnego, specjalnego przygotowania we właściwym czasie do wykonywania za-

---

62/ Ze względu na to, że niekiedy armia może działać jako OGM frontu, w rozdziale tym przedstawiona zostanie problematyka dotycząca OGM frontu i armii łącznie.

dań o szczególnym charakterze i w oderwaniu od sił głównych armii /frontu/ oraz odpowiedniego zabezpieczenia.

Celem działania OGM frontu i armii może być szybkie przeniesienie części wysiłku działań zaczepnych w przestrzeń operacyjną nieprzyjaciela i utworzenie tam swoistego "drugiego frontu walki".

Z celu działania wynikają dla OGM takie typowe zadania, jak:

- niszczenie stanowisk dowodzenia wojskami i ośrodków kierowania broniami precyzyjnymi;
- niszczenie urządzeń naziemnych systemów rozpoznawczo-uderzeniowych;
- niszczenie środków napadu jądrowego, składów amunicji ABC i opanowywanie węzłów min jądrowych;
- niszczenie sił i środków WRE oraz systemu OPL;
- opanowywanie lotnisk i lądowisk oraz wybranych obiektów i urządzeń logistycznych;
- paraliżowanie manewru, rozbijanie odwodów, dezorganizowanie komunikacji i przewozów;
- niszczenie składów i urządzeń tyłowych;
- udaremnianie prób nieprzyjaciela ustabilizowania frontu na pośrednich /kolejnych/ rubieżach obrony lub wykonanie zorganizowanych zwrotów zaczepnych;
- uniemożliwienie realizacji przedsięwzięć mobilizacyjnych;
- opanowywanie rubieży, rejonów, przepraw i obiektów zapewniających warunki dogodne do wykonywania kolejnych zadań zarówno przez siły główne frontu /armii/, jak i wojska OGM;
- opanowywanie - w czasie działań na kierunku nadmorskim, prowadzonych wspólnie z desantem morskim - portów i baz morskich.

Zadania OGM są ściśle skorelowane z zadaniem bliższym i dalszym frontu /armii/ pod względem ich zasięgu, głębokości, czasu i kolejności wykonywania. Korelacja taka jest konieczna, aby rezultaty działania OGM mogły być maksymalnie spożytkowane przez pierwszy rzut operacyjny armii. Wykonywanie zadań przez OGM w ramach zadania bliższego i dalszego frontu i armii wymaga podziału jej ogólnego zadania na zadanie bliższe i dalsze. OGM stawia się tylko te zadania, które realnie mogą być wykonane.

Działania OGM z reguły wyprzedzają w czasie i przestrzeni działania sił głównych frontu /armii/; dlatego też ostatnie rejony, przewidziane do opanowywania przez OGM frontu w ramach zadania bliższego i dalszego, wyznacza się za rubieżą zadania bliższego i dalszego frontu, średnio w odległości 80-100 km od tej rubieży, przewidziane zaś do opanowania przez OGM armii w odległości 60-80 km. Rejony te powinny stwarzać warunki dogodne do wykonywania kolejnych zadań przez OGM.

Zadanie bliższe OGM frontu może polegać na: szybkim rozwinięciu działań, połączonym z oderwaniem się od sił głównych, zniszczeniem jądrowych i naziemnych systemów rozpoznawczo-uderzeniowych oraz innych środków rażenia nieprzyjaciela, zdezorganizowaniu dowodzenia wojskami i przewozów na liniach komunikacyjnych, sparaliżowaniu manewru, zwłaszcza odwodami, zablokowaniu baz lotnictwa taktycznego, niszczeniu lub opanowywaniu w stanie niezniszczonym urządzeń i obiektów tyłowych, a także opanowaniu ważnych rejonów na rubieży zadania bliższego frontu lub głębiej /80-100 km/.

Zadanie dalsze OGM frontu może polegać na: wykonaniu głębokich uderzeń w celu uniemożliwienia realizacji przedsięwzięć mobilizacyjnych i rozbicia podchodzących odwodów nieprzyjaciela, zniszczeniu jego zgrupowań rakietowo-jądrowych i lotniczych, zakłóceniu operacyjnego współdziałania wojsk, zwłaszcza przechodzących do wykonywania zwrotów zaczepnych lub do obrony kolejnych rubieży, oraz pracy tyłów, opanowaniu ważnych rejonów i rubieży znajdujących się poza rubieżą zadania dalszego frontu /100-120 km/.

Zadanie bliższe OGM armii może polegać na: szybkim przeniknięciu w głąb ugrupowania operacyjnego nieprzyjaciela, zniszczeniu jego środków jądrowych i naziemnych urządzeń rozpoznawczo-uderzeniowych, porażeniu /sparaliżowaniu manewru/ bliższych odwodów operacyjnych, opanowaniu lotnisk, zdezorganizowaniu systemu dowodzenia i OPL, zniszczeniu lub opanowaniu urządzeń logistycznych oraz opanowaniu ważnych obiektów i rejonów znajdujących się poza rubieżą zadania bliższego armii.

Zadanie dalsze OGM armii może polegać na: wykonaniu uderzeń na całą głębokość operacji, zniszczeniu nowo wykrytych środków napadu jądrowego i naziemnych urządzeń rozpoznawczo-uderzeniowych, opanowaniu lotnisk i ważnych urządzeń logistycznych, paraliżowaniu manewru odwodów operacyjnych, utrudnianiu /uniemożliwianiu/ obsadzania rubieży obronnych w głębi oraz opanowaniu ważnych rubieży i rejonów poza rubieżą zadania dalszego armii.

W ramach zadania bliższego lub dalszego dywizja, działająca jako OGM armii, może prowadzić działania rajdowe.

Wyznaczenie OGM zadania bliższego i dalszego, a w ich ramach - zadań szczegółowych ułatwia organizację współdziałania zarówno wewnątrz OGM, jak i OGM z lotnictwem oraz siłami głównymi frontu /armii/, a także z OGM sąsiednich frontów /armii/.

W zadaniach stawianych OGM są wyznaczone obiekty /rubieże/ znajdujące się w różnych częściach pasa działania frontu /armii/. Aby mieć swobodę manewru OGM frontu działa w całym pasie frontu, a OGM armii - w całym pasie armii. Dlatego też zarówno OGM, jak i jej ZT /oddziałom/ po wejściu do działań nie wyznacza się odrębnych pasów działania, lecz określa jedynie kierunek /niekiedy kierunki/ prowadzenia działań.

Osiągnięcie celu i pomyślne wykonanie zadań przez OGM zależy od:

- odpowiedniego składu bojowego OGM;
- bardzo starannego, specyficznego przygotowania wojsk, dowódców i oficerów sztabów, wchodzących w skład OGM, do umiejętnego wykonywania zadań o szczególnym charakterze na tyłach nieprzyjaciela, w oderwaniu od sił głównych;
- stworzenia OGM sprzyjających warunków do zorganizowanego prowadzenia skutecznych działań w głębi operacyjnej; osiąga się to głównie dzięki niezawodnemu, kompleksowemu obezwładnieniu ogniowemu nieprzyjaciela, efektywnej osłonie ugrupowania OGM od uderzeń z powietrza, skutecznemu wsparciu OGM uderzeniami lotnictwa i śmigłowców bojowych, wszechstronnemu zabezpieczeniu operacyjnemu i bojowemu działań wojsk, utrzymywaniu ciągłości dowodzenia i współdziałania oraz odpowiedniej osłonie OGM siłami i środkami WRE.

W celu uzyskania zaskoczenia oraz zapewnienia skrytości i bezpieczeństwa wejścia OGM do działań wyznacza się jej rejon ześrodkowania, rejon wyjściowy, rubieże wejścia do działań /minimum dwie/ oraz pasy przegrupowania lub drogi marszu. OGM wysyła się tylko wówczas, jeżeli są ku temu odpowiednie warunki.

Rejony ześrodkowania wyznacza się z dala od przewidywanych kierunków wprowadzenia OGM do działań. Odległość rejonu ześrodkowania od rubieży styczności wojsk może wynosić: dla OGM frontu - 100-120 km, a dla OGM armii - 50-70 km.

Rejony wyjściowe wyznacza się w celu uzupełnienia przez wojska OGM paliwa, dokonania przeglądu sprzętu, zapewnienia odpoczynku stanowi osobowemu i poczynienia bezpośrednich przygotowań do wejścia do działań. Odległość tych rejonów od rubieży wejścia do działań OGM frontu wynosi do 60 km, a OGM armii - do 40 km.

W celu umożliwienia OGM podejścia do rubieży wprowadzenia do działań wydziela się dla każdej dywizji wchodzącej w skład OGM 2-3 drogi marszu, a także rubież wyjściową, 1-2 rubieże wyrównania i rubieże rozwijania w

kolumny batalionowe, w odległości 12-15 km od rubieży wprowadzenia. Odległości między drogami marszu nie powinny być mniejsze niż 3-4 km.

Rubież wejścia do działań /jeżeli wchodzą równocześnie dwie dywizje - 20-25 km, a dla OGM w składzie jednej dywizji - 10-12 km/, powinna zapewniać skryte i bezkolizyjne rozwinięcie kolumn w ugrupowanie przedbojowe oraz szybkie przeniknięcie w głąb ugrupowania i terytorium nieprzyjaciela.

OGM frontu może być niekiedy wprowadzana do działań na dwóch odcinkach. Wówczas szerokość rubieży wprowadzenia, z uwzględnieniem luki między odcinkami, powinna być dwukrotnie większa niż szerokość jednego odcinka.

Rubieże wejścia do działań OGM frontu korzystnie jest wyznaczać na styku /w luce/ dwóch armii działających w pierwszym rzucie operacyjnym frontu, a OGM armii - na styku /w luce/ dwóch dywizji pierwszego rzutu armii.

Rozmach działań prowadzonych przez OGM jest następujący:

- szerokość pasa działania równa się szerokości pasa, w którym działa front /armia/, tj. dla OGM frontu - 300-350 km, a dla OGM armii - 60-100 km i więcej;
- głębokość działania OGM frontu - 600-800 /500-600/ km, a OGM armii - 250-350 km;
- czas działania OGM frontu - 8-10 /6-7/ dni, a OGM armii - 4-5 dni;
- średnie tempo działań OGM frontu /armii/ - 80-100 km na dobę.

OGM może się oderwać od głównych sił frontu i prowadzić działania w odległości 150-200 km od nich, OGM armii zaś - 80-100 km /jest to odległości od czoła sił głównych OGM do czoła sił głównych frontu lub armii, prowadzących działania bojowe w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem/.

OGM frontu wchodzi do działań przeważnie pod koniec trzeciego lub na początku czwartego dnia operacji zaczepnej, a OGM armii - pod koniec pierwszego lub na początku drugiego dnia, niekiedy zaś - o świcie trzeciego dnia. Czas wprowadzenia OGM do działań powinien być tak ustalony, aby jej siły nie musiały angażować się w bitwę /walkę/ na rubieży wejścia do działań. Powinna ona przekroczyć tę rubież w ugrupowaniu przedbojowym i przeniknąć jak najgłębiej w przestrzeń operacyjną nieprzyjaciela.

OGM frontu /armii/ może być w sprzyjających warunkach wprowadzona do działań już w pierwszym dniu operacji. Będzie to możliwe wówczas, gdy nieprzyjaciel nie zdąży rozwinąć własnych sił do operacji lub wytworzy się odpowiednia luka w ugrupowaniu jego wojsk w czasie wchodzenia zgru-

powań uderzeniowych do bitwy, a także w warunkach przejścia do kolejnej operacji zaczepnej bez przerwy operacyjnej.

Skład bojowy OGM powinien jej zapewniać:

- dużą samodzielność i autonomiczność działania;
- odpowiednią siłę uderzeniową i ogniową;
- wysoką żywotność i manewrowość;
- zdolność do wykonania zadań bojowych w głębi operacyjnej nieprzyjaciela w oderwaniu od sił głównych frontu /armii/.

Skład bojowy OGM frontu /armii/ uzależniony jest od możliwości przeciwdziałania nieprzyjaciela, kierunku operacyjnego, jej przeznaczenia i rodzaju wykonywanych przez nie zadań oraz możliwości organizacyjnych i przygotowania wojsk. Na szczeblu frontu OGM może być tworzona z wojsk armii /APanc bądź armii ogólnowojskowej/ lub KA. W niektórych sytuacjach w skład OGM frontu mogą wejść 1-2 dywizje odpowiednio wzmocnione. Front organizuje jedną, niekiedy zaś - dwie OGM /np. jedną w składzie korpusu, drugą - dywizji/.

Armia, stanowiąca OGM frontu, może się składać z 2-3 dywizji pancernych -niekiedy pancernych i zmechanizowanych/, być wyposażona w najnowszą i najbardziej manewrową technikę bojową oraz wzmocniona: 1-3 batalionami powietrznodesantowymi lub brygadą powietrznoszturmową, 1-3 eskadrami śmigłowców bojowych i pułkiem śmigłowców transportowych, 6-9 dywizjonami artylerii samobieżnej, 1-2 prplot, 1-2 batalionami saperów, a także innymi jednostkami rodzajów wojsk. Z armii wyłącza się ABROT oraz inne jednostki i sprzęt bojowy nie odznaczające się dużą ruchliwością.

Na dowódcę OGM frontu, utworzonej z 1-2 dywizji, wyznacza się zastępcę dowódcy frontu ds. liniowych, któremu przydziela się do pomocy grupę operacyjną wydzieloną ze sztabu frontu.

W skład OGM armii może wchodzić przygotowana i specjalnie wyszkolona DPanc /DZ/, wyposażona w najnowszą technikę bojową i wzmocniona 1-2 batalionami powietrznodesantowymi, eskadrą śmigłowców bojowych, 1-2 eskadrami śmigłowców transportowych, 1-2 dywizjonami artylerii przeciwpancernej, 1-2 dywizjonami artylerii rakietowej, dywizjonem rakiet przeciwlotniczych, kluczem śmigłowców rozpoznania skażeń oraz innymi jednostkami rodzajów wojsk.

Działania OGM wspiera odpowiednia ilość lotnictwa wydzielonego przez front. Jeżeli front /armia/ nie może zapewnić odpowiednich warunków do działania OGM, wówczas nie należy jej tworzyć.

Polecenia:

1. Scharakteryzować cel i zadania OGM w operacji zaczepnej.
2. Przedstawić i uzasadnić rozmach działania OGM.
3. Omówić treść zadania bliższego i dalszego OGM armii.
4. Scharakteryzować skład bojowy OGM armii.

8.2. Ugrupowanie operacyjne /bojowe/ OGM

Ugrupowanie operacyjne OGM frontu i bojowe OGM armii powinno umożliwić im pełne wykorzystanie swoich możliwości bojowych podczas wykonywania postawionych im zadań, zwłaszcza zaś wykorzystanie siły uderzenia i możliwości manewrowych oraz utrzymanie ciągłości dowodzenia i współdziałania. Poszczególne elementy ugrupowania operacyjnego /bojowego/, a nawet poszczególne oddziały i pododdziały OGM muszą mieć możliwość względnie samodzielnego działania w ramach ogólnej struktury ugrupowania operacyjnego grup manewrowych.

Ugrupowanie operacyjne /bojowe/ OGM powinno również zapewniać im warunki dogodne do wykonania marszu-manewru, prowadzenia działań rajdowych, przejścia wprost z marszu do realizacji zadań bojowych, a po ich wykonaniu - do ponownego szybkiego zwinięcia się w kolumny marszowe, aby mogły skrycie i sprawnie przesunąć się w inny rejon celem wykonania kolejnego zadania. Silne ubezpieczenie ze wszystkich stron stanowi niezbędną cechę ugrupowania OGM.

Ważną cechą stałą ugrupowania operacyjnego /bojowego/ OGM powinna być gotowość do wykonania nieoczekiwanego uderzenia na określony obiekt całością lub częścią sił, a także do odpierania uderzeń nieprzyjaciela naziemnego i powietrznego. Ze względu na to, że OGM może prowadzić bitwy lub boje spotkaniowe jej ugrupowanie operacyjne /bojowe/ powinno umożliwiać wykonanie szybkiego manewru oraz zapewniać dużą samodzielność ogniową i uderzeniową poszczególnych elementów ugrupowania, a także ochronę i obronę własnych tyłów.

W ugrupowaniu operacyjnym /bojowym/ OGM można wyodrębnić pierwszy rzut /czołowe związki taktyczne lub oddziały/, drugi rzut lub odwód ogólny /pozostałe związki i oddziały ogólnowojskowe/ oraz rzut powietrzny, a ponadto: grupy artylerii, odwody specjalne i rzut tyłowy. Rzut powietrzny będą stanowić oddziały /pododdziały/ śmigłowców bojowych i śmigłowców transportowych wraz z pododdziałami powietrznodesantowymi lub pododdziałami z pierwszego bądź drugiego rzutu /odwodu ogólnego/, przygotowanymi do działania w charakterze desantu śmigłowcowego.

W czasie prowadzenia działań w głębi operacyjnej nieprzyjaciela OGM organizuje tzw. rejon bazowy, w którym będą się znajdować odwody specjalne, rzut powietrzny, tyły OGM i ewentualnie SD. W rejonie tym wymienione elementy mogą pozostawać: OGM frontu - przez 8-10 godz., OGM armii - przez 6-8 godz. Następnie powinny one wykonać szybki marsz do nowego rejonu bazowego, rozwijanego tuż za pierwszym rzutem, niekiedy zaś - w jego ugrupowaniu.

Ubezpieczenie OGM stanowią zazwyczaj OW, tworzone przez jej dowódcę lub przez dowódców dywizji pierwszego rzutu OGM. Przesuwa się je w odległości: w OGM frontu - 20-40 km, a w OGM armii - 20 30 km od czoła sił głównych pierwszego rzutu.

Pierwszy rzut operacyjny OGM frontu może się składać z dwóch dywizji czołowych odpowiednio wzmocnionych i przygotowanych do samodzielnego działania. Z wojsk dywizji pierwszego rzutu będą organizowane OW oraz oddziały rajdowe. Mogą one działać w odległości do 40 km od sił głównych dywizji pierwszorzutowych. Głębokość ugrupowania pierwszego rzutu OGM frontu wynosi około 40 km, a OGM armii - 20-25 km.

Drugi rzut operacyjny OGM frontu może się składać z jednej dywizji. Spełnia on jednocześnie rolę ubezpieczenia tylnego OGM. Z sił drugiego rzutu mogą być również organizowane OW i oddziały rajdowe. Zamiast drugiego rzutu można utworzyć odwód ogólny w sile jednego-dwóch pułków, wydzielonych z dywizji pierwszego rzutu. Drugi rzut lub odwód ogólny przesuwa się tuż za związkami /oddziałami/ rodzajów wojsk i tyłami OGM.

Z ugrupowania operacyjnego OGM frontu wyłącza się ABROT, która pozostaje do dyspozycji dowódcy WRiA frontu. Dywizjony rakiet taktycznych natomiast pozostają w składzie swoich dywizji.

Związki /oddziały/ rodzajów wojsk i tyły ugrupowują się bezpośrednio za pierwszym rzutem OGM. Odwód przeciwpancerny i oddział zaporowy przesuwają się na kierunku najbardziej zagrożonym uderzeniem czołgów nieprzyjaciela.

OGM armii ugrupowuje się podobnie jak OGM frontu, tworząc analogiczne elementy ugrupowania bojowego odpowiednio do sił, które zostały włączone w jej skład.

W czasie marszu-manewru ugrupowanie operacyjne OGM może być następujące: w czworobok, kątem w przód lub w tył oraz schodami w prawo albo w lewo.

Ugrupowanie wyjściowe OGM jest formowane w rejonie ześrodkowania lub w rejonie wyjściowym. W rejonach wyjściowych OGM frontu przebywa przez 6-8 godzin, a OGM armii - przez 4-6 godzin.

Polecenia:

1. Przedstawić sposób i uzasadnić potrzebę tworzenia ugrupowania bojowego OGM armii.
2. Scharakteryzować rzut bazowy OGM armii.

8.3. Wypracowanie decyzji przez dowódcę frontu /armii/ i dowódcę OGM

W procesie wypracowywania decyzji dowódca frontu /armii/ wyjaśnia przede wszystkim cel działania i analizuje zadania OGM oraz ocenia jej miejsce i rolę w operacji zaczepnej frontu /armii/. Ocenia realność jej działania.

Stawiając zadania OGM należy kierować się zasadą ekonomiczności użycia wojsk /zasadą "koszt-efekt"/. We wszystkich sytuacjach zadania OGM frontu /armii/ powinny być rozpatrywane systemowo, co umożliwi skoordynowanie jej działań w ramach jednolitego zamiaru operacji, a także dokonanie właściwego wyboru jej struktury organizacyjnej.

Wypracowując decyzję dowódca frontu /armii/ ustala też w szczegółach zabezpieczenie wprowadzenia OGM do działań, zwłaszcza ogniowe, przeciwlotnicze, inżynieryjne i chemiczne. W czasie wchodzenia do działań siły i środki OGM w zasadzie nie powinny angażować się w walkę. Odpowiedzialność za zabezpieczenie wprowadzenia OGM do działań spoczywa na dowódcy frontu /armii/.

Dowódca operacyjnej grupy manewrowej uczestniczy w procesie wypracowywania decyzji - w części dotyczącej OGM. W czasie operacyjnego orientowania zapoznaje się z zamiarem dowódcy frontu /armii/ oraz przewidywanym celem działania i ogólnymi zadaniami OGM. Podczas oceniania sytuacji dowódca frontu może wysłuchać meldunku /propozycji/ dowódcy OGM o możliwościach grupy i zamiarze jej działania.

Udział dowódcy OGM w wypracowywaniu decyzji przez dowódcę frontu /armii/ pozwala mu poznać zamiar przełożonego, pas i obiekty działania, a także zadania sąsiadów, rodzajów wojsk itp. Umożliwia to zorganizowanie równoległej pracy sztabu frontu /armii/ i sztabu OGM, mającej na celu przygotowanie przyszłych działań.

Dowódca frontu /armii/ w zadaniu dla OGM określa przede wszystkim:

- skład organizacyjny /bojowy/ OGM oraz środki jej wzmocnienia;
- cel działania OGM;
- rejon ześrodkowania i rejon wyjściowy;
- rubieże wprowadzenia OGM do działań oraz drogi /pas/ jej przemarszu z rejonu ześrodkowania do rejonu wyjściowego i rubieży wprowadzenia;
- przewidywany czas wprowadzenia do działań;
- ogólny kierunek działania, zadanie bliższe i dalsze OGM oraz głębokość zadania pierwszego dnia działania, oraz główne, szczegółowe zadania;
- liczbę przydzielonych OGM jądrowych środków rakietowych i bomb lotniczych;
- siły wsparcia lotniczego;
- zadania sąsiadów, zwłaszcza zadania ich OGM;
- sposób zabezpieczenia wprowadzenia OGM do działań;
- czas jej gotowości do działania;
- sposób organizacji dowodzenia i współdziałania;
- główne zadania zabezpieczenia operacyjnego /bojowego/ działań wojsk.

Po otrzymaniu zadania bojowego dowódca OGM wypracowuje swoją decyzję, /biorąc pod uwagę sposoby prowadzenia działań i czynniki mające wpływ na wykonanie zadań bojowych przez OGM/.

Analizuje też czynniki zarówno utrudniające /uniemożliwiające/ realizację zadań, jak i sprzyjające ich wykonaniu przy minimalnych stratach własnych. Na tej podstawie określa sposoby działania /eksponując koordynację manewru i uderzenia wykonywane podczas podchodzenia do obiektu/, wykonania uderzenia na obiekt i sposób jego niszczenia. Ustala też sposób działania po zniszczeniu obiektu /wykonania zadania/, uwzględniając potrzebę przerzucenia sił i środków na nowy kierunek /obiekt/ działania lub uchylenia się od uderzenia nieprzyjaciela.

Podstawę decyzji dowódcy OGM stanowi zamiar działania, ujmuje się w nim:

- ogólny kierunek działania i działań rajdowych;
- sposoby oraz kolejność niszczenia poszczególnych obiektów i rozbicia określonych sił nieprzyjaciela;
- kolejność porażenia ogniowego, włącznie z wykonaniem uderzeń jądrowych;
- ugrupowanie operacyjne /bojowe/ podczas działań prowadzonych po oderwaniu się od sił głównych.

Dowódca OGM powinien w swojej decyzji wyraźnie preferować aktywne, szybkie, śmiałe i nieszablonowe działania, nie pozbawione przy tym doborze skalkulowanego ryzyka. Działania z zaskoczenia, z zastosowaniem fortelu wojennego, są typowe dla OGM i powinny znaleźć odzwierciedlenie w decyzji jej dowódcy.

W decyzji dowódcy należy ująć:
- wnioski z oceny nieprzyjaciela;
- zamiar działań OGM;
- zadania bliższe i dalsze oraz zadania wojsk /obiekty działania/;
- główne zagadnienia współdziałania i zabezpieczenia działań;
- sposób organizacji dowodzenia.

Sztab OGM podczas wypracowywania decyzji powinien szeroko wykorzystywać elektroniczną technikę obliczeniową, zwłaszcza symulację komputerową i matematyczne modelowanie rozwiązań decyzyjnych. Symulacja pozwala bowiem realnie ocenić możliwy rozwój sytuacji na polu walki, opracować w krótkim czasie kilka wariantów decyzji oraz wybrać decyzję najtrafniejszą.

Po zatwierdzeniu decyzji przez dowódcę frontu /armii/, dowódca OGM stawia zadania podległym wojskom. Pierwszemu rzutowi OGM stawia zadanie na 1-2 dni działań, bez podziału na zadanie bliższe i następne. Zadanie bliższe i następne określa się wówczas, gdy OGM ma rozbijać określone zgrupowanie wojsk nieprzyjaciela, opanowywać pośrednie rubieże obronne /jeżeli ich obejście nie jest możliwe/, forsować przeszkody wodne itp. W toku prowadzenia działań OGM może otrzymywać nowe zadania do wykonania.

Polecenia:
1. Omówić specyfikę wypracowywania decyzji przez dowódcę OGM.
2. Przedstawić układ zadania bojowego stawianego dowódcy OGM przez dowódcę armii.
3. Scharakteryzować zamiar i decyzję dowódcy OGM armii.

8.4. Właściwości planowania, przygotowania i prowadzenia działań przez OGM

W dokumentach planistycznych opracowywanych przez sztab frontu /armii/ uwzględnia się zadania wykonywane przez OGM. Jako oddzielne dokumenty sztabu frontu /armii/ opracowuje plan użycia OGM w operacji zaczepnej, w którym ujmuje się wykonywane przez nią zadania, oraz plan wprowadzenia OGM do działań. Ponadto problematyka użycia i działania OGM znajdu-

je odzwierciedlenie w planach zabezpieczenia operacyjnego działań wojsk frontu /armii/.

W planowaniu przez sztab frontu /armii/ użycia OGM powinien uczestniczyć zespół oficerów ze sztabu OGM. Umożliwi to równoległe planowanie działań i wypracowywanie decyzji.

Podstawę do opracowania planu działania OGM stanowią otrzymane zadanie bojowe /z frontu, armii/ i zamiar dowódcy OGM. Zasadniczym dokumentem planu działania OGM jest decyzja dowódcy wyrażona na mapie /wraz z legendą/.

Ponadto do planu działania OGM włącza się następujące dokumenty:
- plan wejścia OGM do działań;
- plany użycia śmigłowców bojowych i desantów powietrznych;
- plan współdziałania;
- plany dowodzenia i kontroli;
- plan pracy partyjno-politycznej;
- plany użycia sił i środków rodzajów wojsk oraz lotnictwa;
- plany zabezpieczenia operacyjnego /bojowego/ działań wojsk;
- plan ochrony i obrony oraz ubezpieczenia skrzydeł;
- plan ochrony i obrony tyłów oraz rejonu bazowego.

Do planu działania OGM /opracowanego na mapie/ dołącza się plan obiektów działania OGM, zwłaszcza stałych, zawierający ich szczegółową charakterystykę. Są w nim również określone siły i środki, które wezmą udział w niszczeniu lub opanowywaniu danego obiektu, oraz sposób ich działania.

Sytuacja, jaka powstanie w czasie wchodzenia OGM do działań oraz podczas jej działania w głębi ugrupowania nieprzyjaciela, może wymagać wnoszenia poprawek do poszczególnych planów i dokonywania w nich zmian. Może także wyniknąć konieczność opracowywania nowych dokumentów /planów/, zwłaszcza wówczas, gdy w toku działań OGM otrzyma nowe zadania.

Dokumenty opracowane przez sztab OGM muszą być zrozumiałe i użyteczne. Powinno być możliwe dokonywanie w nich zmian - niekiedy radykalnych - w czasie prowadzenia działań.

Podstawę organizacji zabezpieczenia operacyjnego i bojowego działań OGM stanowią:

- znajomość elementów tego zabezpieczenia na szczeblu frontu /armii/;
- decyzja dowódcy OGM oraz specyfika i treść zadań, które mają być wykonywane;
- przewidywane możliwości działania i przeciwdziałania nieprzyjaciela na lądzie, z powietrza i eterze, a na kierunku nadmorskim - z morza;
- taktyczno-topograficzne warunki terenu /kierunku operacyjnego/.

Na system zabezpieczenia operacyjnego i bojowego działań OGM składają się przede wszystkim:

- rozpoznanie;
- ubezpieczenie, w tym ubezpieczenie bezpośrednie poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego /bojowego/ OGM;
- obrona przed bronią masowego rażenia oraz zestawami rozpoznawczo-uderzeniowymi;
- powszechna OPL, w tym obrona przeciwśmigłowcowa;
- maskowanie operacyjne i bezpośrednie;
- zabezpieczenie inżynieryjne i chemiczne;
- WRE;
- zabezpieczenie hydrometeorologiczne i topograficzne /topogeodezyjne/;
- obrona przeciwdesantowa i przeciwdywersyjna.

Dużą uwagę poświęca się tym wszystkim przedsięwzięciom, których realizacja umożliwia zachowanie odporności wojsk OGM oraz odtwarzanie ich zdolności bojowej.

Zabezpieczenie operacyjne i zabezpieczenie bojowe działań nie stanowią jednorazowego aktu w pracy dowódcy i sztabu OGM. Mają one charakter ciągły, zaczyna się je bowiem realizować bezpośrednio po postawieniu zadań bojowych, a kończy po osiągnięciu przez OGM celu działań.

Sposoby organizacji zabezpieczenia operacyjnego i bojowego działań OGM są podobne do tych, które obowiązują w podstawowych rodzajach działań bojowych. W czasie organizowania tego zabezpieczenia należy jednak uwzględnić specyfikę i charakter zadań wykonywanych przez OGM, dużą ich manewrowość i szybkość działania - brak bezpośrednich sąsiadów oraz trudności, które mogą występować w materiałowym i technicznym zabezpieczeniu. Szczególną uwagę powinno się poświęcić zachowaniu odporności wojsk OGM i ich ciągłej gotowości do prowadzenia walki w oderwaniu od sił głównych, a także działań o charakterze rajdowym.

Polecenia:

1. Przedstawić właściwości planowania w sztabie dywizji działania OGM.
2. Przedstawić układ planu działania OGM armii.

8.5. Organizacja wejścia OGM do działań

Organizacja wejścia OGM do działań zależy od wielu czynników, a przede wszystkim od charakteru prowadzonej operacji, sytuacji operacyjno-taktycznej ukształtowanej przez pierwsze rzuty operacyjne, konkretnych warunków terenowych oraz czasu /pory doby/.

Wprowadzeniem do działań OGM frontu /armii/ kieruje bezpośrednio dowódca, który ją zorganizował. On też wszechstronnie zabezpiecza bezkolizyjne wejście jej do działań.

Dowódca frontu /armii/ tak kieruje rozwijaniem operacji zaczepnej pierwszego rzutu operacyjnego, aby na przewidywanym kierunku wejścia OGM do działań wytworzyła się luka:

- na szczeblu frontu - między armiami;
- na szczeblu armii - między dywizjami.

Niekiedy OGM, wchodząc do działań, będzie musiała przekroczyć pierwszorzutowe ZT. Należy dążyć do tego, aby przynajmniej OW dywizji pierwszego rzutu operacyjnego opanowały rubież, z której OGM będzie wchodzić do działań.

Dowódca i sztab frontu /armii/ przewidują różne warianty wejścia OGM do działań - minimum z dwóch rubieży i na dwóch kierunkach. Na zaplanowanym kierunku /kierunkach/ wprowadzenia OGM do działań związki taktyczne pierwszego rzutu operacyjnego powinny rozbić znajdujące się tam wojska nieprzyjaciela i skutecznie ubezpieczyć skrzydła, zwłaszcza na rubieży rozwinięcia wojsk OGM, które mają rozpocząć działania.

Organizując wejście OGM do działań, dowódca i sztab frontu /armii/ powinni uwzględnić konieczność odparcia uderzenia nieprzyjaciela, gdyby udało mu się wykryć zaplanowany kierunek wprowadzenia OGM do działań, i skierować na ten kierunek - w celu przeciwdziałania - odwody z głębi. W warunkach działań konwencjonalnych zadaniem priorytetowym będzie wówczas niszczenia systemów rozpoznawczo-uderzeniowych nieprzyjaciela i w ogóle broni precyzyjnej.

W czasie organizowania wejścia OGM do działań w warunkach stosowania środków konwencjonalnych wojska rakietowe frontu /armii i dywizji/ oraz lotnictwo są w ciągłej gotowości

do wzięcia udziału w wykonaniu pierwszego uderzenia jądrowego, a w warunkach stosowania broni jądrowej - do skutecznego jej użycia przede wszystkim na korzyść wchodzącej do działań OGM.

W celu zapewnienia zorganizowanego wejścia do działań OGM dowództwo frontu /armii/ dąży do uzyskania przewagi nad nieprzyjacielem, zwłaszcza przewagi ogniowej oraz lokalnej przewagi w powietrzu i eterze.

Przed wejściem OGM do działań zapewnia się silną, wielowarstwową strefę ognia przeciwlotniczego, przede wszystkim w rejonie wyjściowym, podejścia i rozwinięcia jej wojsk oraz ich wchodzenia do działań.

W ramach zabezpieczenia inżynieryjnego przygotowuje się rejon wyjściowy oraz utrzymuje dla OGM frontu minimum dwie drogi: drogę dla dywizji pierwszego rzutu i drogę armijną /korpuśną/, natomiast dla OGM armii - jedną lub dwie drogi dla pułku pierwszego rzutu i jedną drogę dywizyjną.

W ramach zabezpieczenia chemicznego przygotowuje się środki do tworzenia zasłon dymnych, zapewniających OGM dogodne warunki wejścia do działań. W działaniach z użyciem broni jądrowej przygotowuje się siły i środki oraz rejony do przeprowadzenia zabiegów specjalnych, aby można było szybko udzielić pomocy wojskom OGM.

Dowódca OGM frontu /armii/ uzgadnia z dowódcami armii /dywizji/ pierwszego rzutu operacyjnego sposoby i czas wykonania poszczególnych zadań na korzyść OGM zajmującej rejon wyjściowy, a następnie wchodzącej do działań. Szczególnie dokładnie uzgadnia się układ porażenia ogniowego, porządek i kolejność zwalniania dróg oraz sposób ich utrzymania, a także zabezpieczenia podejścia i rozwinięcia oddziałów operacyjnej grupy manewrowej, najczęściej w ugrupowanie przedbojowe.

Dowódca i sztab OGM biorą aktywny udział w realizacji przedsięwzięć organizowanych przez dowództwo frontu /armii/, mających na celu zabezpieczenie wejścia do działań wprost z marszu.

Niezależnie od zabiegów czynionych przez dowództwo frontu /armii/ dowódca i sztab OGM podejmują szereg przedsięwzięć, których realizacja zapewni zorganizowanie wejścia wojsk własnych do działań, oraz ustalają:

- sposoby uzyskiwania jak najpełniejszych informacji o nieprzyjacielu,

zwłaszcza o lukach w jego ugrupowaniu, terenie przyszłego operowania oraz obiektach oddziaływania wojsk OGM bezpośrednio po jej wejściu do działań;

- drogi podejścia i rozwinięcia pierwszego rzutu OGM oraz czas ich zwolnienia i sposób utrzymania w stanie ciągłej przejezdności;
- sposób wymiany informacji w czasie wychodzenia wojsk OGM z rejonu wyjściowego i przemarszu na rubież wejścia do działań.

Dowódca OGM przed wprowadzeniem grupy do działań przeprowadza rekonesans. Jeżeli przewiduje się kilka rubieży wejścia do działań na różnych kierunkach, to rekonesans przeprowadza się na każdym kierunku. W czasie rekonesansu ustala się różne warianty przemarszu wojsk OGM na rubież wejścia do działań i rozwinięcia ich w ugrupowanie przedbojowe. Szczególnie dokładnie uzgadnia się system ogniowego porażenia /zabezpieczenia wojsk OGM wchodzących do działań/.

Czas wchodzenia OGM do działań liczy się od momentu osiągnięcia przez czoło jej pierwszego rzutu rubieży wejścia aż do chwili przejścia przez tę rubież całości sił.

Polecenia:

1. Omówić, kto, kiedy i w jaki sposób kieruje wchodzeniem OGM do działań.
2. Omówić pracę dowódcy OGM i jego sztabu w czasie organizacji wejścia OGM do działań.

8.6. Prowadzenie działań przez OGM frontu /armii/

Wejście OGM do działań jest niezwykle ważnym, a zarazem trudnym etapem jej działania. Kieruje nim osobiście dowódca frontu /armii/. Pierwszorzutowe ZT /oddziały/ powinny wejść do działań jednocześnie. Jednak w zdecydowanie niekorzystnych warunkach, np. przy bardzo nierównomiernym zarysie "linii frontu", poszczególne ZT, a niekiedy OGM armii - pułki mogą być wprowadzone do działań w różnym czasie, w miarę podchodzenia wojsk z głębi.

OGM wchodzi do działań pod osłoną wojsk działających w przodzie oraz wykonywanego porażenia ogniowego nieprzyjaciela. W ramach zabezpieczenia ogniowego front /armia/ wykonuje uderzenia siłami lotnictwa, wojsk rakietowych i artylerii, śmigłowcami bojowymi i środkami WRE, a podczas

działań z użyciem BMR - bronią jądrową, obezwładniając /niszcząc/ środki napadu jądrowego oraz systemy rozpoznawczo-uderzeniowe i w ogóle broń precyzyjną. W czasie wchodzenia do działań,OGM własnych środków nie rozwija. Jej wojska unikają też wdawania się w walkę z nieprzyjacielem.

W celu umożliwienia wojskom OGM zorganizowanego wejścia do działań pierwszorzutowe dywizje /pułki/ wysyłają silne OW, które opanowują rubież wejścia lub przenikają jak najgłębiej w ugrupowanie nieprzyjaciela i ubezpieczają bezpośrednio rozwinięcie sił głównych oraz stwarzają im warunki do prowadzenia w szybkim tempie działań w głębi.

Siły główne OGM wchodzą do działań w ugrupowaniu przedbojowym z maksymalną prędkością, umożliwiającą im szybkie przemieszczenie się przez dokonane wyłomy w przestrzeń operacyjną nieprzyjaciela oraz stwarzającą jak najlepsze warunki do wykonania postawionych przed nimi zadań.

W okresie wchodzenia do działań OGM może być organizowany desant powietrzny, który zapewni siłom głównym dogodne warunki działania oraz będzie paraliżować manewr odwodów nieprzyjaciela, zwłaszcza tych, które mogłyby przeciwdziałać wojskom wchodzącym do działań.

W celu wspólnego działania z desantem powietrznym mogą być wysyłane oddziały rajdowe i OW wydzielane z pierwszego rzutu operacyjnego /bojowego/ OGM.

Dowódca i sztab OGM tak kierują podejściem i rozwinięciem sił głównych, aby mogły one nie tylko jak najszybciej przeniknąć w głąb ugrupowania nieprzyjaciela, ale także bezpośrednio z marszu przystąpić do wykonywania postawionych im zadań. W pierwszym dniu czoło OGM powinno znaleźć się w odległości 80-100 km od rubieży wejścia do działań.

W zależności od utworzonego wyłomu oraz składu sił i charakteru działania nieprzyjaciela, ugrupowanie operacyjne /bojowe/ OGM podczas jej wprowadzania do działań może przyjąć formę: kątem w przód, kątem w tył, występem w prawo lub w lewo, a także formę rombu. W toku działań ugrupowanie OGM może ulegać nieustannym zmianom. Zawsze tyły OGM, odwody, SO i rzut powietrzny przemieszczają się w środku ugrupowania operacyjnego /bojowego/ OGM. Ugrupowanie poszczególnych dywizji /pułków/, wchodzących w skład OGM, może być podobne do tego, które przyjmują siły główne.

W warunkach działań konwencjonalnych dowództwo OGM zachowuje ciągłą gotowość do przejścia do działań z użyciem broni jądrowej. Po wykonaniu pierwszego uderzenia jądrowego należy dążyć do bezzwłocznego wprowadzenia do działań OGM. Ich zasadniczym zadaniem byłoby maksymalne wykorzystanie rezultatów uderzeń jądrowych i uniemożliwienie nieprzyjacielowi zorganizowanego odtwarzania zdolności i gotowości bojowej oraz paraliżowanie wszelkiego manewru jego wojsk, które mogłyby stawiać skuteczny opór lub przejść do wykonania zwrotów zaczepnych.

W czasie wchodzenia OGM do działań i ich rozwijania należy przewidzieć możliwość stawiania przez nieprzyjaciela zorganizowanego oporu. Szczególnie groźne będą dla OGM odwody przeciwpancerne, przede wszystkim zestawy typu "Argus" i "Sotas", śmigłowce bojowe i samoloty A-10A oraz baterie rakiet "Mars" i "Lars". Dlatego też w czasie wchodzenia OGM do działań i bezpośrednio po jej wejściu front /armia/ powinien skupić główny wysiłek na niszczeniu i zwalczaniu urządzeń typu "Argus" i "Sotas", sił i środków obrony przeciwpancernej i tych środków, które mogą wykonywać narzutowe pola minowe.

Jeśli OGM napotka zorganizowaną obronę, to wykorzystując luki i otwarte skrzydła przenika w głąb ugrupowania nieprzyjaciela, przy czym pozostawia do wiązania jego sił lub ubezpieczenia swoich skrzydeł i tyłów /jeżeli jest to konieczne/ tylko niewielką część swych sił.

W czasie wchodzenia OGM do działań i ich rozwijania, nieprzyjaciel może wykorzystać - w celu przeciwdziałania im - swoje odwody włącznie z desantem powietrznym. Być może, zajdzie wówczas konieczność stoczenia przez OGM bitwy /boju/ spotkaniowej.

Dowództwo frontu /armii/ w okresie wchodzenia OGM do działań ześrodkowuje wysiłki, aby zapewnić lokalną przewagę w powietrzu, skuteczną osłonę od uderzeń z powietrza oraz wykonanie selektywnych uderzeń siłami i środkami WRE.

Wchodząc w przestrzeń operacyjną, OGM prowadzi zdecydowane, manewrowe działania bojowe na poszczególnych kierunkach, przy czym każda dywizja /pułk/ OGM, działając na własnym kierunku, jest w gotowości do wykonania manewru i zbieżnego uderzenia - wraz z innymi dywizjami /pułkami/ grupy - na wybrany obiekt lub określone zgrupowanie wojsk nieprzyjaciela.

Lotnictwo frontowe wspiera i nieprzerwanie osłania OGM przed uderzeniami z powietrza. Śmigłowce bojowe, przydzielone OGM lub wchodzące w jej skład, działają bezpośrednio z rejonów czasowo zajętych i utrzymywanych przez wojska OGM. Niektóre rejony /stanowiące rejon bazowy/ umacnia się i z nich oddziały wydzielone, oddziały rajdowe, a także oddziały /grupy/ rozpoznawczo-dywersyjne wykonują zaskakujące uderzenia na nieprzyjaciela.

W czasie walki OGM z silnymi odwodami nieprzyjaciela może zostać zmuszona czasowo przejść siłami głównymi - a przeważnie częścią tych sił - do obrony. Prowadząc aktywne działania obronne, przygotowuje się główne siły OGM do wykonania manewru na tyły przeciwdziałającego nieprzyjaciela lub do skrytego oderwania się od niego i przeniesienia wysiłku działań na nowy kierunek. W żadnym wypadku główne siły OGM nie mogą wiązać się w przewlekłe walki z nieprzyjacielem, gdyż wówczas nie tylko nie zrealizuje ona postawionych jej zadań, lecz poniesie duże straty, a nawet może zostać zniszczona.

W czasie prowadzenia przez OGM działań w głębi operacyjnej nieprzyjaciela należy przestrzegać następujących zasad:

- uderzać na obiekt po dokładnym jego rozpoznaniu, które powinno ustalić charakter i rozmieszczenie poszczególnych elementów obiektu, siłę i sposób jego ochrony /obrony/ oraz warunki skrytego podejścia do obiektu;

- uderzać na obiekt z zaskoczenia i atakować go jednocześnie z kilku stron, wykorzystując do tego celu desanty powietrzne;

- podczas wykonywania uderzenia na obiekt umiejętnie łączyć ogień z ruchem, również w wymiarze lądowo-powietrznym;

- środki napadu jądrowego oraz naziemne urządzenia systemów rozpoznawczo-uderzeniowych niszczyć natychmiast po ich wykryciu;

- sił głównych OGM używać tylko do wykonania zadań decydujących o powodzeniu jej działania;

- podczas działania zachowywać ciągłą gotowość do odparcia nieoczekiwanego uderzenia nieprzyjaciela z lądu na skrzydła i tyły OGM oraz z powietrza, zwłaszcza uderzenia śmigłowców bojowych;

- bezwzględnie utrzymywać ciągłość współdziałania sił OGM prowadzących działania;

- po wykonaniu zadania szybko i skrycie przegrupowywać siły OGM, aby umożliwić im wykonanie kolejnego zadania lub dołączenie do sił głównych frontu;

- wykazywać stałą troskę o utrzymanie wysokiego stanu moralno-politycznego wojsk i dyscypliny.

Realizacja powyższych zasad zależy od konkretnej sytuacji, zwłaszcza zaś od następujących czynników:

- charakteru i rodzaju obiektu oraz jego usytuowania /położenia/ w ugrupowaniu operacyjnym /bojowym/ przeciwnika;
- ilości i jakości sił i środków, które bronią danego obiektu lub go ochraniają;
- taktycznych i topograficznych właściwości terenu, na którym znajduje się obiekt;
- czasu i sił, które w danej sytuacji mogą być użyte do wykonania zadania bojowego, tj. zniszczenia /obezwładnienia/ lub opanowania danego obiektu /rejonu, rubieży/;
- sytuacji taktyczno-operacyjnej, w której działa OGM.

W konkretnych warunkach poszczególne czynniki mogą mieć mniejsze lub większe znaczenie, zawsze jednak w określonym stopniu będą wpływać na wybór sposobu działania oraz ustalenie składu sił przeznaczonych do wykonania zadania bojowego.

W czasie prowadzenia działań niekiedy może wyniknąć konieczność pokonywania przez OGM pośrednich lub kolejnych rubieży obronnych nieprzyjaciela, zwłaszcza wówczas, gdy nie stwierdzi się luk lub otwartych skrzydeł w jego ugrupowaniu. Do pokonania tych rubieży jako pierwsze wysyła się OW w składzie lądowo-powietrznym. Ich zadaniem będzie jak najszybsze rozbicie jednostek osłonowych nieprzyjaciela, uderzenie na jego ugrupowanie z marszu i włamanie się w jego obronę. W razie napotkania silnych punktów oporu OW obchodzą je, uderzając w luki i otwarte skrzydła, do blokowania zaś wojsk nieprzyjaciela pozostawiają tylko niewielkie siły. Podobnie działają wchodząc bądź na teren trudno przekraczalny - ze względu na pożary, zawały, zatopienia - bądź na obronnie przygotowane tereny zurbanizowane. Skutecznym środkiem ogniowego wsparcia OW powinny być śmigłowce bojowe. OW wykonują swoje zadanie działając całością sił na jednym kierunku lub na szerokim froncie w całym pasie dywizji /pułku/. Główne siły OGM przesuwają się za OW najczęściej w kolumnach pułkowych, niekiedy w szykach przedbojowych tak, aby mogły wykonać jednoczesny atak z marszu, zwłaszcza wtedy, gdy obie strony stosują broń jądrową.

W warunkach działań konwencjonalnych, gdy nieprzyjaciel zajmie obronę zawczasu przygotowaną, główne siły pierwszego rzutu OGM, działając pod osłoną OW, mogą się zatrzymać w odległości 15-20 km przed rubieżą obronną przeciwnika i po krótkim przygotowaniu, zwłaszcza ogniowym, wykonać uderzenie.

Jeżeli artyleria, przesuwająca się za OW, zdąży się rozwinąć i zapewnić skuteczne przygotowanie ogniowe, to wówczas główne siły pierwszego

rzutu OGM wykonają atak z marszu. Jeśli zostaną wykryte luki lub odcinki słabo bronione, to główne siły OGM - wykorzystując działania OW - w szybkim tempie wychodzą na tyły i skrzydła broniącego się nieprzyjaciela. Pokonaniu rubieży obronnych napotkanych przez OGM sprzyjać będzie wykonanie uderzenia na kierunku, na którym nieprzyjaciel najmniej się go spodziewa, oraz rozpoczęcie wykonywania uderzenia w warunkach ograniczonej widoczności. Również w sytuacji, gdy OW udało się włamać w rubież obronną nieprzyjaciela, główne siły OGM bezzwłocznie wykonują uderzenia, aby wykorzystać uzyskane powodzenie i jak najszybciej rozwinąć je w głąb.

Niezależnie od sytuacji i warunków terenowych główne siły OGM dążą do jak najszybszego pokonania rubieży obronnych, unikając jednocześnie wiązania się w długotrwałe walki. Dlatego też w wielu sytuacjach może okazać się celowe obejście napotkanej obrony nieprzyjaciela i przeniesienie działania OGM na nowy kierunek.

W czasie prowadzenia przez OGM działań w głębi operacyjnej nieprzyjaciela - oprócz uderzeń lotnictwa, śmigłowców bojowych, szerokiego stosowania narzutowych pól minowych - może skierować do walki silne odwody wojsk pancernych i zmechanizowanych oraz desant powietrzny. W rezultacie może dojść do bitew i bojów spotkaniowych.

Celem bitwy spotkaniowej lub boju spotkaniowego OGM będzie szybkie rozgromienie głównego zgrupowania przeciwdziałających odwodów nieprzyjaciela oraz przejęcie inicjatywy i zapewnienie warunków do wykonania zadań postawionych grupie. Niejednokrotnie bitwa spotkaniowa lub bój spotkaniowy będzie dla OGM decydującym starciem, od którego rezultatów będą uzależnione możliwości dalszego działania.

Przystąpienie do bitwy spotkaniowej lub boju spotkaniowego powinno zostać poprzedzone dokonaniem głębokiej oceny nieprzyjaciela i terenu pod kątem osiągania przez OGM jej zasadniczego celu działania. Jeżeli siły nieprzyjaciela są zdecydowanie większe od sił OGM, to wówczas bardziej celowo jest uchylić się od bitwy /boju/ spotkaniowej. Ze względu na warunki dojścia do bitwy /boju/ spotkaniowej oraz jej właściwości, powzięcie decyzji i rozstrzygnięcie problemów związanych z bezzwłocznym jej wykonaniem będzie zwykle następowało bez pełnego wyjaśnienia sytuacji i posiadania wyczerpujących danych zarówno o wojskach własnych, jak i nieprzyjaciela. W każdej sytuacji powzięcie decyzji o boju spotkaniowym lub bitwie spotkaniowej wiąże się z wielkim ryzykiem, które powinien podjąć dowódca OGM, najczęściej w skrajnie ograniczonym czasie. Niezależnie bowiem od sytuacji, w której dojdzie do boju /bitwy/ spotkaniowego, szczególnego znaczenia nabierają: czynnik czasu, szybkość i

gwałtowność uderzenia oraz dążenie do uzyskania zdecydowanej przewagi nad nieprzyjacielem /ilościowej i jakościowej/ na wybranym kierunku i w określonym czasie, mimo że siły stron - pod względem ich liczebności - będą wyrównane, a niekiedy nawet przewagę liczebną będzie miał przeciwnik.

W razie zastosowania broni jądrowej czynnikiem decydującym o powodzeniu w bitwie spotkaniowej będzie uprzedzenie przeciwnika w użyciu tej broni zarówno przez dowódcę frontu /armii/, jak i dowódcę OGM /lotnictwo i drt/. Ponadto zdecydowane i szybkie działanie, zwłaszcza skuteczne wykonanie uderzeń ogniowych /w tym przez lotnictwo i śmigłowce bojowe - w połączeniu z uderzeniami wykonywanymi selektywnie przez siły i środki WRE - oraz przez wojska pancerne i zmechanizowane, wysadzenie desantów powietrznych, śmiałe włamywanie się w głąb ugrupowania nieprzyjaciela, wyjście na jego skrzydła i tyły oraz rozbicie zasadniczych jego zgrupowań - będą przesądzać o końcowym wyniku bitwy spotkaniowej.

Istota i charakter zadań, wykonywanych przez OGM w bitwie spotkaniowej, wymagają szerokiego stosowania różnorodnych form manewru, zwłaszcza wykonywania uderzeń nawet nieduży-mi siłami na tyły wojsk nieprzyjciela. Głównym celem manewru będzie wykorzystanie taktyczno-topograficznych właściwości terenu oraz stworzenie w odpowiednim miejscu i czasie zdecydowanej przewagi nad nieprzyjacielem, przede wszystkim nad tym jego ugrupowaniem, którego rozbicie zapewni osiągnięcie celu działań.

Poważna szansa na powodzenie manewru, na jego taktyczno-operacyjną opłacalność istnieje już od szczebla kompanii, batalionu i pułku. Szczególną wagę należy przywiązywać do manewru ogniem OPL oraz uderzeniami wykonywanymi przez siły i środki WRE. Duża bowiem różnorodność środków napadu powietrznego i wielkie możliwości rozpoznania powietrznego nieprzyjaciela zmuszają do skutecznej osłony głównego zgrupowania OGM od uderzeń z powietrza.

W czasie boju /bitwy/ spotkaniowego może się okazać celowe dokonanie zmiany kierunku uderzenia. Wysiłek działań OGM powinien być przeniesiony na nowy kierunek bardzo szybko i skrycie, aby wprowadzić nieprzyjaciela w błąd co do dalszych działań. W czasie stosowania poszczególnych form manewru wskazane jest utrzymywanie bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem przez szybkie i głębokie wdzieranie się oddziałów i podod-

działów w głąb jego ugrupowania, co przy dużej dynamice działań poważnie utrudni przeciwnikowi wykonanie skutecznych uderzeń ogniowych.

W boju /bitwie/ spotkaniowym, jak w żadnym innym działaniu, wyniknie konieczność racjonalnego przechodzenia, zwłaszcza przez ZT i oddziały, do innego rodzaju działań bojowych /np. od natarcia do obrony i odwrotnie/, umiejętnego obchodzenia /omijania/ silnych węzłów oporu nieprzyjaciela i pozostawiania do ich wiązania tylko części sił oraz śmiałego wykorzystywania otwartych skrzydeł i luk w jego ugrupowaniu do zdecydowanego działania w przód, zwłaszcza OW i oddziałów rajdowych o składzie lądowo-powietrznym. Szczególnego znaczenia nabiera również prowadzenie walki radioelektronicznej mającej na celu skuteczne obezwładnienie i sparaliżowanie systemów elektronicznych nieprzyjaciela, zwłaszcza zaś systemów rozpoznawczo-uderzeniowych i broni precyzyjnej, oraz stworzenie własnym środkom i urządzeniom radioelektronicznym właściwych warunków do pracy.

O szybkim rozstrzyganiu boju spotkaniowego lub bitwy spotkaniowej mogą zadecydować uderzenia dwóch sąsiednich OGM, zwłaszcza armijnych. Koordynować te uderzenia będą zwykle dowódca i sztab frontu. Oni też skierują wysiłki rozpoznania na wykrycie, a następnie niszczenie systemów rozpoznawczo-uderzeniowych nieprzyjaciela. Bitwa /bój/ spotkaniowa powinna być dla OGM jedynie fragmentem walki stwarzającej dogodne warunki do wykonywania jej zasadniczych zadań.

Szybkość i swobodę wykonywania zadań przez OGM w poważny sposób ograniczać będą liczne przeszkody wodne i rejony zurbanizowane znajdujące się w systemie obrony nieprzyjaciela. Dlatego też będzie konieczne organizowanie i umiejętne /sprawne/ pokonywanie przeszkód wodnych. Jeżeli będą one przygotowane do obrony i nie będzie odcinków nie bronionych, to wówczas OGM będzie zmuszona je forsować przede wszystkim z marszu.

W wielu sytuacjach na kierunku działania OGM może być wysadzony operacyjny desant powietrzny; wówczas będzie ona forsować przeszkodę wodną w ścisłym współdziałaniu z nim.

Podczas forsowania przeszkody wodnej przez OGM z marszu szczególnie istotnym problemem będzie umiejętne wykorzystanie i spotęgowanie uderzenia na tym kierunku /lub kierunku działania tego oddziału i ZT/, na którym uzyskuje się powodzenie. Najczęściej będzie to związane z koniecznością przeniesienia wysiłku działań OGM na nowy kierunek, który by zapewniał niezbędne warunki do wykonania kolejnych zadań. W przewidywaniu forsowania, bądź tylko pokonywania przeszkody wodnej, wojska OGM powinny dążyć do zachowania dotychczasowego ugrupowania operacyjnego /bojowego/.

Ogromny wpływ na zapewnienie OGM szybkości i dogodnych warunków forsowania oraz pokonywania przeszkody wodnej będą miały skuteczne działania prowadzone przez OW o składzie lądowo-powietrznym, wsparte przez śmigłowce bojowe i lotnictwo. Siły główne OGM, wykorzystując działania OW, bezzwłocznie przeprawiają się na przeciwległy brzeg i albo pozostawiają tam część sił do ochrony i obrony przepraw do chwili podejścia głównych sił frontu /armii/, albo jak najszybciej rozwijają działania na przeciwległym brzegu. W wielu sytuacjach OGM po sforsowaniu przeszkody wodnej musi tak prowadzić walkę, aby wprowadzić nieprzyjaciela w błąd co do rzeczywistego kierunku działania.

Sprawny przebieg forsowania przez OGM szerokiej przeszkody wodnej w dużym stopniu zależy od dowództwa frontu /armii/, zapewnia ono bowiem rozpoznanie i wsparcie ogniowe, w tym lotnicze, oraz zwalczanie systemów rozpoznawczo-uderzeniowych. W warunkach użycia broni jądrowej uderzenia jądrowe na rzecz OGM - zarówno na zgrupowania wojsk przeciwnika znajdujące się przed przeszkodą wodną, jak i organizujące na niej obronę oraz na odwody skierowane w celu przeciwdziałania - wykonuje front /armia/. Poważnym zadaniem, które front realizuje w celu zabezpieczenia forsowania przez OGM przeszkody wodnej, jest jej osłona od uderzeń z powietrza przez lotnictwo myśliwskie. Wąskie przeszkody wodne OGM pokonuje własnymi siłami.

Podczas rozwijania przez OGM działań w głębi operacyjnej, rejony zurbanizowane i oddzielne miasta - odpowiednio przygotowane przez wojska operacyjne lub siły i środki obrony terytorialnej - mogą stanowić poważną przeszkodę w wykonywaniu przez nią zadań. Wykorzystując bowiem właściwości obronne rejonów zurbanizowanych przeciwnik będzie m.in. dążyć do wciągnięcia wojsk OGM w przewlekłe walki, pozbawienia ich swobody manewru i rozpraszania wysiłków. Dlatego też generalną zasadą w działaniu OGM jest omijanie przez nią miast i dużych osiedli oraz unikanie przez jej siły główne wdawania się w długotrwałe walki. W niektórych jednak sytuacjach jednym z zadań OGM może być opanowanie lub zniszczenie znajdujących się w rejonie zurbanizowanym obiektów szczególnie ważnych z punktu widzenia operacyjno-taktycznego lub politycznego i ekonomicznego. Będą to zwykle lotniska, elektrownie, wodociągi, stacje radiowe i telewizyjne, urzędy pocztowe, budynki, w których mieszczą się urzędy władz miejskich, magazyny i składy, stacje kolejowe, wybrane zakłady produkcyjne itp.

Do opanowania /zniszczenia/ tych obiektów, bądź też zapewnienia OGM odpowiednich warunków pokonywania rejonu zurbanizowanego, z sił głów-

nych wydziela się odpowiednio zorganizowane OW lub oddział rajdowy. Charakter i sposób działania OW /oddziału rajdowego/ w rejonie zurbanizowanym zależy od siły oporu wojsk nieprzyjaciela znajdujących się w mieście oraz od sposobów ich przeciwdziałania.

Jeżeli OW uzyskał zaskoczenie i z marszu wdarł się do miasta, a nieprzyjaciel nie stawia zdecydowanego oporu, to wówczas - posuwając się z maksymalną prędkością - dąży do jak najszybszego opanowania /zniszczenia/ tych obiektów, aby w ten sposób naruszać system obronny przeciwnika. W razie napotkania silnego punktu oporu, który uniemożliwia dalsze posuwanie się do przodu, czołowe pododdziały blokują go, a główne siły OW bocznymi ulicami wychodzą na tyły broniącego się nieprzyjaciela lub podążają do obiektu /obiektów/, który mają opanować /zniszczyć/. Po opanowaniu ważniejszych obiektów lub części miasta OW stwarza siłom głównym OGM warunki niezbędne do prowadzenia działań.

Siły główne OGM powinny jak najszybciej wykorzystać początkowe powodzenie OW /wdarcie się do miasta/. W przeciwnym bowiem wypadku nieprzyjaciel nie tylko może zniszczyć OW, lecz także poważnie wzmocnić swoją obronę na kierunku działania sił głównych OGM.

Prowadzenie przez OGM - lub tylko przez jej OW i oddziały rajdowe - bezpośrednich działań w rejonie zurbanizowanym będzie wymagało przede wszystkim: umiejętnego i we właściwym czasie stosowania manewru, skutecznego izolowania broniących się załóg i garnizonów od sił głównych, zasilania wojsk własnych walczących o główne obiekty miasta, ciągłego odtwarzania, a niekiedy organizowania od nowa współdziałania /zwłaszcza z lotnictwem, śmigłowcami bojowymi i desantem oraz siłami głównymi/, a także nieprzerwanego psychologicznego oddziaływania na wojska nieprzyjaciela i ludność cywilną - w celu obniżenia ich morale - oraz utrzymywania wysokiego stanu polityczno-moralnego i dyscypliny wojsk własnych. W wielu sytuacjach główny ciężar działań bojowych może być przeniesiony na poszczególne plutony, kompanie, bataliony i pułki, a o powodzeniu walki w dużej mierze zadecyduje samodzielność, aktywność i pomysłowość dowódców wszystkich, często nawet najniższych, szczebli dowodzenia, realizujących jednak ogólny zamiar działania OGM - przebicia się przez rejon zurbanizowany.

Szczególnie ważnym zadaniem, wykonywanym przez OGM, będzie niszczenie środków napadu jądrowego i naziemnych urządzeń

systemów rozpoznawczo-uderzeniowych nieprzyjaciela. Sposób i możliwości ich niszczenia uzależnione będą przede wszystkim od ich rodzaju /będą to między innymi: pociski rakietowe "Lance", "Pershing", "Cruise", artyleria atomowa, składy i magazyny komunikacji ABC oraz urządzenia naziemne typu "Awacs", "Asoult Breaker", PLLS itp., lotniska na których bazują samoloty nosiciele broni jądrowej/ oraz odległości obiektu od rejonu działania OGM.

Ze względu na ugrupowanie bojowe środków rakietowych i urządzeń naziemnych zestawów rozpoznawczo-uderzeniowych typowym sposobem ich niszczenia będzie nieoczekiwane uderzenie OW lub oddziałów rajdowych na poszczególne baterie, SD lub POT, pojedyncze i grupowe urządzenia /PSSL/, a tylko w wyjątkowych wypadkach - równoczesne uderzenie na cały dywizjon. W związku z tym do wykonania tych zadań mogą być wyznaczone siły w składzie od kilku kompanii czołgów /lub piechoty zmotoryzowanej/ do pułku czołgów /lub pułku zmechanizowanego/.

W niszczeniu baterii i dywizjonów pocisków rakietowych "Lance", zwłaszcza zaś "Pershing" i "Cruise", oraz naziemnych systemów rozpoznawczo-uderzeniowych mogą uczestniczyć taktyczny desant śmigłowcowy i śmigłowce bojowe. Trzeba się liczyć z tym, że w tym samym czasie może zajść potrzeba wydzielenia z sił OGM oddziału wydzielonego /lub oddziału rajdowego/, którego zadaniem byłoby zniszczenie baterii albo dywizjonu pocisków rakietowych, a równocześnie - na przykład składu /magazynu/ amunicji jądrowej bądź też stanowiska dowodzenia korpusu itp. Działając w całym pasie operacji zaczepnej OGM frontu może wydzielić ze swoich sił nawet dywizję do wykonania jednego z zadań /lub równocześnie kilku zadań/.

Wykonanie poszczególnych zadań przez wojska OGM w poważnym stopniu będzie uzależnione od skuteczności i ciągłości rozpoznania, przede wszystkim organizowanego przez dowództwo i sztab OGM.

Ważnym zadaniem wykonywanym przez OGM będzie niszczenie rakietowych środków OPL nieprzyjaciela, głównie dywizjonów "Hawk" i "Nike Hercules". Będą one w zasadzie obiektami uderzeń jako pojedyncze sekcje i baterie ogniowe, rozmieszczone zwykle na powierzchni 2-6 ha. Do ich niszczenia można tworzyć oddziały rajdowe w składzie od kompanii do batalionu zmechanizowanego lub czołgów.

Trudnym zadaniem będzie dla OGM opanowywanie lotnisk lub tylko niszczenie samolotów na lotniskach i śmigłowców bojowych na lądowiskach.

Do opanowywania lotnisk wyznacza się siły około pułku czołgów lub

pułku zmechanizowanego oraz taktyczny desant śmigłowcowy w sile do kompanii, równocześnie mogą w nim brać udział lotnictwo i śmigłowce bojowe. Uderzenie na lotnisko musi być wyjątkowo dobrze przygotowane i wykonane przez zaskoczenie, najlepiej w warunkach nocnych. Opanowywanie lotnisk będzie związane z koniecznością pozostawienia na nich części sił OGM dla ich utrzymania oraz zapewnienia im ochrony i obrony do czasu podejścia sił głównych. Siły te będą niezbędne /jeżeli opanowane lotnisko zostanie przeznaczoną na potrzeby OGM/ do uzupełnienia zaopatrzenia materiałowo-technicznego oraz ewakuacji. W rejonie opanowanego lotniska OGM najczęściej rozwija rejon bazowy.

Do zadań wykonywanych przez OGM będzie również należało niszczenie SD KA, armii i grupy armii zarówno w rejonie rozmieszczenia, jak i w czasie przemarszu w nowy rejon. Mogą one być niszczone w całości lub częściowo /tylko wybrane ich elementy/. Z charakterystyk prawdopodobnych wariantów rozwinięcia SD KA, armii i grupy armii /w tym SD wysuniętych, tyłowych/ oraz punktów dowodzenia i naprowadzania lotnictwa, a także naziemnych urządzeń systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, wynika, że do ich niszczenia mogą być użyte siły od jednego - dwóch pułków czołgów /pułku zmechanizowanego/ do DPanc lub DZ włącznie oraz lotnictwo, śmigłowce bojowe i taktyczny desant śmigłowcowy.

Trzeba przy tym uwzględnić, że SD rozmieszcza się w pobliżu odwodów KA, armii i grupy armii. Należy więc liczyć się z możliwością ich skierowania w celu przeciwdziałania siłom, które wykonują uderzenia na stanowiska dowodzenia.

Ugrupowania i wykorzystywania sił do zniszczenia SD może być bardzo różne, sposób zaś wykonania ataku na SD może być następujący po otrzymaniu danych z rozpoznania z sił OGM wydziela się silny oddział wydzielony /lub oddział rajdowy/ i kieruje go w rejon wspólnych działań. Następnie w rejonie tym wysadza się taktyczny desant śmigłowcowy w składzie 1-2 plutonów lub kompanii piechoty zmotoryzowanej /jeśli desant uderza na SD armii lub grupy armii, to jego siły mogą wynosić od kompanii do batalionu/. Desant ten może wykonywać różne zadania: blokować podejścia odwodów skierowanych w celu przeciwdziałania, niszczyć niektóre plutony i baterie środków OPL, lądowiska śmigłowców, a niekiedy atakować wybrane elementy SD. Podczas przelotu i wykonywania zadań przez desant

siły przeznaczone do zniszczenia SD szybko zbliżają się do niego po wyznaczonych drogach, zwykle z 2-3 kierunków, i wykonują na nie uderzenie jednocześnie lub z poszczególnych kierunków /w różnym czasie/. Sam atak na SD może być poprzedzony uderzeniem lotnictwa i śmigłowców bojowych oraz ogniem artylerii. W celu uzyskania zaskoczenia śmigłowce bojowe mogą rozpocząć atak równocześnie z uderzeniem czołgów i BWP.

W czasie przesuwania przez nieprzyjaciela stanowisk dowodzenia mogą one być niszczone uderzeniami wykonywanymi z zasadzek, a niekiedy - nieoczekiwanymi uderzeniami. Po zniszczeniu całej kolumny lub wybranych elementów stanowiska dowodzenia siły biorące udział w tym działaniu bezzwłocznie przechodzą w inny rejon lub przystępują do wykonania kolejnych zadań. Wykonywaniu tego rodzaju zadań szczególnie będą sprzyjać warunki nocne.

W czasie niszczenia SD KA wyznaczone siły, wydzielone z wojsk OGM, mogą wykonywać uderzenie wspólnie z OW lub oddziałami rajdowymi dywizji pierwszego rzutu operacyjnego armii.

Ważne miejsce wśród zadań wykonywanych przez OGM zajmują zadania związane z niszczeniem składów amunicji specjalnej i tyłów przeciwnika, a w wielu sytuacjach - po prostu z opanowywaniem obiektów tyłowych w stanie niezniszczonym.

Ze względu na urzutowanie obiektów logistycznych, ich silną ochronę i obronę, działanie OGM, mające na celu zniszczenie lub opanowanie tych obiektów, należy poprzedzić wszechstronnym rozpoznaniem naziemnym i z powietrza. Rozpoznaje się te obiekty, które mogą być zniszczone, oraz te, które trzeba opanować w stanie niezniszczonym, zwłaszcza składy MPS i żywności. Do niszczenia i opanowania urządzeń logistycznych dywizji i korpusu armijnego wydziela się z wojsk OGM siły od 1 do 2 pułków czołgów lub pułków zmechanizowanych oraz taktyczny desant śmigłowcowy w sile plutonu lub kompanii.

Urządzenia logistyczne armii lub grupy armii mogą być niszczone /opanowywane/ przez siły główne, zwłaszcza OGM armii. Podobnie jak podczas działania przeciw innym obiektom, i w tym wypadku wykorzystuje się taktyczny desant śmigłowcowy w sile od kompanii do batalionu piechoty zmechanizowanej oraz uderzenia lotnictwa i śmigłowców bojowych.

Zmieniające położenie obiekty tyłowe przeciwnika mogą być niszczone nawet przez nieduże siły, które organizują w tym celu zasadzki i wypady /głównie w warunkach nocnych/.

W rejonie rozwiniętych urządzeń logistycznych mogą się znajdować lotniska i lądowiska samolotów i śmigłowców, zwłaszcza transportowych, oraz stacje rurociągów polowych. Obiekty te, szczególnie urządzenia lotnisk, lądowisk, i stacje rurociągów, opanowuje się w stanie niezniszczonym. Będą one bowiem - i to z dużym powodzeniem - wykorzystywane zarówno przez OGM, jak i siły główne frontu /armii/. Po opanowaniu urządzeń logistycznych wynikn. konieczność wydzielenia z wojsk OGM niezbędnych sił i środków do ich utrzymania i ochrony do czasu podejścia do nich sił głównych frontu lub armii, a niekiedy - tylko przez okres ich wykorzystywania przez OGM.

Trudnym do wykonania zadaniem OGM jest zwalczanie odwodów nieprzyjaciela /dotyczy to zwłaszcza OGM armii/. Może ono być realizowane w czasie ich przegrupowywania, w rejonach odpoczynków, ześrodkowania i rejonach wyjściowych.

Zwalczanie odwodów nieprzyjaciela, posiadających zdecydowaną przewagę nad siłami OGM, podczas marszu może przyjąć /najczęściej/ formę działań opóźniających i paraliżujących ich manewr oraz utrudniających im marsz. Bezpośrednie uderzenie na te odwody należy wykonać wtedy, gdy ma się wyraźną nad nimi przewagę /nie tylko liczebną, lecz również pod względem czasu uderzenia, warunków terenowych itp. /lub gdy możliwe jest wykonanie ataku z zaskoczenia - z równoczesnym uderzeniem lotnictwa i śmigłowców bojowych. Niekiedy może się okazać celowe uderzenie na odwody nieprzyjaciela po uprzednim ich obezwładnieniu uderzeniami jądrowymi, wykonanymi przez armię lub front.

Odpowiednie warunki do wykonania nieoczekiwanego uderzenia na odwody nieprzyjaciela zaistnieją przede wszystkim wtedy, gdy będą one odtwarzać zdolność bojową lub bezpośrednio po ich wycofaniu z walki.

Niezależnie od warunków, w których działa OGM, podjęcie walki z odwodami musi być poprzedzone wszechstronnym rozpoznaniem oraz dokonaniem głębokiej oceny możliwości własnych i przeciwnika. Podejmując decyzję o wykonaniu uderzenia na odwody nieprzyjaciela należy sprecyzować, zależnie od możliwości OGM, konkretny cel takiego uderzenia, którym może być:

- zniszczenie odwodów;
- ograniczenie swobody manewru i uniemożliwienie obsadzenia przez odwody rubieży obronnych;
- opóźnienie wejścia odwodów do bitwy;

- zadanie maksymalnych strat tylko wybranym elementom odwodów /np. zniszczenie SD, artylerii, rakiet, śmigłowców, zapasów itp./.

W żadnej sytuacji walka z odwodami nie może być długotrwała. Po wykonaniu uderzenia i osiągnięciu uprzednio wytyczonego celu siły biorące udział w walce z odwodami w sposób skryty wycofują się i skierowują swoje działanie przeciwko innym obiektom.

W czasie prowadzenia działań bojowych przez OGM w głębi operacyjnej wyniknie konieczność niszczenia lub opanowywania obiektów nieprzyjaciela zajmujących niewielką powierzchnię i oddalonych od sił głównych. Będą to zwykle stacje radiolokacyjne, posterunki naprowadzania lotnictwa /np. PSSL/, stacje zakłóceń i radioelektronicznej osłony, samochody naziemnych urządzeń systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, oddzielne elementy urządzeń logistycznych, posterunki ochrony ważnych obiektów terenowych lub urządzeń energetycznych itp. Obiekty te powinny być niszczone lub opanowywane - bezpośrednio po ich wykryciu - w zasadzie przez oddziały rajdowe i pododdziały rozpoznawcze. Rzadziej natomiast wyniknie konieczność wysyłania w tym celu oddziałów zmechanizowanych i pancernych lub śmigłowców bojowych. Na drogach wykorzystywanych przez nieprzyjaciela do wykonywania manewru, przesunięć wojsk i obiektów oraz zaopatrywania często należy organizować zasadzki, zwłaszcza w warunkach nocnych.

Opanowywanie ważnych obiektów i rubieży terenowych należy do zadań wykonywanych przez wojska OGM zarówno dla zapewnienia sobie swobody działania, jak i w interesie sił głównych armii lub frontu.

W celu zapewnienia swobody działania wojskom OGM będą opanowywane przede wszystkim przeprawy na przeszkodach wodnych, wiadukty, węzły dróg, przełęcze, a niekiedy - również charakterystyczne rubieże terenowe, zwłaszcza te, których opanowanie i utrzymanie powoduje ograniczenie swobody manewru przeciwnika. Dla opanowania określonych obiektów terenowych i rubieży wysyła się zwykle OW lub wysadza taktyczny desant śmigłowcowy, który będzie działać samodzielnie lub wspólnie z OW.

Wojska OGM, aby zapewnić siłom głównym frontu lub armii dogodne warunki rozwijania operacji zaczepnej, mogą opanowywać przede wszystkim przeprawy na szerokich przeszkodach wodnych i rubieże, z których będą wprowadzane do bitwy związki operacyjne /np. armie drugiego rzutu lub drugorzutowy front/. Konieczność opanowywania przez OGM rubieży będzie wynikać dość często. Ich opanowanie umożliwi okrążenie i likwidację zgrupowań wojsk nieprzyjaciela. Zadania związane z opanowywaniem rubieży OGM

może wykonywać samodzielnie, jednak najczęściej będzie je realizować wspólnie z desantem operacyjnym.

Mogą również wyniknąć sytuacje, w których OGM, zwłaszcza frontu, będzie mogła opanowywać w stanie niezniszczonym ważne z punktu widzenia operacyjnego obiekty gospodarcze, zakłady produkcyjne, rafinerie nafty i duże składy paliw płynnych. Po opanowaniu rejonu, rubieży lub obiektu OGM może je utrzymywać albo całością sił, albo tylko częścią sił, a pozostałe siły skierować do wykonania innych zadań, ważniejszych w danej sytuacji.

W czasie wykonywania poszczególnych zadań zarówno dowódca OGM, jak i jego sztab powinni przejawiać nieustannie troskę o zachowanie ciągłości współdziałania, zwłaszcza pomiędzy OGM a lotnictwem oraz wewnątrz grupy, a także z głównymi siłami pierwszego rzutu operacyjnego frontu /armii/. Oddzielny problem w toku działań będzie stanowić bardzo dokładne ustalenie obiektów i punktów zerowych uderzeń jądrowych wykonywanych przez front i poszczególne armie. W wielu sytuacjach wyniknie konieczność zniszczenia określonych obiektów bronią jądrową, gdyż zniszczenie ich siłami OGM będzie niemożliwe lub nastąpi z poważnym opóźnieniem. Wobec tego zarówno dowódca frontu, jak i dowódca armii w czasie rozwijania operacji zaczepnej będą nieustannie koordynować działania OGM, stawiać im nowe zadania, śledzić ciągłość operacyjnego i bojowego zabezpieczenia ich działań oraz odtwarzać dowodzenie, a także osłaniać je od uderzeń z powietrza. Ze względu na charakter zadań wykonywanych przez OGM oraz konieczność dokonywania zmian w sposobach działania poszczególnych elementów jej ugrupowania operacyjnego /bojowego/, trzeba będzie nie tylko zachować i odtwarzać naruszone współdziałanie, lecz również organizować je od nowa.

Dowódcy i sztaby OGM będą podejmować niemal wszystkie decyzje i dokonywać większości uzgodnień w skrajnie ograniczonym czasie, mając niepełne dane o przeciwniku, obiektach działania i terenie, na którym OGM będzie wykonywać swoje zadania. Muszą też utrzymywać wojska OGM w ciągłej gotowości do odparcia zaskakującego uderzenia nieprzyjaciela na jej skrzydła i tyły.

Szczególnie ważnym zadaniem sztabu OGM jest nieustanne zbieranie i opracowywanie informacji o obiektach, które są bądź też powinny być przedmiotem działania OGM /OW lub oddziałów rajdowych, a niekiedy tylko desantów powietrznych. W czasie opracowywania danych o obiektach dokonuje się ich selekcji oraz ustala, które obiekty powinny być niszczone bezzwłocznie, a które przez pewien czas - w odpowiednio ustalonej kolejności.

Wybór sposobu i określenie czasu wykonania uderzenia na obiekty oraz wydzielenie do tego celu z OGM niezbędnych sił i środków, a także uniknięcie zaskoczenia przeciwdziałaniem nieprzyjaciela - należy do rzędu najwyższych umiejętności dowódczo-sztabowego działania.

Prowadzenie przez OGM działań w głębi operacyjnej wymaga bezwzględnego przestrzegania dyscypliny maskowania bezpośredniego, stosowania na szeroką skalę przedsięwzięć wprowadzających nieprzyjaciela w błąd i różnorodnych forteli wojennych, nieoczekiwanego manewru zapewniającego uzyskanie zaskoczenia, a także wykonywania jak największej ilości zadań w warunkach nocnych.

Zabezpieczenie tyłowe i techniczne organizuje się pod kątem zapewnienia dostarczania OGM niezbędnych jej środków materiałowych oraz ewakuacji rannych w pierwszych 2-3 dniach po rozpoczęciu przez nią działań - drogą lądową, a jeśli nieprzyjaciel ją opanuje - drogą powietrzną.

W rejonie bazowym OGM dokonuje się odbioru środków materiałowych, dostarczonych drogą powietrzną i środkami komunikacji naziemnej, naprawia sprzęt bojowy i uzbrojenia oraz ewakuuje rannych do baz szpitalnych frontu /armii/. Oddziały /pododdziały/ zabezpieczenia tyłowego i technicznego przegrupowują się od nowego rejonu bazowego po jego uprzednim opanowaniu przez siły główne OGM.

Sztab frontu /armii/ powinien koordynować działania OGM z działaniami nacierających sił głównych, zapewnić jej otrzymanie we właściwym czasie danych z rozpoznania, wykonywać na jej korzyść uderzenia jądrowe i lotnicze, osłaniać ją przed uderzeniami nieprzyjaciela z powietrza /w tym przed oddziaływaniem systemów rozpoznawczo-uderzeniowych oraz działaniem śmigłowców bojowych i desantów/, nie dopuszczać do podejścia jego odwodów na kierunek działania głównych sił OGM, we właściwym czasie precyzować zadania i organizować, odtwarzać i zapewniać ciągłe współdziałanie z siłami głównymi frontu /armii/, a także uzupełniać stan osobowy OGM i zaopatrywać ją w środki materiałowe i techniczne.

Polecenia:

1. Omówić warunki i sposób wejścia OGM do działań.
2. Scharakteryzować sposoby działania OGM w czasie wykonywania przez nią poszczególnych zadań w głębi operacyjnej.
3. Omówić sposób organizowania rejonu bazowego i dokonywania jego zmiany w czasie działań.
4. Omówić sposób zwalczania przez OGM odwodów nieprzyjaciela.

8.7. Dowodzenie OGM

Stanowiska dowodzenia wojskami podczas wchodzenia OGM do działań oraz prowadzenia przez nią walki w głębi operacyjnej rozwija się w następującej kolejności:

- najpierw w rejonie ześrodkowania wojsk OGM rozwija się wszystkie stanowiska dowodzenia i rozbudowuje pod względem inżynieryjnym;
- następnie przed wyjściem OGM z rejonu ześrodkowania do rejonu wyjściowego rozwija się w nim ZSD. Przebywa na nim zastępca dowódcy OGM, który może przejąć dowodzenie i sprawować je do czasu przybycia tam dowódcy. Z chwilą rozpoczęcia wychodzenia OGM z rejonu ześrodkowania podstawowy skład operacyjny sztabu, na czele z dowódcą OGM, udaje się na ZSD w rejon wyjściowy. Po jego przybyciu na ZSD przekształca się ono w SD, z którego kieruje się przemarszem oraz zajmowaniem rejonu wyjściowego przez OGM. Poprzednie SD przygotowuje się do przemieszczenia w nowy rejon jako ZSD;
- z kolei do chwili rozpoczęcia wychodzenia wojsk OGM z rejonu wyjściowego na rubież wprowadzenia do działań w jej pobliżu rozwija się WPD OGM frontu /na czele z dowódcą/ i WSD dywizji /pułku/ pierwszego rzutu OGM. Z tych punktów dowodzenia kieruje się wprowadzaniem związków taktycznych /oddziałów/ OGM do działań.

Stanowiska dowodzenia OGM /SD,ZSD,WSD,TSD/ przemieszczają się wraz z wojskami, a mianowicie: SD - za dywizjami /oddziałami/ pierwszego rzutu; ZSD - z odwodami /drugim rzutem/; TSD - z tyłami OGM.

W czasie wykonywania przez OGM frontu /armii/ zadań w głębi operacyjnej nieprzyjaciela jej stanowisko dowodzenia /SD/ z zasady rozwija się w rejonie działania sił głównych, niekiedy - w rejonie bazowym. Organizuje się przy tym powietrzny punkt dowodzenia /PPD/. ZSD rozwija się w rejonie bazowym. W razie rozwinięcia w tym rejonie SD, ZSD rozmieszcza się w rejonie działania sił głównych. TSD rozmieszcza się w rejonie rozwinięcia tyłów OGM; w nowy rejon przemieszcza się ono razem z tyłami.

Pracę na stanowiskach dowodzenia, a także system dowodzenia OGM organizuje się na ogólnie przyjętych zasadach, uwzględniając przy tym specyfikę wykonywanych przez nią zadań. W okresie przygotowywania OGM do działań, główny ciężar dowodzenia, wyrażający się w przygotowaniu OGM i wszechstronnym zabezpieczeniu jej zorganizowanego wejścia do działań, spoczywa na dowództwie i sztabie frontu /armii/, natomiast w toku działań bojowych punkt ciężkości dowodzenia przesuwa się na dowódcę i sztab OGM. Dowódca frontu /armii/ i jego sztab muszą jednak nadal rozstrzygać podstawowe problemy dowodzenia, takie jak: precyzowanie nowych zadań i do-

konywanie zmiany zadań uprzednio postawionych, ustalanie sposobów współdziałania z lotnictwem, zwłaszcza w zakresie wywalczenia i utrzymania lokalnej przewagi w powietrzu, określenie czasu i obiektów /rejonów/ wykonywania uderzeń jądrowych, zapewnienie ciągłości materiałowo-technicznego zabezpieczenia oraz uzupełnienie strat w ludziach i sprzęcie.

Charakterystyczną właściwością dowodzenia OGM zarówno na szczeblu frontu /armii/, jak i oddziałów /pododdziałów/ OGM jest wykonywanie wszystkich zadań w niezwykle złożonych warunkach działania w głębi operacyjnej - w oderwaniu od sił głównych frontu /armii/, w gwałtownie zmieniających się sytuacjach taktyczno-operacyjnych, najczęściej bez informacji o wojskach nieprzyjaciela i własnych oraz terenie przyszłych działań.

Ze względu na charakter działania OGM wymiana informacji pomiędzy sztabem frontu /armii/ a sztabem OGM powinna przebiegać bardzo sprawnie, przy czym liczbę przekazywanych informacji należy ograniczyć do niezbędnego minimum. Dlatego też bardzo ważnym przedsięwzięciem sztabu frontu /armii/ w czasie przygotowywania OGM do działań jest uzgodnienie na okres ich prowadzenia sygnałów dowodzenia i współdziałania dla:

- OGM /ogólnych/;
- lotnictwa i śmigłowców bojowych;
- wojsk rakietowych i artylerii;
- innych rodzajów wojsk.

Sygnały te powinny umożliwić zapewnienie ciągłości dowodzenia i współdziałania sztabu frontu /armii/ ze sztabem OGM oraz między OGM poszczególnych armii, w tym również armii sąsiedniego frontu. Powinny one także stanowić podstawę do opracowania sygnałów dowodzenia i współdziałania na szczeblu OGM. Sygnały mogą przekazywać sobie wzajemnie współdziałające OGM.

Do zbierania, opracowywania i przekazywania informacji w sztabie frontu /armii/ można utworzyć zespół /grupę operacyjną/. W jego skład weszliby oficerowie wydzieleni z oddziałów /zarządu/: operacyjnego, rozpoznawczego, łączności, szefostwa WRiA, OPL i tyłów oraz przedstawiciel lotnictwa. Zespół ten pracowałby w zarządzie /oddziale/ operacyjnym pod bezpośrednim kierownictwem szefa sztabu frontu /armii/, a niekiedy - nawet dowódcy. Zespół pracujący w sztabie frontu śledziłby działanie OGM frontu i armii oraz oddziałów wydzielonych o składzie lądowo-powietrznym, a także wysadzanie desantów o charakterze operacyjnym. Do zespołu tego należałoby zbieranie i opracowywanie informacji oraz ich przekazywanie - według ustalonego trybu - zainteresowanym.

Zależnie od charakteru zadań wykonywanych przez OGM oraz ilości sił

wydzielonych z wojsk OGM do ich wykonania, dowodzenie sprawuje się w ruchu i w czasie krótkich zatrzymań. W dowodzeniu OGM będą wykorzystywane w dużej mierze PPD.

Podstawą dowodzenia OGM powinny być dobrze opracowane sygnały dowodzenia, ujęte w planie lub tabeli współdziałania. Dowódca OGM i dowódcy poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego /bojowego/, podobnie jak to było praktykowane w działaniu grup szybkich w latach II wojny światowej, powinny odznaczać się wyjątkowo dużą samodzielnością w wyborze sposobu wykonania zadania oraz podejmowaniu nowej lub zmianie uprzednio powziętej decyzji. Dowódca powinien mieć prawo do ryzyka, oczywiście ryzyka rozumnego, odpowiednio skalkulowanego, którego granicy jednak przekroczyć mu nie wolno.

W dowodzeniu OGM szczególną rolę odgrywa sztab, na którym spoczywa ogromna odpowiedzialność, musi bowiem ciągle śledzić realizację postawionych grupie zadań, stworzyć najdogodniejsze warunki do ich wykonania, dostarczyć dowódcy we właściwym /bardzo ograniczonym/ czasie dane, potrzebne mu do korygowania planu działania lub podejmowania nowych decyzji, oraz zapewnić ciągłość współdziałania, dowodzenia i zabezpieczenia operacyjnego i bojowego działań.

Po powzięciu przez dowódcę OGM decyzji sztab przekazuje zadania wykonawcom /zazwyczaj w formie krótkich zarządzeń bojowych, a tylko niekiedy - w postaci uprzednio ustalonych sygnałów/, informuje sąsiadów o decyzji i uzgadnia z nimi warunki i sposób współdziałania, opracowuje i przesyła meldunki bojowe sztabowi nadrzędnemu.

W toku działań OGM sztab powinien zwracać szczególną uwagę na rozpoznanie skrzydeł i luk, aby nie dopuścić do niespodziewanego uderzenia sił nieprzyjaciela, pozostających na skrzydłach i na tyłach działających wojsk.

Z ogromną uwagę sztab OGM śledzi "sytuację jądrową". W tym celu prowadzi na bieżąco mapę uderzeń jądrowych, wykonywanych zarówno własnymi środkami, jak i środkami frontu i armii, oraz uderzeń wykonywanych przez nieprzyjaciela. Na mapie tej uwidacznia się deformację terenu, spowodowa-

ną obustronnym użyciem broni jądrowej, oraz przewidywane jego skażenia, zniszczenia i zalania wodą.

W czasie prowadzenia działań przez OGM jej stanowiska dowodzenia będą narażone na nieustanne niszczenie. Stąd też należy przewidzieć organizowanie i szybkie odtwarzanie systemów dowodzenia, polegające na:

- wzajemnej zamienności stanowisk dowodzenia w każdym ogniwie oraz między niższymi i wyższymi szczeblami dowodzenia;
- tworzeniu stanowisk dowodzenia z obezwładnionych ogniw dowodzenia, które utraciły zdolność do pracy, lecz zachowały część ludzi i środków łączności;
- tworzenie nowych stanowisk dowodzenia w miejsce zniszczonych.

W razie zniszczenia stanowiska dowodzenia, z którego dowodził dowódca, dowodzenie przejmują w następującej kolejności: szef sztabu, zastępca dowódcy ds. liniowych oraz osoby wyznaczone rozkazem.

Zasadniczym sposobem odtwarzania systemu dowodzenia w OGM jest przejęcie dowodzenia przez zapasowe stanowisko dowodzenia. Przejmuje ono dowodzenie po ustaleniu, że SD zostało zniszczone lub obezwładnione i jest niezdolne do pracy, nie czekając na rozkaz /sygnał/ szczebla nadrzędnego. O przejęciu dowodzenia przez ZSD należy niezwłocznie zameldować sztabowi nadrzędnemu oraz powiadomić podwładnych, sąsiadów i TSD.

Jeżeli niemożliwe jest przejęcie dowodzenia przez ZSD lub TSD, to dowodzenie OGM może przejąć dowództwo wydzielone z nadrzędnego organu dowodzenia lub dowództwo szczebla niższego. W tym wypadku przejęcie dowodzenia następuje zazwyczaj na rozkaz /sygnał/ szczebla nadrzędnego. Jeżeli jedno z dowództw podległych zostało wcześniej wyznaczone do przejęcia dowodzenia szczeblem nadrzędnym i ma informacje o zniszczeniu jego punktów dowodzenia, to może przejąć dowodzenie samodzielnie, meldując o tym przełożonemu.

Ze względu na charakter zadań wykonywanych przez OGM wszyscy dowódcy i oficerowie sztabów wchodzących w jej skład związków /oddziałów/ powinni się odznaczać wyjątkowo koncentracją psychiczną, zdecydowaniem i konsekwencją w myśleniu i działaniu oraz silną wolą, a także w każdej sytuacji przejawiać twórczą inicjatywę i podejmować rozsądne, dobrze skalkulowane ryzyko taktyczno-operacyjne.

W działaniu OGM wykonanie niemal każdego zadania wymaga stosowania innych, coraz bardziej finezyjnych, a równocześnie wyjątkowo prostych i precyzyjnych sposobów działania oraz współdziałania różnych rodzajów wojsk i sił zbrojnych. Jak w żadnym z dotychczas znanych nam działań, w działa-

niu OGM dialektycznie wiążą się ze sobą, z jednej strony, sposoby działania operacyjnego, z drugiej zaś - sposoby działania taktycznego, czyli sposoby tzw. "małej taktyki". Dlatego też dowódcy i oficerowie sztabu podczas dokonywania oceny sytuacji powinni - a właściwie muszą - myśleć przede wszystkim kategoriami operacyjnymi, muszą więc mieć szczególnie rozwiniętą wyobraźnię taktyczno-operacyjną oraz wszechstronnie opanowaną sztukę przewidywań operacyjnych.

W związku z powyższym problemem wielkiej wagi jest odpowiednie wyszkolenie i przygotowanie wszystkich rodzajów wojsk i służb, wchodzących w skład OGM, do wykonania czekających je zadań oraz właściwie ukierunkowane kształcenie i przygotowanie kadr dowódczo-sztabowych.

Polecenia:

1. Omówić organizację stanowisk dowodzenia w dywizji działającej jako OGM.
2. Scharakteryzować sposoby odtwarzania dowodzenia w OGM.

Rozdział IX

HIPOTETYCZNE KIERUNKI ZMIAN W PROWADZENIU OPERACJI ZACZEPNEJ[63/]

Przy rozpatrywaniu kierunków zmian w sztuce operacyjnej, zwłaszcza zaś w prowadzeniu operacji zaczepnych, należy podkreślić, że siły zbrojne PRL mogą i - w razie wywołania przez państwa NATO wojny w Europie - będą uczestniczyć w odparciu agresji przeciwnika w ścisłym sojuszu z armiami państw wspólnoty socjalistycznej, głównie z Armią Radziecką. Dlatego też wszelkie ustalenia prognostyczne, odnoszące się do prowadzenia operacji, dotyczyć będą działań wojennych w układzie międzysojuszniczym, które będą prowadzone na zachodnim TDW. Głównym przeciwnikiem w razie konfliktu zbrojnego będą siły militarne państw NATO, a przede wszystkim - Bundeswehry. Jednoznacznie na ten temat wypowiedział się minister obrony narodowej na sympozjum naukowym, przeprowadzonym w dniu 15.12.1977 r., stwierdzając m.in.: "Niektóre ustrojowe mechanizmy zbrojeń ilustrowałem przed chwilą na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec. W ogóle całokształt sytuacji w tym państwie nakazuje wysoką czujność. RFN napęczniała siłą. Poważnie zdystansowała wszystkie europejskie kraje NATO. Jej pozycja w tym pakcie, druga po Stanach Zjednoczonych, nieustannie rośnie. Wyczekuje tuż przy drzwiach do klubu atomowego. W określonej sytuacji może stać się w krótkim czasie jego poważnym udziałowcem. Domaga się pocisków "Cruise" oraz liczy na broń neutronową. Wciąż pretenduje do Berlina Zachodniego, a jego status traktuje jako sprawę otwartą, jako ewentualny pretekst i swoisty ładunek z opóźnionym zapłonem, który można uruchomić w każdej chwili[64/].

63/ Rozdział ten został przedrukowany bez zmian w jego treści z pierwszego wydania podręcznika, opracowanego przez K.NOŻKO pt. Operacja zaczepna armii, wyd. ASG WP 1978 r.

64/ Z wystąpienia członka Biura Politycznego KC PZPR, ministra obrony narodowej gen. armii Wojciecha JARUZELSKIEGO na temat: Aktualna sytuacja międzynarodowa i wypływające z niej zadania dla sił zbrojnych, Warszawa 1978 r. s. 28.

Dlatego też, rozpatrując problem współczesnej operacji zaczepnej, należy prognozować jej rozwój na tle sytuacji polityczno-militarnej w świecie, zwłaszcza zaś w Europie i w ścisłym z nią związku, uwzględniać ilościowe, a szczególnie jakościowe aspekty zmian w wyposażeniu i uzbrojeniu sił zbrojnych oraz mieć na uwadze w dokonywaniu ocen i realizacji zamierzeń przeobrażenia, które mogą następować w bliższej i dalszej przyszłości.

Można z dużym prawdopodobieństwem postawić hipotezę, że kierunki zmian w prowadzeniu operacji będą uzależnione przede wszystkim od:

- rozwoju sytuacji politycznej oraz potencjału ekonomicznego zarówno dwóch przeciwstawnych systemów społecznych, jak i naszego kraju i krajów sojuszniczych;
- rozwoju i osiągnięć naukowych, które mogą być wykorzystane dla celów militarnych[65/];
- rozwoju techniki bojowej i nowych generacji broni, które wejdą do uzbrojenia wojsk własnych i potencjalnego nieprzyjaciela oraz staną się ich zasadniczym wyposażeniem;
- rozbudowy infrastruktury na poszczególnych kierunkach operacyjnych, zwłaszcza z punktu widzenia przestrzennego zagospodarowania kraju, urbanizacji oraz operacyjnego przygotowania;
- zmian w strukturze organizacyjnej sił zbrojnych, związków operacyjnych i taktycznych;
- wniosków i doświadczeń wynikających z lokalnych konfliktów zbrojnych;
- zmian w założeniach strategii wojennej, sztuki operacyjnej i taktyki rodzajów wojsk i sił zbrojnych[66/];
- sposobu rozpoczęcia działań wojennych /"wejścia w wojnę"/.

65/ Rozwinięcie tych problemów:
   a/ Z.Jankiewicz, Wykorzystanie do celów militarnych zdobyczy współczesnej techniki przez państwa imperialistyczne; zadania i wnioski do działalności ideowo-wychowawczej w wojsku w świetle toczących się rokowań rozbrojeniowych, wyd. Główny Zarząd Polityczny WP, 1978 r. s. 113-120;
   b/ K.Nożko, Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej, Warszawa 1973 r., Wykaz stu innowacji technicznych, które zostaną wykorzystane do roku 2000, s. 58-63.
   c/ P.Corsser, Dialektika wojennej techniki i jeje posledstwija, Moskwa 1975 r., s. 31-65.
   d/ J.S.Tompkins, Orużije trietiej mirowoj wojny, Moskwa 1969 r.
   e/ Rok 2000. Zarys podstaw do spekulacji na temat najbliższych 32 lat. Warszawa 1970 r.

66/ a/ B.Kołodziejczak, Co będzie jutro?, Warszawa 1976 r.
   b/ H.Michalski, Pierwsze 100 godzin wojny nuklearnej, Warszawa 1968 r.

Oczywiście można byłoby wymienić jeszcze wiele innych czynników wywołujących większe lub mniejsze zmiany ilościowe i jakościowe, determinujące kierunki zmian w przygotowaniu i prowadzeniu przewidywanych operacji[67]. Wyżej wymienione zostały tylko czynniki zasadnicze, które stopniowo bądź gwałtownie będą powodować zmiany w obowiązujących obecnie założeniach i zasadach prowadzenia operacji na ZTDW.

Bardzo głębokich studiów operacyjno-taktycznych wymaga określenie prawidłowości, które mogą wystąpić w przyszłych operacjach na ZTDW, zwłaszcza na tle ogólnej sytuacji polityczno-militarnej i charakteru przyszłej wojny. Hipotetyczne ustalenie możliwości wybuchu wojny na interesującym nas TDW oraz ocena jej charakteru ma pierwszorzędne znaczenie dla zarysowania kierunków dokonywania się zmian w prowadzeniu operacji w przyszłości, określenia sposobów i możliwości ich przygotowania oraz bojowego i operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk. W obecnej sytuacji politycznej - mimo pewnego odprężenia w sferze politycznej - nie następuje odprężenie w sferze militarnej, nie ulegają zmianom ilościowym siły zbrojne - przy równoczesnym ogromnym wzroście ich możliwości jakościowych. Ponadto z każdym dniem następuje zwiększanie budżetów przeznaczonych na cele militarne[68]. Jesteśmy świadkami nieustannego dążenia reakcyjnych kręgów imperializmu do wytwarzania coraz bardziej niszczących środków bojowych, a w szczególności broni masowej zagłady.

Współcześnie można wyróżnić następujące główne kierunki i tendencje w rozwijaniu środków bojowych przez państwa NATO:

- stworzenie nowych, jeszcze bardziej niszczycielskich wzorów rozbrojenia na bazie nieustannego doskonalenia istniejącej broni zarówno konwencjonalnej, jak i masowej zagłady;

- skonstruowanie całkowicie nowych rodzajów broni masowej zagłady, opartych na zasadniczo odmiennych - w porównaniu z broniami istniejącymi - zasadach fizycznych i właściwościach;

67/ a/ W.K.Konoplew, Naucznoje predwidienije w wojennom diele, Moskwa 1974 r.
b/ A.Gurow, Techniczeskij progress i militaryzm, Moskwa 1963 r.
c/ M.in.M.Malita, Kronika roku 2000, Warszawa 1973 r.

68/ Sekretarz Generalny ONZ w liście do uczestników spotkania belgradzkiego podał, że w ostatnim pięcioleciu na cele wojskowe wydano na świecie 1,8 biliona dolarów. Według obliczeń komisji ekspertów ONZ, roczne wydatki militarne wynosiły w latach 1961-70 w skali światowej 200 mld. dolarów rocznie. W 1978 r. wydatki na cele militarne szacuje się na 250-300 mld. dolarów, a w 1980 r. na około 300-350 miliardów dolarów. W budżecie wojskowym USA w 1977/78 r. przewidziano 118 mld. dolarów.

- opracowanie doskonalszych i bardziej perspektywicznych systemów strategicznych, dysponujących precyzyjnymi i niezawodnymi środkami przenoszenia ładunków nuklearnych do celów /obiektów/ oraz zapewniających maksymalne ich porażenie;

- niewspółmierne zwiększenie parametrów broni konwencjonalnych w stosunku do parametrów obecnych, przede wszystkim zaś - jej możliwości rażenia i odporności na rażenie przez przeciwnika; zacieranie się granicy między bronią konwencjonalną a bronią masowego rażenia;

- doskonalenie środków i systemów rozpoznania oraz naprowadzenia pocisków i bomb na cel.

Nowym, szczególnie antyhumanitarnym, rodzajem broni jądrowej jest broń neutronowa. Zaawansowane są również prace w zakresie wywoływania i sterowania ruchami sejsmicznymi, dokonywania zmiany pogody itp.

Prognostyczna ocena sytuacji politycznej w świecie i nieustannego rozwoju jakościowego sił zbrojnych wskazują, że zagrożenie wybuchem wojny na ZTDW nie uległo i w bliższej przyszłości nie ulegnie zmianie. Przeciwnie, wszystko wskazuje na to, że może ono wzrastać. Niemały wpływ na kształtowanie się sytuacji w Europie wywrą przeobrażenia polityczne i społeczne zachodzące na dalekim i bliskim Wschodzie, w Afryce oraz wzrost roli i znaczenia gospodarczego, politycznego i w pewnym sensie militarnego Ameryki Południowej.

Hipotetycznie można przewidywać następujące warianty wojny[69/]:

a/ Wojna jądrowa o zasięgu światowym w wypadku konfrontacji zbrojnej pomiędzy państwami Układu Warszawskiego a państwami NATO. Będzie to decydujące starcie państw o odmiennych systemach polityczno-społecznych: kapitalizmu i socjalizmu. W wojnie tej operacje na ZTDW będą prowadzone z użyciem broni jądrowej, decydującą i rozstrzygającą siłą będą w nich strategiczne siły jądrowe.

b/ Wojna z organicznym /o bardzo różnej skali i zasięgu/ użyciu broni jądrowej - z możliwością eskalacji w "górę" lub zaniechania jej użycia, tzn. eskalacji w "dół", zależnie od rezultatów rozmów politycznych i pertraktacji obu zainteresowanych stron. O eskalacji w "dół" będą decydować przede wszystkim skuteczne i szybkie działania wojsk konwencjonalnych oraz groźba użycia strategicznego potencjału nuklearnego.

69/ Rozwinięcie tych problemów, patrz: płk prof. dr Kazimierz Nożko, Nowe koncepcje strategiczne NATO w okresie rozmów rozbrojeniowych. Zadania i wnioski do działalności ideowo-wychowawczej w wojsku w świetle toczących się rokowań rozbrojeniowych, Warszawa 1978 r., /Wyd. GZP WP/, s. 72-76, 77-82.

c/ Wojna konwencjonalna o różnym zasięgu, w której uczestniczyć będzie różna liczba państw, prowadzona przy ciągłej groźbie ograniczonego lub nieograniczonego użycia broni jądrowej. W wojnie tej operacje prowadzone zwłaszcza na lądowym TDW mogą stanowić decydującą próbę sił, w czasie której stworzy się kierownictwu politycznemu warunki do powzięcia odpowiednich decyzji politycznych, zmuszających przeciwnika do zaniechania dalszego rozwoju działań wojennych lub mających na celu pozbawienie go możliwości skutecznego użycia broni jądrowej. W tych warunkach ścisły związek operacji na froncie zewnętrznym z aktywnymi działaniami politycznymi może się okazać wyjątkowo skuteczny. Sprzyjające warunki do oddziaływania politycznego i "wymuszania" na przeciwniku wytyczenia takich lub innych celów politycznych zaistnieją wówczas, gdy w wyniku pomyślnego przebiegu operacji nieprzyjaciel znajdzie się w niekorzystnej sytuacji operacyjno-strategicznej i politycznej, zwłaszcza wywołanej sprzeciwem, a także zdecydowanymi wystąpieniami społeczeństwa. W tych warunkach operacjami mającymi na celu realizację celów strategicznych będą operacje prowadzone przez wojska lądowe i powietrznodesantowe lotnictwa oraz sił marynarki wojennej, przy równoczesnym aktywnym i skutecznym wykonywaniu uderzeń elektronicznych w eterze, ochronie i obronie własnych systemów radioelektronicznych, a także odpieraniu uderzeń nieprzyjaciela z przestrzeni powietrznej i kosmicznej.

d/ Wojna jądrowa lub konwencjonalna o charakterze lokalnym, prowadzona poza kontynentem europejskim, w różnych regionach świata[70]. W każdej jednak wojnie lokalnej tkwią elementy, które mogą stać się zarzewiem wojny również na ZTDW. Mogą one bowiem stanowić swoisty detonator, wyzwalający reakcję łańcuchową - ogólnoświatowy konflikt zbrojny. Należy przewidywać, że niektóre państwa imperialistyczne będą usiłowały "wypróbować" broń jądrową w czasie wojen lokalnych, udostępniając "zainteresowanym" państwom technologię produkcji broni jądrowej i zachęcając je do jej zastosowania.

Najprawdopodobniej "wejście w wojnę" nastąpi przez zaskoczenie, w którym państwa imperialistyczne widzą klucz do zwycięstwa i dlatego z niego nie rezygnują[71]. Spodziewać się więc należy coraz bardziej podstępnego kamuflażu i coraz perfidniejszych sposobów politycznego i mi-

---

70/ Imperialistyczne credo dotyczące prowadzenia wojen lokalnych zostało przedstawione w książce: H.Kissingera, Jadiernoje orużije i wnieszniaja polityka, Moskwa 1959 r.

71/ L.Rendulic, Uprawlenije wojskami, Moskwa 1974 r., s. 67-76.

litarnego działania. Zachętą do takiego "podstępnego wejścia w wojnę" stanowią nagromadzone "zapasy" coraz to nowszych generacji broni i uzbrojenia oraz wciąż doskonalone systemy uruchamiania potencjału militarnego przy odpowiednich zabiegach maskowania operacyjnego, strategicznego i "dezinformacji dyplomatycznej".

W najbliższym czasie zasadniczych zmian jakościowych w sposobach przygotowania i prowadzenia operacji zaczepnych nie należy się spodziewać. Trzeba natomiast liczyć się ze zmianami jakościowymi w siłach i środkach systemów rozpoznania, dowodzenia i walki radioelektronicznej oraz z możliwościami coraz szerszego wykorzystywania przestrzeni powietrznej do przerzutu /manewru/ wojsk: zmiany te nie wpłyną jednak w sposób zasadniczy na zmianę przedstawionych w podręczniku zasad i założeń. Należy przewidywać, że jakościowy skok w zmianie przygotowania, zwłaszcza zaś prowadzenia operacji, może nastąpić dopiero wówczas, gdy do uzbrojenia wojsk w skali masowej wejdą znajdujące się obecnie w sferze projektów i doświadczeń środki techniczne i broń oraz sprzęt bojowy; wyposażenie w nie wojsk wywrze istotny wpływ na model operacji zaczepnej.

Wydaje się, że nieodwracalną prawidłowością będą nie pogłębiające się zmiany ilościowe, zachodzące szczególnie w wojskach lądowych, lecz przede wszystkim ich przeobrażenia jakościowe, zwłaszcza zaś w zakresie zwiększenia manewrowości, możliwości ogniowych i uderzeniowych[72/] oraz rozbudowy systemów /w obecnym rozumieniu/ bojowego i operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk. Wzrastać będzie również zależność frontu zewnętrznego od sprawnie funkcjonującego zaplecza. Stąd też należy przewidywać coraz mocniejsze i trwalsze związki pomiędzy operacjami prowadzonymi na froncie zewnętrznym i "operacjami" na obszarze kraju. Struktura organizacyjna wojsk operacyjnych oraz wzrost ich manewrowości /na lądzie i w trzecim wymiarze/ i siły rażenia ogniowego doprowadzą do zmniejszenia gęstości wojsk na 1 km frontu, a front, nawet - we współczesnym rozumieniu - będzie coraz bardziej zanikać. Jest to pewna historyczna prawidłowość, którą wyraźnie prześledzić można na tabeli 1. Historycznie bowiem tak się sytuacja kształtuje, że gęstości wojsk na polu walki są odwrotnie proporcjonalne do rozmachu działań wojennych, operacji i bitew /tabela 2/.

Z dużym stopniem prawdopodobieństwa należy przewidywać, że stopniowo, lecz nieodwracalnie będzie się rezygnować z wyznaczania związkom taktycz-

---

72/ Bardzo ciekawy materiał na ten temat przedstawia: płk doc. dr inż. Z.Jankiewicz w pracy pt. Wykorzystanie dla celów militarnych zdobyczy współczesnej nauki i techniki przez państwa imperialistyczne. Zadania i wnioski do działalności ideowo-wychowawczej o wojsku... Warszawa 1978 r. /Wyd. CZP WP/, s. 113-120.

nym i operacyjnym pasów działania, gdyż walki i bitwy toczyć się będą w rejonach "wyizolowanych", odległych od siebie zarówno w głąb, jak i wszerz. Stąd też związkom operacyjnym wytyczać się będzie cele działania /niekiedy tylko cel końcowy/, związkom taktycznym zaś będzie się stawiać zadania bojowe na kilka dni działań /jest to możliwe i we współczesnych warunkach, zwłaszcza w wypadku działania związków pancernych w oderwaniu od sił głównych/. Mogą one zamiast pasów do działania otrzymywać kierunki działania, zamiast zadania bliższego, zadania następnego i zadania dnia - końcowy cel działania. Walki, bitwy i operacje będą się odznaczały ogromną gwałtownością, zmiennością sytuacji oraz szybkimi rozstrzygnięciami taktyczno-operacyjnymi korzystnymi raz dla jednej, raz dla drugiej strony. Coraz bardziej będzie zanikać wyraźna granica podziału między natarciem a obroną. Granica taką będzie przede wszystkim wynikać z celu, a nie sposobu działania. Przeplatanie się natarcia i obrony będzie wyjątkowo częstym i powszechnym zjawiskiem - zarówno podczas realizacji celu obronnego, jak i zaczepnego. Ogromny wpływ na przebieg działań bojowych i operacji wywierać będą na ZTDW wielkie aglomeracje miejskie, okręgi przemysłowe, porty i bazy morskie.

Ze względu na wzrost możliwości w zakresie radioelektronicznego obezwładniania systemów dowodzenia następować będzie coraz większa jego decentralizacja - przy bardzo wyraźnie zarysowanych celach i ogólnych, obowiązujących wszystkie szczeble organizacyjne, zamiarach operacji.

Prowadzenie działań bojowych na dużych przestrzeniach o charakterze ogniskowym będzie zapewniać operacyjną opłacalność i stwarzać potrzebę formowania zgrupowań bojowych o różnej strukturze, zdolnych do samodzielnego wykonywania zdecydowanych uderzeń ogniowych i uderzeń wojskami, prowadzenia działań rajdowych, desantowych, w rozproszeniu, dywersyjno-rozpoznawczych oraz umiejętnego łączenia wysiłków w osiąganiu celu walki, bitwy i operacji.

Mimo pozornej, ciągle wzrastającej samodzielności działania poszczególnych rodzajów wojsk i sił zbrojnych zachodzić będzie między nimi coraz większa zależność i współzależność. Coraz częściej - i to na najniższych szczeblach dowodzenia - wynikać będzie konieczność integrowania działań na lądzie z działaniami w powietrzu /lotnictwa z wojskami lądowymi/. Tworzenie powietrzno-lądowych zespołów ogniowo-uderzeniowych dało początki takiemu integrowaniu. Wymaga to zapewnienia ścisłego i trwałego współdziałania rodzajów wojsk i sił zbrojnych zarówno w taktycznym, jak i operacyjnym wymiarze.

Kunszt w dowodzeniu na każdym szczeblu organizacyjnym wyrazi się w du-

1

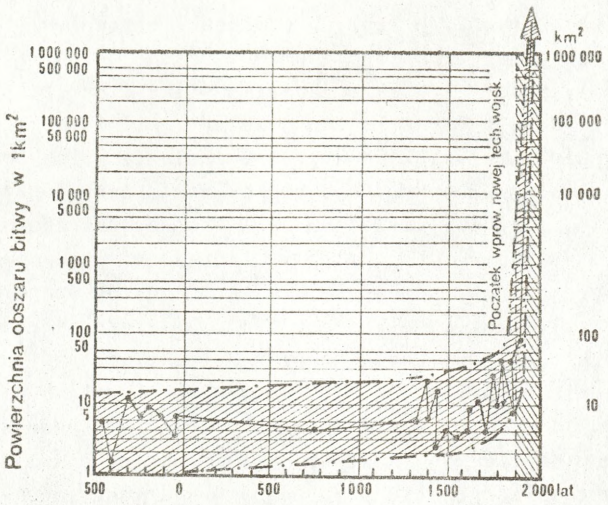

EWOLUCJA OBSZARU, NA KTÓRYM TOCZYŁY SIĘ DECYDUJĄCE BITWY

2

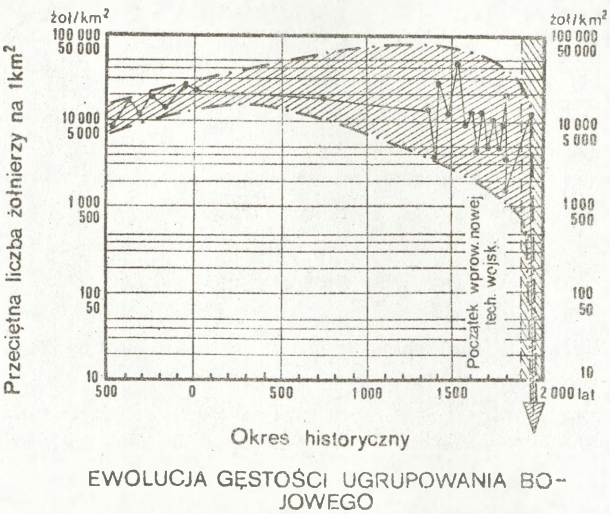

EWOLUCJA GĘSTOŚCI UGRUPOWANIA BOJOWEGO

żej sprawności organizowania, zachowania i odtwarzania współdziałania /o zmiennych jakościach/ między wojskami działającymi na lądzie, w trzecim wymiarze i eterze, a na kierunku nadmorskim - z marynarką wojenną, a także organizowania i realizacji przedsięwzięć z zakresu psychologicznego oddziaływania. Należy przewidywać, że walka w sferze psychologicznej[73/] będzie wywierać poważny wpływ na rezultaty walki w sferze materialnej, rozumianej jako ogień i uderzenie. Bardzo poważną rolę w organizowaniu i prowadzeniu działań spełniać będą sztaby. Od operatywności bowiem, sprawności, umiejętności, energii, samodzielności i odwagi intelektualnej oficerów sztabu w dużej mierze zależeć będzie wynik walki, bitwy i operacji. Wzrastać więc będą wymagania w stosunku do kwalifikacji i fachowych umiejętności zarówno dowódców, jak i oficerów sztabu.

Zwiększy się operacyjna i taktyczna "cena" umiejętności tworzenia przewagi jakościowej nad nieprzyjacielem w odpowiednim miejscu i czasie. Zasadniczą rolę w tym względzie odgrywać będą: skuteczność rozpoznania i sprawność obiegu informacji, szybkość i celność wykonania uderzeń ogniowych, manewr na lądzie skoordynowany z manewrem w powietrzu i eterze. Toczyć się będzie coraz ostrzejsza i bezwzględniejsza "walka" systemu przeciwpancernego z pancerzem. Broń i systemy przeciwpancerne /naziemne i podniesione w powietrze/ będą wywierać znaczący wpływ na modernizację "samoobrony przeciwpancernej" wozów bojowych i w ogóle wojsk pancernych, na sposoby ich działania, a nawet na strukturę organizacyjną pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych. Ze względu na specyfikę ZTOW obrona przeciwpancerna będzie "podnoszona" w powietrze /użycie śmigłowców i platform latających/. Punkt ciężkości będzie się przesuwać z obecnie obowiązującego przełamania obrony nieprzyjaciela na aktywne niszczenie i obezwładnianie systemów obrony przeciwpancernej w powietrzu i na ziemi.

Wzrastać będą wymagania w zakresie opracowywania nowych, coraz sprawniejszych i wydajniejszych systemów dowodzenia, zwłaszcza przyśpieszających obieg informacji i wykorzystywanie EMC w modelowaniu walki i operacji. Walka bowiem o czas już obecnie staje się kategorią operacyjną przewagi nad nieprzyjacielem.

Stale będzie istniała groźba przejścia do wojny jądrowej o ograniczonym lub nieograniczonym zasięgu. Wprowadzenie do uzbrojenia wojsk broni neutronowej lub innych typów broni, które obecnie nie są zaliczane do broni masowego rażenia, zwiększać będzie możliwości przejścia do działań z użyciem całego potencjału nuklearnego.

73/ Ergonomia w służbie wojska, Warszawa 1972 r.

Konieczność podjęcia skutecznych działań na froncie wymaga utrzymywania całego systemu obronnego państwa - a wojsk OPK i operacyjnych pierwszego rzutu operacyjnego w szczególności - w ciągłej, najwyższej gotowości bojowej. Dla sił zbrojnych PRL problem gotowości bojowej i operacyjnego rozwinięcia stanowi zadanie najwyższego, strategicznego rzędu.

Stąd też utrzymanie gotowości bojowej i zdolności sprawnego operacyjnego rozwijania wymagają nieprzerwanego /codziennego/ doskonalenia gotowości bojowej wojsk. Należy przewidywać, że decydujący wpływ na sposób prowadzenia i wynik przyszłych operacji wywrą: czynniki związane z charakterem "wejścia w wojnę", wynik bitwy granicznej i sprawne wejście do bitwy wojsk przegrupowywanych z obszaru kraju oraz ich przygotowanie do współdziałania z wojskami sojuszniczymi. Trzeba się liczyć z tym, że wojska przegrupowujące się na obszarze własnego i sojuszniczego kraju będą musiały ciągle toczyć walkę z nieprzyjacielem powietrznym i powietrzno-lądowym, a od strony morza - morskim.

Szczególny wpływ na możliwości prowadzenia operacji zaczepnej wywierać będzie coraz częstsze wykorzystywanie środków powietrznych zarówno do przerzutu wojsk, jak i do wykonania nimi uderzenia na tyły ugrupowań operacyjnych /uderzeniowych/ i obszar kraju nieprzyjaciela. Już obecnie niemal wszystkie rodzaje techniki bojowej mogą być włączone w skład desantów powietrznych /w tym i taktycznych desantów śmigłowcowych/ lub przerzucane w rejon działania na tyłach przeciwnika drogą powietrzną[74/].

Rozwój sprzętu lotniczego i wzrost możliwości przerzutu wojsk pozwalają przypuszczać, że zostaną stworzone warunki do stosowania na szeroką skalę nie tylko desantów, lecz również jednostek wojsk lądowych, które wspólnie z desantami i lotnictwem mogą wykonywać zadania o charakterze operacyjnym.

Z tego wynika- że ze związku operacyjnego zostaną wydzielone dwa wyraźnie różne zgrupowania uderzeniowe wojsk: pierwsze będzie stanowił rzut lądowy rozwijający działania na lądzie, drugie - rzut powietrzny, przeznaczony do działania na tyłach nieprzyjaciela w ścisłym współdziałaniu z rzutem lądowym, desantami i lotnictwem. Każdy z tych rzutów będzie wykonywać odrębne specyficzne zadania, powiązane wspólnym zamiarem i celem rozgromienia określonego zgrupowania wojsk przeciwnika i opanowania jego

---

74/ a/ I.I.Jurpolskij, Ewolucja wzgliadow na wiedenije nastupatielnych operacji suchoputnych wojsk, Wojennaja Myśl nr 6 z 1976 r.
b/ M.I.Biełow, WF, Awilin Aeromobilnyje operacji armii SSza, Moskwa 1977 r.

terytorium, a być może - przede wszystkim obiektów o znaczeniu operacyjnym lub strategicznym.

Możliwość utworzenia i wykorzystania w operacji rzutu powietrznego wojsk lądowych zadecyduje o przekształceniu głębokich operacji zaczepnych /których rozwój datuje się od lat trzydziestych/ w operacje wszechogarniające. Rzut powietrzny będzie więc stanowić bardzo istotny element ugrupowania operacyjnego każdego związku operacyjnego o zmiennym składzie organizacyjnym, uwarunkowanym przede wszystkim charakterem zadań, które będzie wykonywać.

Głównym przeznaczeniem rzutu powietrznego wojsk lądowych będzie szybkie i jak najpełniejsze wykorzystanie rezultatów uderzeń jądrowych lub uderzeń ogniowych środków konwencjonalnych na całą głębokość taktycznej i operacyjnej obrony nieprzyjaciela w celu rozbicia jej na części /szereg ognisk walk i bitew/, uniemożliwienia dopływu świeżych sił i rozgromienia broniących się wojsk, w ścisłym współdziałaniu z rzutem lądowym, lotnictwem, środkami walki radioelektronicznej, a na kierunku nadmorskim - sił marynarki wojennej.

Swoimi zdecydowanymi działaniami rzut powietrzny powinien paraliżować wysiłki nieprzyjaciela w działaniu i przeciwdziałaniu na całej głębokości jego ugrupowania operacyjnego. Szczególnym zadaniem tego rzutu będzie przeniesienie działań w głąb ugrupowania i terytorium nieprzyjaciela, niszczenie rakiet operacyjno-taktycznych, opanowywanie lotnisk, stanowisk dowodzenia i kierowania, niszczenie bez zaopatrywania, uniemożliwianie zachowania ciągłości funkcjonowania logistyki, ograniczanie swobody manewru odwodów itp.

Rzut powietrzny, w związku z możliwościami środków obrony przeciwpancernej oraz stosowaniem przez nieprzyjaciela różnego rodzaju minowania /powierzchniowego/, w tym i min jądrowych, a nawet barier jądrowych, może być jedyną siłą przenoszącą działanie bojowe w głąb ugrupowania przeciwnika i to na dowolnym kierunku. Rzut ten stanie się siłą, która - potęgując skutki ognia - wyzwalać będzie ruch rzutu lądowego.

Operacyjna ocena sytuacji w szeregu konfliktów lokalnych ostatniego dziesięciolecia, w których stosowane były oddzielne elementy rzutu powietrznego, wskazuje, że główną przeszkodą w skutecznym przerzucie rzutu powietrznego są systemy OPL nieprzyjaciela. Stąd też przełamywanie bariery OPL stawać się będzie głównym przedsięwzięciem taktyczno-operacyjnym, a nawet strategicznym. Jego rolę porównać można do roli i znaczenia przełamywania obrony przeciwnika w okresie drugiej wojny światowej i w pewnym stopniu w warunkach współczesnych. Z przełamywania zaś

obrony w obecnym rozumieniu stopniowo będzie się rezygnować, przesuwając równocześnie punkt ciężkości na niszczenie zaczepnie działających środków i systemów przeciwpancernych nieprzyjaciela, na przełamywanie OPL, oraz utrudnianie /uniemożliwianie/ odtwarzania jej jako systemu.

Niszczenie i obezwładnianie systemu OPL nieprzyjaciela powinno obejmować uderzenie ogniowe, uderzenia radioelektroniczne, działania grup dywersyjnych, desantów taktycznych, oddziałów rajdowych oraz bezpośrednią osłonę i zabezpieczenie przelotu rzutu powietrznego. Dlatego też należy przyjąć, że działania, mające na celu rozbicie systemu OPL przeciwnika, należy planować jako oddzielny element operacji i z taką dokładnością, jak na przykład planowo i planuje się przełamanie obrony.

Powodzenie w działaniu rzutu powietrznego w poważnej mierze będzie uzależnione od skutecznego działania rzutu lądowego oraz jego gwałtownego i szybkiego włamywania się w ugrupowanie nieprzyjaciela. Stąd też pomiędzy tymi rzutami powinno zachodzić "sprzężenie zwrotne", polegające na bardzo ścisłym ich współdziałaniu że sobą. Konieczne jest również bardzo ścisłe współdziałanie rzutu lądowego i rzutu powietrznego z lotnictwem oraz z siłami i środkami walki radioelektronicznej, a na kierunku nadmorskim - z marynarką wojenną.

Wyodrębnienie rzutu powietrznego stawia nowe wymagania dowodzeniu i operacyjnemu oraz bojowemu zabezpieczeniu działań; dotyczy to zwłaszcza rozpoznania i materiałowo-technicznego oraz medycznego zabezpieczenia.

Coraz bliższy staje się moment wprowadzenia do uzbrojenia wojsk tak zwanej broni falowej[75/]. Jest to broń, która będzie zacierać granice pomiędzy bronią masowego rażenia a bronią konwencjonalną. Broń ta może w sposób zasadniczy zmienić wizję przygotowywanych i prowadzonych operacji, a równocześnie będzie czynnikiem sprzyjającym, a nawet wymagającym prowadzenia operacji wszechogarniających. Broń falowa najprawdopodobniej wywoła zupełnie nowe zjawiska i może spowodować większe zmiany jakościowe w prowadzeniu operacji niż broń rakietowo-jądrowa. Już obecnie eksperci z 14 najbardziej rozwiniętych pod względem technologicznym krajów obradujących w Genewie /1977 r./ wysuwają sugestię, aby broń tę zaliczyć do broni masowego rażenia.

75/ Wg dyskusji międzynarodowych ekspertów nad groźbą rozwijania nowych rodzajów i systemów broni masowej zagłady. Biuletyn Specjalny PAP nr 1363 z 11.08.1977 r.

ZAKOŃCZENIE

W podręczniku rozpatrzono podstawowe problemy i założenia dotyczące przygotowania i prowadzenia pierwszej operacji zaczepnej armii ogólnowojskowej. Zasygnalizowano przypuszczalne kierunki zmian w prowadzeniu operacji zaczepnej armii, które mogą zajść w przyszłości. Wykazano, że konkretny cel pierwszej operacji zaczepnej armii osiąga się wspólnym wysiłkiem związków taktycznych wszystkich rodzajów sił zbrojnych i wojsk wykonujących swoje zadanie w układzie sojuszniczym w ramach strategicznej operacji prowadzonej na kontynentalnym TDW. Zaakcentowano mocno dialektyczną jedność operacji zaczepnej i operacji obronnej.

Przejście wojsk armii do pierwszej operacji zaczepnej w poważnym stopniu uzależnione będzie od rozwoju sytuacji w bitwie granicznej prowadzonej przez wojska sojusznicze. Należy przewidywać, że z chwilą rozpoczęcia przez nieprzyjaciela działań wojennych przejście do operacji zaczepnej może nastąpić w warunkach:

- operacyjnego rozwijania, zwłaszcza przegrupowywania wojsk armii do rejonów wyjściowych;
- zajmowania obrony na zachodniej granicy państwa lub prowadzenia bitwy obronnej siłami głównymi bądź tylko częścią sił;
- wzięcia udziału w wykonaniu przeciwuderzenia frontu sojuszniczego, który prowadzi bitwę graniczną;
- uczestniczenia częścią sił w operacji przeciwpowietrznej lub powietrznej, organizowanej przez ND ZSZ na TDW oraz w zwalczaniu obiektów pierwszej kolejności, zwłaszcza systemów rozpoznawczo-uderzeniowych.

Liczyć się również należy z tym, że operację zaczepną armii poprzedzi wydzielenie części sił do wzmocnienia obrony prowadzonej przez wojska sojusznicze[76/].

We wszystkich sytuacjach wojska armii powinny zachować pełną gotowość do odparcia zaskakujących uderzeń lotnictwa, desantów i broni precyzyjnej, zwłaszcza systemów rozpoznawczo-uderzeniowych oraz uderzeń zgrupowań pancerno-zmechanizowanych na tyły i skrzydła wojsk przygotowujących się do operacji zaczepnej.

Studiując i rozpatrując wyjątkowo bogatą problematykę, związaną z przygotowaniem i prowadzeniem współczesnej operacji zaczepnej, należy widzieć ją przez pryzmat możliwości wywołania konfliktu zbrojnego, w tym i na TTDW, przez zaskoczenie zarówno z użyciem, jak i bez użycia

---

76/ Podobna sytuacja wytworzyła się w ćwiczeniu WIOSNA-85. Omówienie ćwiczenia WIOSNA-85, Warszawa 1985 r.

broni jądrowej. Uwzględniać przy tym należy miejsce i rolę naszego kraju w systemie obronnym państw wspólnoty socjalistycznej. Mimo bardzo korzystnego położenia operacyjno-strategicznego PRL, jej zagrożenie jest bardzo poważne i to dosłownie od pierwszych minut konfliktu zbrójnego. Zasięg i możliwości środków rozpoznania powietrznego, oraz rozpoznania z przestrzeni kosmicznej i morza, środków rakietowo-jądrowych rozmieszczonych na lądzie, a także lotnictwa i marynarki wojennej pozwalają przenieść działania wojenne na cały obszar naszego kraju. Dlatego też wojska armii, niezależnie od miejsca dyslokacji, już z chwilą rozpoczęcia działań wojennych mogą być skutecznie obezwładnione przez nieprzyjaciela, mimo iż będą setki kilometrów od niego oddalone i nie rozpoczną jeszcze operacji zaczepnej lub obronnej. Dlatego też w przygotowaniu operacji zaczepnej należy uwzględniać okres ją poprzedzający, w którym powinno się uczynić wszystko, aby wojska armii osiągnęły rejon wyjściowy w pełnej gotowości i sprawności do rozpoczęcia i prowadzenia operacji.

Studiując podręcznik należy również mieć na uwadze to, że żyjemy w okresie burzliwego rozwoju nauki i techniki, których osiągnięcia pociągają za sobą ciągły wzrost możliwości rozpoznania, celności i siły ognia oraz możliwości uderzenia wojsk zarówno w lądowym, jak i powietrznym wymiarze. Powszechnie zaś wiadomo, że wyposażenie wojsk w nowe wzory uzbrojenia lub broń powodować będzie mniejsze lub większe zmiany w taktyce i sztuce operacyjnej, zachodzące nieraz stopniowo, niekiedy zaś - dość gwałtownie. Stąd też zawarte w podręczniku założenia, zasady i ustalenia należy studiować w aspekcie istniejącej techniki i sprzętu bojowego oraz możliwości rozwoju i zastosowania nowych wzorów w bliższej i dalszej przyszłości. Trzeba też umieć określać, kiedy i jakie nowe osiągnięcia techniczne i możliwości ich wykorzystania zarówno przez wojska własne, jak i nieprzyjaciela wpłyną na zmiany taktyczno-operacyjne, w tym i na przygotowanie oraz prowadzenie operacji zaczepnej armii. Żywimy nadzieję, że w tym względzie pomocne mogą się okazać rozważania przeprowadzone w ostatnim rozdziale podręcznika, dotyczące przypuszczalnych kierunków zmian w prowadzeniu operacji zaczepnej w przyszłości. Rozdział ten został przedrukowany z pierwszego wydania podręcznika bez dokonania zmian w jego treści. Czytelnik będzie więc mógł samodzielnie prześledzić rozwój sztuki operacyjnej i określić, w jakim stopniu przewidywane w 1978 r. kierunki zmian w przygotowaniu i prowadzeniu operacji zaczepnej zachowały aktualność w warunkach współczesnych.

W czasie samodzielnych studiów i pracy z niniejszym podręcznikiem należy kierować się następującymi założeniami:

1/ Główną i wspólną istotą operacji zaczepnej jest jej cel, który może być osiągnięty tylko wspólnym wysiłkiem wszystkich rodzajów wojsk i służb, przy wysokim stanie moralno-politycznym i wysokiej dyscyplinie żołnierzy, umiejętnym i skutecznym dowodzeniu oraz wykorzystaniu taktyczno-operacyjnych właściwości terenu.

2/ Osiągnięcie celu operacji zależy m.in. od właściwie zorganizowanej i sprawnej pracy dowódcy i sztabu armii, w której ważne miejsce zajmuje wypracowanie decyzji, przekazanie jej w odpowiednim czasie wykonawcom, organizacja i zachowanie ciągłości współdziałania oraz zabezpieczenia operacyjnego, konsekwentne i zdecydowane realizowanie zamiaru operacji zaczepnej. Powzięcie decyzji wymaga nie tylko głębokiego wniknięcia w rozwiązywanie problemów taktyczno-operacyjnych, ale również wszechstronnego rozpatrzenia sytuacji politycznej i ekonomicznej oraz wyjątkowo złożonych procesów psychologicznych zachodzących zarówno w wojskach własnych, jak i nieprzyjaciela, a także ciągłej troski o utrzymanie wysokiego stanu polityczno-moralnego wojsk własnych i nieprzerwane oddziaływanie mające na celu obniżenie morale przeciwnika.

3/ Od współczesnego dowódcy i oficera sztabu zwłaszcza dyplomowanego wymaga się wielkiego rozumu, rozwagi, talentu i silnej woli. Każda decyzja operacyjna i poczynania zapewniające jej realizację powinny być produktem wszechstronnych analiz, kalkulacji, ocen i syntez wymagających twórczej wyobraźni taktyczno-operacyjnej, ciągłego przewidywania rozwoju sytuacji operacyjnej oraz śmiałego podejmowania uzasadnionego ryzyka brania za nie pełnej odpowiedzialności.

4/ W operacji zaczepnej od momentu jej rozpoczęcia do czasu osiągnięcia celu końcowego powinno się stale mieć na względzie, że "współdziałanie należy do rzędu najwyższych umiejętności dowódczo-sztabowych". Należy przestrzegać zachowania ciągłości współdziałania wojsk armii z lotnictwem, w tym i śmigłowcami bojowymi, na kierunku nadmorskim - z marynarką wojenną oraz siłami i środkami walki radioelektronicznej, a także współdziałania w układzie międzysojuszniczym.

5/ Prowadząc operację zaczepną należy uwzględniać, że najtrudniejszym okresem decydującym o możliwości realizacji jej celu będzie utworzenie zgrupowania uderzeniowego i zorganizowane wprowadzenie go do bitwy, zwalczanie systemów rozpoznawczo-uderzeniowych oraz przejście do działań z użyciem broni jądrowej, w którym szczególne miejsce zajmują: udział armii w pierwszym uderzeniu jądrowym frontu, sprawne odtworzenie zdolności bojowej porażonych wojsk i rozwijanie działań zaczepnych w nowych warunkach.

Podręcznik powinien spełniać poważną rolę w samodzielnym studiowaniu bogatej literatury przedmiotu, sposobić do codziennego obcowania z materiałem szkoleniowym i mapą, z praktycznymi rozwiązaniami dowódczymi i sztabowymi w naszych ćwiczeniach. Nie straciła bowiem na aktualności stara teza sformułowana jeszcze przez Sokratesa, która brzmi, że "Uczeń, który nie przeszedł przynajmniej połowy drogi samodzielnie nie nauczył się niczego". Akademia zapewnia wspaniałe warunki zdobywania i konfrontowania wiedzy teoretycznej z praktyką ćwiczebną w akademii, a częściowo i w wojskach. Szansy tej nie można zaprzepaścić, gdyż tylko głęboka wiedza teoretyczna tworzy trwały fundament do właściwego i racjonalnego działania również po ukończeniu Akademii Sztabu Generalnego WP.

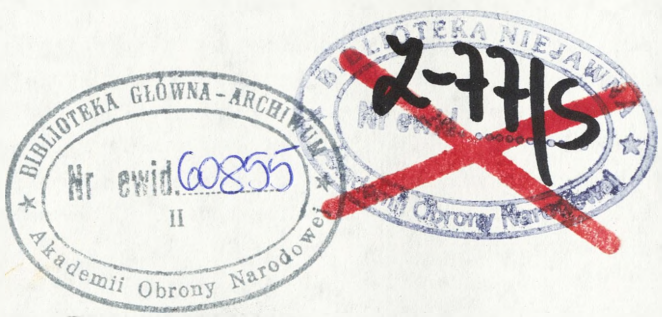

Wydrukowano w 300 egz.

Egz. nr 1-300 - Bibl. Nauk. DZS
Wyk. płk NOŻKO
Druk: M.P.i D.K. 25.03.87 r.
Druk: ASG WP nr 0445/02048/WW
Kor. H.W i J.P.

300